

LILIEN'S DICTIONARY

Part I:
ENGLISH - POLISH
in 40 Fascicles

PRICE: \$1.00 PER FASCICLE

MAY 1st, 1944
Next Issue July 1, 1944

in currency
or by money order, or check
to the order of

FASCICLE III
angle, v. — arthritis

WYDAWNICTWO SŁOWNIKA LILIENA
928 BROADWAY, BUFFALO, N. Y.

Ernesta Liliena SŁOWNIK

Część I:
ANGIELSKO - POLSKI
w 40-u Zeszytach

CENA ZESZYTU: \$1.00

1 MAJA 1944
Następny Zeszyt 1 Lipca 1944

gotówką albo
przekazem pocztowym lub czekiem
na zlecenie

ZESZYT III
angle, v. — arthritis

WYDAWNICTWA SŁOWNIKA LILIENA
928 BROADWAY, BUFFALO, N. Y.

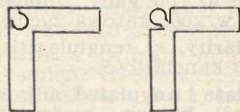
404880

kąt padania równa się kątowi odbicia się światła; lot. kąt natarcia, to samo co **a. of attack**, lot; **a. of jumpe** (Anglia) woj. kąt podrzutu; **a. of lag** elek. kąt opóźnienia. kąt odchylenia osi twornika prądu spowodowany histerezą; **a. of lead** (li'd) kąt przesunięcia szczotek, elek. kąt o jaki szczotki zmiennika elektrycznego muszą być przesunięte z powodu magnetycznego opóźnienia i ze względu na wpływ magnetyzowania prądu twornika; **a. of obliquity** lub **of pressure** mech. kąt ciśnienia, kąt linii nacisku dwóch stykających się zębów kół zębatych ze stycznią w punkcie dotyku obu kół podziałowych; **a. of ordination** mat. kąt osi współrzędnych; **a. of polarization** opt. kąt polaryzacji, ob. **polarization**; **a. of position** astron. kąt położenia, kąt upatrzonej linii, np. łączącej dwie gwiazdy z inną linią stałą, np. koła południkowego; woj. kąt położenia, kąt linii przechodzącej przez armatę i cel z płaszczyzną poziomą; **a. of recess** mech. kąt odzębienia, kąt zakreślony przez każdy ząb koła zębatego od chwili pełnego ząbienia do chwili ostatniego dotyku zębów; **a. of reflection** kąt odbicia, opt. światła, mar. fali morskiej, mech. kuli bilardowej itd.; **a. of repose** kąt spoczynku 1) mech. ob. **a. of friction**, w szcz. bud. największy kąt położeń wieżb, po którym kamienie łuku pozostają jeszcze utrzymywane przez siłę tarcia, około 32°; 2) fiz. największy kąt, jaki skłon lub skarp może mieć bez usuwania się; **a. of sight** woj. kąt położenia; **a. of stability** to samo co **a. of friction**; **a. of the jaw** anat. kąt żuchwowy, kąt linii żuchwy z linią jej widełek, przy urodzeniu około 175°, w wieku dojrzałym prawie prosty, na starość znowu rozwarty; **a. of traction** mech. to samo co **a. of draft**.

angle, vi. 1) przest. cofać się w kąt; 2) iść zygakiem, zachodzić krętą drogą np. dla odwrócenia uwagi; 3) łowić ryby, zarzucić wędke, przen. usiłować zdobyć podstępem lub przynętą, np. to **a. for favors** polować na łaski.

angle, vt. 1) łowić, często w znaczeniu przen., często w znaczeniu niepoehlebnym, starać się podstępnie o zdobycie czegoś, "łowić w mętnej wodzie"; 2) zrobić w ruchu zwrot pod kątem; 3) bilard zapędzić bile w kąt.

angle bar (e. bar) bud. kątownik, narożnik, węgielnica, mar. kątownik. **a. bead** (e.bi'd) węgiel ochronny bud. ozdoba wmurowana w węgiel

albo nałożona z wierzchu na węgiel dla ochrony rogu.

a. beam (e. bi'm) mar. poprzecznicą kątownika.

a. brace (e. brejs) mech. wzmochnik kątownikowy.

a. capital (e. ke'pitol) bud. kapitel narożny, głowica dwufrontowa.

a. carling (e. kar'lin) mar. wzmochnik kątownikowy.

a. clip (e. klyp) mech. zacisk węgielny, klamra narożna, kawałek żelaza kątownego do łączenia płyt pod kątem.

a. collar (e. ka'er) mar. kątownik uszczelniający odsadzony.

angled, adj. (en'gld) mający kąty, tworzący kąt, kątowny, węgielny; her. odcięty prostym kątem.

angle frame (e. frejm) mar. węgla kątownikowa.

a. gauge (e. go'dż) geom. kątomiar. goniometr, kątomierz, przyrząd do mierzenia kątów.

a. hinge (e. hynż) bud. wzmochnienie narożnika.

a. iron (e. ajrn) bud. kątownik, narożnik, węgielnica, żelazo kątowne do łączenia części budowy pozostających do siebie pod kątem.

a. iron hoop (e. a. hu'p) mech. żeberko żelazne wzmacniające.

anglemeter, s. (en'g'miter) klinometr, przyrząd do mierzenia pochyłości, ob. **clinometer**; masz. przyrząd wskazujący zmiany w szybkości kątowej wału napędowego podczas obrotu.

anglepod, s. (en'g'lpad) bot. kilka gatunków VINCETOXICUM, roślin trojeściowatych, ASCLEPIADACEAE, znamienych kanciastym strączkiem, w pld. Stanach: V. GONOCARPUS, w Polsce tylko jeden gatunek tego rodzaju: ciemiężyk, V. OFFICINALE.

angler, s. (en'g'ler) 1) wędkarz, rybołowca; 2) zool. rybołów, diabeł morski, LOPHIUS PISCATORIUS, ryba mająca wielką, szeroką, wciśniętą głowę, ogromną gębę, rośnie do 1.8 m. (do 5'), ukryta w błocie ściąga rybki poruszając wyrastającymi na głowie i na grzbiecie mięsistymi prętami mającymi kształt wędek.

Angles, s. pl. (engs) Anglowie, szczerp germański zamieszkały w okolicach stanowiących dzisiaj Szlezwig-Holsztyn, w w. wraz z Jutami i Sasami zawojowali Brytanię i założyli królestwa East Anglia, Northumbria i Mercia, ob. Anglo-Saxons.

angle shaft (e. szeft) bud. ozdobny węgiel ochronny (ob. **a. bead**) często zaopatrzony w głowice i podstawę.

anglesite, s. (en'g'sajt) min. aneglezyt (od wyspy Anglesey, gdzie był nasamprzód przez Witheringa znaleziony) siarczan bezwodny PbSO₄, t. 2.75 do 3, c.w. 6.4, rozpuszcza się łatwo w ługu potasowym, ruda ołowiu, w Polsce w Tarnowskich Górach.

angle steel (e. sti'ł) bud. kątownik stalowy, ob. **a. iron**.

angle stringer (e. stryn'ger) mar. wzdłużnik kątownikowy.

angle valve (e. wełw) mech. zawór kątowy, instalacja komory mającej zawór wchodowy pod kątem, zazwyczaj pod kątem prostym, względem miejsca wyjścia.

anglewing, s. (en'g'li u'i'n) zool. motyl o przednich skrzydłach ściętych w kąt, jak rusałka, VANESSA, i pokrewne.

angleworm, (en'g'li uo'rm) dżdżownica, earthworm, LUMBRICUS, tak

nazywany ponieważ powszechnie używany najczęściej jako przynęta przez łowiących na wędke.

Anglian, adj. (en'g'lien) angijski, dotyczący Anglów, ob. **Angles**.

Anglian, s. 1) osobnik z narodu Anglów; 2) język angijski, narzecze Anglów.

Anglican, adj. (an'g'liken) 1) r. angijski, dotyczący Anglii; 2) anglikański, dotyczący Kościoła Anglikańskiego lub w ściślejszym znaczeniu odłamu zwanego **High Church party of the Church of England**; **A. chant** muz. anglikański śpiew kościelny składający się z siedmiu taków, trzech jednotonowych i czterech w ustalonym rytmie; **A. Communion** zjednoczenie kościołów anglikańskich, obejmujące **Church of England**, **Church of Ireland**, **Scottish Episcopal Church**, **Protestant Episcopal Church** w St. Zj. i inne, a odbywające co 10 lat zebrania w Londynie na zaproszenie arcybiskupa z Canterbury.

Anglicanism, s. (en'g'like'nizm) anglikanizm, 1) wierność dla zasad i obrządków Kościoła Anglikańskiego; 2) zasady Kościoła Anglikańskiego, w ściślejszym znaczeniu **High Church party**; 3) przywiązanie do Anglii i obyczajów angielskich.

Anglicism, s. (en'g'lisizm) anglicyzm, 1) zwrot przeniesiony żywem z języka angielskiego do innego języka wbrew zwyczajowi tego drugiego języka, np. **he asked for police protection** "prosił o protekcję policyjną" zamiast poprawnie "o opiekę policyjną"; 2) właściwość znamienna dla Anglików, dla angielskich urzędów, zwyczajów itp.

Anglicity, s. (en'g'lisyt) angliczność.

Anglicize, vi. (en'g'lisajz) angliczyć się, angliczeć, zangliczeć.

Anglicize, vt. angliczyć, przerabiać na modłę angielską.

Anglicization, s. (en'g'lisizej'szen) angliczenie, przerabianie na modłę angielską.

Anglification, s. (en'g'li'fikaj'szn) angliczenie, przerabianie na modłę angielską.

Anglify, vt. (en'g'lifaj) angliczyć, przerabiać na modłę angielską.

angling, s. (en'g'lin) łowienie na wędke, rybołówstwo.

Anglo- przedr. (en'g'lo) angielsko-, anglo-.

Anglo-American, adj. (-ame'riken) anglo-amerykański.

Anglo-American s. Amerykanin pochodzenia angielskiego.

Anglo-Catholic, adj. (en'g'loka'z'lik) anglikański, dotyczący Kościoła ustanowionego przez reformację angielską, w ściślejszym znaczeniu dotyczący tylko **High Church party of the Church of England**.

Anglo-Catholic, s. anglikanin, uważający Kościół angielski za część Kościoła Powszechnego (Katolickiego), którego częściami są według tego rozumienia także tak KRK jak i KW; **A. C. movement** hist. kośc. ruch oxfordzki.

Anglo-Catholicism, s. (-'lisizm) anglikanizm uważany jako część Ko-

ścioła Powszechnego (Katolickiego, kath holon gr. na cały świat) współz KKK i KW.

Anglo-French, adj. (eng'lofrɛnʃ) anglo-francuski, 1) dotyczący Anglii i Francji, np. A.-F. alliance sojusz anglo-francuski; 2) dotyczący osoby mieszanego pochodzenia angielsko-francuskiego; 3) dotyczący języka francuskiego używanego w Anglii przez Normanów po zaborze normanów.

Anglo-French, s. język anglo-francuski używany przez Normanów w Anglii po zaborze kraju.

Anglo-Indian, adj. (-in'dien) anglo-indyjski, dotyczący stosunków, języków, obyczajów itd. Anglików i tubylców w Indiach Wsch.

Anglo-Indian, s. Anglik urodzony i zamieszkały w Indiach Wsch.

Anglomania, s. (englome'nja) anglomania, przesadne naśladowanie i wielbienie obyczajów angielskich.

Anglomania, s. (-k) anglomaniak, człowiek dotknięty anglomanią.

Anglo-Norman, adj. (-nor'men) anglo-normanowski, dotyczący Normanów w Anglii po najezdzie na kraj, także dotyczący języka francuskiego używanego przez Normanów w Anglii.

Anglo-Norman, s. 1) Norman zamieszkały w Anglii po zaborze kraju; 2) język francuski w narzeczu używanym przez Normanów w Anglii.

Anglophil(e), adj. (-fajl i -fil) anglofilski, pro-angielski.

Anglophil(e), s. anglofil, zwolennik systemu angielskiego, obyczajów, polityki itp.

Anglophobe, adj. (-fob) wrogi Anglii i wszystkiemu co angielskie.

Anglophobe, s. wróg Anglii i wszystkiego co angielskie, anglofob.

Anglophobia, s. (englo'fo'bie) anglofobia, nienawiść do Anglii i wszystkiego co angielskie.

Anglophobic, adj. (-'bik) nienawistny wobec Anglii i wszystkiego co angielskie.

Anglo-Saxon, adj. (en'glose'ksen) anglosaski.

Anglo-Saxon, s. 1) Anglosas, osobnik rasy wynikłej ze zmieszania Angłów, Sasów, Jutlandczyków, Norwegów i innych, którzy w V wieku wkroczyli do Brytanii, z tubylczymi rasami celtycką i walijską, pl. **Anglo-Saxons** Anglosasi; 2) język anglosaski, przez wielu uczonych nazywany Old English, ob. English.

Anglo-Saxendom, s. (-dom) świat anglosaski, rasa anglosaska, domena rasy anglosaskiej (Wielka Brytania i Stany Zjednoczone).

Anglo-Saxonism, s. (en'glosek'sa-nizm) anglosaksonizm, charakterystyka anglosaska, rys lub zwrot typowo anglosaski, etnologiczne poczucie pochodzenia anglosaskiego.

Angola, adj. (ango'la) 1) angolski, dotyczący Angoli, kolonii portugalskiej w zach. Afryce; A. pea (a. pi') groszek CAJAN CAJAN ob. Cajan; A. weed (a. ui'd) porost ROCCELLA TINCTORIA bytujący na wybrzeżach ciepłych okolic, dostarczający

lakmusu; 2) (skoślawiony wyraz Angora) angorski, dotyczący Angory (dzisiejszej Ankary, stolicy Turcji); A. cashmere (a. kaszmir) imitacja kaszmiru robiona z wełny angorskiej; A. cat ob. Angora cat; A. cloth ob. Angora cloth; A. mellowing tkac. (a. me'lo-in') kombinacja wełny z bawełną; A. mendings (a. mendin's) nić do cerowania składająca się z wełny i bawełny; A. seed ob. jequirity bean.

angor, s. (en'gör) med. silne rozdrażnienie, któremu towarzyszy bicie serca, brak tchu i od czasu do czasu spazm żołądkowy, por. staropolskie rankor, w niektórych okolicach jan-kor, ankor.

Angora, adj. (ango'ra) angorski, ankarski, dotyczący miasta Angory, starożytnej Ankyry, obecnie Ankary, stolicy Turcji (po turecku Engiri); A. cat kot domowy z długim jedwabistym włosem, angora; A. cloth materiał robiony z wełny kóz angorskich ceniony dla blasku i trwałości, czasem i naśladownictwa tego materiału; A. goat (a. go't) koza angorska, gatunek kóz o długiej jedwabistej wełnie, cennej w handlu jako prawdziwy mohar, ob. mohair, który nie zbija się w wójlok tak jak wełna owcza; A. rabbit (a. ra'byt) królik angorski, o długim jedwabistym włosie; A. wool (a. uu'l) wełna angorska, wełna kóz angorskich, mohar.

angostura bark (engostu'ra bark) lub **cusparia bark** (kespe'ria bark) kora rutowatego drzewa pld.-amer. CUSPARIA ANGOSTURA (Angostura dawna nazwa miasta Ciudad Bolivar w stanie Bolivar w Wenezueli), używana w lecznictwie jako środek usmierzający i przeciwo-rączkowy.

Angoumois moth (angumua' moč) zool. mały mól ziarnowy SILOTROGA CEREALELLA, którego gąsienica wyżera cały miąższ, zwłaszcza pszenicy.

Angræcum, s. (engri'kom) bot. angurek, drzewiasta, rodzaj storczyków nadrzewnych, pospolity na Madagaskarze.

angrily, adv. (en'grili) ze złością, w gniewie, w rozdrażnieniu, niechętnie, cierpko.

angriness, s. (en'grines) rozdrażnienie, gniew.

angry, adj. (en'gri) 1) przest. niespokojny, zakłopotany, zmieszany; 2) bolesny, rozpalony; 3) gniewny, rozgniewany, z with (osoby) i at (rzeczy); 4) zachmurzony, zasumowany; to be angry with gniewać się na kogoś, to be angry at gniewać się na coś; to have an a. look wyglądać zagniewany.

Angstrom unit (engstrom ju'nit, od nazwiska szwedzkiego fizyka Andrzeja Jonasza Angströma, 1814-1874) fiz. angstrom, jednostka długości fal świetlnych równająca się jednej dziesięciotysięcznej mikrometru czyli jednej stumilionowej centymetra, skrót Å lub Å.

Anguidæ, s. pl. (en'guidi) zool. rodzina jaszczurek rzędu SAURIA, gromady REPTILIA, niektóre beznożne (stad nazwa nadana z po-

wodu podobieństwa do węża) np. padalec, OPHISAURUS CENTRALIS, ob. glass snake; niejadowite, niszczą owady i robactwo.

anguid, s. (en'guid) zool. osobnik z rodziny Anguidæ.

anguiform, adj. (en'guiform) zool. węzowy, węzowaty, podobny z kształtu do węża.

Anguilla, s. (engui'la) zool. rodzaj ryb, obejmujący węgorze, ANGUILLA ANGUILLA, ob. eel.

Anguillaria, s. (engui'le'rie, od włoskiego botanika Ludwika Anguillara, zm. 1870) bot. rodzaj australijskich roślin liliowatych, LILIACEÆ, podobnych do śniedka ORNITHOGALUM UMBELLATUM star of Bethlehem.

anguilliform, adj. (engui'liform) zool. węgorzowy, węgorzowaty, podobny kształtem do węgorza.

Anguillula, s. (-'ljula) zool. rodzaj drobnych robaczek z rodziny Anguillulidæ, rząd nicieni (oblecńców), NEMATODES, z gromady ASCHELMINTHES, grupy czerwiochowatych, COLECIDA (VERMES), ob. vinegar eel.

anguine, adj. (en'guin) węzowy, węzowaty, wykręcony jak wąż.

anguineal i anguineous, adj. (en'gui'ni-eł i en'gui'ni-ez) podobny do węża, wijący się jak wąż, kręty.

anguiped, adj. (en'guiped) mit. węzonogi, mający w miejsce nóg kształty węża lub ogon rybi.

Anguis, s. (en'guis) zool. padalec, rodzaj beznogich jaszczurek, rozpowszechniony w Europie i w Azji Mniejszej; A. FRAGILIS blindwurm padalec, ładun, pospolity w Polsce.

anguish, s. (en'guisz) straszne cierpienie, niezmierny ból, udręka, nie używane w pl.

anguish, vi. cierpieć udrękę.

anguish, vt. zadawać tortury, dręczyć.

angular, adj. (en'geler) 1) kątowy, mierzony kątem, dotyczący kąta lub kątów; 2) kanciasty, niezgrabny; 3) bud. narożny, węgliny; a. velocity mech. szybkość kątowa; a. acceleration mech. wielkość zmiany szybkości kątowej; a. aperture opt. otwór kątowy, średnica odkrytej części teleskopu wyrażona w stopniach kąta jaki tworzą linie pociągnięte od brzegu soczewki do głównego ogniska.

angular(e), s. (en'guiler, en'gliu-leri) anat. chrząstka Meckela, chrząstka kątowa w żuchwie kręgowców aż po gady, zmieniona u ssaków w kość kątową żuchwy.

angularity, s. (engiule'riti) kątowość, 2) kanciastość.

angulate i angulated, adj. (en'giu-lejt, -yd) kątowy, mający kształt kąta, mający wcięcie kątowe.

angulate, vt. nadać czemuś kształt kąta; robić wcięcie kątowe.

angulately, adv. (-li) kątowo, pod kątem, w ząbki.

angulation, s. (engiulej'szn) formacja kątowa, układ kątowy; nadawanie kształtu kąta.

angulo- przedr. (en'giulo-) kątowo-

angulometer, s. (-mi'ter) przyrząd do mierzenia zewnętrznych kątów.

angulus, adj. (en'giulöz) r. katowy, mający kąty, mający kształt kąta, mający wcięcie kątowe.

Angus, s. (en'ges) mit. celtycka Angus, gaelicki bóg miłości; słodkie tony harfy wywierały pociąg jakiemu nikt nie mógł się oprzeć, a pocałunki jego zamieniały się w ptaszą szepczącą słowa miłosne; ojcem jego był Dagda, bóg ziemi, któremu A. ukradł pałac podziemny.

angust i **angustate**, adj. (engast' i engas'tejt; angustus i. wąski), przest. wąski.

angustate, vt. (engas'tejt) przest. zwięzić.

angusti-, przedr. (-'ti) bot. wąsko-.

angusticlave, s. (-klejw) hist. klas. angustiklawe, wąski purpurowy pasek na tunice patrycjusza rzymskiego, **EQVES**, jako oznaka stanu szlacheckiego; senatorowie i inni wysocy dostojnicy nosili **laticlave**, ob.

angwantibo, s. (enguanti'bo) mały małpozwierz (do 25 cm., 8-10") zach. Afryki, **ARCTOCERUS CALABARENSIS**, ze szczątkowym tylko ogonem, ob. **lemur**; gromada ssaków **MAMMALIA mammals**, podgromada jednodraczyńskich **MONOTRICHIA monodelphians**, rząd małpiatek czyli małpozwierzy, **PROSIMIA Lemuroidea**.

anharmonic, adj. (enharma'nyk) mat. nieharmoniczny.

anhedonia, s. (enhedo'nja; a. p. i hedone' gr. radość) niechęć na przyjemność, niezdolność radowania się.

anhelation, s. (enhelej'szn) 1) med. zadychliwość, zadychanie, zadychanie, **DYSPNCEA**, 2) gwałtowne życie, gorące pragnienie, wyężone staranie.

anhelous, adj. (enhi'lös) r. zdyszan, nie mogący chwyć oddechu.

anhidrosis, s. (enhydro'zys) med. brak lub niedostatek potu, zupełny lub częściowy niedostatek wydzielania potu skutkiem uszkodzenia gruczołów potnych albo jako objaw choroby rdzenia, bezpot.

anHINGA, s. (enhin'ga) zool. ob. snakebird.

anhydræmia, -emia, s. (enhydri'mia; a. p. hydor gr. woda, hajma gr. krew) med. chorobliwy niedostatek wody we krwi.

anhydrid(e), s. (enhi'drajd, -'drid) chem. tlenek zmieniający się w kwas przez dodanie wody, albo uważany za kwas, z którego wyciągnięto wodę.

anhydrite, s. (-'drajt) min. anhydrit, kamień trześciowy, siarczan bezwodny CaSO_4 , t. 3-3.5, c.w. 2.8-3, ob. **gypsum**.

anhydro-, przedr. (-'dro-) bezwodno-.

anhydrous, adj. (-'drös) bezwodny. **ani**, s. (a'ni; nazwa indiańska) zool. ptak jednego z trzech gatunków kukułki amerykańskiej, ob. **cuckoo**.

Aniba, s. (enaj'ba; nazwa rodzima i po hiszp. ani'ba) bot. duży rodzaj drzew wawrzynkowatych, **LAURA-**

CEÆ, podzwrotnikowej Ameryki, jagody stosowane w lecznictwie.

aniconic, adj. (en-iko'nik; an. a. p. ikon gr. obraz, por. ros. ikona) hist. kość. nie mający figur ani obrazów.

anicut, **annicut**, s. (e'nikat) tama, grobla, zastawa dla utrzymania poziomu wody i nawodnienia w Indiach Wschodnich.

anidian, adj. (en-i'dien, an. a. p. ej'dos gr. kształt bekształtny, terat. niekształtny, a. **monster** med. twór w ciąży zaśnadowej, mola.

anight, **anights**, adv. (enajt', enajc') przest. nocą, nocną porą.

anil, s. (e'nil) 1) bot. (od a nil ar. indygowiec) indygofera, indygowiec, indycht, zach. ind. krzew motylkowaty, **PAPILIONACEÆ**, z rodzaju tragankowych, **GALEGEÆ** lub **ASTRAGALEÆ**, którego wiele odmian dostarcza cennych barwników, np. **INDIGOFERA ANIL**; 2) r. barwnik indygo; 3) chem. (od anilina) indygo, związek chemiczny grupy $\text{C}_6\text{H}_7\text{N}$ z dwuwartościowym rodnikiem.

anile, adj. (e'najl, e'nil; anus i. stara baba) babski, starczy, nie mający sensu, niedorzeczny, niezdatny.

anilid(e), s. (e'nilajd i -lid) chem. związek chemiczny, który można uważać za amidę, w której przynajmniej połowę wodoru grupy amidowej zastąpiono fenylem.

anilin(e), s. (e'nylin) chem. anilina, aminobenzol, amina pierwszorzędowa $\text{C}_6\text{H}_5\text{NH}_2$, tłusta, bezbarwna, trująca ciecz otrzymywana z destylacji indyga, węgla, teraz przeważnie przez redukcję nitrobenzolu (doniosłe odkrycie Mikołaja Mikołajewicza Zinina (1812-1880) z r. 1842); produkt podstawowy w barwnictwie; a. **dyes** (e. dajs) farby anilinowe, rodzaj barwników pochodzących z metanu trójfenylowego lub podobnych związków; a. **salt** (a. sołt) kup. wodorochlorek aniliny $\text{C}_6\text{H}_5\text{NH}_2\text{HCl}$.

anilinizm, s. (enili'nyzm) med. anilinizm, zatrucie aniliną, spowodowane wdychiwaniem trujących oparów przy fabrykacji aniliny.

anility, s. (eni'łiti) starczy wiek kobiety, uwiad starczy kobiety, ob. **anile**.

animadversion, s. (enimadwer'zn) 1) przest. spostrzeżenie, spostrzegawczość; 2) przest. przestroga; 3) zwrócenie uwagi, zwyczajnie w sensie krytycznym, wytknięcie, krytyka; 4) przest. przyjęcie do urzędowej wiadomości w celu ukarania.

animadversive, adj. ('syw) przest. spostrzegawczy.

animadversiveness, (-nes) przest. spostrzegawczość.

animadvert, vi. (enimadwert') 1) spostrzec, przyjąć do wiadomości, zauważyć, z **that**; 2) zauważyć, uczynić uwagę, wyrazić sąd, z **upon**; 3) przest. przyjąć do urzędowej wiadomości celem wymierzenia kary.

animal, adj. (e'nimeł) 1) przest. (od animus i. duch) duchowy, ob. **spirit** 1), dotyczący ducha i woli; 2) (od animal zwierzę) zwierzęcy, dotyczący zwierząt, właściwy zwierzęciu; 3) dotyczący cielesnej części stworzenia, dotyczący zmysłów w

odr. intelektu; a. **cellulose** błonnik zwierzęcy, materia podobna do błonnika u pewnych osłonic; a. **charcoal** lub a. **black** węgiel zwierzęcy, **CARBO ANIMALIS**, ob. **boneblack**; a. **cracker** pieczywko w kształcie zwierzęcia; a. **flower** zwierzęce kształcie rośliny np. ukwiały; sea **anemone** (dosłownie: zawilec morski); a. **force** fizjol. siła mięśniowa; a. **heat** fizjol. ciepło zwierzęce, ciepło wytworzone w ciele zwierzęcym przez utlenianie (oksydację) w komórce zwierzęcej; u zwierząt poniżej ptaków temperatura krwi nie przewyższa temperatury otaczającego powietrza lub otaczającej wody i zmienia się stosownie do otoczenia; stąd nazwa: zwierzęta zimnokrwiste, **coldblooded**; u ptaków i ssaków temperatura krwi jest niemal stale taka sama bez względu na otoczenie (zwierzęta ciepłokrwiste, **warm-blooded** czyli **homeothermal**), u człowieka normalnie około 98.6° F. (37° C.), u małych ptaków nieco wyższą; wznesienie temperatury ponad normę nazywamy gorączką, **fever**, ob.; a. **kingdom** królestwo zwierzęce, dział historii naturalnej w odr. królestwa roślinnego i mineralnego, **vegetable k.** i **mineral k.**; a. **magnetism** magnetyzm zwierzęcy, mezmeryzm; a. **mechanics** mechanizm zwierzęcy, część fizjologii traktująca o prawach równowagi i ruchu zwierząt; a. **oat** ob. **animated oat**; a. **oil** olej kostny; a. **pole** zool. biegun zwierzęcy, punkt jaja, gdzie tworzy się żółtko twórcze, w odr. bieguna roślinnego, **vegetative pole**, gdzie się tworzy żółtko odżywcze.

animal, s. (a'nimeł) zwierzę, 1) w potocznym znaczeniu osobnik ze świata zoologicznego z wyjątkiem człowieka; stare pr. ang., **common law**, rozróżnia trzy rodzaje zwierząt: domowe, dzikie i niższe niewarte być przedmiotem własności; 2) zool. zwierzę, stworzenie posiadające życie i umiejętność dowolnego poruszania się z miejsca na miejsce, w odr. roślin, osobnik ze świata zwierzęcego, włącznie z człowiekiem; Jerzy Cuvier (Georges Cuvier, czyt. żorż kiwie, 1760-1832) pierwszy ułożył naukowo podział świata zwierzęcego. Klasyfikacja Cuviera obejmuje cztery działy: 1) kregowce (gromady: ssaki, ptaki, gady, ryby), 2) mięczaki (gromady: głowonogi, skrzydłonogi, brzuchonogi, ramienionogi, wąsionogi), 3) stawowe (gromady: pierścienice, skorupiaki, pajaki, owady), 4) promienice (gromady: szkarłupnie, czerwce, jamochłony, wymoczki), po ang.: 1) **vertebrates** (mammals, birds, reptiles, fishes) 2) **mollusks** (cephalopods, pteropods, gastropods, brachiopods, cirripods), 3) **articulates** (echinodermata, helminthes, aculephæ, infosoria). Nowocześniejsza klasyfikacja dzieli świat zwierzęcy na dwa działy: **PROTOZOA**, jednokomórkowe i **METAZOA**, wielokomórkowe, a na 12 typów, **PHYLA** (liczba poj. **PHYLUM**): 1) **PROTOZOA** pierwotniaki **unicellular animals**, gromady (**classes**): **RHIZOPODA**, korzenionózki **phizopods**, **MYCETOZOA** słuzowe **myxomycetes**, **MASTIGOPHORA** wiciowce **flagellates**, **SPOROZOA**, sporowce

SEE 551
ERRATA

czyli zarodnikowce **sporozoans**, INFUSORIA wymoczki infusorians; 2) PORIFERA czyli SPONGARIA gąbki, sponges; 3) COELENTERATA jamochłony polyps and jelly-fishes, gromady: HYDROZOA stłubiopławy coelenterates, SCYPHOZOA czyli ACALEPHÆ krążkopławy scyphozoans, ACTINOZOA czyli ANTHOZOA koralowce actinozoans, CTENOPHORA żebropławy ctenophorans; 4) PLATYHELMINTHES czyli PLATHELMINTES płazińce flatworms, gromady: TUBELLARIA wirki tubellarian worms, TREMATODA smocznice czyli przywry trematodes, CESTODA tasienice czyli taśmowce tapeworms, NEMATODES wstężniaki nemertineans; 5) NEMATHELMINTHES obłecowate czyli glisty obłe round worms, gromady: NEMATODA nicienice lub obłecne nematodes, ACANTHOCEPHALA glisty kolecogłowe acanthocephalans CHAETOGNATHA szczecioczołeczkie arrow worms (chaetognaths); 6) TROCHELMENTHES wrotki wheeling animalcules, gromady: ROTATORIA lub ROTIFERA wrotki rotiferals, DINOPHILÆ (ob.) GASTROTRICHA brzuchorzęski, gastrotricha; 7) MOLLUSCOIDA, mięczakowate molluscoidans, w nowszej klasyfikacji TENTACULATA czułkowce polyzoans, gromady: POLYZOA lub BRYOZOA mszywioty polyzoans, PHORONIDA, BRACHIOPODA ramienionogi; 8) ECHINODERMATA szkarłupnie echinoderms, gromady: ASTEROIDEA rozgwiazdy asteroideans, OPHIUROIDEA węzowida ophiuroids, ECHINOIDEA jeżowce sea urchins, HOLOTHUROIDEA strzykwy holothurians lub sea cucumbers, CRINOIDEA lilowce crinoids, CYSTOIDEA (ob.), BLASTOIDEA (ob.); 9) ANNULATA lub ANNELIDA pierścienice annelids, annulated worms, gromady: CHETOPODA szczecionogi chaetopods, MYZOSTOMIDA (ob.), OEPHYREA (ob.), ARCHIANNELIDEA prapierścienice archiannelids, HIRUDINEA czyli HIRUDINEI pijawki leeches; 10) ARTHROPODA stawonogi arthropods, gromady: CRUSTACEA skorupiaki crustaceans, TRILOBITA (ob.), ONYCHOPHORA lub PROTRACHÆTA pazurnice czyli pratchawce, MYRIAPODA wije myriapods, INSECTA owady insects, ARACHNIDA lub ARACHNOIDEA pajęczaki spiders, PYCNOGONIDA (ob.), LINGUATULIDA lub PENTASTOMIDA wrzechowate linguatulidas, TARDIGRADA niesporczaki tardigrades; 11) MOLLUSCA mięczaki mollusks, gromady: PELECYPODA czyli LAMELLIBRANCHIA blaszkoskrzelne czyli małże lamellibranches, AMPHINEURA (ob.), GASTROPODA brzuchonogi czyli ślimaki gastropods, SCAPHOPODA walconogi scaphopods, CEPHALOPODA głowonogi cephalopods; 12) CHORDATA strunowce chordates, zwierzęta posiadające strunę grzbietową CHORDA DORSALIS notochord, gromady: ADELOCHORDA (HEMICHORDATA) półstrunowce hemichordates, UROCHORDA (ob.) obejmujące osłonice TUNICATA

(żachwy, sprzagle itp.) i podtyp VERTEBRATA kręgowce vertebrates, ACRANIA beczaszkowce lancelets (lancetnik), LEPTOCARDIA cewiosierdne leptocardian, CYCLOSTOMATA kręgoście cyclostomes, PISCES ryby fishes, AMPHIBIA płazy amphibians, REPTILIA gady reptiles, AVES ptaki birds, MAMMALIA ssaki mammals.

Powyższy podział (Parkera i Hawsella) nie jest ani jedyny istniejący ani wyłącznie uznany. W innych niektóre klasy są traktowane jako podklasy i na odwrót.

animalcular, adj. (enimeł'kiuler) dotyczący wymoczków.

animalcule, s. (e'nimeł'kiul) 1) przest. małe zwierzę, np. mucha, 2) wymoczek, infusorium, zwierzę tak drobne że niewidoczne wolnym okiem, 3) przest. animalku, przypuszczalny drobnoustrój tłumaczący pewne objawy fizjologiczne i patologiczne.

animalculism, s. (-yzm) biol. animalkulizm, spermizm, 1) teoria rozpowszechniona w w. XVII i XVIII, według której plemniki (SPERMATOZOA) nasienia męskiego zawierają wszystkie składowe części ustroju, a komórka jajowa tylko odżywia i ochrania plemniki, ob. spermism, ovism; 2) teoria dawniejsza tłumacząca pewne zjawiska fizjologiczne i patologiczne za pomocą animalkułów.

animaculist, (-yst) spermista (m), spermista (f), zwolennik dawnej teorii animalkulizmu, jak Holendrzy Mikołaj (Niklaas) Hartsoeker (1656-1725), Antoni van Leeuwenhoek (wan Le'wenhuk, 1632-1723) i i. ob. spermist, ovist.

animalculum, s. (-łom), ob. animalcule.

Animalia, s. pl. zool. (anima'lia) zwierzęta, królestwo zwierzęce, ob. animal, 2) zool.

animalism, s. (e'nimalizm) animalizm, 1) zwierzęcość, istnienie cielesne bez własności intelektualnych i duchowych, oparte na zmysłach; 2) teoria, że człowiek jest zwierzęciem czyli nieduchową istotą żyjącą, Platona "dwunogie zwierze nieopierzone", ANIMAL BIPES IMPLUME.

animalist, s. (e'nimalist) animalista (m), animalistka (f), 1) przest. ob. animalculist; 2) wyznawca doktryny animalizmu; 3) malarz lub rzeźbiarz przedstawiający zwierzęta.

animalistic, adj. (-yk) animalistyczny, dotyczący animalizmu lub animalisty.

animality, s. (e'nimeł'iti) zwierzęcość, bytowanie, istnienie zwierzęce, życie w stanie pierwotnym, życie zwierzęce.

animalization, s. (e'nimełizei'szn) animalizacja, uwziewienie, 1) nadanie cech życia zwierzęcego i własności zwierzęcych; 2) przemienienie substancji mineralnej lub roślinnej w substancję zwierzęcą przez asymilację, przezwziewienie.

animalize, vt. (-lajz) uwziewić, 1) nadać własności zwierzęcych; 2)

r. przemienić (substancję roślinną lub mineralną) w substancję zwierzęcą; 3) obniżyć do stanu niższych zwierząt; 4) farb. nadać (włóknu roślinnemu) własności włókna zwierzęcego w reakcji na działanie barwników (za pomocą impregnowania).

animally, adv. (e'nimali) zwierzęco, cielesnie, stosownie do własności fizjologicznych i cielesnych, przest. i hist. stosownie do ducha zwierzęcego.

animate, adj. (-mejt) 1) żywy, żyjący, ożywiony, 2) przest. zwierzęcy.

animate, vt. 1) ożywić, napełnić życiem, przywołać do życia; 2) ożywić, zwiększyć siłę i zapal; 3) obudzić energię, pobudzić, podniecić.

animated, adj. (e'nimejtəd) obdarzony życiem, żywy, żyjący, ożywiony, rzeźki, silny; a. oat (e. ot) żywy owies, AVENA STERILIS, trawa hodowana ze względu na dziwaczne ruchy kłoska spowodowane zwijaniem się ości pod wpływem zmiany wilgoci; a. pictures (e. pik'czers) ruchome obrazki (wywołujące wrażenie ruchu wskutek szybkiego następstwa szeregu obrazków), obrazki kinematograficzne.

animatedly, adv. (e'nimej'tedli) żywo, rażno, raźnie, z życiem.

animating adj. (e'nimejtin ~) życiodajny, ożywiający, podniecający.

animatingly, adv. (e'nimej'tin ~i) życiodajnie, ożywiająco, pobudzająco.

animation, s. (-'szn) ożywienie, podniecenie, życie, stan ożywienia i rażności; nadanie życia, wetchnięcie życia; stan pozostawiania przy życiu.

animative, adj. (e'nimejtyw) 1) życiodajny, ożywiający; 2) r. animistyczny, ob. animistic.

animator, s. (-ter) ożywiacz, ozywiciel, życiodawca.

animé, s. (enimej') rodzaj żywy.

animism, s. (e'nimizm) animizm, 1) nauka Jerzego Ernesta Stahla (1660-1734), że dusza jest czynnikiem żywotnym i kierującym rozwojem organicznym oraz walką z przyczynami chorobotwórczymi; 2) nauka sir Edwarda Burnetta Tylora (1832-1917), że najniższy stopień w rozwoju religij stanowi wiara w duchy i w dusze; również różne teorie o stosunku duszy do wszechświata, przyrody, ludzi żywych i umarłych, zwierząt i przedmiotów.

animist, s. (e'nimyst) animista (m), animistka (f), zwolennik animizmu.

animose i **animous**, adj. (e'nimoz, -mós) przest. sierzdysty, siarczysty, gwałtowny, zapalczywy.

animoseness, s. (e'nimoznes) przest. animusz, rezolutność, siarczystość, zapalczywość.

animosity, s. (e'nimo'zyty) animozja, zaciekłość, nieprzyjaźń, żywa antypatja, przest. ferwor, animusz, zapalczywość.

animus, s. (e'nimes) umysł, chęć, w szcz. pr. zamiar (często decydujący o charakterze i ważności aktu prawnego, np. a. injuriandi zamiar obrażenia, a. possidendi zamiar posiadania i w. i.)

anion, s. (ena'jon) anjon, 1) wytwór u anody elektrolizy cieczy; 2) ujemny jon, ob. ion.

anis- (e'nys) przedr. (a. p. i isos gr. równy) nieizo-, nierówno-, ob. **aniso-**; chem. (anise anyż) anyżowo-, anyżkowo-.

anilate, s. (en'isejt) chem. sól lub ester kwasu anyżowego.

anitated, adj. (-'tyd) mający zapach anyżu lub olejku anyżowego, zmieszany z olejkiem anyżowym.

anise, s. (e'nys) bot. anyż, PIMPINELLA ANISUM (biedrzynek anyż), ziele roczne rosnące dziko w Egipcie, hodowane w całej umiarkowanej strefie dla aromatycznego nasienia; także nasienie tej rośliny.

aniseed, s. (en'isid) 1) anyż, anyżek, nasienie anyżu; 2) anyżówka, wódka zaprawiana anyżem.

aniseed star (en'isid star) bot. owoc badianu, drzewa anyżu gwiaździstego ILLICIUM ANISATUM, ob. star anise.

aniseroot, s. (e'nysrut') miętowa roślina pld. St. Zj. COLLINSONIA ANISATA.

anissette, s. (en'iset i en'izet) anyżówka, w szcz. likier pld.-francuski zaprawiany anyżem.

anistic, adj. (eny'sik) anyżowy, robiony z anyżu, pochodzący z anyżu; a. acid chem. kwas anyżowy, krystaliczny kwas $C_6H_4(OCH_3)CHO_2$, otrzymywany przez utlenianie kamfory anyżowej, **anethol**, albo aldehydu anyżowego, a. aldehyde; a. aldehyde chem. aldehyd anyżowy, ciecz $C_6H_4(OCH_3)CHO$, otrzymywana przez powolne utlenianie kamfory anyżowej, **anethol**, $C_6H_4(OCH_3)-C_6H_5(p)$, a używana do perfum.

anisidin(e), s. (eny'sidin) chem. anizydyna, jedna z trzech izomerycznych zasad $C_6H_4(NH_2)OCH_3$ z anizolu.

anisil, s. (en'isil) chem. anizyl, zółty krystaliczny związek $C_{10}H_7O_4$, otrzymywany przez działanie kwasu azotowego na anizolinę, ob. **anisoin**.

anisilic, adj. (-ik) chem. anizylowy.

aniso- lub **anis-**, przedr. (enaj'so, an-a. p. i isos gr. równy) nierówny, niepodobny, nieizo-.

anisocarpic i **anisocarpous**, adj. (-kar'pik, -pös) bot. mający mniej słupków niż innych narządów kwiatowych.

anisocoria, s. (-ko'rie) med. nierówność źrenic.

anisodactylous, adj. (-dek'tylös) zool. nierównopalczasty, w szcz. o pewnych ptakach wróblowatych, PASSERIFORMES, i łączących, PICARIE (SCANSORES) o trzech palcach zwróconych w przód a czwartym wstecz; w dawniejszych klasyfikacjach tworzących oddzielną grupę ANISODACTYLI.

anisodont, adj. (-dont) mający zęby rozmaitej długości.

anisoin, s. (eny'so-in) chem. anizolina, ketonoalkohol $C_{10}H_{10}O_4$ powstały przez kondensację dwóch molekuł aldehydu anyżowego.

anisol, s. (e'nysol i e'nysal) chem. anizol, eter fenylometylowy C_6H_5-

OCH_3 , bezbarwna ciecz o swoistym zapachu, rozpuszczalna w alkoholu i w eterze.

anisomeric, adj. (enaj'some'ryk) chem. nieizomeryczny.

anisomericus, adj. (enajsa'mirös) bot. mający rozmaite ilości narządów w każdym koszyczku.

anisometric, adj. (enaj'somet'rik) min. nieizometryczny, mający części niesymetryczne, o kryształach o trzech rozmaitych osiach.

anisometropia, s. (-mitro'pia) med. rozmaite w obu oczach siła załamania promieni światła.

anisometropic, adj. (-'pik) med. dotyczący rozmaitej w obu oczach siły załamania promieni światła.

anisophyllous, adj. (-fył'łös) bot. mający rozmaite po obu stronach ilości liści.

anisophylly, s. (-fi'li) bot. nierówność kształtu lub ilości liści po obu stronach poziomej łatorośli.

anisospore, s. (-spor') biol. anizospora, spora w której pici różnią się co do rozmiaru, przec. **isospore**.

anisostemonous, adj. (-stem'onös) bot. nierównopięciowy, mający inną ilość pręcików, **stamens**, niż listków korony, **petals**, i listków kielicha, **sepal**.

anisotropic lub **aeotropic**, adj. (-tra'pik, io'lotra'pik) anizotropowy, różnokierunkowy, przec. **isotropic**, fiz. okazujący różne własności w rozmaitych kierunkach, np. mający rozmaite spistości ciała w stosunku do kierunku uderzenia, rozmaite załamania światła stosownie do kierunku naswietlenia; kryształy i osobniki krystaliczne są ciałami anizotropowymi; fizjol. rośl. przyjmujący rozmaite pozycje pod działaniem zewnętrznym światła, prądu elektrycznego itp.; zool. mający z góry określoną oś lub osie, np. o jajach niektórych zwierząt.

anisotropy, s. (-sa'tropi; an a. p. isos gr. równy, tropos gr. kierunek, zwrot) anizotropia, własność ciał oddziaływania w rozmaitych sposobach na to samo działanie zewnętrzne zależnie od kierunku tego działania.

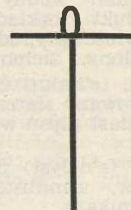
anisyl, s. (e'nysyl) chem. anizyl, jednowartościowy rodnik 1) $CH_3-OC_6H_4$, anizolu; 2) $CH_3OC_6H_4CH_3$, a. alcohol; 3) $CH_3OC_6H_4CO$ (p) kwasu anyżowego.

anito, s. (ani'to, hiszp.) na wyspach Filipińskich i na Guamie bożyszcze fetysz lub duch.

anker, s. (en'ker) ankier, stara holenderska miara pojemności, używana w szcz. do mierzenia trunków, ćwierć aama, w rozmaitych krajach Europy zawierała 9 do 10½ galona, w St. Zj. około 10 galonów, 37.85 litra.

ankerite, s. (-ajt) min. ankeryt, rodzaj dolomitu z domieszką żelaza, substancja dolomitu, $MgCaC_2O_4$, jest tu w równej ilości zmieszana z równopostaciową substancją $FeCaC_2O_4$, c. wł. 2.95-3.1.

ankh, s. (enk) archeol. egipska anch, święty symbol życia i płodności, ciemnobrązowy krzyż z elipsą w kształcie jaja na szczycie, CRUX ANSATA.

ankh CRUX ANSATA

ankle, s. (enkl) kostka, staw między stopą a golenią korespondujący z przegubem, **wrist**, u ręki, ze stawem pęcinowym, **hock**, u konia, a "kolanem" "knee" (niewłaściwie) u ptaka; pot. okolica tego stawu, stęp; a. jerk med. kurcz mięśni goleniowych spowodowany nagłym wyprostowaniem nogi albo uderzeniem w piętę Achillesową, zmienny w wypadkach hysterii.

anklet, s. (enk'let) 1) obrączka na kostkę, dla ozdoby, dla oznaczenie (ptaka), jako kajdanki itp. 2) r. kosteczka.

ankus, s. (en'kes) w Indiach śpiczaste narzędzie z hakiem do napędzania słoń.

ankylo-, przedr. (-'kilo-) krzywo-; med. zrosło-, zrost-, np. ANKYLOGLOSSIA przyrost języka.

ankylose, **anch-**, vi. (-z) zrastać się w jedno.

ankylose, **anch-**, vt. powodować zroszenie się.

ankylosis, **anch-**, s. (-o'zys) med. ankiloza, zrost, przyrost, zroszenie się, zroszenie się, zeszytowanie stawu, zroszenie się dwóch kości w stawie; anat. i zool. połączenie się dwóch lub więcej kości albo chrząstek w jedną kość.

ankylostomiasis, s. (en'kilostomej'ezys) med. anemia górnicza, zubożenie krwi spowodowane przez niczenie pasorczytujące w cienkich kiszka, w szcz. przez ANCHYLOSTOMA DUODENALE, zwane także brickmaker's anemia, Egyptian chlorosis, miner's anæmia, tunnel disease.

ankylosis, adj. (-la'tyk) med. dotyczący zrostu kości lub zrosnięcia się stawu.

anlace, s. (-'lejs) bardzo szeroki kordelas noszony w średniowiecznej Anglii.

ann, s. (en) pr. szk. półroczna pensja ponad należność zmarłego duchownego, płatna administratorom pośmiertnym, ob. **annates**.

anna, s. (e'na) moneta indyjska, szesnasta część rupii, warta około 2 c. amer.

Anna, s. (en'na) lub Saint Anna (seten'na) Anna, matka Panny Marii, dzień patronki KRK 26 lipca, KW. 25 lipca starego stylu (7 sierpnia); imię własne żeńskie, także Ann, Anne, Hannah, zdr. Nan, Nanny, Nancy, Nanette, Ninon, Nina, Anusia, Ancia, Andzia, Aneczka, Anusienka, Hanka, Hanusia, Hanuska, Hania.

annabergite, s. (e'nabergajt; od Annaberg w Saksonii) min. anna-

bergit, arsenian wodny $\text{Ni}_3\text{As}_2\text{O}_8 \cdot (\text{H}_2\text{O})_8$, produkt rozkładu pirytów niklowych, włosowaty, kłaczkowaty, jabczono-zielony, zielonawo-biały.

annaline, s. (e'nalin) chem. sztucznie spreparowany siarczan wapnia używany zamiast gipsu w fabrykacji papieru.

annalist, s. (e'nelyst) pisarz rocznych dziejów, annalista, rocznodziejopis, kronikarz.

annalistic, adj. (enelys'tik) kronikarski, dotyczący annałów, pisany na sposób dawnych roczników.

annals, s. pl. (e'nelz) annały, roczniki, 1) zapiski o wypadkach (pogodzie, zdarzeniach itp.) notowane w porządku chronologicznym; 2) kroniki historyczne, historia; 3) sing. **annal** (e'nel) annał, zapiszek o jednym zdarzeniu; 4) roczniki, periodyczne wydawnictwo doroczne np. **Annals of Electricity**, zawierający roczny przegląd ważniejszych odkryć i wynalazków; 5) KRK mszy odmawiane przez cały rok.

Annapolis, s. (ene'polis) akademii morska Stanów Zjedn., znajdująca się w Annapolis, Md.; **A. Convention** hist. St. Zj. zjazd pięciu stanów (Del., N.J., N.Y., Pa. i Va.) w 1786 zwołany za inicjatywą stanu Virginia do Annapolis, Md., celem omówienia spraw handlowych; zakończył się uchwałą zwołania Zjazdu Konstytucyjnego, **Constitutional Convention**, w Filadelfii, 1787.

annates, s. (enejč') anaty, annaty, pewne opłaty z beneficjów duchownych, w szcz. beneficjów pierwszego roku; KRK. uiszczane do Watykanu, KA. do skarbcza królowej Anny, **Queen Anne's Bounty**.

annato, s. (ana'to) drzewo pld. amer., **BIXA ORELLANA**, także nasienie tego drzewa i jego owoc, wydający sok żółto-czerwony, używany do zabarwiania masła, serów itp.

Anne of Geyerstein (en ow ga'jer-stajn) bohaterka powieści Waltera Scotta o tym samym tytule.

anneal, vt. (enni'l) 1) przest. rozpalic; 2) wyżarzyć, rozgrzać do wysokiej temperatury i następnie ostudzić albo powoli (szkło, stal) albo nagle (mosiadz, miedź) w celu zmniejszenia kruchości; 3) wypalic np. szkło, glinę, porcelanę celem nałożenia farby; 4) przen. złagodzić, uśmierzyć, utrwalić.

annectent, adj. (enek'tent) łączący w szcz. biol. o rodzajach lub grupach mających własności przechodnie między dwoma innymi rodzajami lub grupami.

annelid, adj. (e'niliđ; anellus i. pierścioneł) zool. pierścienicowy, dotyczący pierścienia.

annelid, s. zool. pierścienica, osobnik z grupy **ANNELIDA**.

Annelida, s. pl. (eneli'da) zool. pierścienice, typ (dawniej gromada) zwierząt o ciele robakowato wydłużonym, składającym się z segmentów o budowie homonomicznie metametrycznej, bardzo obszernej, wtórnej jamie ciała, **coelom**, **CELOMA**, i systemie naczyniowym z czerwoną krwią; u typowych przedstawicieli jama wtórna podzielona na komory

na narządy wydzielnicze, **NEPHRIDIA**, i gruczoły piciowe; układ nerwowy składa się z mózgu **cerebral ganglion** **GANGLION CEREBRALE**, obrączki okołoprzełykowej **esophageal ring** i podwójnego pnia nerwowego **double ventral cord**, tworzącego w każdym segmencie po stronie brzusznej węzeł nerwowy; prawie identyczne z **ANNELIDES**, **ANNU-LATA**; ob. **animal** s. 9).

annelidan, adj. (-den) zool. pierścienicowy, dotyczący grupy zwierząt **Annelida**.

annelidan, s. zool. pierścienica, osobnik z grupy **Annelida**.

annelidian, adj. (-dien) zool., r. pierścienicowy.

annelidian, s. zool., r. pierścienica, osobnik z grupy **Annelida**.

annelidous, adj. (eneli'dös) zool. pierścienicowy, dotyczący zwierząt z grupy **Annelida**.

annex, vi. (eneks') przyłączyć się, być włączonym.

annex, vt. 1) złączyć, połączyć, włączyć, zazwyczaj coś mniejszego przyłączyć do czegoś większego, z to, przeważnie w sensie włączenia a nie dołączenia; 2) anektować, przyłączyć na stałe, jak posiadłość, kraj itp.; 3) związać jako skutek lub warunek, np. grzywnę do zakazów, karę do winy.

annex, s. (eneks' i e'neks) aneks, dodatek, 1) dodatkowe postanowienie dołączone do dokumentu; 2) bud. dobudowa, skrzydło; 3) pr. szk. urządzenia przymocowane, przynależność; 3) St. Zj. część miasta przyłączona w toku rozbudowy.

annexation, s. (eneksej'szn) 1) anektowanie, aneksacja, przyłączenie, zjednoczenie; 2) przedmiot anektowany, przedmioty anektowane; 3) pr. przyrośnięcie do posiadłości albo fizyczne, jak przegwożdżenie, przybicie, wmurowanie, wkopanie, albo logiczne, jak np. klucz; 4) pr. szk. sekularyzacja dóbr kościelnych, w szcz. (Anglia) na mocy **Act of A.** z r. 1587.

annexationist, s. (enekse'szonyst) zwolennik aneksacji.

annexion, s. (enek'szen) r. aneksacja, anektowanie.

annihilate, vt. (enaj'hilejt) unicestwić, zniweczyć, zniszczyć doszczętnie, pozbawić istnienia, pozbawić siły, ubić (ustawę, argument, dowód).

annihilation, s. (enaj'hilej'szn) unicestwienie, doszczętne zniszczenie, zniweczenie, pozbawienie mocy i istnienia, zatrata, zatracenie, zagłada, zagaba, ułbiecie.

annihilationism, s. (-'szonizm) teol. wiara w zagładę zła, zasada, że nienawrócony winowajca będzie zatracony.

annihilationist, s. (-'szonyst) teol. zwolennik wiary w zagładę zła.

annihilative, adj. (-tyw) niweczący, przydatny do niweczenia.

anniversary, adj. (eniwer'seri) 1) roczny, doroczny, powtarzający się corocznie; 2) dotyczący rocznicy, rocznicowy; a. day KRK rocznica; a. week hist. St. Zj. tydzień, w ciągu

którego odbywały się doroczne zjazdy stowarzyszeń religijnych i dobroczynnych w Bostonie i New Yorku.

anniversary, s. rocznica, doroczny powrót dnia pewnego zdarzenia albo dnia poświęconego pamięci lub uczczeniu osoby lub zdarzenia; uroczystość lub zabawa, urządzona w taki dzień; KRK msza odprawiana corocznie za duszę zmarłej osoby, dawniej codziennie przez przeciąg roku; r. rocznik, wydawnictwo ukazujące się raz na rok.

anno Domini (an'no do'mini, i.) Roku Pańskiego, skrót **A. D.** (przed liczbą) R. P.

annona, s. (eno'na) 1) roczny zbiór rolniczy w starym Rzymie, stąd później zapasy zbożowe, w szcz. zboże dawane bezpłatnie ludowi rzymskiemu, **ANNONA CIVICA** (anno'na ci'wika), i żołnierzom; 2) A. mit. kl. Annona, bogini urodzaju; 3) A. bot. liczny rodzaj podzwrotnikowych amer. drzew i krzewów rodziny **Annonaceae**.

Annonaceae s. pl. (enonej'si-i) bot. rodzina podzwrotnikowych amer. drzew i krzewów rzędu jaskrowatych, **RANUNCULACEAE**, 50 gatunków, 550 rodzajów, wiele z nich o jadalnych owocach, jak **custard apple**, **ANNONA**, **papaw**, **ASIMINA**.

annotate, vi. (an'notejt) robić notatki, robić komentarze, z **upon**.

annotated, vt. komentować, objaśniać za pomocą dopisków.

annotation, s. (-tej'szn) 1) zanotowanie; 2) notatka, pl. komentarze; 3) med. przest. wstępny okres choroby; 4) pr. reskrypt do prywatnej osoby, ob. **rescript**.

annotative, adj. (-tyw) komentujący.

annotator, s. (-ter) komentator.

announce, vt. (enauns') 1) ogłosić, opublikować, podać do publicznej wiadomości; 2) oznajmić z urzędu; 3) zgłosić przybycie (gościa itp.); 4) anonsować (w gazecie, przez radio, afiszami itp.)

announcement, s. (-ment) 1) ogłoszenie, publiczne podanie do wiadomości; 2) oznajmienie do urzędu; 3) zgłoszenie przybycia (gościa itp.); 4) anons.

annoy, s. (ennoj') 1) zgryzota, 2) powód zgryzoty.

annoy, vi. (ennoj') przest. gryźć się; być zgryźliwym.

annoy, vt. (ennoj') 1) drażnić się, drażnić, pobudzać do gniewu, niepokoić; 2) przest. martwić, gniewać, obrażać; 3) woj. napastować, dokuczać, naprzykrzać się.

annoyance, s. (-ens) 1) drażnienie, stan rozdrażnienia, dokuczanie, uprzykrzenie; 2) przykreść; 3) powód przykreści.

annoying, adj. (-in') przykry, dokuczliwy, naprzykrzony.

annoyingly, adv. (-'li) przykro, dokuczliwie, drażniaco.

annoyingness, s. (-nes) dokuczliwość, naprzykrzenie.

annual, adj. (a'niuel) 1) roczny, dotyczący roku, powtarzający się co rok, wydarzający się raz w roku, doroczny; 2) roczny, trwający przez

ciąg roku, wykonujący się lub wykonywany przez ciąg roku; 3) jednoroczny, trwający tylko rok, np. a. plants rośliny jednoroczne.

annual, s. 1) przedsięwzięcie urządzane raz do roku, np. bal, akademii itp. w szcz. doroczne wydawnictwo szkoły, stowarzyszenia naukowego itp.; 2) przedmiot trwający tylko jeden rok, np. roślina jednoroczna; 3) KRK msza odprowadzana za duszę zmarłej osoby lub na inną intencję codziennie przez rok albo raz do roku w rocznicę; także opłata za taką mszę; 4) pr. szk. a. rent lub **annualrent** lub **ground** a. renta gruntowa.

annuent, adj. (e'niuent) potakujący, powodujący potakiwanie głową, a. **muscle** mięsień potakujący **MUSCULUS STERNOCLEIDOMASTOIDEUS**; ob. **sternocleidomastoid**.

annuitant, s. (aniu'tent) osoba otrzymująca roczną rentę, osoba uprawiona do pobierania rocznej renty.

annuity, s. (aniu'iti) 1) renta roczna, suma (zwykle) pieniężna należna rocznie w oznaczonym terminie albo przez ograniczoną albo przez nieograniczoną ilość lat (np. dożywotnio); 2) annuita (f), annuitet (m), coroczna opłata obejmująca kapitał i procent i płatna w równych sumach przez oznaczony szereg lat albo na spłatę długu albo na stworzenie funduszu.

annul, vt. (eniul') 1) unicestwić, zniweczyć, zniszczyć, unieważnić, pozbawić mocy, obalić, usunąć, przest. skasować.

annular, adj. (e'niular, a'nulus ł. pierścień) pierścieniowy, pierścinkowy, dotyczący pierścienia, mający kształt pierścienia, wykonujący kształt pierścienia, znaczący lub otoczony pierścieniami lub kółkami; a. **finger** lub **ring-finger** palec serdeczny, palec pierścinkowy, czwarty palec u ręki na który zazwyczaj wkłada się obrączkę ślubną.

Annularia, s. pl. (-le'ria) bot. rośliny kopalne rzędu skrzypów, **EQUISETALES**, znajdowane od dewońskiego systemu do permskiego, najliczniej w węglowym.

annularity, s. (-riti) kształt pierścieniowy.

annulary, adj. (e'niulteri) pierścieniowy, używany do noszenia pierścienia.

annulary, s. czwarty palec, "serdeczny" czyli "pierścieniowy".

Annulata, s. pl. (eniulej'ta) zool. ob. **Annelida**.

annulate, **annulated**, adj. (e'niulejt, -yd) 1) kolisty, pierścieniowy, złożony z kół lub pierścieni, okolony barwnymi pierścieniami; 2) zool. dotyczący pierścienia.

annulate, s. zool. pierścienica, osobnik z grupy robaków **Annelida**.

annulation, s. (-szn) okolenie, formacja kolistą lub pierścieniową, pierścien, pas okalający, wstęga okalająca.

annulet, s. (e'niulet) pierścieniec, w szcz. 1) bud. obrączka u dołu doryckiej kolumny, wkładka wmurowana w kształcie obrączki, wstążki, kół-

ka, paska, pozornie strzymująca dwie części; 2) her. kółko w tarczy herbowej; 3) zool. kółko kolorowe dookoła lub na powierzchni narządu, w szcz. u jeleni chropowata obrączka u dołu pnia rogów, zwana różą.

annulism, s. (e'niulizm) kolistość, stan lub własność posiadania kształtu pierścienia; bud. stosowanie pierścieni (zazwyczaj wsuniętych płyt kamiennych nieco wystających między kolumnę dolną i kolumnę na niej stojącą, **annulated shaft**, jakoby owe pierścienie strzymywały kolumnę.

annulment, s. (eniul'ment) unieważnienie, zniesienie, uchylenie, przest. kasacja.

annulose, adj. (e'niuloz) pierścieniowy, złożony z pierścieniowych segmentów, pierścienicowy.

annulus, s. (-les) pierścień, obrączka, część budowy albo przerwa w kształcie koła; anat. a. **cruralis** pierścień udowy; a. **tympanicus** pierścień bębenkowy itp.; astr. obręcz światła widzialna podczas pierścieniowego zaćmienia; bot. u grzybów ko'nierzyk, okalający trzon w postaci strzępeków pozostałych po przerwanu powłoki **VELUM veil**; u mszaków pierścieniec, elastyczny szereg komórek między wieczkiem, **OPER-CULUM**, a otworem rodnym.

annunciate, vt. (e'nonszejt) objawić, obwieścić.

annunciation, s. (-'szn) 1) objawienie, obwieśczenie; hist. kość. objawienie uczynione ludziom przez Boga, w szcz. Zwiastowanie, objawienie wcielenia uczynione Pannie Marii przez archanioła Gabriela; także przedstawienie tego objawienia w dziełach sztuk pięknych; 3) A. Zwiastowanie Matki Boskiej, święto obchodzone 25 marca, **Lady Day**; A. lily biała lilia, **LILIUM CANDIDUM**, zazwyczaj malowana na obrazach Zwiastowania; także lilia wielkanocna.

annunciative, adj. (-tyw) dotyczący objawienia, obwieszczenia, zwiastujący.

annunciator, s. (-'ter) 1) KW. ogłaszacz, urzędnik kościelny obwieszczaający datę zbliżającego się święta; 2) automatyczny sygnał, zazwyczaj elektryczny, połączony z dzwonkiem, światłem itp.

annunciatory, adj. (enon'szatori) r. obwieszczaający.

Annwn, s. (e'nun) mit. celtycka wyspa pośmiertna starożytnej Brytanii, odpowiadająca podziemnemu Hadesowi mitologii greckiej.

ano-, przedr. (ej'no) anat. odbyto-, odbytnicz-, np. **anovesical** odbyto-pęcherzowy, odbytniczo-pęcherzowy.

anoa, s. (eno'a; nazwa miejscowa) zool. bawół żyjący dziko na Celebesie, **ANOEA DEPRESSICORNIS**, nieduży, o rogach prawie prostych.

anode, s. (eno'd) elektr. anoda, dodatnia elektroda, doprowadzająca napięcie dodatnie do cieczy lub gazu, gdzie odbywa się elektroliza; przec. **cathode**, katoda.

anodic, adj. (-ik) 1) (ana gr. wznwyż, hodos' gr. droga) wznoszący się; 2) bot. zwrócony ku (o części liścia

zwróconej ku spirali genetycznej); 3) elektr. anodowy, dotyczący anody, pochodzący od anody.

Anodon, **Anodonta**, s. (e'nadan, enandan'te) zool. szczeżuja, liczny rodzaj słodkowodnych małży z rodziny **UNIONIDAE**, o cienkiej i kruchej skorupie; zębate zamki niewykształcone lub zgola nieobecne; ob. **Unio**, skójka.

anodyne, adj. (e'nodajn) znieczulający, kojący.

anodyne, s. środek znieczulający, coś co uspokaja.

anoetic, adj. (e'noe'tik; a. p. i noetos' gr. spostrzegalny, będący do pomyslenia) 1) r. będący nie do pomyslenia; 2) psych. będący na granicy świadomości, nie podlegający świadomemu spostrzeżeniu.

anoine, adj. (e'noajn, e'noin) dotyczący bawołu celebesskiego, ob. **anoa**.

anoint, vt. (enojnt') 1) nałoić, naoleić; 2) namaścić olejem; w szcz. w obrzędzie religijnym; 3) żart. wyłoić skórę, obić, (we Lwowie) wymasować (od nazwiska redaktora Masłowskiego obito go za potępienie powstania z r. 1863).

anointer, s. (-er) pomazownik, pomazać, pomazanie w szcz. A. hist. kość. w w. XVI i XVII członek sekty w której pomazanie było formą przyjęcia do sekty.

anointment, s. (-ment) 1) namażenie, pomazanie; 2) olej ob. **ointment**.

anoli, s. (ano'li; nazwa miejscowa na Antylach) zool. jaszczurka rodzaju **Anolis**.

anolian, adj. (ano'lien, eno'lien) dotyczący jaszczurki **anoli**.

Anolis, s. (ano'lis, eno'lis) zool. rodzaj małych jaszczurek amerykańskich nazywanych często **chameleon** ponieważ umieją zmieniać barwę tak jak prawdziwy **kameleon** afrykański.

anomali-, przedr., ob. **anomalo-**.

anomalism, s. (eno'malizm) nieregularność, anomalizm.

anomalist, s. (-lyst) anomalista, zwolennik gramatyków starogreckich utrzymujących że języki są wytworem zwyczaju i że nie ma koniecznej analogii między przedmiotem i reprezentującą go nazwą; przec. **analogist**.

anomalous, **anomalous**, adj. (enomalys'tik, -i) anormalny, nie-regularny, w szcz. astr. dotyczący anomalii, ob. **anomaly**, astr.; a. **month** okres czasu po którym księżyc powraca do poprzedniego położenia względem ziemi, 27 dni, 5 godzin, 5 minut i 35.8 sekundy; a. **revolution** okres czasu po którym gwiazda powraca do pierwotnego położenia względem swej gwiazdy stałej; a. **year** okres czasu po którym ziemia powraca do swego poprzedniego położenia względem słońca, 365 dni, 6 godzin, 13 minut, 48.09 sekundy.

anomalous, **anomali-**, przedr. (eno'melo-, ena'meli) nieregularnie-, anormalnie-, nieprawidłowo-.

Anomalogonatae, s. pl. (-gona'ti; gony' gr. kolano) zool. dział ptaków nie posiadających mięśnia udowego, ob. **ambiens**.

anomalognatous, adj. (-go'netös) nie mający mięśnia udowego.

Anomalopteryx, (-pteryks; pte'-ryksa gr. skrzydło) paleont. rodzaj strusia kopalnego, ob. *moa*.

anomalous, adj. (-ös) 1) przest. odmienny; 2) nieprawidłowy, anormalny, niezwykły.

anomalously, adv. (-li) nieprawidłowo, anormalnie.

anomalousness, s. (-nes) nieprawidłowość, anormalność, anomalia.

anomaly, s. (-'mei) nieprawidłowość, anormalność, anomalia, odstępstwo od reguły; astr. kąta odległość planety od jej perihelium (punktu przysłonecznego), także kąt wyrażający nieprawidłowość obiegu planety; bot. i zool. odchylenie od prawideł gatunku; muz. odstępstwo od właściwego interwału.

Anomatheca, s. (enoma'žike; a. p., no'mos gr. prawo, theke' gr. puszka, ze względu na nieregularną otwartą torebkę owocu) bot. podrodzaj kosaćcowatej afrykańskiej rośliny *Lapeyrousia*, ob.; a. roślina tego podrodzaju, *LAPEYROUSIA CRUENTATA*, o czerwonym kwiecie, hodowana w pokoju.

Anomia, s. (ano'mia) zool. rodzaj małży z rzędu *FILIBRANCHIA*, typ rodziny *ANOMIIDÆ* z prawym płatem płaszczowym wciętym głęboko dla przepuszczenia wiaźdła, byssus.

anomo-, **anom-**, przedr. (e'nomo-, e'nom-) nieprawidłowo-, anormalnie-.

anomodont, adj. (ena'modant) paleont. dotyczący jaszczurek *Anomodontia*.

anomodont, s. paleont. osobnik z zaginionej rodziny *Anomodontia*.

Anomodontia, s. pl. (-sze) paleont. 1) to samo co *Theromorpha*, 2) podział rodziny *Theromorpha*, to samo co *Dielyodontia*.

Anomoean, adj. (eno'mien) hist. kość. dotyczący sekty głoszącej *Anomoeanism*.

Anomoean, s. hist. kość. członek sekty głoszącej *Anomoeanism*.

Anomoeanism, s. (-yzm; a. p. i ho'-mojos gr. ten sam) hist. kość. nauka głosząca wbrew zasadom nicejskim przez arian wieku IV (Aecjusza z Antiochii, Ennomiusza z Cyzikusu w Mizji i i.) że Ojciec i Syn nie są tożsami (an-o'mojos gr. odmienny).

Anomura, s. pl. (enomiu'ra; anomo-i ura' gr. ogon) zool. grupa skorupiaków o zmniejszonym odwłoku, z podrzędu *REPTANTIA*, rzędu dziesięcionogów, *DECAPODA*.

anomural, -an, adj. (-'reł, -'ren) zool. dotyczący skorupiaków *Anomura*.

anomuran, s. zool. osobnik z grupy skorupiaków *Anomura*.

anomurous, adj. (enomiu'rös) zool. podobny do grupy skorupiaków *Anomura*.

anomy, s. (e'nomi; a. p. i no'mos gr. prawo, reguła) stan bezprawności, nieprawidłowości, dziwaczność, brak prawidła, w szcz. naturalnego, stan lub wypadek nie wynikający ze znanych prawideł; cud.

anon, adv. (enan') 1) przest. naraz, razem; 2) przest. odrazu, natychmiast; 3) niebawem, za krótką chwilę; 4) innym razem, do znowu.

anon, int. (enan') 1) w tej chwili, zaraz, jestem na usługi; 2) (w Anglii) co proszę? (niedostysławszysy).

anonym, s. (e'nonim) anonim, rzecz bezimienna, rzecz nie mająca nazwy; rzecz nie związana z niczym nazwiskiem; 2) książka nie podpisana nazwiskiem autora, czasem pseudonim.

anonymity, s. (enoni'miti) bezimiennosc, anonimowosc.

anonymous, adj. (eno'nimös) bezimienny, anonimowy, niewiadomy z nazwiska.

anonymously, adv. (-li) bezimienne, anonimowo.

anonymousness, s. (-nes) bezimiennosc, anonimowosc.

anoöpsia, s. (enoap'sja; ana gr. w górę, opsja gr. widzenie) med. zyz w górę.

anophele, s. (e'nofil) zool. każdy gatunek rodzaju *Anopheles*.

Anopheles, s. (ena'filis) zool. rodzaj komarów roznoszących zarazki malarii, z rodziny komarów *mosquitoes CULICIDÆ*, podrzędu nitkorygich *Nemocera NEMATOCERA*, rzędu *DIPTERA*, owadów dwuskrzydlnych; *A. masculipennis*, komar widliszek.

anoplothere, s. (enap'lo'ir) paleont. *anoploterium*, osobnik z rodziny *Anoploteriidae*.

Anoploteriidae, s. pl. (-aj'idi) paleont. rodzina bezrogiich zwierząt parzystokopytnych, *artiodactyl ungulates*, epoki eocenischej.

anoploteroid, s. (-'oid) zwierzę podobne do *anoploterium* eocenu.

Anoploterium, s. (-'i'riom) paleont. *anoploterium*, *UNGULATA*, zwierzę parzystokopytne eocenu, rzędu przysiosowców, *PARAXONIA*, podrzędu *BUNOSELENODONTIA*, o długim ogonie, słabym użebieniu i uwsteczonych palcach pobocznych.

anoploteroid, s. (-'roid) zwierzę podobne do *anoploterium* eocenu.

Anoplura, s. pl. (enopliu'ra) zool. podrząd bezskrzydlnych owadów rzędu pluskwiaków, *HEMIPTERA*, obejmujący wesz, o kłującej części gębowej, przystosowanej do ssania.

anopluriform, adj. (-'riform) zool. pluskwiakowy, mający kształt pluskwiaka.

anopsia, s. (ena'psja; a. p. i opsja gr. widzenie) med. niemożność widzenia, ślepota.

anorectic, adj. (enorek'tik) med. nie czujący łaknienia.

anorexia, s. (-'sja; a. p., o'reksis gr. apetyt) med. brak łaknienia, anoreksja, brak apetytu.

anormal, adj. (enor'mel) anormalny, nieprawidłowy, niezwykły.

anormality, s. (enorme'li) r. anormalność.

anorthic, adj. (enar'žik) min. trójskośny, ob. *triclinic*.

anorthite, s. (enor'žajt) min. anortyt, skałen wapienny *CaAl₂Si₂O₇*, trójskośny, t. 6, c.w. 2.73-2.76.

anorthitic, adj. (enar'žit'ik) min. anortytowy.

anorthoclase, s. (-ar'žoklejz) min. anortoklaz, ortoklaz sodowy, skałen pokrewny ortoklazowi, lecz trójskośny, głównie skałen sodu, potasu i glinu, t. 6-6.5, c.w. 2.74-2.76.

anorthopia, s. (-ar'žopie) med. wada wzroku, wskutek której proste linie wydają krzywe.

anorthoscope, s. (-ar'žoskop) opt. przyrząd do wywoływania złudzeń optycznych za pomocą dwóch wirujących tarcz.

anorthosite, s. (-or'žosajt) min. ziarna labradoru.

anosmia, s. (-az'mia) med. utrata węchu.

another, adj. i pron. (-e'žer) 1) jeszcze jeden, drugi, podobny; 2) inny, nie ten sam; 3) ktoś inny, coś innego, (z *than* lub *from*).

anothergates, adj. (-e'žergejc) r. będący innego rodzaju.

anotherguess, adj. (ene'žerges) przest. odmienny, będący innego rodzaju.

Anous, s. (eno'es; a'no-os gr. głupi) zool. kaczka, ob. *Noddy*.

anoxæmia, -emia, s. (enoksi'mia, a. p., oxygen tlen, hajma, gr. krew) med. niedotlenność krwi, niedostatek tlenu we krwi, jak np. na wysokich górach, w samolocie na wielkiej wysokości itp.

anoxæmic, **anoxemic**, adj. (-'mik, enokse'mik) med. niedotlenny (o krwi), dotyczący niedostatku tlenu w krwi.

ansa, s. (en'sa) 1) anat. pętka, układ w kształcie pętli; 2) arch. rączka, rękojeść; 3) astr. trzonek, grupa gwiazd w gwiazdozbiorze wyglądająca jak rękojeść.

ansate, **ansated**, adj. (-sejt', -yd) mający rączkę, zaopatrzony w rączkę albo trzonek albo rękojeść albo pętlę itp; *CRUX ANSATA* ob. *ankh*.

Anser, s. (-'ser) 1) astr. część gwiazdozbioru Lisa z Gęsią, *VULPECULA CUM ANSERE* między Łabędziem *CYGNUS* i Strzałą *SAGITTA*; 2) zool. rodzaj typowej gęsi (gęgawy).

anserated, adj. (-ej'tyd) her. zakończony głową węża, lwa, orla itp.

Anseres, s. pl. (ensej'ris) zool. gęsi, gęgawy, rodzaj ptaków wodnych o palcach połączonych błonami, rzędu blaszkodziobych, *Chenes*, obejmujący kaczki, gęsi, łabędzie.

anserine, adj. (en'serin, -ajn) 1) zool. gęsi, dotyczący rodzaju *Anseres* lub *Anserinae*, 2) gęsi, gąskowaty, głupi.

anserous, adj. (-ös) gęsi, gąskowaty, głupi.

Anshar, s. (an'szar) mit. bab. ojciec bogów, których wysłał do zwalczania Tiamaty, reprezentującej chaos i zamęt; z żoną swą *Kishar*, przedstawia wszechświat, on jako "ogół wszystkiego co jest powyżej," ona jako "ogół wszystkiego co jest poniżej"; teologowie łączą *A.* z późniejszym *Assurem* mit. asyr.

ansulate, adj. (en'sulejt) bot. zwinęty w pętle, wyrastający z ziemi

szczytem liścia na spodzie, jak np. liściec dyniowatych.

answer, s. (an'ser) 1) odpowiedź w obronie na oskarżenie, obrona; 2) odpowiedź na wezwanie, na pytanie lub tp., także odpowiedź właściwa, odpowiedź trafna; 3) odwzajemnienie się; 4) mat. rozwiązanie zadania, odpowiedź; 5) muz. następnik, część fugi zawierająca, wtórny głos, zazwyczaj o jedną piątą wyżej lub o ćwierć tonu niżej; druga część zdania muzycznego; 6) (bridge) karta dziadka po wyłożeniu; 7) pr. odpowiedź; zarzut; obrona pr. ang. odpowiedź, powoda na obronę pozwanego zwana *defendant's allegation*.

answer, vi. 1) odpowiedzieć na zarzut, odpowiedzieć na wezwanie, pytanie, list itp., dać odpowiedź; 2) odpowiadać, być odpowiedzialnym za zdanie sprawy, za odszkodowanie itp.; 3) odpowiadać celowi, być odpowiednim, być przydatnym, spełniać cel; 4) odwzajemniać, przen. odbijać, odzwierciedlać, to a. to a name zgłosić się na zew swego imienia; odpowiadać na to imię lub na ten wabik.

answer, vt. 1) odpowiedzieć to a. a charge odpowiedzieć na skargę; 2) odpowiedzieć na pytanie, wezwanie list itp.; 3) odpowiedzieć właściwie i trafnie, dać odpawę; 4) odpowiedzieć przez wykonanie; to a. the phone, to a. the bell, pójść do telefonu, pójść otworzyć drzwi; 5) odpowiadać za skutki lub za zdanie sprawy lub za odszkodowanie, I a. the board, odpowiadam dyrekcji lub wobec dyrekcji; 6) odpokutować, ponieść karę; 7) odwzajemnić, stanąć oko w oko, spotkać.

answerable, adj. (-ebł) 1) odpowiedzialny; 2) dopuszczający odpowiedź, mogący znaleźć odpowiedź; 3) odpowiedni, zgodny, stosunkowy; 4) odpowiadający (celowi), nadający się; 5) przest. podobny, równy, równający się (czemuś).

answerableness s. (-nes) stosowność; odpowiedzialność; możność dopuszczająca odpowiedź.

answerably, adv. (en'serebł) odpowiednio; odpowiedzialnie; w sposób dopuszczający odpowiedź.

answering, adj. part. (-rin) 1) odpowiedni; 2) odpowiadający; 3) odpowiedzialny.

answeringly, adv. (-li) 1) odpowiednio; 2) odpowiadająco wzajemnie; 3) odpowiedzialnie.

ant, s. (ant) zool. mrówka, owad z rodziny FORMICIDAE, rzędu błonkoskrzydłych, HYMENOPTERA; ob. emmet, pigmire, termite, agricultural a., carpenter a., house a., slave a.

anti-, przedr. (ent, en'ti) przeciw-.

-ant, przyr. (-ent) przymiotnikowy lub rzeczownikowy, pochodzący z formy ł. imiesłowu czasu teraźniejszego, w niektórych wyrazach zmieniony na -ent.

anta, s. (en'ta) pl. antae (en'ti) bud. rodzaj wzmocnionego muru na obu końcach otwartej kolumnady, wyglądający z frontu jak kolumna; kolumnada stoi in antis.

antacid, adj. (ent-e'sid) med. dzia-

łający przeciw kwasom, odkwaszający.

antacid, s. med. środek przeciwkwasowy, lek odkwaszający, środek przeciw kwasom w jelitach, w moczu, w żołądku, jak alkalika.

Antaeus, s. (enti'es) Antaios. s. (entaj'os) Anteus, mit. gr. olbrzym libijski, syn Ziemi, niezwykły w zapasach ilekroć dotknął się swej matki, Ziemi; zginął z ręki Herkulesa, gdy go Herkules uniósł w górę i nie dał mu dotknąć się ziemi.

Antean, adj. (enti'en) mit. gr. anteusowy, antejski.

antagonism, s. (ente'gonizm') przeciwieństwo, antagonizm, sprzeczność, nieprzyjaźń, różnica; przeciwdziałanie; a. against lub to a thing lub person, a. between two things lub persons.

antagonist, s. (-nyst) 1) przeciwnik, wróg, oponent, antagonista; 2) anat. mięsień działający przeciw innemu; 3) med. środek przeciwdziałający.

antagonist, **antagonistic**, **antagonistical**, adj. (ente'gonist, entego'ny'styk, -i) nieprzyjazny, wrogi, przeciwny, antagonistyczny; a. symbiosis biol. pasorzytnictwo, symbioza w której jeden organizm niszczy drugi.

antagonize, vi. (ente'gonajz) 1) zwalczać; 2) robić z kogoś swego przeciwnika, antagonizować.

antalkali, s. (ent-af'kali) pl. antalkalies substancja przeciwalkaliczna.

antalkaline, adj. (-lain) przeciwalkaliczny.

antalkaline, s. środek przeciwalkaliczny.

Antarctalia, s. (-arkta'lia) zoogeogr. strefa bieguna pld. mająca przeciętną temperaturę 44° F. poniżej zera, -42 22° C.

Antarctalian, adj. (-lien) zoogeogr. dotyczący strefy geograficznej bieguna pld., ob. **Antarctalia**, **isocryme**.

antarctic, adj. (ent-ark'tyk) dotyczący bieguna pld., antarktyczny, przec. arctic; przest. przeciwny, antypodalny.

antarctic, s. antarktyk, część kuli ziemskiej od bieguna pld. do równoleżnika 23°28'; begun pld.; okolice bieguna pld.

Antarctogaea, -gea, s. (ent-arkto'dzi'e) zoogeogr. okolice ziemi obejmujące Nową Zelandję i antarktyczne lądy i wyspy.

Antares, s. (entej'rys) astr. Antares, najjaśniejsza gwiazda gwiazdozbioru Niedźwiadka, SCORPIO, czerwona, zwana także Scorpion's Heart.

antarian, adj. (ente'rien) astr. dotyczący Antaresa, w szcz. w chemicznej klasyfikacji gwiazd, mający widmo podobne do widma Antaresa, zmiennego licznymi prążkami manganu i innych metali.

antarthritic, adj. (ent-ar'ry'tik) med. działający przeciw podagrze, przeciwdnawcy, antiartretyczny.

antarthritic, s. med. środek przeciw artretyzmowi czyli dnio.

antasthmatic, adj. (-ezmetyk)

med. przynoszący ulgę w astmie czyli dusznicy.

antasthmatic, s. med. środek działający przeciw astmie (dusznicy).

antatrophic, adj. (-atro'fik); anti, a. p., trefejn gr. żywić) med. przeciwdziałający atrofii.

antatrophic, s. med. środek przeciwdziałający niedorostowi (atrofii, niedożywieniu narządu).

ant bear (ant'ber') zool. mrówkojad, MYRMECOPHAGA JUBATA, rzędu szczerbaków, EDENTATA, wielki bezzębny ssak pld. amer. (około 4', 130 cm., długości, nie licząc ogona), o siwej sierści z czarną pręgą na piersi i białą na plecach, żyje w gęstych lasach i żywi się mrówkami, których nie wygrzebuje z pod ziemi, lecz zbiera z powierzchni językiem długości 20" (50 cm.).

ant bird (a. börd) osobnik z licznej grupy ptaków rodziny FORMICARIDAE, rzędu wróblowatych, PASSERIFORMES, grupy CLAMATORES, w Amer. pld., żyjących się przeważnie mrówkami.

ant cattle, (a. katł) mrówcze bydło, rozmaite rodzaje wszy roślinnych i mszyc hodowanych przez mrówki dla miodu, ob. **Aphis**.

ant cow, (a. kau) mrówcza krówka, mszyca dostarczająca mrówkom miodu; hodowana przez mrówki w pozycji wiszącej na pułapie mrowiska.

ante, s. (en'ti) stawka w pokrze przed (i. ante) dodaniem kart; zazwyczaj dwukrotne stawki na ślepo; w szerszym zastosowaniu każda stawka w hazardowych grach.

ante, vi. uiścić stawkę w grze hazardowej, stąd uiścić swój wkład, często a. up.

ante-, przedr. (en'ti; ante ł. przed) przed-; przest. zamiast anti- przeciw-.

anteater, s. (ant-i'ter) 1) mrówkojad, osobnik z rozmaitych grup ssaków żyjących się przeważnie mrówkami i zaopatrzonych w tym celu wydłużonym pyskiem, długim wysuwalnym językiem i wybitnie rozwiniętym gruczołem ślinowym jak; a) szczerbaki, EDENTATA bruta: mrówkojad grzywiasty MYRMECOPHAGA JUBATA ant bear; mrówkojad karłowaty TAMANDUA TETRADACTYLA tamandu; mrównik kapski, ORYCTEROPUS CAPENSIS aardvark; łuskowiec MANIS TRICUSPIS pangolin; b) stekowce, MONOTREMATA, prototheria: kolczatka TACHYGLOSSUS ACULEATUS ECHIDNA; c) torbacze czyli workowce MARSUPALIA marsupials: mrównik australijski MYRMECOBIUS FASCATUS banded a.; 2) ob. ant bird.

antebrachial, adj. (entibre'kjeł, -brej'kjeł) przedramienny; a. czyli humeroradial index stosunek długości zewnętrznej kości ramienia dolnego (przedramienia), RADIUS, do ramienia górnego, HUMERUS, wyrażony w setnych tego ostatniego.

antebrachium, s. (-bre'kjom) pl. antebrachia (-kja) przedramię, ramię dolne, przedek ramienia, CUBITUS, u człowieka od przegubu do

łockia, składa się z dwóch kości: wewnętrznej, **ulna**, i zewnętrznej, **radius**.

antecedaneous, adj. (-sidej'ni-ös) poprzedzający, poprzedni.

antecedaneously, adv. (-hi) poprzedzająco, poprzednio.

antecede, vi. (-sid') poprzedzić, wydarzyć się wprerw.

antecede, vt. wyprzedzić, poprzeździć, uprzedzić.

antecedence, s. (-si'dens) poprzedzenie, wyprzedzenie; pierwszeństwo; astr. pozorny ruch planety ku zachodowi.

antecedency, s. (-'densi) 1) przest. stan poprzedni, to co poprzedzało; 2) przest. powrót do tego co było; 3) poprzedzenie, pierwszeństwo.

antecedent, adj. (-'dent) 1) poprzedzający w czasie, poprzedni, wcześniejszy; 2) z góry przypuszczalny.

antecedent, s. 1) to co poprzedza, to co było wcześniej; 2) pl. antecedenecje, okoliczności jakie poprzedziły i wywarły wpływ, np. otoczenie w wieku dziecięcym, pamiętny wypadek w życiu, zajścia historyczne itp.; 3) gram. poprzedzający wyraz, zdanie lub zwrot, zastąpiony zaimkiem aby uniknąć powtarzania; 4) log. poprzednik, w zdaniu warunkowym przesłanka, której drugą część zdania jest następnikiem np. jeżeli będzie mróz—poprzednik, pojdziemy na ślizgawkę—następnik; 5) log. poprzednik, w wnioskowaniu indukcyjnym to co poprzedza jako konieczna podstawa przyczynowa; 6) mat. pierwsza liczba proporcji lub pierwsza i trzecia część równania są a.-s, druga i czwarta—consequents; 7) muz. następnik, w kanonie lub fudze temat powtórzony przez głos następny; 8) przest. osoba poprzedzająca, poprzednik (co do czasu i miejsca).

antecessor, s. (-ses'ser) poprzednik, przodek, przest. rodzic.

antechamber, s. (-czej'm'br) przedpokój, sieni, westybul, miejsce uważane za poczekalnię.

antechapel, s. (-cze'pł) westybul kaplicy, wstęp do kaplicy, sionka.

antechoir, s. (en'tykuaj'r') bud. kość. wstęp na chór, sieni przed chórem zastrzeżona dla księży i chóru; w kościołach, gdzie chóry są podzielone, jak w Hiszpanii, część chóru położona dalej od ołtarza.

antechurch, s. (-cierć do -czórcz) bud. kość. sieni, mała hala, korytarz lub obmurowana kolumnada przed wejściem do wnętrza kościoła.

antecomunion, s. (-komju'ńjen) KA obrzęd poprzedzający poświęcenie chleba i wina, elements.

antecurvature, s. (-kor'waczer) med. drobne zagięcie macicy ku przodowi, lekkie przodozgięcie macicy.

ante-Christian, adj. (-kri'szjen) przedchrześcijański.

antedate, s. (en'tidejt) 1) wcześniejsza data, miniona data; 2) r. oczekiwanie.

antedate, vt. 1) wypisać w akcie datę wcześniejszą niż datę właściwą;

2) przybyć przed terminem; 3) antycypować.

antediluvial, adj. (-dilju'wjel) przedpotopowy.

antediluvially, adv. (-i) na sposób przedpotopowy, z przed czasów potopowych.

antediluvian, adj. (-n) przedpotopowy; przen. staroświecki.

antediluvian, s. osobnik przedpotopowy, człowiek zacofany.

Antedon, s. (enti'dan) zool. rozległy rodzaj liliowców współczesnych i kopalnych, o dziesięciorgu ramion i więcej, ob. **comatula**.

antedorsal, adj. (entidar'seł) zool. przedgrzbietowy, u ryb umieszczony przed pletwą grzbietową.

antefix, s. (en'tifiks) bud. ozdobne zakrycie okapu w architekturze klasycznej, antefiks.

antefixal, adj. (entifik'seł) bud. dotyczący antefiksu.

anteflexed, adj. (en'tiflekst') med. zgięty nadmiernie ku przodowi (o narzędzie).

anteflexion, s. (entifle'kszn) med. przodozgięcie, nadmierne zagięcie narządu ku przodowi, w szcz. nadmierne zgięcie trzonu względem szyjki macicznej.

ant egg (ant'ejg) biała poczwarka mrówki, dzięki kształtowi malutkich jajeczek nazywana powszechnie mrówczym jajem, służy za pokarm dla drobiu i do wyrabiania kwasu mrówczanego.

antelocation, s. (entilokej'szen) med. przodopłożenie narządu.

antelope, s. (en'tilop) zool. antylopa, przeżuwający ssak czworonożny, z rodziny pustorogich, BOVIDÆ, rzędu parzystokopytnych, ARTIODACTYLÆ, podrzędu przeżuwaczy, RUMINANTIA; liczne gatunki w Afryce podzwrotnikowej. nieliczne w Azji i Ameryce, dwa w Europie; suhak SAIGA TARTARICA i kozica RUPICAPRA RUPICAPRA chamois, z podrzędów ANTILOPIDÆ, BUBALINÆ, CEPHALOPHINÆ, SAIGINÆ i in.; antylopy, gazele itp. wyróżniają się od reszty pustorogich lekkością ruchów, smukłością budowy i kształtem rogów.

antelucan, adj. (entilju'ken) hist. kość. odbywający się przed braskiem dnia, jutrzenny, o zebraniach i służbie bożej pierwotnych chrześcijan.

antemeridian, adj. (entimiri'dien) przedpołudniowy.

ante mortem (en'ti mortem; ante mortem czyt. an'te mortem) ł. przed śmiercią) pr. przedśmiertny, ob. **dying declaration**; dawniej (Czacki, Linde) przedśmierciowy.

antemundane, adj. (en'timon'dejn) przedświatowy, będący w czasach lub z czasów przed stworzeniem świata.

antenatal, adj. (-nej'teł) 1) będący w czasie lub z czasu przed narodzeniem; 2) przedporodowy; ob. **prenatal**.

antenatus, s. (-nej'teł) pl. **antenati** (-nej'ti) pr. osoba urodzona przed pewnym terminem ustanawiającym nowy ustrój państwowy, w

szcz. Szkot urodzony przed unią Szkocji z Anglią 1603, Amerykanin urodzony przed Deklaracją Niepodległości z 1776.

Wyraz angielski **a.** nigdy nie ma znaczenia wyrazu polskiego "antenat" (przodek).

antenave, s. (-nejw) bud. sieni prowadząca do nawy kościelnej.

ante-Nicene, adj. (-naj'sin) hist. kość. przednicejski, wcześniejszy niż synod nicejski z r. 325.

antenna, s. (ente'na) 1) zool. czułek, ruchomy narząd czucia umieszczony jako przysadka głowy owadów INSECTA insects, wijów MYRIAPODA myriapods i skorupiaków CRUSTACEA crustaceans, u owadów i wijów po parze, u skorupiaków zazwyczaj po dwie pary; u owadów nazywany pospolicie: wasy lub rogi **horns** lub **feelers**; 2) teletech. antena, drut lub inny dobry przewodnik służący do wysyłania lub chwywania fal elektrycznych; 3) pot. narządy innych zwierząt podobne do czułek, ob. 1).

antennary adj. (en'teneri) zool. czułkowy, mający charakter czułka, dotyczący czułków.

Antennata, s. pl. (entinej'ta) zool. podgrmada stawonogich, ARTHROPODA, obejmująca prawdziwe owady i wiję.

antennule, s. (en'tinjuł) zool. mały czułek, w szcz. jeden z frontowych (zwykle przednich, zwykle mniejszych) czułków skorupiaaka.

antenuptial, adj. (en'tinju'pszeł) przedślubny; a. **contract** intercyza ślubna, ob. **settlement**.

antepaschal, adj. (en'tipes'keł) przedwielkanocny.

antepast, s. (-past) przedsmak, dawniej przekaska przed jedzeniem, entrée na zaostrenie apetytu.

antependium, s. (-pen'djom) pl. **antipendia** ('dje) kość. opona lub zasłona zawieszona przed ołtarzem.

antepenult, **antepenultima**, s. (en'tipinołt, en'tipinoł'time) proz. przedostatnia, zgłoska trzecia od końca.

antepenultimate, adj. (en'tipinoł'timejt) trzeci od końca, przedprzedostatni, (najczęściej o zgłosce).

antepenultimate, s. proz. zgłoska trzecia od końca, np. akcentowana w wyrazie **America**.

antephialtic, adj. (en'tefiał'tik) med. przeciwmorowy.

antephialtic, s. med. środek na zapobieżenie zmorze, ASTHMA, NOCTURNUM, INCUBUS, OP-PRESSIO NOCTURNA, nightmare, ephialtes.

antepileptic, adj. (-'epilep'tik) med. przeciwpileptyczny.

antepileptic, s. med. środek zapobiegający epilepsji, środek leczący padaczkę czyli niemoc św. Walentego EPILEPSIA epilepsy.

anteponition, s. (en'tipozy'szen) 1) bot. umieszczenie wyższe w budowie anatomicznej; 2) gram. szyk odwrotny, umieszczenie na początku zdania wyrazu który w zwykłym szyku znalazł by się na innym miejscu,

np. Said the senator zamiast The senator said; 3) ob. anteflexion.

antepredicament, s. (-pridi'kament) log. wstępne objaśnienie, definiujące, w jakim ścisłym znaczeniu rozmaite ważne wyrazy są używane w następujących wywodach; sposób ten wprowadził Albertus Magnus (1193-1280); każda ważniejsza ustawa w St. Zj. zawiera na wstępie takie objaśnienie, zawierające definicje.

antipredicamental, adj. (-teł) log. dotyczący wstępnego ustalenia znaczenia używanych w wywodzie wyrazów, zwrotów, przesłanek i rozróżnień.

anterevolutional, anterevolutionary, adj. (-rewolju'szoneł, '-zoneri) przedrewolucyjny.

anterior, adj. (enti'rjor) 1) wcześniejszy, dawniejszy, poprzedzający w czasie; 2) pierwszy, przedni, poprzedzający w miejscu; anat. i zool. bliższy przodu, bliższy głowie, u człowieka wobec jego prostopadłej postawy: wyższy; bot. dalszy od osi, niższy.

anteriority, s. (entirio'riti) pierwszeństwo.

anteriorly, adv. (en'tirior'h) poprzednio.

anterioriness, s. (-nes) pierwszeństwo.

antero- przedr. (enti'ro-) poprzednio-, przednio-.

anteroom, s. (en'tirum) przedpokój, poczekalnia.

antetemple, s. (-tem'pl) sień przed wejściem do świątyni.

antetype, s. (-tajp) pierwotyp; pierwowzór.

anteversion, s. (-wr'žen) med. przodopochylenie, przodopochyłość, nadmierne pochylenie narządu ku przodowi, w szcz. macicy w taki sposób że cała oś jest pochylona bardziej naprzód niż zwyczajnie.

antevert, vt. (-wert) 1) przest, zapobiec; 2) med. zmienić położenie przez nachylenie do przodu czyli przez przodopochylenie.

ant fly (ant' flaj') skrzydlata mrówka.

anth- przedr. (enç-) przeciw-, ob. anti-.

anthela, s. (enç'ila) pl. *anthelæ*, s. enç'ili) bot. kształt kwiatostanu wierzchołkowego w którym boczne gałęzie wyrastają wyżej osi pędu, jak np. sit JUNCUS true rush.

anthon, s. (-'lion) pl. *anthonia*, s. ('lia) meteor. krąg lub kregi światła naprzeciw słońca jakby rzucone na chmurę nad głową patrzącego, w górach i w okolicach podbiegunowych.

anthelmintic, adj. (ençelmin'tik) przeciwczwierwiowy.

anthelmintic, s. med. środek przeciwczwierwiowy służący do usunięcia robaków pasorzytujących w jelitach.

anthem, s. (enç'em) 1) KA hymn kościelny; 2) hymn narodowy; 3) hymn pochwalny lub radosny.

anthem, vt. poet. uczcić śpiewaniem hymnu.

anthemion, s. (enç'i'mion) pl. *anthemia*, s. (-'mia) ozdobny fresk malowany lub blaskorzeźbiony, o motywach roślinnych, w szcz. poniżej głowicy kolumny jońskiejsj.

Anthemis, s. (enç'i'mis) bot. rumian, liczny rodzaj ziół z rodziny złożonych, COMPOSITÆ, najpospolitsze: A. ARVENSIS rumianek polny field camomile; A. COTULA rumian psi mayweed.

anther, s. (enç'ör) bot. pylnik, woreczek pyłkowy, ANTHERA, (u roślin nasiennych) ta część precika, w której wytwarzają i mieszczą się ziarenka pyłu, mikrospory.

antheral, adj. (-reł) bot. pylnikowy, dotyczący pylnika.

Anthericum, s. (enç'e'rikom) bot. rozległy rodzaj lilii afrykańskich o drobnych białych kwiatach; w hodowli najlepiej znana lilia św. Bernarda. St. Bernard's lily.

antheridial, adj. (enç'iri'dieł) bot. plemniowy, dotyczący plemni.

antheridium, s. (-'diom) bot. plemnik, u części roślin skrytopłciowych, CRYPTOGAMÆ, a to u rodniovców, ARCHEGONIATÆ, czyli u glonów (ALGÆ), mszaków (BRYOPHYTA) i paprotników (PTERIDOPHYTA) komora, w której wytwarzają i mieszczą się męskie narządy.

anthesis, s. (enç'i'zys) bot. pora lub stan pełnego kwitnienia.

Anthesteria, s. pl. (enç'esti'ria) mit. gr. trzyniodwe święto starogreckie odbywające się w miesiącu ANTHESTERION (luty) poświęcone Dionizjuszowi i Bakchusowi, a pierwotnie może Hermesowi; w pierwszy dzień PITHOIGIA, otwieranie gąsiorów, kosztowano nowego wina; drugi dzień CHOES, święto puharów, i trzeci CHYTROJ, święto półmisków, poświęcone były ucztom, w czasie których oddawano też ofiarę Hermesowi, panu podziemia, (może jako pozostałość pierwotnych czasów, kiedy to święto było świętem umarłych; por. Dziady).

Anthesteriac, adj. (-k) mit. gr. dotyczący święta Anthesteria.

anthesterion, s. (-'rion) ósmy miesiąc kalendarza starogreckiego (luty).

ant hill (ant 'hył) mrowisko; gniazda mrówek mieszczą się albo pod ziemią albo w nasypach (kilkaset tysięcy razy większych niż mrówka) na powierzchni ziemi, usypanych z ziemi i igliwia; w Afryce mrowiska termitów dochodzą do wysokości 12' (prawie 4 m.) a ściany tych mrowisk służą tubylcom jako gotowe płyty cementowe do budowania domów.

anthine, adj. (enç'yn, -ajjn; anthos gr. kwiat) kwiatowy, dotyczący kwiatu, pochodzący od kwiatu, woniejący jak kwiat, podobny do kwiatu, kwietny.

anthine, s. olej lub wino o zapachu kwiatowym.

antho- przedr. (enç'o) kwiatowy, kwiatowo-, kwietno-.

anthocarpous, adj. (enç'okar'pös) bot. 1) dotyczący rozupki, owocu rozpadającego się na części odpo-

wiadające poszczególnym owocolistkom, lub owocu złożonego, składającego się z wielkiej liczby drobnych pestkowców jak np. malina ob. **collective fruit, sorosis**, 2) dotyczący nibyowocu, owocu fałszywego czyli rzekomego, **spurious fruit**, powstałego w części z owocolistków, w części zaś z dna kwiatowego, jak np. poziomka.

anthocyanin, s. (enç'osaj'enin; kyanos' gr. niebieski) bot. i chem. antocyanid. barwnik pochodzący z soku rozmaitych roślin, fiołkowy lub niebieski, lecz pod działaniem kwasu przyjmujący barwę czerwona.

anthodium, s. (enç'o'djom) pl. **anthodia** (enç'o'dje) bot. czub, wierzch, w szcz. koszyk, szczyt roślinny złożonej; kielicha w kwiatach nie ma albo wykształca się w formie puchu składającego się z włosków, szczecinek lub łusek; okrywa, **involucre**, udaje kielich, a plewniki, o ile są, stanowią jak gdyby płatki.

anthological, adj. (enç'olo'dżikeł) antologiczny, dotyczący antologii.

anthologist, s. (enç'olodżist) antolog, osoba zbierająca materiał do antologii.

anthology, s. (enç'olodżi) antologia, zbiór kwecia literatury poetyckiej, wypisy cennych wzorów poezji; przest. zbiór kwiatów; KW. książka zawierająca zbiór ustępów na różne świąteczne obrzędy.

antholysis, s. (enç'olizys) bot. przemiana narządów roślinnych, w której ilość liści wzrasta lub zmniejsza się.

anthomania, s. (enç'ome'nja) r. kwiatomania, chorobliwe zamiłowanie do kwiatów.

anthomaniac, s. (enç'ome'njak) r. osoba nadmiernie rozmiłowana w kwiatach.

Anthony pig (enç'oni pig) najmniejsze prosię w pomociu, zazwyczaj ofiarowywane św. Antoniemu, patronowi trzody chlewnej; pot. a **Tanony pig**.

Anthophila, s. pl. (enç'a'fila, gr. lubiące kwiaty) zool. grupa rzędu błonkówek, HYMENOPTERA, obejmująca pszczoły.

anthoporous, adj. (enç'a'forös) bot. rodzący kwiaty.

anthophyllite, s. (enç'ofilyt) min. antofilit, rombony amfibol, mało rozpowszechniony, (Mg,F)Si₂O₁₂, t. 5-5.6, c.w.3.1-3.2.

anthophyllitic, adj. (enç'ofily'tik) min. antofilitowy.

Anthophyta, s. pl. (enç'a'fita) bot. kwiatowe, typ roślin obejmujący rośliny tworzące kwiaty, złożone z reguły z precików, słupków i okwiatu, dawniej: jawnopłciowe, PHANEROGAMÆ, obecnie: nasienne, SPERMATOPHYTA.

anthotaxy, s. (enç'ote'ksi) bot. 1) układ kwiatów w koszyku. **cluster**; 2) nauka o kwiatostanie.

-anthous, przyr. (enç'tös) -kwiatowy, -kwietny, -kwiecisty.

Anthoxanthum, s. (enç'ozenç'om) bot. tonka ANTHOXANTHUM (antoksan'tum) trawa o kłoskach je-

dnokwiatowych z dwoma pręcikami i dwójgim znamion; *A. ODORATUM* tonka wonna *sweet vernal grass*, o zapachu kumaryny, jest jedną z traw najbardziej w Polsce rozpowszechnionych.

Anthozoa, s. pl. (en'ozo'a) zool. koralowce, klasa jamochłonów, *CCELENTERATA*, mniej więcej odpowiadająca klasie *ACTINOZOA*, dawniejszej klasyfikacji.

anthozoan, adj. (en'ozo'en) zool. koralowcowy.

anthozoan, s. (en'ozo'en) zool. koralowiec.

anthozoic, adj. (en'ozo'ik) zool. koralowcowy.

anthozoid, s. (en'ozo'oid) zool. poszczególny zoid zbiorowiska koralowcowego, jednostkowy osobnik z zespołu koralowca.

anthozoön, s. (en'ozo'an) zool. koralowiec.

antra-, przedr. (en'ra-) chem. antracento-.

anthracene, s. (en'rasin) chem. antracen, węglowodan krystaliczny $C_{14}H_{10}$ (czyli $C_6H_4 \cdot C_2H_2 \cdot C_6H_4$), towarzyszący naftalenowi w ostatnich stadiach destylacji smoły pogazowej, głównie użytkowany w wyrobie barwników, w szcz. alizaryny.

anthracene oil chem. olej antracenyowy, główne źródło antracenu, gęsta zielona ciecz pochodząca z destylacji smoły węglowej w temperaturze około 270°C.

anthracic, adj. (en'tre'sik) med. węglkowy.

anthraciferous, adj. (en'rasi'fe-rös) geol. zawierający węgiel.

anthracite, s. (en'rasajt) antracyt, twardy węgiel, t.2-2.5, c.w.1.4-1.7, o zawartości węgla 85-93% w Pennsylvanii, 88-95% w Walii pld., ob. coal.

anthracitic, adj. (en'rasi'tyk) antracytowy, dotyczący antracytu, podobny do antracytu.

anthracitization, s. (en'rasitiz'e-szn) geol. przemiana na antracyt, o naturalnej zmianie bitumów w węgiel twardy (antracyt).

anthracoid, adj. (en'ra'ko-id) 1) med. podobny do węgla, 2) min. a) podobny do karbunkułu (formy granatu); b) podobny do twardego węgla.

anthracomancy, s. (en'rako'men-si) przepowiadanie przyszłości z wyglądu płonącego węgla.

anthraconite, s. (en'ra'konajt) min. antrakonit, wapien suchnący o budowie ziarnistej, żółto-szary do czarnego, także stinkstone, swine-stone.

anthracosis, s. (en'rako'zys) med. 1) pylica węglowa, choroba płuc pochodząca ze stałego wdychania pyłu węglowego, sadzy, grafitu, także *miner's phthisis*; 2) czyrak.

Anthracotherium, s. (en'rako'i-riom) paleont. rodzaj przysiołców znamienych dla formacji górnoligoczeńskiej, ssaki ogólnym pokrojem ciała przypominające budowę

świni, typ rodziny *Anthracotheriidae* (en'rako'era'jidi).

anthrax, s. (en'ęreks) 1) med. węglik łagodny, *ANTHRAX BENIGNUS*, *CARBUNCULUS BENIGNUS*, zapalenie zgorzelinowe tkanki łącznej podskórnej i samej skóry podobne do czyraka ale gwałtowniejsze; 2) bak. antraks, drobnoustroj *BACTERIUM ANTHRACIS*, wywołujący węglik.

anthrax vaccine (e. waksin') wet. szczepionka antraksova, kultura bakterii używana przeciwko węglikowi.

Anthrenus, s. (en'ri'nes) zool. rodzaj małych chrząszczyków z rodziny skórnikowatych, *DERMESTIDAE*, rzędu tęgopokrywych, *COLEOPTERA*, obejmujący *A. VARIUS* i *A. MUSAEORUM*, niszczące zbiory ptaków i owadów, także *buffalo bug* i *carpet beetle*.

Anthriscus, s. (en'ris'kes) bot. blekotek, trybula, trzebula, rodzaj europejskich roślin rzędu baldaszkowatych, *UMBELLIFLORAE*, pospolity w Polsce, w St. Zj. przypadkowy jeden gatunek *chervil*, *CHEROPHYLIUM* czyli *A. CEREFOLIUM*, blekotek, czeczryca, trybulka ogrodowa.

anthropic, -al, adj. (en'ro'pik, -ei) antropologiczny, dotyczący nauki o człowieku.

anthropo- przedr. (en'ro'po-) antropo-, człowieczo-.

anthropocentric, adj. (-sen'trik) antropocentryczny, przyjmujący że człowiek jest ośrodkiem świata i ostatecznym celem rozpatrywania; o filozoficznych i teologicznych rozpatrywaniach o wszechświecie; 2) przyjmujący umysł ludzki jako miernik w tłumaczeniu zjawisk w przyrodzie.

anthropocentrism, s. (en'roposen'trism) antropocentryzm, pogląd, że człowiek jest ośrodkiem wszechświata; wywody oparte na takim poglądzie.

anthropogenesis, **anthropogeny**, s. (-dže'nezys, en'ropo'dżeni) antropogena, nauka o pochodzeniu i rozwoju rodzaju ludzkiego.

anthropogenetic, -genic, -genous, adj. (en'ropodżene'tyk, -dże'nik, -po'dżenös) antropogeniczny, dotyczący nauki o pochodzeniu i rozwoju rodzaju ludzkiego.

anthropogenist, s. (en'ropo'dżenyst) osoba zajmująca się nauką o pochodzeniu i rozwoju rodzaju ludzkiego.

anthropogeographer, s. (en'ropo-dzi-o'grafer) osoba zajmująca się antropogeografią.

anthropogeographical, adj. (en'ropodżi-o'gra'fikel) antropogeograficzny, dotyczący antropogeografii.

anthropogeography, s. (-dżio'grafi) antropogeografia, nauka o związku między ziemią i człowiekiem, nauka o człowieku pod względem rozmieszczenia na kuli ziemskiej.

anthropography, s. (en'ropo'grafi) antropografia, część antropologii (nauki o człowieku), a. zajmuje się badaniem rodzaju ludzkiego pod względem ciała, języka, obyczajów, w odr. *ethnography*, etnografii, badające pochodzenie i jednoczenie ras i narodów.

anthropoid, adj. (-'id) podobny do człowieka, w szcz. o małpach rodziny *SIMIIDAE* obejmującej gibony, goryla, orangutana i szympansa.

anthropoid, s. zool. antropoid, 1) małpa podobna do człowieka; 2) osobnik z podrzędu *Anthropoidea* grupy naczelnych, *PRIMATES*.

Anthropoidea, s. pl. (en'ropo-i'-di-a) zool. podrząd grupy naczelnych, *PRIMATES*, obejmujący małpy szerokonose, *PLATYRRHINA*, małpy wąskonose, *CATARRHINA*, i człowieka, *HOMO SAPIENS*, (*ANTHROPINAE*, *BIMANA*).

anthropoidean, adj. (-'di-en) dotyczący podrzędu *Anthropoidea*.

anthropologic, **anthropological**, adj. (en'ropolo'dżik, -ei) antropologiczny, dotyczący antropologii.

anthropologically, adv. (en'ropolo'dżikeli) antropologicznie, z punktu widzenia antropologii.

anthropologist, s. (en'ropo'łodżist) antropolog, osoba zajmująca się zawodowo antropologią.

anthropology, s. (en'ropo'łodżi) antropologia, dawniej nauka o ciele i umyśle człowieka, obecnie nauka o człowieku w stosunku do jego cielesnych właściwości (*anthropography* i *anthropometry*), do rozmieszczenia na kuli ziemskiej (*anthropogeography* i *ethnography*), do pochodzenia, podziału i pokrewieństwa ras (*ethnology*), do otoczenia i stosunków społecznych (*anthroponomics*, *demography* i *sociology*) i do dziejów kultury *prehistoric a.*, *archaeology* i *folklore*).

anthropometric, **anthropometrical**, adj. (en'ropomet'rik, -ei) antropometryczny, dotyczący antropometrii.

anthropometrically, adv. (-ei) antropometrycznie, według zasad antropometrii.

anthropometrist, s. (en'ropo'metryst) antropometra, osoba zajmująca się zawodowo antropometrią.

anthropometry, s. (-i) antropometria, mierzenie ciała ludzkiego w celach naukowych lub policyjnych, ob. *Bertillon*, *craniometry*.

anthropomorph, s. (en'ropomorf', en'ro'pomorf) antropomorf, ozdoba, rysunek lub przedmiot mający za przedmiot kształt ludzki.

anthropomorphic, -al, adj. (en'ropomorf'fik, -ei) antropomorficzny, czelkoksztatny, mający za przedmiot kształt ludzki; a. *theory*

pr. konstrukcja prawna nadająca zrzeszeniu prawa osoby fizycznej, ob. **corporation**.

anthropomorphism, s. (en'ropo-mor'fiz'm) 1) przedstawianie sobie Boga w postaci ludzkiej lub z ludzkimi właściwościami; 2) przypisywanie własności ludzkich przedmiotom lub zwierzętom; 3) to samo co **anthropomorphology**.

anthropomorphist, s. (en'ropo-mor'fist) antropomorfista (m), antropomorfistka (f), osoba przypisująca Bogu postać ludzką lub właściwości ludzkie, osoba przypisująca własności ludzkie przedmiotom lub zwierzętom.

anthropomorphite, s. (en'ropo-mor'fajt') antropomorfista (m), antropomorfistka (f), w szcz. A. hist. kośc. członek sekty dawnych herezyków wierzących w ludzkie kształty Boga („na podobieństwo boskie”).

anthropomorphic, -al, adj. (-fy'tik, -eł) hist. kośc. dotyczący herezyckiej nauki antropomorfistów.

anthropomorphism, s. (-fi'tyz'm) antropomorfizm, hist. kośc. nauka herezycka, że Bóg posiada ludzkie kształty.

anthropomorphization, s. (-fizej'szn) przypisywanie czemuś ludzkich kształtów lub ludzkich właściwości.

anthropomorphize, vi. (en'ropo-mor'fajz) przypisywać ludzkie kształty i właściwości.

anthropomorphize, vt. przypisywać czemuś ludzkie kształty i właściwości.

anthropomorphological, adj. (en'ropo-mor'foła'dżikeł) antropomorfologiczny, dotyczący antropomorfologii.

anthropomorphologically, adv. (-li) antropomorfologicznie, w myśl zasad antropomorfologii.

anthropomorphology, s. (-fo'łodzi) antropomorfologia, przypisywanie Bogu postaci ludzkiej i własności ludzkich.

anthropomorphous, adj. (en'ropo-mor'fös) mający kształt człowieka, podobny z kształtu do człowieka.

anthropomorphously, adj. (-li) na kształt człowieka.

anthroponomics, **anthroponomia**, s. (en'ropo-na'miks, -mia) antroponomia, dział antropologii zajmujący się prawami rozwoju człowieka w stosunku do innych organizmów i do otoczenia.

anthroponomical, adj. (-'mikeł) antroponomiczny, dotyczący nauki o stosunku człowieka do otoczenia.

anthropopathite, s. (en'ropa'pe-ğajt) osoba przypisująca bóstwu uczucia ludzkie.

anthropopathism, **anthropopathy**, s. (-'peğyzm, -'peği) przypisywanie bóstwu uczuć ludzkich.

anthropophagi, s. pl. (-'fadži) ludożercy, kanibale.

anthropophagic, -al, adj. (en'ropo-fe'dżik, -eł) ludożerczy, kanibal-ski, dotyczący ludożerstwa.

anthropophagite, s. (en'ropa'fe-dżył) ludożerca, kanibal.

anthropophagous, adj. (-'fegös) żywiący się ludzkim mięsem, kanibalski.

anthropophagously, adv. (-li) ludożerczo, sposobem kanibalów.

anthropophagy, s. (-'fedži) ludożerstwo, kanibalizm, spożywanie ludzkiego mięsa.

anthropophobia, s. (en'ropofo'bia, en'ro'pofobia) med. obawa ludzi, chorobliwy strach przed spotkaniem się z ludźmi.

Anthropopithecus, s. (en'ropo-pi'żikes) zool. rodzaj małp, SIMIA, obejmujący szympansa.

anthropotomy, s. (en'ropa'tomi) anatomia ciała ludzkiego w odr. zwierzęcego, **zootomy**.

Anthurium, s. (en'guriem, anthos gr. kwiat, ura' gr. ogon, kita) bot. kitnia, ziele trwałe z rodziny obrazkowatych, ARACEAE, bardzo liczne w Amer. podzwrotn.; wiele gatunków hoduje się w szklarniach dla ozdoby liści i jaskrawych barw pochw kwiatostanowych; a. roślina tego rodzaju lub pokrewnego rodzaju **Pothos**.

-anthus, przyr. (-en'żes) -kwiatowy, -kwietny.

Anthyllis, s. (en'gylis) bot. przelot, ziele trwałe z rodziny motylkowatych, PAPILIONACEAE, pożyteczne w mieszanekach pastewnych, w szcz. bardzo pospolity przelot zwyczajny, A. VULNERARIA, **kidney vetch**.

anthypophora, s. (en'thipa'fora, en'ipa'fora) ret. odpowiedź na możliwy zarzut (wytoczony przez samego mówcę i od razu zbity).

anthypophoretic, adj. (en'thipafo-re'tyk) ret. dotyczący formy krasomówczej **anthypophora**.

anti, przedr. (en'ti) 1) przeciw-, 2) chem. org. w pewnych przypadkach stereozomerii (izomerii przestrzennej) przedr. dla oznaczenia odmiennego ugrupowania grup lub atomów.

anti, s. (en'ti) przeciwnik, opozycjonista.

antialcoholism, s. (en'ti-alkoholizm) antyalkoholizm, zasada i agitacja w kierunku zwalczania nadużyć alkoholicznych, w najsłabszym odłamie dążąca do wykluczenia napojów alkoholycznych z użycia pozaleczniczego.

antialcoholist, s. (en'ti-alkoholyst) antyalkoholista (m), antyalkoholistka (f), zwolennik antyalkoholizmu.

anti-American, adj. (en'ti-eme'riken) antyamerykański, wrogi Ameryce lub Amerykanom lub obyczajom amerykańskim; (w St. Zj.) wrogi Stanom Zjednoczonym.

antiapex, s. (en'ti-e'peks) antiapeks, punkt przeciwległy apeksowi (szczytowi), ob. **nadir**.

antiar, s. (en'tiar) antiar, trucizna jawańska używana do zatrucia strzał otrzymywana z żywicy drzewa **ANTIARIS TOXICARIA**, ob. **upas**.

Antiarcha, **Antiarchi**, s. pl. (en'tiar'ka, -'ki) paleont. rząd ryb lub zwierząt podobnych do ryb, z okresu dewońskiego, zaliczany różnie albo

do gromady OSTRACOPHORI albo ARTHRODIRA, z kostnym pancerzem na głowie i parą długich włośniowych kończyn z lewej i z prawej strony, tak długich proporcjonalnie jak ramiona człowieka w stosunku do ciała ludzkiego.

antiarin, s. (en'ti-arin) chem. antiaryna, glukozyd C₁₂H₂₂O₅, otrzymywany z antiaru, rzekomo najsilniejsza trucizna serdeczna.

Antiaris, s. (entiej'ris) bot. rodzaj drzew rodziny morwowatych, MORACEAE, rzędu pokrzywowych, URTICALES, w Indiach Wsch. i na wyspach archipelagu sundzkiego; A. TOXICARIA, **upas tree**, dostarcza trucizny **antiar**.

antibacterial, adj. (en'tibakti'rieł) 1) bakteriobójczy, niszczący bakterie, w szcz. surowica, **serum**, 2) przeciwny teorii bakteriologicznej o chorobach.

antibiont, s. (en'tibaj'ont) biol. antagonistyczny symbiont, ob. **symbiosis**.

antibody, s. (en'tibo'di) chem. fizjol. ciało przeciwnikowe, przeciwciało, rozmaite rodzaje substancji we krwi działające przeciw truciznom i szkodliwym bakteriom.

antibouncer, s. (entibaun'ser) mech. w Anglii amortyzator wstrząsów; w St. Zj. zaś **shock-absorber**, ob.

antibubonic adj. (en'tibuba'nik) przeciwbubonowy, przeciwdymienicowy.

antic, adj. (en'tyk) 1) przest. starodawny, ob. **antique**, 2) przest. figlarny, gotów płać figle, 3) dziwny, śmieszny, groteskowy.

anticardiac, adj. (en'tikard'jak) anat. dołkowy.

anticardium, s. (-'jom) anat. dołek, dołek serca, dołek sercowy, dołek żołądkowy.

anticatarrhal, adj. (en'tike'tareł) med. przeciwkataralny.

anticatarrhal, s. med. środek przeciw katarowi.

anticathode, s. (entike'ğod) elek. antykatoda, jedna z elektrod rurki roentgenowskiej umieszczona na przeciw katody; w nią uderzają promienie katody i ona wysyła wiązkę promieni roentgenowskich.

antichlor, s. (entiklor) chem. antychlor, każda substancja używana do usuwania nadmiaru chloru z bielonych tkanin, miazgi drzewnej w papierni itp. w szcz. tiosiarczan sodu, **sodium thiosulfate**.

antichloristic, adj. (entiklori'styk) chem antychlorowy.

antichresis, s. (entikri'zys) pl. antichreses (entikri'zis) pr. rodzaj umowy hipotecznej uprawniającej wierzyciela do owoców i zysków z obciążonej posiadłości zamiast procentu.

Antichrist, s. (en'tikrajst) Antychryst, kośc. wróg Chrystusa; ma zjawić się przed końcem świata, by zwalczyć Chrystusa, będzie jednak pokonany na zawsze; antychryst, fałszywy Chrystus.

antichristian, adj. (en'tikri'szjen, -szen) 1) antychrystusowy, 2) antychrześcijański.

antichristian, s. 1) zwolennik Antychrysta; 2) przeciwnik chrześcijaństwa.

antichristianism, antichristianity, s. (-'szenizm, -sje'niti) 1) system lub panowanie Antychrysta; 2) walka z chrześcijaństwem, nakaz lub czyn antychrześcijański.

anticipant, adj. (enti'sipent) oczekujący, uprzedzający, poprzedzający.

anticipant, s. osoba oczekująca i przygotowująca coś na przyszłe wydarzenie.

anticipate, vt. (-'sipejt) 1) przest. schwytać (kogoś) przed oczekiwanym zajściem lub czynem; 2) uprzedzić (kogoś); 3) uczynić przed domniemaną porą; 4) uprzedzić (myśli, rozkaz, życzenie); 5) przewidywać z góry, oczekiwać, być przygotowanym na.

anticipating, adj. part. (en'tisi-pej'tin ~) med. przedwczesny, występujący przed oczekiwanym czasem, o objawach choroby.

anticipation, s. (-'szen) 1) wyprzedzanie wypadków, czynienie czegoś przed czasem w oczekiwaniu przewidywanego wypadku; 2) przewidywanie, oczekiwanie; a. of life asekur. przewidywanie długości życia asekurata; 3) muz. umieszczenie w akordzie dysharmonijnego tonu, jaki rozpoczyna następny takt już harmonijnie; 4) pr. a) przedwczesne pobranie i użycie pieniędzy; b) odkrycie lub narzędzie używane przed zgłoszeniem patentu na tę samą rzecz przez innego wynalazcę; 5) psych. odruch poprzedzający podniecie; 6) ret. ob. prolepsis.

anticipative, adj. (enti'sipejtyw) uprzedzający, przewidujący.

anticipatively, adv. (-li) uprzedzająco, w przewidywaniu, z góry, w przygotowaniu.

anticipatory, adj. (enti'sipetori) przewidujący, uprzedzający.

anticipatorily, adv. (-li) uprzedzająco, w przewidywaniu, z góry, w przygotowaniu.

anticivic, adj. (en'tisywik) antyspołeczny, w szcz. w zrozumieniu władz wielkiej Rewolucji Francuskiej (1789).

anticivism, s. (en'tisy'wizm) uspołobienie lub działanie antyspołeczne, w szcz. w zrozumieniu władz wielkiej Rewolucji Francuskiej (1789).

anticlastic, adj. (entikle'styk) przeciwny, mający przeciwne krzywizny w danym punkcie, t. j. wklęsłą w płaszczyźnie prostopadłej, a wypukłą w poziomej, ob. synclastic.

anticlerical, adj. (entikle'rykeł) antyklerykalny, w Europie przeciwny wpływom Stolicy Apostolskiej na politykę, antyultramontański.

anticlimax, s. (en'tiklaj'meks) ret. przeciwstawienie czegoś drobnego czemuś potężnemu, np. PARIUNT MONTES, NASCITUR RIDICULUS MUS (góry rodzą, -climax-, a rodzi się śmieszna myszka -a.); wielkich ojców małe dzieci.

anticalinal, adj. (en'tiklaj'neł) 1) przeciwnie odchylony, dotyczący odchylenia w przeciwnym kierunku,

geol. dotyczący antykliny; 2) bot. przecinający obwód narządu pod prostym kątem, promieniowy.

anticline, s. (en'tiklajn) geol. antyklina, układ warstw tak ku sobie nachylonych że wierzchołki fałdów tworzą siodło geologiczne, ob. syncline.

anticlinorium, s. (-o'riom) geol. łańcuch synklin i antykin ułożony razem w kształt łuku, ob. synclinoorium.

anticlockwise, adj. (entiklak'wajz) mech. wirujący w lewo (dosłownie: w przeciwnym kierunku niż wskazówka zegarka).

anticly, adv. (en'tykli) dziwacznie, śmiesznie, groteskowo.

anticor, s. (en'tikor) wet. obrzek śródpiersia u zwierząt domowych.

Anti-Corn-Law League (-lo' li'g) hist. ang. liga przeciwko cłom zbożowym w Manchester w Anglii 1838-1849, ob. Corn-Law.

anticorrosion, s. (-o'rožen) zapobieganie wyżeraniu (np. przez rdzę).

anticorrosive, adj. (-ro'zyw) zapobiegający wyżeraniu (np. przez rdzę).

anticorrosive, s. środek zapobiegający wyżeraniu (przez rdzę, kwas itp.).

anticous, adj. (entaj'kös) bot. zwrócony ku osi kwiatu.

anticyclone, s. (entisajk'lon) meteor. stan powietrza przeciwny charakterowi cyklonu co do kierunku wiatru i stopnia ciśnienia, także przestrzeń zwana **high pressure area** albo w skrócie **high**, gdzie ów stan panuje i gdzie wiatry uchodzą spiralnie na zewnątrz, ob. cyclone; także zaburzenie atmosferyczne na granicy takiej przestrzeni, zwane także **high pressure area storm** lub **anticyclonic storm**; (w St. Zj. i Kanadzie) **blizzard**, (na stepach azjatyckich) **buran**, (na Kamczatce i w Alasce) **purga**, (w St. pld.-zach.) **wet norther** itd.

anticyclonic, adj. (en'tisajklo'nik) niecyklonowy.

anticyclonically, adv. (-li) z wysokim ciśnieniem atmosferycznym.

antidemoniac, adj. (-dimo'njek) skierowany przeciwko złym duchom.

antidemoniac, s. osoba albo rzecz albo czynność skierowana przeciw złym duchom.

antidiabetin, s. (-daj'ebi'tin) med. antydiabetyna, namiastka cukru dla chorych na cukrzycę, składająca się z sacharyny i mannitu.

Antidicomarian, s. (-di'kome'rien) hist. kośc. heretycka sekta w Arabii w IV w., zaprzeczająca wiecznego dziewictwa Bogurodzicy.

antidinic, adj. (di'nik; di'nos gr. zawrót) med. zapobiegający zawrotowi głowy, przynoszący ulgę w zawrocie głowy.

antidinic, s. med. środek przeciw zawrotowi głowy.

antidiphtherin, s. (-dif'zerin) med. antydifteryt, serum przeciw dyfterii, surowica przeciw błonicy.

antidiphtheritic, adj. (-dif'ziri'tyk) med. przeciwbłonicowy, dążący do

zapobieżenia dyfterii lub wstrzymywania rozwoju bakcyla dyfterycznego.

antidiphtheritic, s. med. środek przeciwko błonicy.

antidotal, adj. (do'teł) działający jako antydot, mający znamiona odtrutki.

antidotally, adv. (-li) na sposób antydotu, jako odtrutka, odtruwająco.

antidotary, adj. (-do'teri) działający jako antydot, mający znamiona odtrutki.

antidotary, s. przest. 1) antydot, odtrutka; 2) podręcznik o odtrutkach; 3) osoba dająca odtrutkę.

antidote, s. (-dot) odtrutka, antydot, przeciwotrutka, przeciw czemuś lub na coś **against** lub **for** lub **to**; przen. środek zapobiegawczy, kroki działające przeciw grożącemu niebezpieczeństwu, działanie zniszczące niepożądane wpływy itp., zapobieganie.

antidote, vt. dawać odtrutkę.

antidotism, s. (-do'tyzm) 1) właściwość przeciwdziałania chemicznego; 2) dawanie odtrutki.

antidromous, adj. (enti'dromös) bot. zakreślony na odwrót, mający wąż zwiniony w przeciwnym kierunku, **heterodromous**.

antidromy, s. (-'drami) bot. własność zwijania węża w przeciwnym kierunku.

antiemetic, adj. (en'ti-ime'tik) med. przeciwwymiotny.

antiemetic, s. med. środek przeciwko wymiotom.

antienzyme, s. (-en'zajm) chem. antienzyma, wszelka substancja działająca wrogo wobec enzymy.

antifederal, adj. (-fe'döreł) antyfederalny, ob. **antifederalist**.

antifederalism, s. (-yzm) hist. St. Zj. opozycja przeciw federalnej formie rządu (Jefferson).

antifederalist, s. (-yst) przeciwnik federalnej formy rządu, w szcz. hist. St. Zj. A. członek stronnictwa (pod wodzą Tomasza Jeffersona) przeciwnego centralizacji władzy.

antiferment, s. (-fer'ment) przeciwzaczyn, substancja wstrzymująca fermentację.

antifermentative, adj. (-fermen'tetyw) przeciwzaczynowy.

antifermentative, s. przeciwzaczyn.

antifriction, adj. (-fryk'szen) zmniejszający tarcie; a. **metal** ob. **Babbitt metal**.

antifriction, s. substancja zmniejszająca tarcie.

antigalactic, adj. (-galek'tik) 1) med. powodujący zmniejszenie lub ustanie wpływu mleka; 2) astr. położony u bieguna Drogi Mlecznej.

anti-Gallic, -an, adj. (en'tigo'lyk, -en) 1) antyfrancuski; 2) hist. kośc. przeciwny zasadom kleru francuskiego z 1682, ob. **Gallicanism**.

anti-Gallic, -an, s. przeciwnik uchwał kleru francuskiego z 1682, ob. **Gallicanism**.

antigod, s. (en'tigad) przeciwny bóg, bóstwo współzawodniczące.

Antigone, s. (enti'goni) mit. kl. Antigona, córka Edypa i Jokasty; w tragedii Sofoklesa „Edyp w Kolonos” towarzyszy ślepemu ojcu, w tragedii „Antygona” grzebie swego brata Polynicesa wbrew zakazowi wuja, Kreonta; skazana za to na pogrzebanie żywcem, odbiera sobie życie, a kochanek jej, Hajmon, syn Kreonta, popełnia samobójstwo; w zaginionej tragedii Euripidesa „Antygona” Hajmon ocala Antygone i zaślubia ją.

antigorite, s. (-gorajt) min. antygoryt, luskowaty rodzaj serpentynu $H_2Mg_3Si_2O_8$, t. 3-4, c.w. 2.5-2.7.

antihemolytic, **antihemolytic**, adj. (en'ti'h'i'moly'tik) med. zapobiegający hemolizie czyli rozpuszczaniu czerwonych ciałek krwi.

antihelix s. (-hi'liks) anat. przedkręciociąg (ucha), przeciwzagięcie, przeciwzagiątek, przeciwbwód.

antihemorrhagic, adj. (-he'more'-dzik) med. zapobiegający krwotokowi, mający na celu wstrzymanie krwotoku, przeciwkrwotoczny.

antihemorrhagic, med. środek przeciw krwotokowi.

antihydrotic, adj. (-'hajdra'pik) med. przeciwobrzękowy, przeciw-puchlinny.

antihydrotic, s. med. środek przeciw puchlinie wodnej.

antihydropin, s. (entihaj'dropin) med. środek moczopędny otrzymywany z karaluchów, używany przeciw puchlinie wodnej.

antihypnotic, adj. (-hipna'tik) przeciwsenny.

antihypnotic, s. med. środek przeciwsenny.

antiicteric, adj. (-ikte'rik) przeciwny żółtacze.

antiicteric, s. med. środek przeciwko żółtacze.

antiimperialism, s. (-'impi'rializm) opozycja przeciw imperializmowi, w szcz. hist. w Anglii t. zw. **little Englanders**, przeciwnicy opanowywania dalekich krajów, w St. Zj. po wojnie hiszp. (1898) przeciwnicy zatrzymania ziem, jakie straciła Hiszpania (Kuba, Portorico, Filipiny) ob. **imperialism**.

antiimperialist, s. (-yst) przeciwnik imperializmu.

antiimperialistic, adj. (-listik) antyimperialistyczny, przeciwny imperializmowi.

anti-Jacobin, adj. (en'tidzia'kobin) antyjakobiński, przeciwny radykalno-demokratycznemu programowi Góry w wielkiej Rewolucji Francuskiej.

anti-Jacobin, s. antyjakobińczyk, przeciwnik zasad Góry w wielkiej Rewolucji Francuskiej.

antilapsarian, s. (-lepse'rien) hist. kość. przeciwnik wiary w upadek człowieka przez grzech pierworodny.

anti-Lecompton, s. (-likamp'ten) hist. St. Zj. przeciwnik przyjęcia stanu Kansas do Unii z konstytucją dopuszczającą niewolnictwo ułożoną w Lecompton, Kan., w r. 1857.

antilegomena, s. pl. (-liga'mine) hist. kość. księgi Nowego Testamen-

tu jakie przez długi czas były kwestjonowane pod względem autentyczności lub kanoniczności, stąd zwane **deuterocanonical** (deuteros gr. drugi) w przec. uznawanych od razu bez kwestji, **homolegomena**, **proto-canonical** (pro'tos gr. pierwszy).

antilepsia, s. (-lep'sys) med. leczenie jednej części ciała za pomocą użycia innej części ciała jako przywabiska lub odwodziska.

antileptic, adj. (-lep'tyk) med. odwodzący, a. **remedies** odwodzące leki.

antilithic, adj. (-li'zyk) med. zapobiegający tworzeniu się kamienia moczowego, działający przeciwko kamieniowi moczowemu, usuwający kamień moczowy.

antilithic, s. med. środek przeciwko kamieniowi moczowemu.

Antillean, adj. (-li'en) antylski, dotyczący wysp antylskich; czasem nazwa ta obejmuje wszystkie wyspy Indj Zachodnich z wyjątkiem wysp Lukajskich (Bahamas).

Antillean, s. osoba urodzona na Antylach.

Antilochus, s. (enti'lokes) mit. gr. Antilochus, syn Nestora, przyjaciel Achillesa, któremu pierwszy przynosi wiadomość o śmierci Patrokla; ginie z ręki Memnona, na którym Achilles wykonuje zemstę.

antilemic, **antilemic**, s. (en'tili'mik) med. środek przeciwko dżumie.

antilogarithm, s. (en'tilog'ari'zm) mat. antylogarytm, liczba odpowiadająca logarytmowi, także dostawa logarytmiczna, COSINUS, odpowiadająca wstawie logarytmicznej, SINUS.

antilogarithmic, adj. (-ik) mat. antylogarytmiczny, antylogarytmowy.

antilogous, adj. (enti'logös) odmienny, spreczny; a. **pole** piroelektr. biegun kryształu który ładuje się ujemną elektrycznością gdy ogrzany.

antilogy, s. (-'lodzi) sprzeczność, odmiennosc.

Antilope, s. (enti'lopi) zool. rodzaj antylop, ANTILOPE, dziś ograniczający się do antylopy indyjskiej sasin ANTILOPE CERVICAPRA; a. (en'tilop) przest. forma **antelope**.

antilysin, adj. (-lizyn) chem. fizj. przeciwlizynowy, przeznaczony do zwalczania lizyny, ob. **antibody**.

antilysin, s. chem. fizj. substancja zwalczająca lizynę, ob. **lysin**.

antilysis, s. (enti'lizis) med. zwalczanie lizyny, działalność środka antylizynowego, ob. **lysin**.

antilyssic, adj. (entilis'syk; lissa gr. szal, wściekłość) med. zapobiegający wściekłości (wodowstrętowi), przeciwwodowstrętowy.

antilytic, adj. (entili'tyk) med. działający niszcząco na lizynę, ob. **lysin**.

antimacassar, s. (entimake'sar; Makassar na Celebesie dostarcza olejków używanych dawniej do włosów) przest. płócienne lub koronkowe przykrycie na górną część tyłu fotelu dla ochrony obicia od zanieczyszczenia olejkami, włosami itp.

antimere, s. (en'timir) zool. antymer, część ciała odpowiadająca symetrycznie takiej samej części w budowie ciała dwustronnie symetrycznego, odr. **metamere**.

antimeric, adj. (-mi'ryk) zool. symetryczny w dwustronnej budowie ciała, ob. **metameric**.

antimerism, s. (enti'miryzm) zool. antymeryzm, symetria prawej i lewej strony w dwustronnej budowie ciała, ob. **metamerism**.

antimission, adj. (en'timy'szen) hist. kość. przeciwny wysyłaniu misyj religijnych do obcych krajów; A. Baptists, ob. **Baptist**, s.

antimonarchic, -al, adj. (en'timo-ner'kik, -e) przeciwny monarchii lub monarsze, antymonarchiczny.

antimonarchically, adv. (-kei) antymonarchicznie.

antimonarchist, s. (en'timan'er-kist) przeciwnik rządów monarchicznych, antymonarchista.

antimonate, s. (en'timonejt') chem. sól kwasu antymonowego.

antimonial, adj. (entimo'njel) chem. antymonowy, zawierający antymon.

antimonial, s. med. środek zawierający antymon.

antimoniated, adj. (en'timo'njejt') tymd) zmieszany z antymonem, związany z antymonem.

antimonic, adj. (-ma'nik) chem. związany z antymonem lub pochodzący z antymonu, o związkach w których antymon jest pięciwartościowy, ob. **antimonious**; a. **acid** jeden z trzech kwasów pochodzących z tlenku antymonowego Sb_2O_3 : **orthoantimonic acid** (H_3SbO_4), **metantimonic acid** ($HSbO_3$) i **pyroantimonic acid** ($H_2Sb_2O_7$); mniej poprawnie lecz potocznie nazywają kwas $HSbO_3$ w szczególności a. **acid**, a kwas $H_2Sb_2O_7$ **metantimonic acid**; a. **anhydride** pięciotlenek antymonu; a. **chloride**, pięciochlorok antymonu.

antimonid (e), s. (en'timona'jd, -nid) chem. związek chemiczny, którego jednym składnikiem jest antymon.

antimonious, adj. (entimo'njös) chem. związany z antymonem lub pochodzący z antymonu, o związkach w których antymon jest trójwartościowy; a. **acid** H_3SbO_3 i jego pochodna $HSbO_3$ zwany **metantimonious acid**; a. **anhydride** trójtlenek antymonu, a. **chloride** trójlchlorok antymonu.

antimonite, s. (en'timo'na'jt) chem. sól kwasu antymonu trójwartościowego, min. antymonit, stybnit, Sb_2S_3 (około 72% antymonu, 28% siarki), t.2, c.w. 4.6-4.7.

antimonireted, -tted, adj. (entimo'njuretyd, entimonaj'uretyd) chem. związany z antymonem, zawierający antymon, np. a. **hydrogen** SbH_3 , ob. **stibine**.

antimonsoon, s. (en'timonsun') meteor. górny prąd wiejący nad monsunem w kierunku przeciwnym.

antimony, s. (en'timoni) 1) min. **antimonit**, ob. **stibnite**; 2) chem. antymon, pierwiastek o wyglądzie

metalicznym i budowie krystalicznej, szaro-biały, twardy, kruchy; skrót Sb STIBIUM), c.w.6.69, waga stopy sześcienniej 419.2 funta, temperatura topnienia 630°C., wrzenia 1440°C., przeważnie trójwartościowy i pięciowartościowy.

antymonyl, s. (-monil') chem. antymonyl, rodnik jednowartościowy, SbO, składający się z antymonu i tlenu, tworzy rozmaite sole.

antimony ochre, min. ochra antymonowa, naturalny związek antymonu, w szcz. w cerwantycie, SbO₂, walentynie Sb₂O₃.

a. pentachloride chem. pięcioklorek antymonu, związek SbCl₅, ciecz.

a. pentoxide chem. pięciotlenek antymonu, Sb₂O₅, proszek.

a. rubber chem. elastyczna czerwona masa zawierająca siarczek antymonu.

a. trichloride chem. trójklorek antymonu, SbCl₃, biała dymiąca masa, także **butter of antimony**.

a. trioxide, chem. trójtlenek antymonu, proszek, Sb₂O₃ albo Sb₂O₅.

a. trisulphide chem. trójsiarczek antymonu, Sb₂S₃, w stanie naturalnym w antymonie, **stibnite**.

antinephritic, adj. (en'tinefri'tyk) med. zwalczający choroby nerkowe.

antinephritic, s. med. środek przeciw chorobom nerek.

antineuralgic, adj. (-njurel'dżik) przeciwnerwicowy.

antinode, s. (-nod'; node węzeł) fiz. punkt środkowy między oboma krańcowymi punktami okresu drgania (węzłami).

antinomian, adj. (-no'mjen) bezzakonny, przeciwny zasadzie że prawo moralne jest obowiązujące, hist. kość. dotyczący sekty bezzakonnych, ob. **antinomian**, s.

antinomian, s. hist. kość. wyznawca zasady Jana Agrikoli Schnittera z Saksonii (1492-1566) że do zbawienia potrzebna jest wiara a obowiązki moralne nie wchodzą w rachubę.

antinomianism, s. (-zm) hist. kość. zasada kilku sekt odrzucających konieczność zakonu moralnego a utożsamiających religię z wiarą, jak Jan Agrikola Schnitter w Saksonii, lub z miłością, jak bezzakonni Holandii i Anglii pod koniec wieku XVI, ob. **familist**; także **antinomism**.

antinomy, s. (enti'nomi) 1) sprzeczność między dwiema ustawami; 2) ustawa sprzeczna z drugą; 3) fil. antynomia, nierozwiązalna sprzeczność między dwoma twierdzeniami które wydają się równie słuszne, i wywiedzionymi z nich poprawnie wnioskami.

antinonnin, s. (enti'nan'nin) środek przeciwpasorzytniczy, trucizna kreozolowa przeciw grzybowi.

Antinous, s. (enti'no-ez) Antinous 1) piękny młodzieniec z Bitynii (między Morzem Czarnym a Kaspijskim), ulubieniec cesarza Hadriana, po utonięciu w Nilu (130 przed Chr.) zaliczony przez cesarza między bogi; 2) astron. dawniej osobny gwiazdozbiór, obecnie należący do gwiazdozbioru Orła, **AQUILA**.

antiochian, adj. (entio'kjen) 1) antiochijski, dotyczący Antiochii, szcz. w Syrii, i jej królów noszących przeważnie imię Antioch; 2) antiocheński, dotyczący Antiocha z Askalon, elektyka z Nowej Akademii i nauczyciela Cyserona; **A. era** era antiochijska rozpoczynająca liczenie czasu od stworzenia świata obliczonego na rok 5490 przed nar. Chr.; **A. school** szkoła antiocheńska z IV i V w. znamienna głównie trzema zasadami; a) wolność woli; w przec. augustynianizmu; 2) łączność natury ludzkiej i boskiej w Chrystusie, w przec. atanazyjskiej zasady jedności; c) wykład biblii gramatyczny nie alegoryczny, w przec. szkoły aleksandryjskiej; **A. text**, zwany także **Syrian** i **Byzantine**, tekst biblii uznany przez ojców Kościoła w Antiochii za autentyczny.

Antiochian, s. 1) mieszkaniec Antiochii; 2) zwolennik szkoły antiocheńskiej.

antiodontalgic, adj. (en'tio'dantel'dżik, anti gr. przeciw; odos' odon'tos gr. ząb, algia gr. ból) med. skuteczny na ból zębów.

antiodontalgic, s. med. środek na ból zębów.

Antiope, s. (entaj'opi) mit. kl. Antiope 1) księżniczka tebańska porwana przez Epopeusza, króla Sikionu, a ocalona przez swego wujka Likusa, zostaje matką Amfiona i Zetusa, których pozostawia u pasterzy na wychowanie; po latach — skutkiem prześladowania ze strony Dirki, żony Likusowej — ucieka z domu i znajduje przytułek w domu swych nieznanych synów; Dirce każe im uwiązać A. na rogach dzikiego byka, lecz oni dowiedziawszy się, że A. jest ich matka, uwiązują Dirkę w ten sposób; 2) Amazonka, matka Hipolita. syna Tezeuszowego.

antiorgastic, adj. (en'ti-orgas'tyk) med. przeciwcuciowy.

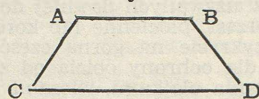
Antipedobaptist, **Antipedobaptist**, s. (entipi'dobap'tyst; pajs, pajdos' gr. chłopiec) hist. kość. członek sekty anabaptystów powstałej pod przewodem Baltazara Hübmaiera około 1523 i szerzącej się czas jakiś w Szwajcarii i Płd. Niemczech.

Antipedobaptism, -e-, s. entipi'dobap'tyzm) hist. kość. doktryna przeciwna chrzczeniu nie tylko niemowląt lecz i dzieci niepełnoletnich.

antipapacy, s. (-pa'pasi) hist. kość. walka z papieżem, antypapizm.

antiparabema, s. (entiperabi'ma) pl. -bemata, kość. jedna z dwóch kapliczek naprzeciw **parabemata**, ob. **bema**, **parabema**.

antiparallel, adj. (entipe'raleł) 1) równoległy lecz bieżący w przeciwnym kierunku; 2) geom. odwrotny do równoległego, tworzący z przeczną takie same kąty lecz w odwrotnym kierunku, np. AB i CD są równoległe, AC i BD odwrotnie do równoległego, kąt A równa się kątowi B, kąt C — kątowi D lecz w kierunku odwrotnym:

antiparallelogram, s. (entiparale'logram) geom. czworobok o dwóch bokach równoległych, a dwóch przeciwnych do równoległych.

antiparalytic, adj. (entiperali'tik) med. zapobiegający paraliżowi, leczący paraliż.

antiparalytic, s. med. środek na paraliż.

antiparasitic, adj. (en'tiperasi'tik) przeciwpasorzytniczy, zapobiegający rozwojowi pasorzytów, niszczący pasorzytów.

antiparasitic, s. środek przeciw pasorzytom.

antiparastatitis, s. (-parestataj'tis) med. zapalenie gruczołów Kupera **ANTIPARASTATA Cowper's glands**, u nasady męskiej cewki moczowej.

Antipatharia, s. pl. (entipa'ge'ria) zool. rząd gromady koralowców, **ANTHOZOA**, typu jamochłonów, **CCELEENTERATA**, podtypu parzydełkowców, **CNIDARIA**, obejmuje czarny koral.

antipatharian, adj. (-en) zool. dotyczący rzędu **Antipatharia**.

antipathetic, adj. (en'tipa'ge'tik, -eł) wstrętliwy, mający wrodzony wstręt lub antypatię do czegoś, z to.

antipathetically, adv. -li) niechętnie, ze wstrętem, z idiosynkrazją.

antipatheticalness, s. (-nes) wstrętność, idiosynkrazja.

antipathy, s. (enti'pa'gi) 1) niezgodność uczuć, antypatia, wstręt, niechęć; 2) przyrodzona niemożność pogodzenia właściwości; 3) osoba, do której ma się antypatię, z **against**, **between**, **for**, **to**.

anti-Pelagian, adj. (entipele'dżien) hist. kość. skierowany przeciwko Pelagiuszowi, jego dziełom i zasadom; o dekretach i rozprawach w czasie sporu Pelagiuszowego (ok. 400), ob. **Pelagianism**.

anti-Pelagian, s. hist. kość. przeciwnik Pelagiusza i jego zasad, ob. **Pelagianism**.

antipeptone, s. (entipep'ton) chem. fizjol. antipepton, pepton tworzący się w szcz. w trawieniu trypsynogenowym i znamieny swą odpornością na dalszy wpływ trypsyny.

antiperiodic, adj. (-pirio'dik) med. przeciwzimmicowy, zapobiegający rozwojowi chorób periodycznie powracających.

antiperiodic, s. med. środek zapobiegający rozwojowi chorób periodycznie powracających. w szcz. zimnicy.

antiperistalsis, s. (-peristoł'sis) med. odwrotny ruch robaczkowy (jelit), wsteczny ruch kiszek.

antiperistaltic, adj. (-tik) med. przeciwróbaczkowy, dotyczący wstecznego ruchu kiszek.

antiperistasis, s. (entiperi'stasis) 1) opozycja wzmacniająca stronę lub zasadę zwalczaną; 2) ret. zaprzeczenie wniosku wysnutego z przyznanego faktu.

antiperistatic, -al, adj. (-te'tik, -ł) 1) wzmacniająca stronę przeciwną przez oponowanie; 2) ret.

przeczący wnioskowi wysnutemu z przyznanego faktu.

antiphlogistian, adj. (en'tiflodzi'stjen) przeciwny zasadzie flogistonu.

antiphlogistian, s. przeciwnik teorii flogistonu ogłoszonej w r. 1697 przez Jerzego Ernesta Stahla (1660-1734) i panującej blisko sto lat aż do obalenia przez Lavoisiera, ob. **phlogiston**.

antiphlogistic, adj. (-'stik) 1) przeciwny teorii flogistonu; 2) med. działający przeciwko gorączce.

antiphlogistic, s. med. środek przeciw gorączce.

antiphon, s. (en'tifon) 1) śpiew (w szcz. kościelny) składający się z rozmowy muzycznej między dwiema częściami chóru; 2) dewocjonalny wiersz czytany naprzemian przez duchownego i gminę lub przez dwie części chóru, w szcz. wiersz czytany lub nucony lub śpiewany przed psalmami i po psalmach, ob. **antiphony**.

antiphonal, adj. (entifo'neł) mówiony lub nucony lub śpiewany w formie antyfony przez dwa chóry naprzemian.

antiphonally, adv. (-i) sposobem antyfony.

antiphonary, **antiphonal**, s. (-'ne-ri, -'neł) książka z antyfonami, antyfoną.

antiphony, s. (enti'foni) antyfony, 1) rozmowa muzyczna mówiona, nucona lub śpiewana; 2) hymn, psalm lub tp. śpiewany naprzemian przez dwa chóry lub przez dwie części kongregacji; 3) muz. gr. wtór w oktawie.

antiphrasis, s. (-frazis) ret. antyfraza, użycie wyrazu w niezwykłym znaczeniu lub połączeniu dla wywołania wrażenia przez kontrast, np. rozkosz cierpienia *the delight of suffering*.

antiphrastic, **antiphrastical**, adj. (entifra'stik, -eł) ret. dotyczący antyfrazy, składający się z antyfrazy, zawierający antyfrazę.

antiphrastically, adv. (-i) ret. sposobem antyfrazy.

antiphtisic, adj. (-fti'zyk) med. przeciwgruźliczy, przeciwgruźliczny, leczący gruźlicę (w szcz. płuc).

antiphtisic, s. med. środek zapobiegający gruźlicy w szcz. gruźlicy płuc.

antiphysic, -al, adj. (en'tifi'zyk, -eł) 1) nienaturalny, przeciwnaturalny, przeciwny prawom natury (fizys gr. natura); 2) (fiza gr. wiatr) med. przeciwwiatrowy, zapobiegający wiatrom jelitowym.

antiphysic, s. med. środek leczniczy przeciw wiatrom jelitowym, **CARMINATIVUM**.

antiplastic, adi. (-ple'stik) 1) zmniejszający plastyczność; 2) med. wstrzymujący proces leczenia lub tworzenia ziarniny (granulacji).

antiplastic, s. med. środek leczniczy wstrzymujący proces leczenia lub tworzenia ziarniny (granulacji).

antipodal, adj. (-po'deł) 1) dotyczący antypodów, położony na drugiej stronie kuli ziemskiej; 2) wręcz przeciwny; 3) mat. mający antypo-

dy czyli dwa przeciwne punkty przecięcia dwóch przecinających się linii prostych, o przestrzeniach Riemanna (Bernard Riemann 1826-1886); **a. cell.** bot. komórka antypodalna, jedna z trzech nagich komórek pozostających na drugim końcu woreczka zarodkowego po utworzeniu się komórki jajowej, ob. **definitive**.

antipode, s. (en'tipod) 1) antypoda (m. i f.); coś wręcz przeciwnego.

antipodean, adj. (entipo'di-en) dotyczący antypodów.

antipodes, s. pl. (enti'podiz) 1) antypodzi, ludzie żyjący na drugiej stronie kuli ziemskiej; 2) (używany błędnie jako sing.) kraj położony na drugiej stronie kuli ziemskiej; 3) (w użyciu błędnie jako sing.) coś wręcz przeciwnego.

antipope, s. (en'tipop) KRK antypapa, antypapież, o papieżach w Awinionie (1378-1417) Klemensie VII (1378-1394) i Benedykcie XIII (1394-1417), gdy KRK pod tymi imionami uznaje Klemensa VII (1523-1534) i Benedykta XIII (1724-1730).

antiputrefactive, **antiputrescent**, adj. (en'tipjutrifek'tiw, en'tipjutre'sent) antyseptyczny, przeciwnilny.

antipyic, adj. (-paj'ik) med. przeciwnopny, zapobiegający ropieniu.

antipyic, s. med. środek zapobiegający tworzeniu się ropy.

antipyresis, s. (-paj'izys) med. leczenie gorączki za pomocą środków przeciwgorączkowych.

antipyretic, adj. (re'tik) med. przeciwgorączkowy.

antipyretic, s. med. środek przeciwgorączkowy.

antipyrin (e), s. (en'tipaj'rin) med. antypiryna, biała, krystaliczna substancja $C_{11}H_{12}ON_2$, pochodna pyrazolu (fenyldwumetylopyrazolon), środek przeciwgorączkowy, znieczulający.

antiquarian, adj. (entikue'rien) 1) antykwareczny, antykwarski, dotyczący starych książek, druków itp.; 2) antyczny, dotyczący starych zabytków.

antiquarian, s. 1) antykwareusz, badacz zabytków, ob. **antiquary**, s.; 2) arkusz papieru wymiaru 31x"53" (80x135 cm.)

antiquary, adj. (-ri) dotyczący starych zabytków.

antiquary, s. 1) antykwareusz, badacz zabytków, 2) przest. a) starzec; b) kustosz zbiorów starożytnych; c) cudak, dziwak.

antiquate, vt. (en'tikuejt') uczynić przestarzałym, pozbawić wartości z powodu zestarzenia, odprawić do przeszłości, wyprzeć z obiegu z powodu przestarzałości.

antiquated, adj. part. (-yd) przestarzały, zastarzały, wyszły z obiegu, wyszły z mody, staromodny, staroświecki.

antiquatedness, s. (-ydnos) przestarzałość, staroświeckość, staroświeczność.

antiquation, s. (en'tikuej'szyn) zastarzenie, uczynienie przestarzałym i stan przestarzenia.

antique, adj. (entik') 1) starożytny,

w szcz. dotyczący starożytności klasycznej (greckiej i rzymskiej); 2) starodawny, stary w stosunku do czasów obecnych; 3) staromodny, dotyczący stylu minionych epok; 4) introl. wycisk bez złocenia; 5) druk. składany antykwa, prostą czcionką łacińską najczęściej używaną; 6) przest. cudacki, ob. **antic**.

antique, s. 1) przedmiot starożytny, antyk, zabytek, pozostałość starożytnych dzieł sztuki; 2) druk. antykwa, prosta czcionka łacińska najczęściej używana; 3) przest. człowiek z czasów starożytnych, starożytny (s.)

antique, vt. introl. wyciskać bez złocenia.

antiquity, s. (-uiti) 1) starożytność, wysoki wiek, długowieczność (podania, legendy, rodu); 2) dawne wieki, w szcz. czasy poprzedzające okres średniowiecza, czasy starożytne; 3) ludy starożytne; 4) pl. **antiquities**, zabytki, antyki, starożytności.

antirachitic, adj. (entiraki'tik) med. zapobiegający chorobie angielskiej, leczący chorobę angielską czyli krzywicę.

antirachitic, s. med. środek przeciwko chorobie angielskiej czyli krzywicy.

Antiremonstrant, s. (-remon'strent) hist. kośc. członek partii holenderskich kalwinistów przeciwnych Remonstrantom czyli Arminianom.

antirent, adj. (en'tirent) dotyczący zwolenników zasady niepłacenia tenuty dzierżawnej, ob. **antirenter**.

antirenter, s. (en'tiren'ter) hist. St. Zj. członek partii politycznej (1839-1847) popierającej dzierżawców którzy odmawiali płacenia czynszu dzierżawnego; hist. ang. członek partii dzierżawców irlandzkich, którzy odmawiali (w r. 1847 i w r. 1881) płacenia dzierżawy właścicielom niemieszkającym w Irlandii.

antirentism, s. (en'tiren'tizm) zasada nieuznawania należności renty gruntowej i czynszu dzierżawnego, ob. **antirenter**.

antirevolutionist, s. (-rewolju'szonist) przeciwnik rewolucji, w szcz. o partii protestanckiej w Portugalii (1900).

Antirrhinum, s. (entiraj'nom) bot. lwia paszcza, rozległy rodzaj roślin trędownikowatych, **SCROPHULARIACEAE**, krajów pn.; **a.** roślina tego rodzaju.

anti-Sabbatharian, adj. (-sabaże'rien) hist. kośc. dotyczący nieświęcenia niedzieli.

anti-Sabbatharian, s. (entisabaże'rien) hist. kośc. osoba nieuznająca moralnego obowiązku święcenia niedzieli.

antiscians, **antiscii**, s. pl. (enti'szens, -szia) mieszkańcy kuli ziemskiej żyjący po dwóch stronach równika i rzucający cień o tej samej porze dnia w przeciwnych kierunkach; w jęz. pol. używa się często nieścisłe wyrazu: antypodzi, w rzeczywistości jednak antypodzi różnią się porami roku, a a. porami dnia.

antiscorbutic, -al, adj. (entiskorbiu'tik, -eł) med. przeciwschorbutowy, przeciwnilcowy.

antiscorbutic, s. med. środek przeciw skorbutowi.

anti-Semitic, adj. (entisemi'tik) antysemicki.

anti-Semitism, s. (-'tyzm) antysemizm, nienawiść do semitów, w szcz. do Żydów.

anti-Semite, s. (en'tise'majt) antysemita, przeciwnik semitów, w szcz. Żydów.

antiseptis, s. (entisep'sis) med. antyseptyka, zwalczanie gnicia (ob. sepsis) przez stosowanie środków przeciwniejących czyli antyseptycznych czyli odkażających, niszczących mikroorganizmy.

antiseptic, adj. (-'tik) 1) przeciwniejący, niszczący lub wstrzymujący wzrost bakterij bez szkodliwego wpływu na żywe ciało; 2) med. antyseptyczny, stosujący środki przeciwniejące, np. a. surgery chirurgia antyseptyczna, ob. aseptic.

antiseptic, s. med. środek odkażający, antyseptyk.

antisepticism, s. (-'tisizm) med. postępowanie w myśl zasad antyseptyki, stosowanie środków przeciwniejących, odkażanie.

antisepticize, vt. (-'tisajz) med. postępować w myśl zasad antyseptyki, stosować środki przeciwniejące, odkażać.

antislagogue, adj. (saje-'lagog) med. wstrzymujący tok śliny.

antislagogue, s. med. środek przeciw zbyt niemu ślinotokowi.

antislavery, adj. (-slej'wri) sprzeciwiający się niewolnictwu, przeciwny niewoli; **New England A. Society**, hist. St. Zj. towarzystwo założone w r. 1832 w Bostonie pod przewodnictwem Williama Lloyda Garrisona; **American A. Society**, założone przez tegoż Garrisona w 1833 w Filadelfii a rozciągnięte po wpisaniu do Konstytucji St. Zj. w r. 1870 15-ej poprawki znoszącej niewolnictwo.

antisocial, adj. (-so'szeł) antyspołeczny, wrogi życiu społecznemu.

antisocialist, s. (en'tiso'szełyst) przeciwnik socjalizmu lub socjalistów.

antisocialistic, adj. przeciwny socjalizmowi lub socjalistom.

antisolar, adj. (-so'ler) odsłoneczny, o punkcie na niebiosach odległym o 180° od słońca.

antispasmodic, adj. (en'tispezma'dik) med. przeciwpaszmatyczny, przeciwdrgawkowy, wpływający kojąco na system nerwowy i przeciwdziałający spazmom i konwulsjom.

antispasmodic, s. med. środek zapobiegający spazmom i konwulsjom lub wstrzymujący je, środek przeciwdrgawkowy.

antispast, s. (-spast) proz. stopa poetycka czterozgłoskowa, długakrótkakrótkadługa, ———.

antispnetic, adj. (entispleni'tik, -ne'tik) med. pomocny w chorobach śledziony.

antispnetic, s. med. środek przeciw chorobie śledziony.

antistrophe, s. (en'tistro'fi) 1) w starożytnym greckim chórze odpo-

wieźć chóru na poprzedzającą zwrotkę lub powtórzenie tańca na wspak (w kierunku odwrotnym); 2) stosunek wzajemności; 3) ret. a) powtórzenie tych samych wyrazów w szyku odwrotnym; b) użycie argumentu samego przeciwnika do pokonania go.

antistrophon, s. (enti'strofon) ret. argument przeciwnika użyty wzajem do pokonania go.

antistrumous, adj. (entistru'mös) med. pomocny na niedomagania skrofaliczne, antyskrfaliczny.

antisymphilitic, adj. (-syfili'tik) med. przeciwsyfilistyczny, przeciwkłówy.

antisymphilitic, s. med. środek przeciw kile.

antitetanic, adj. (entitite'nik) med. przeciwtężcowy.

antitetanic, s. med. środek przeciw tężcowi.

antitheism, s. (enti'gizm) antyteizm, nazwa poglądu przeczącą zasadom teizmu, ob. theism.

antitheist, s. (-'ist) antyteista, wyznawca antyteizmu.

antitheistic, -al, adj. (-ik, -eł) antyteistyczny.

antitheistically, adv. (-i) w myśl antyteizmu, antyteistycznie.

antithenar, s. (enti'ginar) anat. przeciwbrzusiec dłoniowy albo stopowy.

antithesis, s. (-'gizys) 1) ret. antyteza, przeciwpołożenie, przeciwstawienie, kontrast wyrazów lub myśli, np. czynów nie słów, wielkich ojców małe dzieci; 2) drugi wyraz lub drugie zdanie antytezy; 3) coś przeciwnego, przeciwieństwo, kontrast; 4) muz. antyteza, druga część melodii, fugi itp. odpowiadająca na analogiczną część pierwszej zdania.

antithetic, -al, adj. (enti'g'it'ik, -eł) antyetyczny, dotyczący antytezy.

antithetically, adv. (enti'g'it'ikełi) przez antytezę, w formie antytezy, za pomocą antytezy.

antitoxic, adj. (en'titak'sik) med. przeciwdrogi, odtrutkowy, odtrujący.

antitoxin(e), s. (-'syn) med. odtrutka, przeciwdrogi, antytoksyna; ob. side-chain theory.

antitrade, s. (en'titrejd') przeciwpasat, stały podzwrotnikowy prąd powiewający ponad pasatem, trade, w kierunku odwrotnym, a zatem od równika a następnie na pld. zach. w umiarkowanej strefie pld., a na pld. zach. w umiarkowanej strefie pld., ob. trade.

antitragal, **antitragic**, adj. (enti'tragal, entitra'dżik) anat. dotyczący tylnego skrawka usznego, **antitragus**.

antitragus, s. (enti'trages) anat. tylny skrawek uszny, mały wyrostek na tylnej dolnej części małżowiny usznej u wejścia do zewnętrznego przewodu słuchowego naprzeciw przedniego skrawka usznego, **tragus**.

anti-Trinitarian, adj. (en'titri'nite'rien) hist. kośc. przeciwny dogmatowi o Świętej Trójcy, antytrinitarski.

anti-Trinitarian, s. hist. kośc. prze-

ciwny dogmatowi o Świętej Trójcy, antytrinitarz, unitariusz.

anti-Trinitarianism, s. (entitri'nite'rienizm) hist. kośc. antytrinitarianizm, unitarianizm, nauka odrzucająca dogmat o Świętej Trójcy; dogmat ten jest niejednaki u katolików, prawosławnych i protestantów; całkowicie odrzucają go socjanie i racjonalisci; spór między KKK a KW. o pochodzenie Ducha Świętego od Ojca i Syna (FILIOQUE)—DE FILIO czy PER FILIUM—był jednym z najważniejszych przyczyn rozłamu, wskutek którego Turcy w r. 1453 zdobyli Konstantynopol z braku łączności świata chrześcijańskiego.

antitrope, s. (enti'trop) zool. część ciała symetrycznie powtarzająca się po obu stronach, odr. syntrope, bot. ob. antitype.

antitropic, -al, adj. (entitra'pik, -eł) bot. związający się od prawej ku lewej, ob. sinistrorose i dextrorose; zool. powtarzający się symetrycznie po obu stronach ciała, jak np. nogi, ramiona u kręgowców, odr. syntropic.

antitropy, s. (enti'tropi) zool. stan lub własność układu symetrycznego po obu stronach ciała.

antitrust, adj. (en'titrest) przeciwny trustom lub kartelom zawartym w celu opanowania rynku handlowego, przemysłu, komunikacji itp., antytrustowy, antykartelowy.

antitype, s. (en'titajp') 1) prototyp, prawzór, pierwowzór; 2) zool. część ciała powtarzająca się symetrycznie, ob. antitrope.

antitypic, -al, adj. (entitaj'pik, -eł) typowy, dotyczący prawzoru, wyjaśniający typ; zool. ob. antitrope.

antitypy, s. (enti'tipi) fiz. bierna siła oporu, w szcz. objawiająca się w nieprzenikliwości ciała.

antivenin, **antivenine**, **antivenene**, s. (entiwi'nin) chem. fizj. przeciwdrogi wytworzony w surowicy krwi przez zastrzykiwanie trucizny; także surowica wytworzona w ten sposób.

antizymotic, adj. (en'tizajma'tyk) med. przeciwkisny.

antizymotic, s. med. środek wstrzymujący fermentację (kisznienie).

antler, s. (en'tlör) róg jeleni, cały lub każda część, znamieny (w odr. antelop, bydlę domowego itp.) tym że nie jest pusty a pełny, o budowie kościstej; główny trzon beam, dalsze odnogi tines lub points, pierwsza odnoga brow a., druga — bay a. lub bez a., trzecia — royal a., czwarta — dzielona na dwa lub trzy różki — sur-royal lub crown a-s, korona.

antlered, adj. (en'tlerd) rogaty, mający rogi (jelenie); a. comb grzebień koguta rasy francuskiej Houdan i rasy polskiej.

antlia, s. (en'tlia), pl. antliae (en'tli-i) zool. ssawka motyla, ssacy narząd gębowy w formie rurki u łusko-skrzydłych, LEPIDOPTERA; A. lub A. pneumatica astr. Pompa Pneumatyczna, pld. gwiazdozbiór między Okrętem a Wężem Wodnym, ARGO a HYDRA, mający 85 gwiazd do 7-ej wielkości.

antliate, adj. (ent'liejt) zool. zao-patrzonny w ssawkę, mający ssący narząd gębowy w formie rurki.

ant lion (ent laj'on) zool. mrówkolew, MYRMELEON FORMICARIUS, owad rodzaju MYRMELEON, rzędu sieciarek, NEUROPTERA, z zespołu rządów siatkoskrzydłych, NEUROPTEROIDEAE, z drapieżną larwą kopiącą w piasku lejkowate dolki, w które wpada mrówka; 2) legendarne stworzenie o przedzie lwa a tyle mrówki, zwane przez greckich t.umaczoż Septuaginty "myrmekoleon" w celu oddania znaczenia wyrazu hebrajskiego za "lew" użytego w księdze Joba IV.11.

antecian, adj. (enti'szen) dotyczący mieszkańców kuli ziemskiej żyjących na tym samym południku w równej odległości od równika na póln. i pld.

antecians, **anteci**, s. pl. (enti'szens, -'si) mieszkańcy kuli ziemskiej żyjący na tym samym południku lecz na przeciwnych równoleżnikach szerokości geograficznej w takiej samej odległości od równika na póln. i pld., ob. **antipodes**, **antiscians**.

Antonines, s. pl. od **Antoine** hist. kl. Antoninussy, cesarz rzymscy Antoninus Pius (138-161) i Marcus Aurelius Antoninus (161-180).

Antonio, s. (ento'nio) Antonio, postać z „Kupca Weneckiego” Szekspira, przyjaciel Basania który poręczył funtem swego ciała za długi zaciągnięty przez Basania u Szajloka.

antonomasia, s. (entonom'e'zje; anti- i onoma gr. miano, onoma'dzejn gr. nazywać, antonoma'dzejn gr. nazywać inaczej) ret. zastępcze określenie, np. Prezydent lub Senator zamiast nazwiska, albo nazwisko: Krezus zamiast: bogacz, Solon zamiast: prawodawca.

antonomastic, -al, adj. (-'styk, -eł) ret. dotyczący zastępczego określenia zamiast nazwiska, albo typowego nazwiska zamiast głównej cechy.

antonomastically, adv. (-'tikełi) ret. przez użycie zastępczego określenia zamiast nazwiska, lub typowego nazwiska zamiast cechy, jaką ono reprezentuje.

antonim, s. (en'tonim) antonim, wyraz o znaczeniu przeciwnym, przec. **synonym**.

ant pipit (ent pi'pit) zool. mrówkołówka, pld.-amer. ptaszek z rzędu wróblowatych, PASSERIFORMES, podrzędu CLAMATORES, rodziny CONOPOPHAGIDAE.

antre, s. (en'tör; an'tron gr. jaskinia) przest. piwnica, loch, jaskinia, ob. **antrum**.

ant rice (ent' rajs) bot. mrówi ryż, ARISTIDA OLIGANTHA, trawa uprawiana przez mrówki w Teksasie dla ziarna.

antrorse, adj. (entrors') biol. skierowany w przód i w górę.

antrorsely, adv. (-'li) biol. w przód i w górę.

antrum, s. (ent'rom) pl. **antra** (en'tra) jaskinia, próżnia, w szcz. anat. jama, zatoka, a. of **Highmore** zatoka Hajmora (Nathaniel High-

more, 1613-1685), jama w szczęce górnej komunikująca się ze środkowym przewodem nosowym, MEATUS NASIUM MEDIUS.

antrusion, s. (entro'szen) wasal lub podwładny ochotnik frankońskich książąt na dworze i w polu.

antrustionship, s. (-szyp) wierność wasala lub ochotnika podwładnego księciu frankońskiemu, stosunek między nimi i pomoc udzielana wzajem.

ant's wood (enc' uud) mrówczy krzew, BUMELIA ANGUSTINA, krzew z rodzaju sączyńcowatych, SAPOTACEAE, ulubiony przez mrówki, w Indiach Zach. i pld. Stanach.

ant shrike (ent' šrajk) ptak pld.-amer. podobny do srokosza lub gąsiorka, z rodzaju THAMNOPHILUS, żywiący się głównie mrówkami.

ant tree (ent' tri) mrówcze drzewo, TRIPLARIS SCHOMBURGIANA, w którym mrówki urządzają sobie gniazda.

Antwerp, adj. (ent'werp) antwerp-ski; A. blue błękit antwepski, odmiana błękitu pruskiego czyli berlińskiego, Prussian blue, z przymieszką glinu; A. Polyglot czyli BIBLIA REGIA biblia wydana w Antwerpii (1569-1572) w języku hebrajskim, greckim, aramejskim i syryjskim.

Anu, s. (a'nu) mit. bab. Anu, bóg niebios, najstarszy z bogów, naczelný bóg w trójcy z Belem i Ea; żoną jego była Anat lub Anatum lub Antum.

Anubis, s. (eniu'bis) mit. eg. Anubis, bóg podziemia, o postaci ludzkiej z głową psa, syn słońca, Osiris, wraz z Thothem, bogiem wiedzy, odpro-wadzał dusze zmarłych do hali Amenti, gdzie ważył ich serca kładąc na drugiej szali piórka prawdy i słuszności; Thoth zapisywał wynik ważenia.

Anura, s. pl. (eniu'ra; a.p. i ura' gr. ogon) zool. płazy bezogonowe, rząd obejmujący większość istniejących dzisiaj amfibiów, o tylnych nogach zazwyczaj długich i przysadzonych do skoku; należą tu żaby i ropuchy; larwy (kijanki) mają ogon, lecz dorosłe osobniki są bez ogona; larwy (kijanki) mają też skrzela, dorosłe osobniki oddychają płucami i skórą.

anuran, adj. (-'ren) zool. bezogonowy, dotyczący bezogonowych.

anuran, s., zool. osobnik z rzędu płazów bezogonowych, **Anura**.

anuria, s. (eniu'rie, a.p. i u'ron gr. mocz) med. brak lub niedostateczne wydzielanie moczu, bezmocz, znamieny w chorobach nerek i serca.

anuric, adj. (-'rik) med. bezmoczowy, dotyczący wstrzymania wytworzenia się moczu.

anurous, adj. (-'rös) zool. bezogonowy, jak żaby i ropuchy.

anus, s. (ej-nes) anat. i zool. otwór odbytowy, tylny koniec przewodu pokarmowego i odbytnicy wiodący na zewnątrz.

anvil, s. (en'wil) 1) (w kowalstwie) kowadło, (w zegarmistrzowie) kowadełko; 2) przedmiot podobny do kowadła z użytku lub kształtu, w

szcz. a) anat. kowadełko, INCUS, jedna z trzech kosteczek słuchowych w uchu wewnętrznym; b) dolny kontakt klucza telegraficznego; c) część broni palnej w którą uderza wybuchowy materiał; d) stała szczęka w przyrządzie mierniczym; e) na torze kolejowym miejsce twardsze niż reszta toru powodujące większe zużycie kół; **to be on the a.** być na warsztacie, być przedmiotem przygotowania, jak np. projekt jeszcze nie wykonany.

anvil, vt., formować na kowadle, wykucwać.

anvil block (e. blak) kowadło dla młota motorowego.

anvil-faced (en'wilfejt') umacniający styk w torze za pomocą twardszej stali gdzie zużycie bywa zazwyczaj większe.

anvil vise (e. wajs) imadło, którego jedna szczęka jest kowadłem.

anxiety, s. (engzaj'titi) 1) niepokój połączony z przecuciem zbliżającego się zła, zaniepokojenie, troska o przyszłość; 2) gorące pragnienie; 3) med. niepokój; **precordial a.** ANXIETAS PRÆCORDIORUM, **OPPRESSIO PECTORIS**, niepokój serca, niepokój w okolicy serca, niepokój w okolicy dolka podsercowego; **circulatory a.** niepokój z powodu przeskody w krążeniu, ANXIETAS CIRCULATORIA, udreka, udreczenie.

anxious, adj. (enk'szös) 1) zaniepokojony, niespokojny o najbliższą przyszłość; 2) martwiący, dręczący; 3) gorąco pragnący, **a. to preserve the rights of the people.**

anxiously, adv. (-'li) skwapliwie, gorliwie, żarliwie; z obawą, z zaniepokojeniem.

anxiousness, s. (-nes) troska; niespokojne oczekiwanie.

any, adj. i pron. (e'ni) ktokolwiek, cokolwiek, którykolwiek, jakikolwiek, ilekolwiek; **I have no ink, have you any?** nie mam atramentu, czy ty masz?; **any mother would do the same** każda matka uczyniłaby to samo (dosłownie: którakolwiek); **I will not wait any more** nie będę dłużej czekał (dosłownie: cokolwiek więcej); **I won't go any farther** już dalej nie pójdę; **at a. rate** na wszelki wypadek; w pytaniach i zaprzeczeniach a. zastępuje twierdzące **some**.

anybody, pron. (e'nibodi) ktoś; każdy; **have you invited a.** czy zaprosiłeś kogoś?; **a. would know** that każdy człowiek tyle wie; pot. ktoś, w znaczeniu osoby mało znaczącej, **failing a guest who was somebody**, he asked two or three anybody, w braku gościa, któryby był czymś, zaprosił paru kusiów.

anyhow, adv. (e'ni'au) jakoś, na wszelki sposób.

anyhow, conj., mimoto, jednak, jednakże, w każdym razie, wszelako.

anyone, pron. (e'ni-uon') ktoś; każdy, ktokolwiek.

anything, pron. (e'ni'ing) coś; co bądź; wszystko, cokolwiek; **a. but** wszystko z tym jednym wyjątkiem, cokolwiek bądź wyjąwszy...; w przeczeniu: wcale nic; **a. like** cokolwiek podobnego, cokolwiek zbliżonego.

anythingarian, s. (eniŋinge'rien) osoba nie wyznająca żadnych dogmatów lub wiary, pot. ni ples ni wydra.

anythingarianism, s. (-izm) nieuznawanie żadnego wyznania religijnego za swoje.

anyway, **anyways**, adv. (e'ni-uej, -uejs) jakkolwiekby, w każdym razie, na wszelki wypadek.

anyway, **anyways**, conj. mimoto, mimo wszystko, jednakże, jednakowoż.

anywhere, adv. (e'nihue'r) gdziekolwiek, gdziekolwiek bądź, wszędzie.

anywhither, adv. (e'nihui'er) przest. dokądkolwiek.

anywise, adv. (e'ni-uaj') jakoś, w sposób jakiegokolwiek, na wszelki sposób.

Aonian, adj. (eo'njen) mit. gr. dotyczący Aonii, kraju Muz w okolicy gór Helikonu i Kitajronu w starożytnej Beocji; **A. fount** źródło aoniskie u stóp Helikonu w pobliżu Teb, poświęcony Muzom.

aorist, s. (e'orist, a.p. i oros gr. określenie, granica) gram. gr. aoryst, czas przeszły nieokreślony, forma słowa (czasownika) oznaczająca, że czynność zaszła, lecz nie określająca, czy powtarzała się, czy trwała długo czy krótko, czy zakończyła się czy trwa jeszcze; także podobna forma w innych językach.

aoristic, adj. (eori'stik) 1) nieokreślony; 2) dotyczący aorystu.

aorta, s. (e'or'ta) anat. i zool. aorta, główna tętnica, **artery**, roznosząca krew po całym ciele z wyjątkiem płuc; u ryb i we wczesnych okresach wyższych ssaków **a.** dzieli się niedaleko początku swego na kilka łuków aorty, **aortic arches**, które parami okrażają przełyk, **esophagus**, i łączą się znowu. Jedna para tych łuków lub więcej istnieje u dorosłych amfibi i gadów, jedna para u ptaków (po prawej) i u ssaków (po lewej stronie). U człowieka wychodzi z lewej komory serca i (jako **a. wstępna**, **ascending a.**) wznosi się łukiem nad początkiem lewego płuca, potem (jako **a. zstępująca**, **descending a.**) zstępuje ku kręgosłupowi, wzdłuż lewej strony kręgosłupa, **spinal column**, przechodzi przez przeponę, **diaphragma**, poczem naprzeciw czwartego kręgu dzieli się na zwykłe tętnice biodrowe, **iliac arteries**, ob. **innominate artery**.

aortico-, przedr. (eort'iko-) anat. i zool. aorto-, forma łącząca np. **aorticorenal** (eort'ikori'nei) aortonerkowy, dotyczący aorty i nerek.

aortitis, s. (eortaj'tis) med. zapalenie aorty.

aoudad, s. (a'udad, nazwa mauretańska) zool. aoudad, dzika owca, **OVIS TRAGELAPHUS**, Afryki pñ.

ap-, przedr. (ep) 1) ad- asymilowane przed następującą zgłoską p; 2) apo-; 3) oznaczający to samo co polski przyrostek -owicz, -icz, -ic, ob. **Mac**, **Fitz-**.

apace, adv. (epejs') szybko, śpiesznie, pośpiesznie.

Apache, s. (apa'szi, pot. ape'szi)

Apasz, Indianin ze szczepu Athapasków w Nowym Meksyku i Arizonie; a. pot. paryski utrzymank i gangster.

Apache plume (epa'szi plium') krzew różowaty FALLUGIA PARADOXA z Meksyku i Nowego Meksyku, tak zwany z powodu przydługich kołców pierzastych niełupek.

apagoge, s. (epago'dzi; apagejn' gr. prowadzić na manowce) przest. porwanie, uprowadzenie; 2) log. redukcja do absurdu.

apagogic, -al, adj. (epago'dzik, -eł) log. prowadzący do absurdu, dotyczący wnioskowania doprowadzającego do niedorzeczności; **a. reduction** log. wnioskowanie w którym jedno z twierdzeń i wniosek są sprzeczne z wnioskiem i jednym z twierdzeń sylogizmu, przec. **ostensive reduction**.

apagogically, adv. (-i) log. za pomocą redukcji do absurdu (czyli doводу pośredniego o słuszności pierwszego twierdzenia przez wykazanie jawnej niedorzeczności przeciwnego przypuszczenia).

Apalachee, **Apalachi**, s. (a'pela'czy) Indianin szczepu Muskegon z pñ. Florydy, wymordowanego w pierwszej połowie w. XVIII.

Apalachian system (apela'kien sy'stem) Apalachy, system górski na pñ. wschodzie St. Zj. wzdłuż Atlantyku na przestrzeni blisko 2000 mil (około 2800 km.)

apanage, s. (e'panadz) apanaż, ob. **appanage**.

apar, **apara**, s. (a'par, apa'ra, nazwa miejscowa) zool. pñ-amer. żółwie trójpręgowe, **three-banded armadillo**, **TOLYPEUTES TRICINCTUS**.

aparejo, s. (aparej'ho) pl. **aparejos** (aparej'hos) hiszpańskie siodło juczne ze skóry i płótna, używane w armii amerykańskiej i w Amer. hiszpańskiej.

apart, adv. (apart') 1) osobno, oddzielnie; 2) niezawisłe, z osobna; 3) postronnie, precz; 4) częściami, na części, **take a. rozebrać** na kawałki, **rozebrać** na części.

apartment, s. (epart'ment) 1) mieszkanie, szereg pokoi z korytarzami, apartamenty, w St. Zj. bardziej prestiżowe niż **flat**, ob. **tenement**; 2) pokój w budynku (wynajmowanym na wytworne małe mieszkania); 3) przest. oddział ob. **compartment**; **a. house** dom urządzony na kilka lub kilkanaście mieszkań po kilka pokoi, w którym opał, oświetlenie, lift, wlicza się do czynszu, w St. Zj. dom apartamentowy, często odr. **flat house**.

apartmental, adj. (epartamen'teł) dotyczący apartamentów lub budynku apartamentowego, apartamentowy.

apastron, s. (epe'stran, apo- gr. od, **astron** gr. gwiazda) astr. w orbicie podwójnej gwiazdy punkt największego oddalenia obu gwiazd, ob. **double star**.

apathetic, -al, adj. (epa'ze'tik, -eł) nieczuły, nie podatny na wzruszenie, obojętny, apatyczny, odrętwiały.

apathetically, adv. (-i) apatycznie, obojętnie, bez czucia.

apathy, s. (e'pa'ci; a.p. i pathejn' gr. cierpieć) 1) brak czucia, znieczulenie, brak zdolności wzruszeń, odrętwiałość; 2) obojętność na wszystko co spowodowałoby jaką czynność, apatia.

apatite, s. (e'patajt; apa'te gr. oszustwo, ponieważ często brano **a.** za fluoryt, akwamaryn lub inny minerał) min. apatyt, $\text{FCa}_2\text{P}_2\text{O}_7$, heksagonalny fosforan bezwodny, najważniejszy z fosforanów, t.5, c.w. 3.16-3.22; **a.**, bardzo rozpowszechniony na ziemi, odkryto go i w wielu meteorach.

Apaturia, s. (apatiu'ria) hist. gr. doroczna uroczystość religijna starożytnej Jonii i Aten, na której bractwo, **fratria**, składało ofiary bogom i przyjmowało podczas uczt nowych członków z grona dorastającej młodzieży; przez bractwo ateńskie czczeni byli w ten dzień Zews Fratrios i Atena Apaturia.

ape, s. (ejp) 1) zool. małpa, w szcz. największe bezogonowe małpy wsch. półkuli; najbliższe człowiekowi nazywane **anthropoid a.-s.** ob. **anthropoid**; 2) przen. naśladować.

ape, vt. naśladować, małpować.

apeak, adv. (epi'k) mar. w pion, w pionie, (o kotwicy, wiosłach itp., gdy są w pozycji pionowej lub prawie pionowej); gdy kotwica jest **a.**, wtedy okręt jest **hove a.**

Apennine, adj. (e'penin) apeniński, dotyczący Apenin, łańcucha gór we Włoszech.

Apepi, s. (a'pepi) mit. eg. Apepi, wielki wąż, wiodący na czele demonów walkę przeciw słońcu, które codziennie przewycięża; symbol walki ciemności ze światłem.

apepsia, s. (epep'sja) med. niestrawność.

apeptic, adj. ('tik) med. dotyczący niestrawności.

aperçu, s. (apersü, fr.) 1) pierwszy rzut oka; 2) spostrzeżenie, uwaga (zazwyczaj bystra lub dowcipna).

aperient, adj. (epi'rient; aperi're ł. otworzyć) med. łagodnie otwierający jelita, rozwalniający.

aperient, s. med. środek rozwalniający.

aperiodic, adj. (epirio'dik; a.p. peri' gr. dookoła, hodos' gr. droga) 1) nieregularny, nie powtarzający się periodycznie; 2) fiz. nie mający periodycznych drgań (o przyrządach jak galvanometr itp.)

aperitive, adj. (epe'ritiw) 1) budzący apetyt; 2) przest. rozwalniający.

aperitive, s. 1) napój podawany przed jedzeniem dla zaostrenia apetytu; 2) przest. środek rozwalniający.

apert, adj. (apert') przest. otwarty, widoczny, jasny.

apertly, adv. (-li) przest. otwarcie, bez osłonek.

apertness, s. (-nes) przest. otwartość, jasność, widoczność.

apertometer, s. (epörtami'ter) opt. apertometr, przyrząd do mierzenia

apertury katowej mikroskopu lub tp., ob. **aperture**, s. 3.

aperture, s. (aper'cier) 1) przest. czynność otwarcia, otwieranie; 2) otwór, puste miejsce, polana, wyłom, dziura; 3) opt. apertura, w przyrządach optycznych otwór obiektywu wpuszczający promienie świetlne; a. soczewek wyrażana bywa w stopniach i nazywa się stąd **angular a.** apertura katowa, biorąc kąt pociągnięty od brzegów do głównego ogniska; 4) med. apertura, otwór utworzony rozmyślnie w celu ułatwienia odpływu ropy.

apery, s. (ej'peri) 1) małpowanie, małpiarstwo, 2) r. małpiarnia, miejsce do trzymania małp.

Apetalæ, s. pl. (epe'tali) bot. bezpłatkowe, duży dział roślin dwuliściennych, **dicotyledonous**, nie mających okwiatu wcale lub okwiat mało rozwinięty; niektóre mają kotki czyli baze, inne — pojedynczy okwiat, często zielony, lecz choćby barwny nazywany kielichem, **calyx**; A. dzieli się na 14 rzędów, ob. **Dialypetalæ** i **Gamopetalæ**, **Archichlamydeæ** i **Metachlamydeæ**.

apetalous, adj. (-lös) bot. bezpłatkowy, nie mający płatków kwiatowych.

apetalousness, **apetaly**, s. (-nes, epe'tali) bot. bezpłatkowość.

apex, s. (ej'peks) 1) szczyt, wierzchołek; 2) znak diakrytyczny wskazujący długość samogłoski (kreska pozioma nad literą albo kreska skośna po niej: *é, e',* 3) w St. Zj., gór., koniec żyły najbliższy powierzchni ziemi; a. of arch klucz łuku lub sklepienia; a. of the heart anat. dolny spiczasty koniec serca, u człowieka między piątym a szóstym lewym żebrem; a. beat anat. puls dotykany lub widzialny między piątym i szóstym lewym żebrem; a. of a lung anat. szczyt płucny, wierzchołek płucny, **APEX PULMONIS**, wąski koniec płuca dochodzący blisko nasady karku, trójścienny ostrosłup sferyczny powyżej pierwszego zębra; **solar a.** astr. apeks układu słonecznego, punkt na niebie, w jaki mierzy orbit słońca wraz ze swym systemem, w okolicy Węgi, najjaśniejszej gwiazdy Lutni, **ALPHA LYRAE**; a. of earth's motion astr. punkt na niebie, w jaki mierzy ziemia w swym obrocie.

apex, vi. gór. w St. Zj. stanowi szczyt żyły najbliższy powierzchni ziemi.

aph-, przedr. (naf; apo'- gr. od, asymilowane z następującym h) od-, precz.

aphæresis, s. (afe'rizis; apo' i haj-rejn' gr. zabrać) 1) gram. wypuszczenie lub wyrzucenie głoski, szcz. pierwszej nieakcentowanej, np. **mid** za **amid**, **most** za **almost**, ob. **aphesis**; 2) chir. przest. amputacja.

aphakia, s. (afe'kia; a.p. i fakes' gr. ziarno soczewicy) med. brak soczewki ocznej **crystalline lens** **LENS CRYSTALLINA**, powodujący nienormalny stan refrakcji (załamania światła, po operacji zaćmy, **cataract**.

aphakik, **aphakial**, adj. (afe'kik, 'ki-eł) med. dotyczący braku soczewki ocznej, bezsoczewkowy; a. eye oko bezsoczewkowe.

Aphanapteryx, s. (efanep'teriks; afa'nes' gr. niewidoczny, pteryks gr. skrzydło) zool. wytopiony rodzaj bezłotego, długonogiego derkacza, jaki gnieździł się na wyspie Mauritius na Oceanie Indyjskim.

aphanite, s. (e'fanajt) petr. afanit, ciemny, ciężki rodzaj diorytu o tak gęstym skupieniu że poszczególnych ziarn nie można dostrzec wolnym okiem; także każda skała o podobnym skupieniu.

aphanitic, adj. (efani'tik) petr. afanitowy, dotyczący afanitu, podobny do afanitu.

aphanitism, s. (-tyzm) petr. właściwość skupienia podobnego do afanitu, niewidoczności wolnym okiem.

aphasia, s. (afej'zje; a.p. i fa'naj gr. mówić) med. afazja, niemowność, całkowita lub częściowa utrata mowy i rozumienia tego co kto inny mówi, bez uszkodzenia narządów głosowych, choroba ma bowiem powód w uszkodzeniu mózgu i często objawia się także w niemożności pisania i porozumiewania się na migi.

aphasiac, **aphasic**, adj. (afej'zjek, -zik) med. dotyczący afazji (niemowności).

aphasiac, **aphasic**, s. med. osoba dotknięta afazją (niemownością).

Aphelandra, s. (efilen'dra) bot. rozległy rodzaj amer. podzwrotnikowych roślin akantowych.

aphelion, s. (afil'jon, afil'jan) pl. **aphelia** (afilia; apo gr. od, i he'lios gr. słońce) astr. afelium, najodleglejszy punkt odsłoneczny orbity planety lub komety, w przec. **perihelion**.

apheliotropism, s. (afilia'tropizm; apo- gr. od, he'lios gr. słońce, tro'pos gr. ruch) fizj. rośl. własność ruchu części roślin (jak np. korzenia) odchylania się od słońca, ruchu odsłonecznego, przec. **heliotropism**.

apheliotropic, adj. (afiliotra'pik) fizj. rośl. dotyczący odsłonecznego ruchu roślin.

apheliotropically, adv. (-efi) fizj. rośl. za pomocą odsłonecznego ruchu (roślin, wzgl. ich narządów).

aphemia, s. (efi'mia; a.p. i fe'me gr. głos) med. niemowność ruchowa, spowodowana paraliżem ruchowym; chory rozumie mowę, ale nie może odpowiedzieć, odr. **aphasia**.

aphesis, s. (e'fizys) gram. powolne zatracanie krótkiej nieakcentowanej pierwszej samogłoski wyrazu, np. **squire** za **esquire**; jest to jedna z form **apheresis**.

apheta, s. (e'fita) astrol. rzadca, władca, rodzic, życiodawca.

aphetic, **aphetical**, adj. (efe'tik, -eł) 1) od **aphesis**, gram. dotyczący zatracania nieakcentowanej samogłoski; 2) od **apheta**, astrol. władca, życiodajny.

aphetically, adv. (-i) 1) gram. (od **aphesis**) przez powolne zatracanie pierwszej nieakcentowanej samogłoski;

2) astrol. (od **apheta**) władco, życiodajnie.

aphetism, s. (e'fityzm) gram. postać wyrazu skróconego przez powolne zatracanie pierwszej nieakcentowanej samogłoski, np. **squire** z pełnego **esquire**.

aphetize, vt. (e'fitajz) gram. skrócić wyraz przez zatracanie pierwszej nieakcentowanej samogłoski.

aphid, s. (ej'fid, e'fid) zool. mszyca, paromilimetrowy owad z rodziny **APHIDIDÆ**, podrzędu pluskwiaków czyli równoskrzydłych, **HOMOPTERA**, bardzo żarłocznej i szkodliwej; do tej rodziny należy **PHYLOXERA VASTATRIX**, która wyrządziła z początkiem XX w. szkody wielomilionowe w winnicach; oprócz skrzydlatych samców i samic także bezskrzydłe samice składają jaja z których wyłęgają się przez kilka pokoleń partenogenetycznie (dzieworódco) samice, t. zw. **VIRGINES**; mszyce i ich miód są ulubionym pokarmem ptaków, wielu owadów i gąsienic.

Aphis, s. (ej'fis) 1) zool. rodzaj mszyc żyjących na roślinach obejmujący wiele gatunków niszczących drzewa owocowe i warzywa; 2) pl. **Aphides** (efi'dis) pot. każda mszyca.

aphlogistic, adj. (eflodzys'tik; a.p. i flogistos' gr. płomień) bezpłomienny; a. lamp dająca światło bez płomienia (za pomocą działania alkoholu na zwój platynowy).

aphonia, s. (afo'nja, a.p. i fone' gr. głos) med. afonia, bezgłos, spowodowany chorobą krtań; upośledzone drganie strun głosowych pozwala choremu tylko na szept.

aphonic, adj. (afa'nik) 1) akust. nie mający tonu, nie mający brzmienia; 2) med. dotyczący afonii.

aphorism, s. (e'forizm; apo- gr. od-, hori'dzejn gr. ograniczyć) 1) definicja, ścisłe naukowe określenie; 2) aforyzm, krótka i węzłowa sentencja; 3) w szcz. krótko wyrażona reguła lekarska.

aphorismatic, **aphorismic**, **aphorismical**, adj. (eforizme'tik, eforyz'mik, -mikeł) dotyczący aforyzmu, mający formę aforyzmu, aforystyczny, zwięzły.

aphoristic, -al, adj. (eforys'tik, -tikeł) aforystyczny, mający zwięźłość i dowcip aforyzmu.

aphorize, vi. (e'forajz) tworzyć aforyzmy, przemawiać aforyzmami.

aphotic, adj. (afo'tik; a.p. i fos fotos' gr. światło) beświatlny; a. region, fitogeogr., beświatlna strefa w głębinach oceanu tak odległych że tylko organizmy nie asymilujące mogą istnieć.

aphototactic, adj. (efotote'tik) biol. dotyczący antytaksyzmu czyli odwrotnego fototaksyzmu.

aphototaxis, s. (-sys) biol. afototaksyzm, działanie roślin i zwierząt w kierunku przeciwnym od światła, przec. **phototaxis**, ob.

aphrasia, s. (efrej'zje, -zja; a.p. i fra'zis gr. mowa) 1) med. małokowatość, kretynizm; 2) med. niedomaganie mowy polegające na niemożności połączenia wyrazów w zdanie.

aphototropic, adj. (efototra'pik) fizj. rośl. afototropowy, dotyczący zjawiska roślin, których pewne narządy odchylają się od światła; o ile źródłem światła jest słońce, ob. **apheliotropic**.

aphototropism, s. (-'pizm) fizj. rośl. afototropizm, zjawisko odwracania się roślin od źródła światła; ob. **apheliotropism**, gdy źródłem światła jest słońce.

aphrite, s. (ef'rajt; afros' gr. piana) min. afryt, rodzaj kalcytu CaCO_3 , o perłowym połysku.

aphrodisia, s. (efrodiz'ja) lubieżność, zwłaszcza nadmierna; także cielesne obcowanie.

aphrodisiac, adj. (-k) pobudzający chucie, podniecający popęd płciowy.

aphrodisiac, s. środek (lek, napój, pokarm) podniecający popęd płciowy.

Aphrodite, s. (Afrodaj'ti) 1) mit. kl. Afrodyta, grecka bogini miłości i piękności, (w Rzymie Venus, ob. **Venus**), prawdopodobnie pierwotnie wschodnia bogini roślinności i płodności; jako A. Urania (juren'ja) odpowiada postaci semickiej Astarty, ob. Astarte, królowej nieba, lecz w późniejszych czasach przedstawicielka miłości duchowej, gdy zaś **A. Pandemos** (pendi'mos) reprezentuje miłość zmysłową; A. była też czczona w rozmaitych miejscowościach jako bogini mórz, bogini podziemia i śmierci i bogini wojny, **A. Areia** (eraj'e); według Homera A. jest córką Zewsa i Diony, według Hezjoda powstała z piany morskiej, stąd nazwa Cytherea i Cypris; mężem A. jest według Homera kulawy Hefajstos, bóg ognia, według innej legendy Ares, bóg wojny; wróble i gołębie są jej poświęconymi ptakami; 2) zool. rodzaj dużych morskich pierścienic ze złotymi włoskowatymi szczecinkami, typ rodziny **APHRODITIDÆ** (efrodi'tidi); 3) zool. motyl **ARGYNNIUS APHRODITE**, brunatny, nakrapiany czarno, w St. Zj. (4) min. (ef'rodajt) afrodyt, rodzaj sepiolitu, sylikoid z grupy serpentynu, t. 2-2.5 c.w. 2.

aphroditous, adj. (ef'rodi'tös) med. dotyczący chorobliwej lubieżności, przelubieżny.

aphtha, s. (ef'za) med. 1) pleśniawka; 2) choroba zwana także **thrush**, pleśniawkowe zapalenie ust, czyli pleśniica u noworodka, **STOMATITIS APHTOSA**.

aphthæ, s. pl. (ef'zi) med. pleśniawki, okrągławe plamki lub plątki koloru perłowego w ustach, na wargach i w przewodzie pokarmowym, powodowane przez grzybki pleśniawkowe, **OIDIUM ALBICANS**, ob. **OIDIUM**, lub przez kropidlak, **ASPERGILLUS FUMIGATUS**.

aphtalite, s. (ef'i'talajt) min. siarczan potasu i sodu $(\text{KN})_2\text{SO}_4$, występuje w białych romboedrach lub w skałach.

aphthoid, adj. (ef'zoid) med. 1) pleśniawkowy, pleśniawkowy, pleśniawkowaty; 2) pleśnicowaty.

aphyrotropic, adj. (efi'drotra'pik; apo- gr. od-, hy'dor gr. woda, tropo-

gr. ruch) fizj. rośl. odwracający się od wody, unikający wilgoci, ob. **hy-drotropic**.

aphyrotropism, s. (-'pizm) fizj. rośl. własność pewnych narządów roślin odsuwania się od wilgoci.

aphyllous, adj. (efi'lös; a.p. i fi'los gr. liść) bot. bezlistny, nie mający liści.

aphylly, s. (efi'li) bot. bezlistność.

Apiaceæ, s. pl. (epiej'si-i) bot. rodzina roślin znana także pod nazwą baldaszkowatych, **UMBELLIFERÆ**, obejmująca około 165 rodzajów a 1600 gatunków, między innymi; **mar-chew carrot DAUCUS**, selerę **celery APIUM**, pietruszkę **parsley PETROSELINUM**, pasternak **parsnip PASTINACA**, kmin **caraway CARUM** lub **CUMINUM**, kopr **fennel FENICULUM**.

apiaceous, adj. (epiej'szös) bot. dotyczący rodziny **Apiaceæ** czyli **Umbelliferæ**.

Apiales, s. pl. (epiej'liz) bot. rząd dwuliściennych roślin obejmujący rodziny baldaszkowatych **Apiaceæ**, araliowatych **Araliaceæ** i dereniowatych **Cornaceæ**.

apian, adj. (e'pien) pszczelny, pszczelniczy.

apiarian, adj. (epie'rien) pszczelarski, bartniczy.

apiarian, s. pszczelarz, bartnik, częściej **apiarist**.

apiarist, s. (ej'pierist) pszczelarz, pszczelnik, bartnik, pasiecznik.

apiary, s. (ej'pieri) pasieka.

apical, adj. (epi'ki) 1) szczytowy, dotyczący wierzchołka, dotyczący szczytu, położony na szczycie lub blisko szczytu, ob. **apex**; 2) gram. dotyczący końca języka, wymawiany przy pomocy końca języka.

Apician, adj. (epi'szen) apicju-szowski, epikurejski, lukulusowy, wystawny i wybredny, w szcz. w zakresie jedzenia i picia (Marcus Gabius Apicius z pierwszej połowy I w. za czasów Tyberiusza).

apicular, adj. (-'kiuler; od **apiculus** ł. koniuszek) położony na samym koniuszku.

apiculate, adj. (-kiulejt) bot. zakończony nagle ostrym końcem jak pewne liście.

apiculture, s. (ejpikoł-ciör) hodowla pszczoł, pszczelarstwo, pszczelnictwo, bartnictwo.

apiculturist, s. (ejpikoł'ciurist) pszczelarz, pszczelnik, bartnik, pasiecznik.

apiece, adv. (epis', pierwotnie **a piece**) po, za każdy, za sztukę.

apioid, s. (e'pio-id; a'pion gr. gruszka, ejdos' gr. kształt) zrównoważony kształt gruszki przyjęty przez wirującą masę cieczy poddanej prawu ciężenia ziemi (grawitacji).

apiol, s. (ej'piol; apium ł. pietruszka, oleum ł. olej) 1) med. olejek z ziarna pietruszki; 2) chem. apiol, substancja krystaliczna $\text{C}_{12}\text{H}_{16}\text{O}$, zawarta w olejku nasienia pietruszki.

apiologist, s. (ejpio'łodzist) osoba

zajmująca się naukowo pszczelnictwem, pszczelnik.

apiology, s. (-'lodzi) nauka o pszczołach, pszczelnictwo.

Apios s. (ej'pios; a'pios gr. gruszka, dla kształtu bulwy) bot. nieliczny rodzaj amer. i azjat. motylkowatej pnącej rośliny o pierzastych liściach i fioletowym kwiecie; **A. APIOS groundnut**, czasem hodowany dla bulwy.

Apis, s. (ej'pis) 1) zool. (apis ł. pszczoła) rodzaj obejmujący pszczoły i pokrewne gatunki; 2) mit. eg. (eg. Hapi, gr. Apis) święty byk Apis, wcielenie boga Ptaha z Memfis; **A.** czczony był już za czasów czwartej dynastii i jeszcze za cesarza Juliana; każdy **A.** płodzony był przez promień światła księżycowego i rodził się ze śmiercią poprzedniego, którego zabalsamowanego grzebano uroczyscie w Serapeum w Memfis; duch starego **A.** stawał się Osiris-A.; nowego **A.** poznawano po tym że był biały z plamą na czole i po innych znamionach.

apish, adj. (ej'piz) małpi, małpiarski, służalczo naśladowczy, śmieszny, błazeński.

apishly, adv. (-li) małpio, po małpiarsku, głupio, śmiesznie.

apishness, s. (-nes) małpiarstwo, błazenstwo.

Apium, s. (ej'piom; apium ł. pietruszka) bot. rodzaj roślin zielnych rodziny **Apiaceæ** czyli **Umbelliferæ**.

apivorous, adj. (epi'worös) pszczołozerny, (o pewnych ptakach żywiących się pszczołami).

aplacental, adj. (eplasen'tel) zool. 1) nie mający lub nie wytwarzający łożyska, **PLACENTA**; 2) należny do bezłożyskowców, **Aplacentalia**.

Aplacentalia, **Aplacentaria**, **Aplacentata**, s. pl. (eplasentej'lia, '-ria, '-ta) zool. bezłożyskowce, ssaki nie rozwijające łożyska podczas ciąży (stekowce, **MONOTREMATA**, i niektóre torbacze czyli workowce, **MARSUPIALIA**).

Aplacophora, s. pl. (ep'lakofo're) zool. nieliczna podgrupa ślimaków nie mających skorupy, ob. **Amphineura**.

aplacophoran, **aplacophorous**, adj. (eplakofo'ren, '-rös) nie mający muszli (skorupy), dotyczący grupy **Aplacophora**.

aplacophoran, s. (eplakofo'ren) zool. osobnik z grupy **Aplacophora**, ślimak bez muszli (skorupy).

aplanat, s. (epla'net) opt. aplanat, rodzaj soczewki złożonej przynajmniej z dwóch o różnej krzywiznie w celu wykluczenia aberacji sferycznej i dystorsji.

aplanatic, adj. (eplane'tik) opt. aplanatyczny, wykluczający aberację sferyczną i dystorsję; **a. focus** ognisko aplanatyczne, z którego promienie przechodzą przez soczewkę bez aberacji sferycznej; niektóre soczewki mają dwa takie ogniska.

aplanatically, adv. (-i) opt. aplanatycznie, za pomocą aplanatu.

aplanatism, s. (-'tizm) opt. aplanatyzm, wykluczenie aberacji sferycznej i dystorsji czyli aberacji kształtu.

aplanospore, s. (aple'nospor') bot. zarodnik nieruchomy, u *Aecularia* i innych gatunków *CHLOROPHYCEAE* czyli zielonych glonów, *ALGAE*, ob. *akinetę*.

aplusia, s. (aple'zie i aplej'zia) 1) med. niedokształcenie, niedorozwój, nierozkwit, niedostateczny lub błędny rozwój.

aplastic, adj. (aples'tik) 1) med. niedokształcony; 2) biol. nieplastyczny, nie wykazujący rozwoju lub wzrostu.

aplite, s. (ep'lajt) petr. apłit, drobnziarnisty granit, czasem prawie zbity, składa się prawie wyłącznie z kwarcu i skalenia, rezultat zakrzepnięcia resztek magmowych pozostałych po zastygnięciu mas granitowych.

aplitic, adj. (epli'tik) aplitowy, dotyczący skał aplitowych.

Apluda, s. (epliu'da; apluda i. sieczka) bot. rodzaj trawy obejmujący tylko jeden gatunek, *A. MUTICA*, rozpowszechniony w Azji, Afryce i Australii, wysoce ceniony w Australii na siano.

Aplysia, s. (epli'zja) bot. rodzaj wielkich ślimaków morskich, typ rodziny *Aplysiidae* (ep'plisaj'idi) podgromady tyloskrzelnych *OPISTHOBRANCHIATA*.

apneumatic, adj. (ep'niume'tik) 1) bezpowietrzny, a. *lungs* med. bezpowietrzne płuca (noworodka); 2) bezduszny.

Apneumona, *Apneumones*, s. pl. (epniu'mona, -'moniz) zool. poddział strzykiew, *HOLOTHUROIDEAE*, typu szkarłupni, *ECHINODERMATA*, bez wewnętrznych narządów oddechowych.

apneumonous, adj. (epniu'monös) zool. bezpłucny, dotyczący grupy szkarłupni *Apneumona*.

apnoea, s. (epni'a; a.p. i pne' gr. oddech) med. 1) wstrzymanie oddechu, bezdech, całkowite lub częściowe upośledzenie oddechania przy silnym napięciu mięśni oddechowych (w chorobach serca, mózgu, płuc); 2) uduszenie, nieoddychanie przy zachowaniu bicia serca (utopienie, powieszenie, udławienie się, u noworodków w razie przydługiego porodu), asfiksja.

apnoeal, **apnoeic**, adj. (epni'eł, -'ik) med. 1) dotyczący wstrzymania oddechu *apnoea*; 2) dotyczący uduszenia *asphyxia*.

apo-, przedr. (epo; apo' gr. od, przed) przed samogłoską *ap-*, przed *h* *aph* 1) od-, wy-, roz-; 2) chem. przedr. oznaczający związek chemiczny wywiedziony ze związku określonego w dodanej nazwie lub spokrewniony z nim, np. *apocodeine*, *apomorphine*; 3) petr. przedr. oznaczający starodawne ławy dzisiaj całkowicie krystaliczne.

apocalypse, s. (epa'kalips) apokalipsa 1) objawienia; 2) pismo przepowiadające przyszłość, w szcz. takie pisma z wczesnych czasów chrześcijańskich utworu chrześcijan lub współczesnych im żydów; 3) A. ostatnia część biblii zwana *Apokalipsą*

lub *Objawieniem św. Jana Apostoła*, *the Revelation of St. John*.

apocalyptic, -al, adj. (epa'kalip'tik, -ei) apokaliptyczny, mistyczny, dotyczący objawienia, przynoszący objawienie, prorocy, dotyczący *Apokalipsy św. Jana*; a. *literature* literatura żydowska i chrześcijańska od około 250 przed Chr. do około 50 po nar. Chr. (Baruch, Enoch, testament dwunastu patriarchów i w. i.); a. *number* liczba apokaliptyczna, 666, wspomniana w *Apokalipsie XIII.18* a tłumaczona w najrozmaitsze sposoby.

apocalyptic, s. 1) apokaliptyk, autor apokalipsy; 2) apokaliptyka, literatura apokaliptyczna, ob. **apocalyptic**, adj.

apocalypticism, s. (-'tisizm) 1) wiara w tysiąclecie wspomniane w *Apokalipsie św. Jana, XX*, ob. *millenarianism*; 2) apokaliptycyzm, badanie i tłumaczenie prorocत्व.

apocalypticist, s. (-'tist) apokaliptyk, autor apokalipsy.

apocarp, s. (epokarp) bot. słupkowie o oddzielnych owocolistkach.

apocarpous, adj. (epokarp'ös) bot. mający owocolistki w słupkowie wolne (niezrosnięte), jak u jaskra, *RANUNCULUS ACER*.

apocatastasis, s. (epokate'stazis) 1) astr. regularny powrót planety; 2) med. opadnięcie nowotworu, spuchlizny lub obrzmienia do normalnego stanu; 3) teol. nauka o ostatecznym powrocie wszystkich grzeszników do stanu łaski, według "Zasad" Origenesa (185-254), uznanych za herezję przez KRK.

apocatastatic, adj. (epokate'stik) dotyczący przywrócenia do stanu pierwotnego.

apochromatic, adj. (epokrome'tik) opt. wolny od aberacji chromatycznej lub sferycznej, o soczewkach w których promienie kilku barw skupiają się w jednym ognisku, przez co osiąga się wyższy stopień achromatyzmu niż soczewką gromadzącą tylko dwa takie promienie w jednym ognisku.

apochromatism, s. (-'tizm) opt. własność od aberacji chromatycznej i sferycznej.

apocodeine, s. (epokodi'in) chem. apokodeina, sztuczny alkaloid $C_{15}H_{19}O_2N$, wytworzony z kodeiny, służy jako środek wymiotny.

apocope, adj. (epa'kopejt) gram. obcięty, skrócony.

apocope, vt. gram. obciąć ostatnią głoskę.

apocopation, s. (epakopej'szn) gram. obcięcie ostatniej głoski.

apocope, s. (epa'kopi) 1) gram. obcięcie ostatniej głoski; 2) med. obcięcie, amputacja.

apocopic, adj. (-k) gram. dotyczący obcięcia ostatniej głoski.

apocrisiary, pl. **apocrisiaries** lub **apocrisarius** pl. **apocrisarii** s. (epokri'zjari, epokrizjeries; apokri'zis gr. opowiedź) dawniejszy tytuł sekretarza papieskiego lub legata do głowy KW. lub na dwór Karolingów, od wprowadzenia tytułów legata i

nuncjusza tytuł a. dotyczy urzędnika dworu papieskiego bez szczególnych poruczeń.

Apocrypha, s. pl. (epa'krifa) hist. kość. apokryfy, pisma podawane za części biblii a uważane przez decydujące władze za fałszyfikat, rozmaite pisma autorów z pierwszych wieków chrześcijaństwa podawane jako pisma świętych; a. obejmują setki spornych pism i wydań.

apocryphal, adj. (-feł) 1) A. dotyczący apokryfu; 2) a. niekanoniczny, fałszywy, podrobiony, mistyczny, wątpliwego pochodzenia.

apocryphally, adv. (-felii) sposobem apokryfu.

apocryphalness, s. (epak'rifelnes) apokryficzność, wątpliwość pochodzenia dzieła.

Apocynaceae, s. pl. (epa'sinej'si-i) bot. toinowate, rodzina roślin zrosłopłatkowych, *GRAMOPETALAE*, rzędu zwitnych, *CONTORTEAE*, przeważnie trujące, niektóre jednak mają jadalne owoce.

apocynaceous, adj. (-'szös) bot. toinowaty.

Apocynum, s. (epasi'nom) bot. toina, rodzaj przeważnie amer. ziół trwałych, typ rodziny toinowatych, *APOCYNACEAE*, niektóre gatunki jak pld.-amer. *A. CANNABINUM*, toina konopna, dostarcza silnego włókna zwanego konopiem indiańskim, *Indian hemp*.

apod, s. (ep'pad, e'pod; a.p. i pus podos' gr. noga) beznogi, zwierzę nie mające nogi ani narządów odnożnych.

Apoda, s. pl. (a'pode) zool. beznogie, grupy zwierząt nie mających nóg ani innego rodzaju kończyn (odnoży, pletw itp.), w szcz.: rząd strzykiew, *holothurnians*, pokrywający się z *APNEUMONA*; grupa ryb *APODES* nie mających pletw brzusznych; grupa ryjących płazów beznogich *GYMNOPHONA caecilians*, o kończynach całkowicie zredukowanych; grupa pasorzytniczych wasonogich skorupiaków, *cirripeds*; niektóre robaki bez kończyn, jak np. pijawki; wieloryby, którym brak tylnych odnoży, przednie zamienione na pletwy.

apodal, adj. (e'podeł) 1) beznogi; 2) zool. pozbawiony brzusznych pletw jak węgorz.

apodeictic ob. **apodictic**.

apodeixis, s. (epodik'sis) log. absolutny dowód.

Apodes, s. pl. (epo'diz) 1) grupa ryb kostnoszkieletowych, *TELEOSTEI*, obejmująca węgorze i mureny, ob. *Physostomi*, *Malacopterygii*, *Abdominales*; 2) ob. *Apoda*.

apodictic, -al, adj. (epodik'tik, -ei) log. zawierający lub wyrażający prawdę niezbłą; bezwzględnie pewny; dający dowód całkowity; sąd może być apodyktyczny, asertoryczny lub problematyczny, a., *assertory*, *problematic*. Dawniejsza pisownia: **apodeictic**, **apodeictical**.

apodictically, adv. (-i) z całą pewnością, niezbicie, dawniejsza pisownia: **apodeictically**.

apodosis, s. (epodo'zis) gram. zdanie zawarunkowane, w zdaniu głównym zawarta decyzja, twierdzenie, rozstrzygnięcie w odpowiedzi na warunek zawarty w zdaniu pobocznym, zwanym w tym wypadku **protasis**, warunek, zdanie warunkowe, np. **protasis**: gdyby mnie kto za niewdzięcznika chciał poczytać, a.: wręcz bym mu musiał zanegować.

apodyterium, s. (epoditi'riom; apody'esthaj gr. rozbierać się) pl. **apodyteria** (epoditi'rie) szatnia, rozbieralnia w starożytnym zakładzie kąpielowym lub sportowym w Grecji lub w Rzymie.

apoembryony, s. (e'po-embrioni) bot. rozwój bez stanu zarodkowego.

apogalactem, s. (epogalek'ti-om; gala galaktos' gr. mleko) astr. punkt orbity słońca lub innej gwiazdy najodleglejszy od Drogi Mlecznej.

apogamic, **apogamous**, adj. (epoge'mik, epa'gemós) bot. apogamiczny, dotyczący apogamii.

apogamously, adv. (-mösi) bot. w drodze apogamii, apogamicznie.

apogamy, s. (epo'gami; ga'mos gr. małżeństwo) apogamia, 1) rozród w gronie oddzielonej grupy osobników nie mających w rzeczy samej żadnych wspólnych własności wyróżniających ich od reszty gatunku; 2) bot. a) u paprotników, **PTERIDOPHYTA**, rozwój pokolenia zarodnikowego, **haploid**, haploidalnego, nie z zapłodnionego jaja rodni, lecz bezpośrednio z tkanki przedrośla, ob. **parthenogenesis**; b) rozwój pączków w miejsce zalążka, **ovule**; c) u kwiatowych rozwój zarodka nie z komórki jajowej, lecz z innej komórki worciska zalążkowego, a nawet z komórek ośrodku zalążka.

apogean, **apogeić**, adj. (epodzi'en, e'podzi'ik) astr. odziemny, dotyczący apogeum; a. **tides** przypływ i odpływ morza po przejściu księżyca przez apogeum.

apogee, s. (e'podzi; apo, gr. precz, ge gr. ziemia) astr. apogeum, punkt odziemny, punkt orbity księżyca w największej odległości od ziemi; przest. w systemie Ptolomeusza polegającym na przypuszczeniu, że cały świat obraca się dookoła Ziemi, a. dotyczyło wszystkich gwiazd, dziś (po utracie panowania świata dzięki systemowi Kopernikowskiemu) pozostał Ziemi tylko jeden satelita, księżyc, i a. dotyczy tylko jego orbity, ob. **perigee**; ob. **aphelion**, **apojowe**, **aposaturn**.

apogeotropic, adj. (e'podzi'otra'pik) bot. dotyczący ruchu pewnych narządów roślinnych w kierunku od ziemi; a. **roots** bot. korzonki wystające nad ziemię.

apogeotropically, adv. (-pikeli) bot. precz od ziemi, w kierunku od ziemi.

apogeotropism, s. (-'pizm) bot. własność (pewnych narządów roślin) podnoszenia się precz od ziemi, precz. **geotropism**.

apojowe, s. (e'podziow') astr. punkt orbity księżyców Jowisza w największej odległości od Jowisza, ob. **apogee**, **aposaturn**.

apolaustic, adj. (e'polo'stik; apolau'ejn gr. używać, rozkoszować się) poświęcony rozrywkom, oddany przyjemnościom.

Apollinarian, adj. (epoline'rien) 1) mit. kl. dotyczący boga Apollina, ob. **Apollo**; 2) hist. kośc. dotyczący biskupa Apollinarisa z Laocidei (zmarłego w r. 390), ob. **Apollinarianism**.

Apollinarian, s. hist. kośc. zwolennik apollinarianizmu.

Apollinarianism, s. (epoline'rienizm) hist. kośc. apollinarianizm, nauka Apollinarisa Młodszeo, biskupa Laocidei (około 362) o boskiej i ludzkiej naturze Chrystusa.

Apolline, adj. (e'polajn) apolliński, dotyczący boga Apollina.

Apollo, s. (epo'lo) 1) mit. kl. Apollo, (gen. Apollina), Apollon, syn Zeusa i Lety, bliźni brat Diany, jeden z dwunastu najważniejszych bogów Olimpu, bóg młodości i piękności, poezji i muzyki, sztuk i nauk, wyroczni i przepowiedni, w późniejszych czasach bóg słońca; 2) astr. Kaster; 3) szt. p. posąg Apollina, uwydatniający piękność męską z miękkością kształtów kobiecych, A. of the Belvedere lub A. Belvedere w Watykanie, odkopany pod Rzymem (Porto d'Anzio) w XVI w.; 4) zool. Apollo europejski, motyl PARNASSIUS APOLLO z rodzaju PAPILIONIDAE, biały z czarnymi plamami na przednich skrzydłach i dwiema czerwonymi plamami w czarnych obwódkach na tylnych skrzydłach, w Alpach i w Tatrach.

Apollonia, s. pl. (epolo'nie) hist. gr. Apollonie, święto na cześć Apollina obchodzone obrzędami, zawodami muzycznymi i sportowymi w Delos corocznie; co czwarty rok zamiast A. odbywały się również na cześć Apollina lecz z większym przeżychem Delie, ob. **Delia**.

Apollonian, adj. (epolo'nien) 1) apolliński, dotyczący boga Apollina, podobny do Apollina; 2) dotyczący Apolloniusza z Pergii, uczonego matematyka z III w., Apolloniusza z Rhodos, poety greckiego z III w., Apolloniusza z Dyskolos, gramatyka z Aleksandrii z II w., Apolloniusza z Tiani, filozofa neopitagorejskiego z I w., lub Apolloniusza z Tralles, rzeźbiarza greckiego z III w. przed Chr., twórcy (wraz z bratem Tauriskosem) słynnego "Byka Farnezyjskiego" (obecnie w Neapolu).

Apollyon, s. (epa'lion) anioł bezdennej głębi wspomniany w Apokalipsie IX.11.

apologete, s. (epa'łodzit) obrońca, ob. **apologist**.

apologetic, **apologetical**, adj. (epalodze'tik, -i) 1) broniący pismem lub słowem; 2) broniący się w sposób uległy lub przepraszający.

apologetic, s. 1) formalne prośenie; 2) hist. kośc. ob. **apologetics**.

apologetically, adv. (-elli) w sposób uległy lub przepraszający.

apologetics, s. (-'tiks) hist. kośc. apologetyka, nauka o obronie chrześcijaństwa i jego boskiego pochodzenia za pomocą argumentów rozumowych.

apologist, s. (epa'łodzist) 1) osoba wygłaszająca ustnie lub pisemnie przeproszenie; 2) hist. kośc. apologeta, osoba pisząca w obronie wiary chrześcijańskiej, np. wcześni autorowie jak Julian Męczennik, Tertulian i inni.

apologize, vi. (-'łodzajz) 1) bronić, 2) przepraszać przynajmniej się do błędu, za — **for**, kogoś — **to**.

apologize, vt. tłumaczyć coś lub kogoś, usprawiedliwiać, uniewinniać.

apologizer, s. (-er) osoba przepraszająca.

apologue, s. (e'palog) moralna bajka, opowiadanie zmyślone celem przedstawienia wynikającego sensu moralnego.

apology, s. (epa'łodzi) 1) rzecz mówiona lub pisana w obronie czegoś co innym wydaje się błędem, usprawiedliwienie; 2) oświadczenie wydane w zamiarze uznania i sprostowania popełnionego błędu, przyznanie się do popełnionej omyłki lub niegrzeczności z wyrzami żalu; 3) wymówka w braku usprawiedliwienia, wykret; 4) A. jedno z pierwszych i najsłynniejszych dzieł Platona, rzekoma obrona jego wielkiego nauczyciela, Sokratesa, przed sądem, zawierająca zasady etyki Sokratesa.

apolyisin, s. (-'lisin) apt. apolisyna, biało-żółtawy proszek przeciwgorączkowy i znieczulający.

apomorphine, **apomorphin**, **apomorphia**, s. (epomor'fin, epomor'fia) chem. apomorfin, związek organiczny C₁₇H₁₇O₃N, alkaloid otrzymywany przez działanie kwasu solnego na morfinę, kodeinę; silny środek wymiotny.

aponeurosis, s. (eponiuro'sys) pl. **aponeuroses** (eponiuro'sis) anat. rozciągna, szeroka płaska gruba twarda błona pokrywająca końce niektórych mięśni, np. na dłoni A. PALMARIS na stopie A. PLANTARIS, na brzuchu, ob. **fascia**.

aponeurosisitis, s. (eponiurosaj'tis) med. zapalenie rozciągna.

aponeurotic, adj. (eponiuro'tik) anat. rozciągnisty.

apopemptic, adj. (epopemp'tik) poświęcony czci żeganego, pożegnalny (śpiew, wiersz, mowa).

apopemptic, s. pieśń lub mowa pożegnalna, wiersz pożegnalny (ku uczczeniu żeganego).

apophasis, s. (epa'fezis) 1) log. twierdzenie przeczące, sąd negatywny; 2) ret. oznajmienie, że się czegoś nie czyni, a to w celu podsunęcia właśnie tej zaprzeczanej myśli, I come to bury Caesar not to praise him przychodzi grzebać Cezara nie go chwalić — powiedział Marek Antoniusz w „Juliuszu Cezarze” Szekspira na samym wstępie mowy zakończonej skutecznym podburzeniem ludu przeciw zabójcom Cezara.

apophatic, adj. (e'pofe'tik) r. przeczący, zaprzeczający, negatywny.

apophthegm, s. ob. **apothegm**.

apophyllite, s. (epa'filajt, epafi'lajt) min. apofilit, bezbarwny lub biały minerał, kwaśny krzemian

wapniowo-potasowy 4(Ca₂Si₂O₇·3H₂O)
K₂Si₂O₇·4H₂O c. wł. 2.3 do 2.7, t. 4.5 do 5.

apophyllous, adj. (e'pofil'ez) bot. mający listki odosobnione, o okółkach okwiatu.

apophyseal, **apophysial**, adj. (epo-fi'sjeł) dotyczący apofizy, ob. **apophysis**.

apophysis, s. (epa'fizys) apofiza, anat. wyrostek kości, w szcz. kręgu; bot. u mchów pogrubienie łodygi u zbiegu z puszka; geol. odgałęzienie skalne od mas skały magmowej.

apoplectic, adj. (e'poplek'tik) med. udarowy, dotyczący udaru, powodujący udar, podatny do udaru, apoplektyczny.

apoplectic, s. med. apoplektyk (m.), apoplektyczka (f.), osoba narażona na udar czyli porażenie.

apoplectically, adv. (-li) med. przez udar, apoplektycznie.

apoplectiform, **apoplectoid**, adj. (epoplek'tiform, -'to-id) podobny do udaru czyli porażenia.

apoplexy, s. (epo'pleksi) med. udar, porażenie, apopleksja, nagłe zmniejszenie lub utrata przytomności, uczucia lub ruchu wskutek wylewu krwawego do mózgu albo rozmiękania mózgowia, ENCEPHALOMALACIA, albo nagłego zaczopowania naczyń mózgowych, EMBOLIA; cerebral a. udar mózgowy APOPLEXIA CEREBRI, stan jakiegokolwiek narządu lub tkanki pod wpływem wylewu krwawego np. a. of the lung, udar płucny, APOPLEXIA PULMONALIS; a. of the heart udar sercowy SYNCOPE.

aporeme, s. (e'porim) log. wątpliwość, przeszkoda w udowodnieniu, badanie trudności logicznej.

aporphylite, s. (eporaj'olajt) petr. aporyolit, masa głębinną skałenia, którego budowa wskazuje, że był pierwotnie szklisty.

aporia, s. (epo'ria; a. p. i po'ros gr. wyjście: bez wyjścia) wątpliwość; ret. wyznanie mówcy że nie wie jak wyjść z zawilości, jak zakończyć, co powiedzieć.

aport, adv. (e'port') mar. ku lewej stronie okrętu, w szcz. o sterze.

aportoise, adv. (apor'tiz) mar. spoczywający na okrężnicy, o rejach tak spuszczonech.

aposaturn, **aposaturnium**, s. (epo-se'tern, e'posetor'njom) astr. aposaturnium, punkt orbity każdego z satelitów Saturna najodleglejszy od Saturna, ob. **aphelion**, **apogee**, **apojove**.

aposematic, adj. (e'poseme'tik; apo- gr. precz, sema gr. znak: znak ostrzegawczy) zool. dotyczący jaskrawych znaków (barwy, budowy itp.) dających możność specjalnego odstraszania nieprzyjaciela; mający także własności szczególnej obrony, np. tchórz, skunk, niektóre ukwiały, actinians itd.

aposematically, adv. (-'tikełi) zool. za pomocą specjalnych środków odstrasających od napadu.

aposiopesis, s. (e'posaj'opi'sys; aposijopan' gr. zamilknąć całkowicie) ret. przerwanie mowy, jakoby

mówca nie mógł wypowiedzieć oczekiwanego słowa, figura retoryczna wywołująca zgrozę.

aposiopetic, adj. (e'posaj'ope'tik) ret. dotyczący przerwania zdania, jakoby mówca wahał się czy może wypowiedzieć oczekiwanego słowo.

apospory, s. (epo'spori) bot. tworzenie się przedrośla lub splątka wprost ze sporofitów bez tworzenia spory.

aposporous, adj. (-'sporös) bot. dotyczący tworzenia przedrośla lub splątka bezpośrednio ze sporofitu, o mchach, paprociach itp.

apostasy, s. (epo'stasi) odszczepieństwo, wyrzeczenie się, apostazja, odstępstwo od wyznawanych zasad, w szcz. od wyznania religijnego.

apostate, s. (e'potejt) 1) odszczepieniec, apostata, renegat, osoba odrzucająca wyznawane dotąd zasady polityczne a w szcz. religijne; 2) KRK duchowny porzucający zawód kapłański bez urzędowego zwolnienia.

apostate, **apostatic**, **apostatical**, adj. (e'potejt, epotetik, -'tiki) odszczepienczy.

apostatize, vi. (epo'stetajz) odszczepić się, wyrzec się wyznawanych dotąd zasad partyjnych lub politycznych a w szcz. religijnych, popełnić apostazję.

apostem, **apostemate**, **aposteme**, s. (e'postem, epos-timejt, e'postim) med. ropień, owrzodzenie.

apostematic, **apostematous**, adj. (epostimejt'ik, -'tös) med. owrzodzony, dotyczący ropienia.

a posteriori (A POSTERIORI) i. od późniejszego, od następnego) log. a posteriori, dowodzenie powodu z oczywistych wyników, przec. a priori; metaf. opierając się na danych dowiedzionych, faktach i doświadczeniach.

apostil, **apostille**, s. (apas'tyli) notatka, uwaga na marginesie.

apostil, vt. zanotować, zapisać uwagę na marginesie.

apostle, s. (epa'sl; apo'stolos gr. wysłannik) apostoł (m.), apostołka (f.) 1) jeden z dwunastu uczniów Chrystusa, wysłanych do głoszenia nauki Chrystusowej; w tym znaczeniu apostołami mianowanymi przez Chrystusa byli: Szymon Piotr, jego brat Andrzej, Jakób i Jan synowie Zebediego, Filip, Bartłomiej, Mateusz czyli Lewita, Tomasz, Jakób syn Alfeusza, jego brat Juda Tadeusz, Szymon Palestyńczyk czyli Zelota i Judasz Iskariota, a po wykluczeniu ostatniego obrany przez innych jedynastu Matjasz; nazwa ta stosowana i do innych pełniących tę samą służbę, Do Kor. I.1. Paweł jest nazwany aposto'em; "nauczona od Chrystusa Samarytanka stała się apostołką Mesjasza"; w Do Zydów, III.1. nazwa ta odnosi się do Chrystusa jako wysłannika nieba; hist. kość. pierwsi misjonarze chrześcijańscy; Kość. Mormonów, jeden z dwunastu starszych tego zrzeczenia; 3) orędownik wielkiej idei; 4) pl. pr. cyw. i mor. pismo sądu niższego, od którego rozstrzygnięcia wniesiono odwołanie, do sądu apelacyjnego; akta wysłane z

odwołaniem; **A. of Andalusia** Juan de Avila (hua'n de awila), kaznodzieja pld.-hiszp. (1500-1569); **A. of Ardennes** św. Hubert, biskup hollenderski (656-728); **A. of Armenia** św. Grzegorz Illuminatus, założyciel Kościoła Ormiańskiego (275-325); **A. of Brazil** José de Anchieta (hoze' de ankie'ta), jezuita portugalski (zm. 1797); **a. of free trade** apostoł wolnego handlu, Richard Cobden (1804-1865), orędownik wolnego handlu przeciwko angielskiej polityce ochrony celnej (wysokich cel) (1830-1846); **A. of Germany** misjonarz angielski św. Bonifacy (680-755); **a. of infidelity** Voltaire (wolte'r, 1694-1778); **A. of Ireland** św. Patrycjusz, Włoch, urodzony w Szkocji (372-464); **a. of temperance** ks. Teobald Mathew, irlandzki orędownik antialkoholizmu (1790-1856); **A. of the English** św. Augustyn, wysłany z Rzymu 597 (zm. 604); **A. of the French** św. Dionizy (Saint Denis, czytaj: sędni'), pierwszy biskup paryski, zabity w III w.; **A. of the Frisians** św. Willibrod (zm. ok. 738); **A. of the Gauls** św. Ireneusz, biskup luguński, pod koniec w. II; **A. of the Gentiles** św. Paweł; **A. of the Goths** Ulfilas (311-381); **A. of the Highlanders** św. Kolumba (521-597), Irlandczyk, który nawrócił Szkocję, zwany także **A. of the Caledonians**; **A. of the Indians** John Eliot (1604-1690), misjonarz w kolonii Massachusetts Bay; **A. of the Indies** w Indiach Wschodnich jezuita św. Franciszek Ksawery, misjonarz hiszpański (1506-1552), a w Indiach Zachodnich (w Ameryce Pld.) dominikanin Bartłomiej de las Casas (de las ka'sas) (1474-1566); **A. of the North** Ansgar (801-865) nawrócił Danię i Szwecję, także Anglik Bernard Gilpin (1517-1583), orędownik protestantyzmu w Szkocji; **A. of the Picts** św. Ninian, misjonarz brytyjski w w. V.; **A. of the Prussians** św. Wojciech, czeski misjonarz, zabity r. 997; **A. of the Scots** Jan Knox (1513-1572), zwany także **A. of the Scottish Reformation**; **A. of the Slavs** św. Cyryl (820-869), grecki misjonarz który wraz z bratem, św. Metodym, przetłumaczył biblię na język słowiański, zmarł w klasztorze w Rzymie.

apostle jug dzban ozdobiony wypukłymi figurami apostołów.

Apostles' Creed Skład Apostolski, symbol, krótkie wyznanie wiary, pierwotnie składane przy chrzcie, dawniej uważane za pochodzące z czasów apostołskich; obecnie przeważa opinia, że część pochodzi z II w. a całość w brzmieniu dziś używanym z w. V; poczyną się od słów: **I believe in God the Father Almighty, Creator of heaven and earth, and in Jesus Christ His only Son, our Lord** Wierzę w Boga Ojca Wszechmogącego, Stworzyciela nieba i ziemi, i w Jezusa Chrystusa, Jego jedynego Syna, naszego Pana.

apostles' gems klejnoty apostołskie symboliczne dla dwunastu apostołów według Obj. XXI,19,20: jaspis, szafir, chalcodon, szmaragd, sardonyks, karniol, chryzolit, beryl, topaz, chryzopraz, hiacynt, ametyst.

apostle spoon srebrna łyżeczka z rekością zakończoną postacią apostoła, dawniej dawana w prezencie ojca chrzestnego dla dziecka.

apostolate, s. (epas'tolejt) apostołstwo, godność i posłannictwo apostoła; **KRK** urząd papieża zasiadającego na Stolicy Apostolskiej; stowarzyszenie kościelne.

apostolic, -al adj. (epasto'lik, -i) apostołski, 1) dotyczący dwunastu apostołów co do czasu, czynności, idei, posłannictwa, zasad wiary; 2) **KRK** dotyczący papieża i papieża, papieski; 3) hist. kość. dotyczący rozmaitych Kościołów nazywających się tym mianem, ob. **Catholic Apostolic Church**; a. **benediction** błogosławieństwo apostołskie, a) błogosławieństwo z biblij 2 Do Kor. XIII, 14: Łaska Pana naszego Jezusa Chrystusa, i miłość Boża, i społeczność Ducha Świętego niech będzie z wami wszystkimi. Amen; b) błogosławieństwo papieskie kończące zazwyczaj encyklikę lub list papieża do biskupów; a. **brief** pismo papieskie mniej formalne i mniej ważne niż bula, ob. **bull**; A. **Brothers** hist. kość. Bracia Apostołscy, fanatyczna sekta założona w 1260 w Parmie przez Gerarda Segarelliego w ptn. Włoszech, by wieść życie najpodbójniejsze do życia apostołów, ekskomunikowana, a w r. 1300 Segarelliego spalono na stosie z wyroku św. Inkwizycji, sekta jednak zwiaczana przez wiek cały jeszcze omawiana (na Koncylu w Narbonne w 1374); a. **canons** hist. kość. kanony czyli ustawy apostołskie, zebrane w pierwszych wiekach chrześcijaństwa i obejmujące 85 przepisów co do obowiązków chrześcijańskich i obrzędów; rozpoczęte prawdopodobnie w Syrii w w. IV, zostały przyjęte jako obowiązujące i autentyczne przez KW. pod koniec w. VII, a **KRK** uznaje pierwsze 50 przepisów za ważne źródło informacji o dyscyplinie kość. pierwszych wieków; a. **church** 1) A. Ch. Kościół chrześcijański założony przez apostołów, 2) Kościół założony przez jednego z dwunastu apostołów, w szcz. w Rzymie, Aleksandrii, Antiochii i w Jerozolimie, 3) **Catholic A. Church** założony przez szkockiego kaznodzieję Edwarda Irvinga (1792-1834), 4) **New A. Church**, **Finnish A. Lutheran Church**, **A. Mennonite Church**, **Reformed Zion Union A. Church**; a. **college** kolegium apostołskie, dwunastu apostołów, także zgromadzenie biskupów jako ich następców, **KRK**. kolegium kardynałów; a. **constitutions** zbiór ustaw przypisywany biskupowi Klemensowi Rzymskiemu (30-109) zawierający kanony apostołskie ob. wyżej a. **canons** i rozmaite inne przepisy, KW. odrzucił je jako nieautentyczne w r. 692, **KRK** nigdy ich nie uznał; a. **council** bib. rada apostołska, ob. Akta XV; a. **delegate** **KRK** delegat apostołski, poseł papieski, ob. **nuncio**; a. **fathers** hist. kość. ojcowie apostołscy, pisarze, którzy pobierali nauki od apostołów albo od ich bezpośrednich uczniów, do nich zaliczają się Klemens z Rzymu, Ignacy, Polikarp, Barnaba, Hermas, Papias; a. **junta** ob. poniżej a. **party**; A. **Majesty** Jego Apostolska Mość, tytuł

rzekomo przyznany przez papieża Sylwestra II (bula może sfalszowana w 1524?) królowi węgierskiemu św. Stefanowi w r. 1000, używany do upadku monarchii austro-węgierskiej przez Habsburgów jako królów Węgier, następnie pozostający w zawieszeniu na czas prowizorycznej regencji na Węgrzech; a. **notary** **KRK**. notariusz apostołski, urzędnik wysyłający rozkazy papieskie; A. **party** hist. hiszp. partia rz. kat. w Hiszpanii z początku XIX w. dążąca do nieograniczonej władzy królewskiej i do wskrzeszenia św. Inkwizycji, partią rządziła rzekomo tajna rada, A. **junta** (czytaj: hun'ta); a. **prefect** prefekt apostołski, **KRK** naczelnik misji nie mający rangi biskupa; a. **see** stolica apostołska, stolica założona przez apostoła, w szcz. **KRK**. założona przez św. Piotra, pierwszego biskupa rzymskiego, jedynego apostoła, jaki wyznaczył następcę; a. **succession** następstwo apostołskie, hist. kość. nieprzerwana sukcesja czyli następowanie biskupów od apostołów w drodze należytej ordynacji; a. **vicar** **KRK**. wikary apostołski, wikariusz apostołski, naczelnik misji posiadający list apostołski wydany przez papieża, pełni obowiązki przy pomocy rady złożonej z trzech misjonarzy.

Apostolic, s. hist. kość. apostołlik 1) członek sekty naśladowującej najściślej życie apostołów, ob. A. **Brothers**, **Apostolici**; 2) ob. A. **party**.

Apostolici, s. pl. (epasto'lisi) hist. kość. Apostolicy 1) ascetyczna sekta z III i IV w. w Azji Mniejszej (Frygii, Cylicji i Pamfilii), zwani także **Apostatici**, **Apostatics**; 2) sekta z w. XII we Francji i Nadrenii odrzucająca obrzędy kościelne i władzę papieską; 3) Bracia Apostołscy ob. **Apostolic Brothers**.

apostolicism, **apostolicity**, s. (epas'tolizizm, epastoli'siti) apostołstwo, orędownictwo.

apostrophe, s. (apa'strofi) 1) ret. apostrofa, zwrócenie się podczas mowy lub opowiadania do osoby lub rzeczy w drugiej osobie, np. QUOUS-QUE TANDEM, CATILINA, ABUTERE PATIENTIA NOSTRA dopóki, Katilino, nadużywać będziesz naszej cierpliwości, Litwa, my country, like thou art to health Litwo, ojczyzno moja, ty jesteś jak zdrowie; 2) gram. opuszczenie litery i zastąpienie jej znakiem ', np. Land o' Lakes zamiast Land of Lakes, O'Connor, will-o'-the-wisp; 3) pisownia ang. apostrof a) znak ' dla określenia drugiego przypadku, a woman's privilege, women's club, ob. possessive case; b) znak ' dla zastąpienia wypuszczonych liter np. don't za do not, spirit of '76 zamiast 1776; c) znak ' na początku i na końcu cytatu (w pisowni polskiej na początku: „, a na końcu: ") ob. quotation mark; d) znak 'i' na początku i na końcu cytatu w obrębie innego cytatu lub ustępu objętego znakami "...." np. "She's 'got some pride' she puts it." Ten sposób interpunkcji nie istnieje w literaturze polskiej, lecz jest tu i ówdzie używany w polskiej prasie St. Zj. w naśladownictwie pisowni angielskiej; 4)

fizj. rośl. apostrofa, położenie ciałek zieleni, chloroplasts, po opuszczeniu zewnętrznej powierzchni komórki, **positive**, dodatnia, jeżeli spowodowana długim działaniem światła, **negative**, ujemna, jeżeli spowodowana długim działaniem braku światła, **przec. epistrophe**.

apostrophic, adj. (epostro'fik) ret. dotyczący apostrofy.

apostrophize, vt. (epo'strofajz) ret. użyć apostrofy, przemówić do osoby lub rzeczy w drugiej osobie podczas mowy lub opowiadania ob. **apostrophe**, s. 1; pisownia ang. użyć apostrofu, ob. **apostrophe** s. 3.

apotelesm, s. (epa'tilezm) 1) przest. wpływ, wynik, spełnienie; 2) astrol. apotelesmat, a) wpływ gwiazd na życie ludzkie, b) badanie horoskopu.

apotelesmatic, adj. (e'potelezme'tik) 1) dotyczący stanowczego wyniku; 2) astrol. dotyczący apotelesmatu czyli badania horoskopu.

apothecary, s. (epa'tikeri) aptekarz; wyraz a. wyszedł już z użycia potocznego, ob. **druggist**, **pharmaceutical chemist**.

apothecaries' measures miary aptekarskie w St. Zj., w Wielkiej Bryt. gallon (galon, 8 pajntów) St. Bryt.

cali sześciennych	...	231	277.274
pint (0) uncjy		16	20
fluid ounce F ₃	dramów	8	8
fluid dram f ₃	minimów M	60	60

apothecaries' weights wagi aptekarskie, ob. **troy**.

apothecium, s. (e'po'gizjom, -sjom) pl. **apothecia** (e'po'gizja) bot. miseczka, apotecjum, u porostów **lichen** **LICHENES** owocnik workowca, **ASCOMYTES**, ma często postać płaskiej lub słabo wklęsłej miseczki, z początku zamkniętej i mającej kuliste wydrążenie, którego ścianki są pokryte warstwą worków **ASCI asci**; dopiero po dojrzewaniu worków otwierają się na szczycie.

apothegm, s. (e'po'gem; apo'fthegma gr. powiedzenie) zwzięle wyrażona mądrość lub zasada życiowa, sentencja, np. BIS DAT QUI CITO DAT he gives twice who gives promptly dwa razy daje kto szybko daje; dawniejsza pisownia **apophthegm** zarzucona, obecnie w St. Zj. **apothegm**, w Anglii pisownia najnowsza zreformowana **apothem**.

apothegmatic, -al, adj. (epo'gegma'tik, -i) sentencjonalny, zwzięle a pełen mądrości, dawniej **apophthegmatic**.

apothegmatically, adv. (-i) sentencjonalnie, zwzięle a mądrze i trafnie, dawniej **apophthegmatically**.

apothem, s. (e'po'gem, apo-i thema gr. osobno złożone) 1) mat. prostopadła od środka równobocznego wielokątu do jednego z boków, 2) osad tworzący się w płynnym wyciągu roślinnym, ob. **extractive**, 5.2)b); 3) Anglia ob. **apothegm**.

apotheosis, s. (e'po'gio'sys) pl. **apotheoses** (e'po'gio'siz; apo-i theos' gr. bóg) 1) ubóstwianie, wyniesienie człowieka śmiertelnego do rzędu bogów; 2) oddanie czci osobie, idei, zasadzie, apoteozowanie.

apotheoize, vt. (epo'li'osajz) apoteozować 1) zaliczyć w szereg bogów; 2) gloryfikować, z zapalem wynosić, oddawać część i chwałę osobie lub idei.

apotome, s. (epa'tomi) mat. apotome, niewymierna różnica między dwiema ilościami, wymierna w wyższych potęgach całkowitych; muz. pitagor. większy z dwóch półkroków, na jakie krok się dzieli, wyrażony przez proporcję drgania tonów 2187:2048; min. (e'potom) apotom, rodzaj celestynu.

apotropaic, adj. (e'potrope'ik) przeznaczony do odpędzenia (zła), mający ochronić (od wypadku, duchów itp.)

apotropaion, s. (-jon) pl. **apotropaia** (-'ja) mit. gr. odżegnywacz czarów, (w cerk. jez. starosłow. chraniłiszczce), coś co miało odpędzać niebezpieczeństwo lub czary, amulet, talizman.

apotropous, adj. (epa'tropös) bot. anatropowy ze sznurowadłem, **funicle**, przysłom do osłonki, integument; o zarodku.

apotypic, adj. (e'poti'pik) biol. odbiegający od typu, różniący się od normy.

Appalachian, adj. (e'pala'czjen, e'palej'czjen) dotyczący systemu gór Apalaczy, którego zachodnim łańcuchem są Allegheny, we wsch. części St. Zj., zwane też: Góry Atlantyczne; **A. coal field** zagłębie węglowe ciągnące się wzdłuż Apalachów od Pennsylvanii po Alabamę; **A. revolution** geol. przewrót popaleozoiczny; **A. river** geol. starożytna rzeka jaka rzekomo płynęła wzdłuż Apalachów do Zatoki Meksykańskiej, z rzeki owej pozostał tylko górny bieg rzeki Tennessee; **A. tea** herbata z kilku gatunków ostrokrzewu ILEX pijana w pewnych okolicach wsch. St. Zj.

appall, vt. (epo'ł) 1) przest. spowodować błądność; 2) przest. osłabić, spowodować utratę kolorów; 3) przynębić strachem, przerazić, wstrząsnąć kimś.

appalling, adj. part. (epo'lin') straszny, okropny, przerażający.

appallingly, adv. (-li) przerażająco, okropnie.

apanage, s. (epanej'dż) 1) apanaż, dochody wyznaczone dla młodszego rodzeństwa domu królewskiego lub książęcego w dawnej Francji w postaci dóbr, pewnych dochodów państwowych, urzędów lub gotówki; 2) terytorium lub prowincja dana jako apanaż; 3) korzyści prawem lub zwyczajem związane z pewnym stanowiskiem lub z pewnymi posiadłościami albo nawet z zaletami osobistymi.

apparatus, s. (eparej'tes) pl. -tuses i -tyses (-'tes i -tyses) 1) przest. przygotowanie, wykonanie przygotowań; 2) rzeczy przygotowane jako środek do celu; 3) zbiór lub zestawienie narzędzi potrzebnych do pewnego celu, przyrząd w szcz. mechaniczny, maszyna, mechanizm, aparat, w szcz. fotograficzny; 4) fizjol. system narządów służących razem do pewnego wspólnego celu, np. **respira-**

tory a. przewód oddechowy (jama nosowo-gardzielowa, krtani, tchawica, większe oskrzela, mniejsze oskrzela, oskrzeliki i sama tkanka płucna); **A. Sculptoris** astr. (dosłownie aparat rzeźbiarza) gwiazdozbiór Rylec, CÆLUM.

apparel, s. (epa'rel) 1) przygotowanie, rzeczy przygotowane, pogotowie; 2) ubranie, odzież, suknia, odzienie; 3) przest. zewnętrzny wygląd; 4) naszywka, ozdóbka haftowana lub wiązana, noszona na albie lub na innym odzieniu kościelnym; 5) mar. sprzęt okrętowy, obejmujący maszty, żagle, osprzęt, kotwice, armaty.

apparel, vt. (epe'rel) 1) przest. przygotowywać, wygotowywać; 2) ekwipować, zaopatrzyć w aparaty; 3) ubrać, odziać; ubrać w zewnętrzne ozdoby, upiększyć ubraniem.

apparency, s. (epe'rensi) 1) przest. zjawienie się; 2) widoczność, pozostawanie na widoku; 3) następstwo tronu, ob. **heir apparent**.

apparent, adj. (epa'rent) 1) widzialny, dostrzegalny wzrokiem; 2) widoczny, oczywisty, prosty do zrozumienia, wiadomy, niewątpliwy, niezbit; 3) wyglądający, objawiający się oku lub umysłowi, w odr. (ale niekoniecznie w przec.) rzeczywistości, wydający się, pozorny, w szcz. pr. mający takie pozory rzeczywistości że może logicznie być wzięty za rzeczywistość, np. towar oddano w pozornie dobrym stanie **the goods were delivered in an apparent good condition**; **a. authority** pr. widoczne upoważnienie, wynikające naturalnie z zachowania pełnomocnika, pomocnika, subiekta, clerk, z wiedzą lub bez sprzeciwu właściciela; **a. danger** pr. niebezpieczeństwo widoczne (w logicznym rozumowaniu w danych okolicznościach), coś co wygląda na niebezpieczeństwo; pr. karne okoliczność ważna a często rozstrzygająca w ocenieniu winy w wypadku zabójstwa w własnej obronie; **a. heir** ob. **heir apparent**; **a. horizon** fiz. horyzont pozorny, widnokrąg pozorny, koło prostopadłe do miejsca obserwacji zakreślone promieniami zektnięcia się promieni widzenia z powierzchni ziemi, ob. **horizon**, s. 1); **a. magnitude** opt. wielkość pozorna, rozmiar widoku oglądanego z przestrzeni mierzony kątem między okiem patrzącego a przedmiotem widoku np. wielkość pozorna zegara umieszczonego na wysokości wieży a mającego w rzeczywistości 20 stóp wysokości może wynosić około 5 stóp lub mniej, stosownie do oddalenia; **a. power** lub **a. watts** ob. **watt**; **a. resistance** elektr. opór elektryczny w prądzie zmiennym; **a. wind**, mar. wiatr pozorny.

apparently, adv. (epa'rentli) widocznie, pozornie, z tego jak wygląda.

apparentness, s. (epa'rentnes) wygląd, pozór.

apparent, s. (epa'rent) następca tronu, przest. obecnie ob. **heir a.**

apparition, s. (epari'szen) 1) zjawienie się, ukazanie się, stanie się widzialnym; zjawisko, postać, przed-

miot widzialny; 3) astr. ukazanie się gwiazdy po okresie niewidzialności, zwanym **occultation**; 4) przest. wygląd, wystawa, pokaz, pozór; 5) **A.** przest. Epifania, święto na pamiątkę objawienia się Chrystusa poganom, święto Trzech Króli; 6) widzialność; 7) zjawa, zjawisko nienaturalne, duch, upiór, widmo, cień.

apparitional, adj. (-eł) objawiający się, dotyczący zjawiska, upiorny; **a. soul** spir. dusza ukazująca się zmaterializowana w postaci ludzkiej i widzialna przedmiotowo.

apparitor, s. (epe'ritor) 1) dawniej woźny lub pomocnik wykonujący polecenia urzędu miejskiego lub sądu; 2) pr. kość. woźny doręczający pozwy i wykonujący inne polecenia sądu kanonicznego; Anglia, pedel uniwersytetu, ob. **beadle**, r. 1).

appassionato, adv. (apasjona'to, wł.) muz. namiętnie, z uniesieniem.

appaumé i **appaumée**, adj. (apomej; paume czytają: pom, fr. dłoń, ang. palm) her. okazujący otwartą dłoń.

appay, vt. (apej') przest. zapłacić.

appeach, vt. (api'cz) przest. oskarżyć, ob. **impeach**; zeznawać przeciwko, czynić trudności, zarzucać, czynić wyrzuty.

appeacher, s. (-er) oskarżyciel.

appeachment, s. (-ment) oskarżenie.

appeal, s. (api'l) 1) hist. pr. prywatne oskarżenie o zbrodnie wniesione i przeprowadzone przez osobę prywatną, nie przez oskarżyciela publicznego; oskarżyciel nazywał się **appellor**, a gdy podsądny oskarżył uczestnika, stawał się **approver**; obecnie zbrodni dochodzi oskarżyciel publiczny; 2) pr. apelacja, odwołanie się od wyroku niższego sądu do sądu wyższego o zniesienie lub o zmianę wyroku; parl. **a. from the chair** odwołanie się do Izby od postanowienia przewodniczącego; 3) pr. wezwanie do odpowiedzi na oskarżenie; 4) apel, odwołanie się do osób prywatnych, zwrócenie się z wezwaniem o pomoc w pracy, **an a. to the public charity** apel do dobroczynności publicznej; **sexual a.** wrazenie jakie kto wywołuje na osobach odmiennej płci; 5) przest. wyzwanie na rękę, wyzwanie na pojedynek.

appeal, vi. 1) pr. apelować, odwołać się, wnieść apelację lub rekurs lub odwołanie do sądu wyższego o zbadanie i zmianę lub zniesienie orzeczenia sądu niższego; 2) apelować, zwrócić się do osobnika lub do ogółu o poparcie wspólnej akcji; **to a. to the country** parl. zwrócić się do narodu o rozstrzygnięcie spornej kwestii przez zarządzenie wyborów do parlamentu; 3) przemawiać do gustu, podobać się, **this fashion a-s to me** ta moda mi się podoba.

appeal, vt. 1) przest. zaważać przed trybunał, oskarżyć o zbrodnie w charakterze oskarżyciela prywatnego, **to a. a person of felony** oskarżyć osobę o zbrodnię; ob. **appeal** s. 1; 2) pr. poczynić kroki o przeniesienie sprawy jeszcze nie rozstrzygniętej z sądu niższego do sądu wyższego; 3)

przest. wyzwać na rękę, wyzwać na pojedynek.

appealing, adj. part. (epi'lin-) 1) proszący, 2) sympatyczny, przypadający do gustu, przemawiający do gustu, podobający się.

appealingly, adv. (-li) 1) błagalnie; 2) sympatycznie, przypadająco lub przemawiająco do gustu.

appealingness, s. (-nes) 1) usilność prośby; 2) przytulność, zdolność wywołania upodobania, umysłowa i zmysłowa siła przyciągająca.

appear, vi. (epi'r) 1) stać się widzialnym, ukazać się (oczom); 2) zjawić się (przed władzą); 3) ukazać się, wyrósł, a providential man a.-ed in those trying times maż opatrnościowy ukazał się w owej ciężkiej chwili; 4) stać się jasnym i oczywistym, okazać się, rozumieć się samo przez się; 5) wydawać się, wyglądać jakby, mieć pozór.

appearance, s. (-ens) 1) jawienie się, ukazanie się; 2) jawienie się (staniecie) w sądzie; 3) podobieństwo wyglądu, wygląd zewnętrzny, powierzchowność; 4) a.-s pl. zewnętrzne okoliczności, pozory; to save a.-s zachować pozory; 5) wygląd, obraz, wrażenie, the a. of the calm sea obraz spokojnego morza; 6) zjawia, zjawisko, rzecz widzialna, rzecz widziana; 7) przest. myśl, pojęcie; 8) przest. pozór, prawdopodobieństwo; 9) wygląd, sposób wyglądzania i zachowywania się; 10) filoz. zjawisko w odr. przedmiotu namacalnego, wrażenie osobiste, zdobyte doświadczeniem subiektywnym w odr. rzeczywistości absolutu obiektywnego.

appease, vt. (api'z) uspokoić, ukoić, doprowadzić do stanu spokojności i pokoju, uśmierzyć (gniew, nienawiść), zaspokoić (głód, pragnienie).

appeasement, s. (api'zment) uspokojenie, pacyfikacja (przez ustępowanie słabszego lub następowanie silniejszego).

appeaser, s. (api'zer) pacyfikator, osoba starająca się o uspokojenie, (w czasie sporu) osoba dążąca do pokoju za wszelką cenę.

appeasing, adj. part. (api'zin-) kojący.

appeasingly, adv. (-zin-li) kojąco.

appel, s. (apel') w szermierce tupnięcie nogą przy wypadzie.

appellant, adj. (epe'lent) apelacyjny, dotyczący urzędu lub postępowania odwoławczego, ob. **appeal**, s. 2.

appellant, s. (epe'lent) 1) apelu-jący, strona apelu-jąca, apelant, w szcz. od orzeczenia niższego sądu do sądu wyższego; 2) A. hist. kość. członek stronnictwa Apellantów wśród kleru francuskiego podpisany na odwołaniu się do rady generanej przeciwko bulli papieskiej UNIGENITUS (1713), ob. **Acceptant**, KRK.

appellate, adj. (e'pelej) 1) przest. (wyrok) przeciw któremu wniesiono apelację, zacepiony; 2) apelacyjny, ustanowiony do przyjmowania apelacji, odwoławczy, a. court sąd apelacyjny.

appellation, s. (epelej'szen) 1) za-

wołanie po imieniu, nazwisku lub tytule; 2) nazwa, nazwanie, oznaczenie, tytuł; 3) przest. apelacja.

appellative, adj. (epe'latiw) 1) gram. pospolity w przec. własnych (o imionach czyli rzeczownikach), ob. **common noun** i **proper noun**; 2) dotyczący nazwy, nazwania, oznaczenia, tytułu.

appellative, s. (epe'latiw) 1) gram. imię pospolite, rzeczownik oznaczający nazwę np. człowiek, rzeka, miasto, w przec. imion własnych, np. Jan, Wisła, Birmingham, ob. **common noun** i **proper noun**; 2) nazwa, nazwanie, oznaczenie, tytuł.

appellatively, adv. (-li) określająco, nazywająco.

appellativeness, s. (-nes) określanie za pomocą wyrazów oznaczających pospolitą nazwę, tytuł itp.

appellatory, adj. (epelatori) apelacyjny, odwoławczy, dotyczący apelacji (od wyroku itp.).

appellee, s. (epeli') hist. pr. osoba oskarżona o zbrodnię przez osobę prywatną, ob. **appeal**, hist. pr.

appellor, s. (epe'lor, e'pelor) hist. pr. prywatny oskarżyciel prowadzący sprawę o zbrodnię, ob. **appeal**, hist. pr.

append, vt. (apend') 1) zawiesić, przywiesić, jak np. pieczęć zawieszona na sznurku na dawnych dokumentach; 2) załączyć jak np. komentarze na końcu rozdziału.

appendage, s. (apen'dedż) 1) dodatek, załącznik, przyczepka, dobudowa; 2) biol. podrzędny lub pomocniczy zarząd zewnętrznie przyłączony do ciała zwierzęcia jak np. czułki owada.

appendaged, adj. (epen'dedžd) biol. zaopatrzony w podrzędne lub pomocnicze narządy zewnętrzne.

appendalgia, s. (ependal'dże) med. ból w okolicy ślepej kiszki (wyrostka robaczkowego).

appendance, s. (epen'dens) 1) zawieszoność; 2) przest. coś przywieszzonego.

appendancy, s. (-i) przywieszenie.

appendant, adj. (epen'dent) 1) zawieszony; 2) pr. przynależny do jakiegoś prawa lub posiadania, związany z nim nierozdzielnie.

appendant, s. 1) coś przywieszzonego, wisiorek; 2) pr. prawo stanowiące nierozdzielny dodatek do innego prawa lub posiadania, np. tytuł, prawo patronatu itp.

appendectomy, **appendicectomy**, s. (ependek'tomi, -disek'tomi; appendix i. wyrostek robaczkowy i ek'tomi gr. wycięcie) med. wycięcie wyrostka robaczkowego.

appendical, adj. (epen'dikel) med. dotyczący lub podobny do czegoś przywieszzonego.

appendicial, adj. (ependi'szeł) med. dotyczący lub podobny do wyrostka robaczkowego.

appendicitis, s. (e'pendisaj'tis) med. zapalenie wyrostka robaczkowego.

appendicle, s. (epen'dikl) wisioreczek, drobna część przyczepiona lub zawieszona, ogonek, przyczepka.

appendicular, adj. (ependi'kjuler) med. dotyczący części przywieszonych, w szcz. a) anat. i zool. dotyczący kończyn, ogona, czułków itp., np. a. skeleton szkielet kończyn w przec. axial skeleton szkieletu czaszki i tułowia.

Appendicularia, s. pl. (ependi-kiule'ria) zool. rodzaj małych głębokomorskich pływających osłonic, TUNICATA, podobnych z powierzchowności do kijanek i do larw innych osłonic, typ rodziny APPENDICULARIIDÆ (ependikiulera'jidi) rzędu Larvacea.

appendicularian, adj. (-n) zool. dotyczący osłonic rzędu Larvacea.

appendicularian, s. zool. osobnik z rzędu osłonic Larvacea.

appendiculate, **appendiculated**, adj. (ependi'kiulejt, e'pendikiulejt'yd) zool. mający części przywieszzone; 2) stanowiący część przywieszzoną.

appendix, s. (epen'diks) pl. **appendixes** (epen'diksis) 1) coś dodanego, coś przywieszzonego, dodatek, przygodek, przywieszenie; 2) (w książce) dodatek zawierający objaśnienia, komentarze, tabele statystyczne itp. wyjaśnienia i uzupełnienia, appendix; 3) anat. i zool. wisiorek, ogonek, w szcz. vermiform a. wyrostek robaczkowy ślepej kiszki, A. VERMIFORMIS.

appentice, s. (epen'tys) bud. przydatek, przybudówka, w szcz. mająca znaczenie w ogólnym wrażeniu, jakie wywiera budowla, np. dach nad zewnętrzną klatką schodową.

apperceive, vt. (aporsiw') 1) spostrzec, pojąć, zrozumieć; 2) psychol. połączyć w umyśle wrażenia i wiadomości dawniejsze z nowymi.

apperception, s. (epersep'szen) psychol. apercepcja, pojmowanie za pomocą postrzeżeń, perceptions, czyli nowych pojęć przez porównywanie z dawnymi, opartymi na doświadczeniu, i łączenie ich w nową świadomość.

apperceptive, adj. (-tyw) psychol. apercepcyjny, dotyczący apercepcji.

appertain, vi. (apörtejn') przynależać do - (gen.), być związanym do - (gen.), łączyć się z - (abl.), (na mocy prawa, zwyczaju, z natury itp.)

appetence, s. (e'petens) gorące pragnienie, tęsknota, życzenie, pożądanie.

appetency, s. (-i) 1) naturalne dążenie połączone z wolą; 2) instynktowna skłonność, np. kaczka do wody, cielęcia do ssania, dążenie do zadowolenia przyrodzonych upodobań u zwierząt, a u przedmiotów nieżywnotnych naturalne pokrewieństwo lub upodobanie (pociąg); 3) biol. doktryna Lamarcka (1744-1829), że zmiany w upodobaniach lub zapotrzebowaniu zwierzęcia wywołują zmiany w jego budowie.

appetent, adj. (e'petent) r. chciwy (- czego after i of).

appetite, s. (api'tajt) 1) pożądanie, pragnienie, w szcz. przyrodzone dążenie do zaspokojenia potrzeby jedzenia i picia, apetyt, przest. smaka; 2) tendencja, smak, upodobanie.

appetition, s. (apeti'szn) pragnienie, życzenie, tęsknota.

appetitive, adj. (a'petaj'tiw) 1) budzący apetyt, apetyczny; 2) mający apetyt.

appetize, vt. (e'petajz) głodzić, budzić apetyt.

appetizer, s. (-er) przedmiot budzący apetyt, w szcz. ostra przekąska lub napój przed jedzeniem „na apetyt”.

appetizing, adj. part. (-in-) apetyczny, zachęcający swym wyglądem do spożycia: apetytny, zadowalniający upodobania i smak.

appetizingly, adv. (-li) apetycznie, zachęcająco wyglądem do spożycia; apetytnie, zadowalniająco upodobania i smak.

Appian, adj. (e'pien) hist. kl. dotyczący starożytnego rodu Apiuszów, apijski; **A. Way** droga apijska, brukowany gościniec szerokości 14 do 18' wiodący z Rzymu przez Kapuę do Brundizjum (dziś Brindisi), rozpoczęty przez Apisza Klaudiusza (Cæcus, Ślepego) około 312 przed Chr. i jeszcze w użyciu.

applanate, adj. (e'planejt) bot. przypraszczony, spłaszczone, jak plecha wielu porostów i mszaków.

applaud, vi. (eplo'd) 1) okłaskiwać, aplaudować, okazywać oklaskami zadowolenie z przedstawienia, mowy, koncertu itp.; 2) chwalić, oceniać z uznaniem.

applause, s. (-'z) 1) okłaskiwanie; 2) poklask, oklaski, pochwała, aplauz; 3) przest. przedmiot poklasku.

applausive, adj. (-yw) pochwalny, wyrażający zapał i uznanie, pochlebny; 2) przest. godzien pochwały.

apple, s. (epł) 1) jabłko, owoc drzewa PYRUS MALUS z rodziny MALUS, ob.; 2) jabłoń, drzewo z rodziny MALUS, ob.; 3) coś podobnego kształtem do jabłka, np. **love a. pomidor**; **a. of gold** kula złota; **oak a. galasówka**; **a. of discord** mit. kl. jabłko niezgody, rzucone przez boginię niezgody Erydę w grotno zebrane na ślub Peleusa i Tetę z napisem „Najpiękniejszej”; trzy boginie Hera, Atena i Afrodyta spierały się o jabłko, aż z rozkazu Zeusa przedłożyły spór do rozstrzygnięcia Parysowi, Parys przyznał jabłko Afrodycie stad pot. przedmiot sporu, przyczyna niezgody; **a. of Hesperides** mit. kl. złote jabłko Hesperidy, ofiarowane Herze jako podarek ślubny przez Gaję (Ziemię) na najdalszym zakątku zachodnim kuli ziemskiej, strzeżone przez Hesperidy, córę Nocy; **a. of Sodom** legendarny owoc na łądzie dawnej Sodomy, obecnie Morza Martwego, zawsze świeży lecz spopielony w chwili zerwania, bot. psianka sodomska, SOLANUM SODOMICUM; bot. pigwa, quince, CYDONIA; **a. of Peru** miechunka, PHYSALIS EDULIS; **a. of the eye** gałka oczna, dawniej żrenica, dziś całe oko, pot. coś najdroższego, stąd: „strzec jak oka w głowie”; **Adam's apple** grdyka.

apple, vi. r. hodować jabłonie; zbierać jabłka; (o jabłoni) owocować, rodzić jabłka.

apple bucculatrix, zool. mały mól BUCCULATRIX POMIFOLIELLA, żerujący na liściach jabłoni.

a. butter powidło jableczane.

a. canker a) rak jabłoni, choroba drzewa wywołana przez pasorzytnicze grzybki, w szcz. w St. Zj. przez SPHÆROPSIS MALORUM, a w Europie przez NECTRIA DITISSIMA; b) pasorzyt powodujący tę chorobę.

a. green kolor jabłkowo-zielony, kolor niedojrzałego jabłka.

a. gum (Australia) drzewo gumowe, podobne do jabłoni z wyglądu, EUCALYPTUS STUARTIANA, eukaliptus Stuarta.

a. haw głóg letni, CRATÆGUS ÆSTIVALIS, drzewo o kwiatach przypominających zapach kwiatu jabłoni.

a. jack (St. Zj.) wódka z jabłek, wódka z jablecznika.

a. maggot larwa czerwia jableczanego, muchy jableczanej, skrzydlatego robaka, żerująca na jabłoniach, zwłaszcza czerwia RHAGOLETIS POMMONELLA.

a. midge larwa drobnego skrzydlatego robaka SCIARIA MALI żerująca we wnętrzu jabłka.

a. moss mech BARTRAMIA.

a. moth każdy mól, którego larwy wwiercają się w jabłka, zwłaszcza CARPOCAPSA POMONELLA, codling moth.

a. pie paj jableczny, najpowszechniejszy w St. Zj. placek z jabłkami lub „pieróg”; nazwa paj jest powszechnie przyjęta przez Polaków w Ameryce, ponieważ wyraz: pieróg, tort, placek, babka, pieczywo itp. nie określa go trafnie.

a. rot grzyb jableczany, choroba jabłoni spowodowana przez pasorzytnicze grzybki GLÆOSPORIUM FRUCTIGENUM, pokrywające korę wielkimi brunatnymi plamami; także sam grzybek.

a. scab parch jableczany, choroba jabłoni i jabłka, spowodowana przez pasorzytnicze grzybki FUSICLADIUM DENDRITICUM a objawiająca się nasamprzód czarnymi plamami na liściach, zanim dojdzie do wnętrza owocu.

a. tree jabłoń, jablonka.

a. tree aphid każdy rodzaj mszyc żerujących na jabłoniach, w szcz. mszyca wełnista czyli korówka, SCHIZONEURA LANIGERA, napadająca korzeń i kore, mszyca jableczna APHIS MALI i mszyca jarzebiowa APHIS SORBI, napadająca liście jabłoni.

a. tree borer szkodnik z dwóch rodzajów owadów SAPERDA CANDIDA i CHRYSOBOTHRIS FEMORATA, których larwy wierca pnienie jabłoni i innych drzew owocowych.

a. tree hydnum grzybek kolczak, HYDNUM SCHEIDEMAYERI, rozwijający się pod korą i powodujący jej zniszczenie i odpadnięcie.

a. tree worm larwa mola DATA MINISTRA, handmaid moth, masowo opadająca jabłonie.

a. twig borer drobny brunatny

owad AMPHICERUS BICAUDATUS, który wwierca się jesienią i zimą w gałęzie jabłoni.

a. weevil wółczek jableczany, każdy osobnik z rodzaju ANTHONOMUS żerujący na jabłoniach.

a. worm gąsienica jakiegokolwiek owada wwiercającego się w jabłoni, w szcz. małego mola CARPOCAPSA POMONELLA, głównego sprawcy robaczywych jabłek.

appliance, s. (eplaj'ens) 1) przest. posłuch, ob. compliance; 2) zastosowanie, używanie; 3) przyrząd, aparat.

applicable, adj. (e'plikabl) 1) przest. podatny, posłuszny; 2) dający się zastosować w praktyce, stosowny, dający się użyć w danym wypadku; **a. surface** mat. każda powierzchnia jaka da się utworzyć przez nagięcie innej powierzchni bez jej naciągnięcia lub uszkodzenia.

applicability, **applicableness**, s. (eplikebi'titi, eplikej'bnies) zdatność do zastosowania, możność zastosowania, przydatność.

applicably, adv. (ep'likej'bl) stosownie, w sposób dający się zastosować, dzięki możności zastosowania.

applicant, adj. (ap'likent) 1) przest. posłuszny, powolny; 2) gr. proszący.

applicant, s. petent (m), petentka (f), osoba prosząca o coś, zgłaszająca się o coś, o czym decyzyja należy do kogoś innego. Uwaga: Wyraz polski „aplikant”, używany czasem w St. Zj. przez osoby ulegające wpływowi otoczenia angielskiego nie oznacza w języku polskim tego co a.; aplikant oznaczał początkującego kandydata na adwokata lub sędziego.

applicate, adj. (e'plikajt) 1) przest. stosowny, skłonny; stosowny, będący w użyciu, praktyczny; **a. number** mat. liczba stosowna w danym wypadku; **a. sciences** nauki stosowane.

application, s. (aplikej'szen) 1) przyłożenie, nałożenie jak np. okładu; 2) zastosowanie jako środka do celu, np. matematyki do objaśnienia muzyki, lub np. bajki w argumentacji; 3) uwaga, rozważanie, namysł, skupienie się; 4) prośba, podanie, zgłoszenie wniesione w staraniu o coś zależnego od innej osoby; 5) środek leczniczy; 6) zdatność do zastosowania, możność zastosowania; 7) astr. zbliżenie się jednej gwiazdy do drugiej; 8) aplikacja, ozdoba haftowana; wiazana lub naszyta, na tkaninie lub lakierowana na metalu.

applicative, adj. (e'plikajtiv) dający się zastosować, stosowny, praktyczny.

applicatively, adv. (-kej'tiwl) stosownie, w sposób dający się zastosować, dzięki możliwości zastosowania.

applicatory, adj. (ep'liketori) ob. applicative.

applicatorily, adv. (-to'riily) ob. applicatively.

applied, adj. part. (eplajd') stosowany, w szcz. o naukach, np. **a. mechanics** w odr. pure, ścisły (mechanika stosowana, mechanika ścisła); także praktyczny w odr. abstract, theoretical, teoretyczny; **a.**

ethics (etyka stosowana, etyka teoretyczna), 2) aplikowany, **a. ornaments**, ob. **appliqué**.

appliqué, adj. (aplikej', fr.) aplikowany, nałożony, naszyty, jak np. wyciata figura lub haftowana albo wiązana naszywka na tkaninie lub lakierowana ozdoba na metalu.

applot, vt. (eplot') parcelować, podzielić grunt na części.

applotment, s. (-ment) parcelacja z przydziałem gruntów.

apply, vt. (eplaj') 1) przyłożyć, nałożyć jak np. okład na ciało, z to; 2) zastosować, użyć, zużytkować w pewnym oznaczonym celu; 3) prosić, wniesić podanie, z for; 4) zastosować, dostosować, powiązać z osobą lub z sytuacją lub z rzeczą; 5) **a. one's self** a) skłupić się, oddać się czemuś z uwagą i skupieniem; b) zwrócić się odnieść się; 6) przest. a) przemówić, b) rozmawiać, c) stosować się do czegoś lub do kogoś.

appoggiatura, s. (apodżiatura, wł.) muz. dodatkowy ton przed tonem głównym, niemieszczący się w rytmie taktu, więc grany na koszt następnego (głównego tonu, **long** **a. pisany** znakiem cięszym i mniejszym niż tony normalne; **short** **a. znak** przekreślony skośną kreską.

appoint, vt. (apojnt) 1) przytwierdzić, oznaczyć, ustanowić; 2) zarządzić (dekret, rozkazem, komendą), postanowić, przepisać; 3) wyznaczyć czas i miejsce; 4) mianować, obrać z urzędu na stanowisko; 5) pr. rozstrzygnąć o przyznaniu zarządu spadku przez wskazanie osoby uprawnionej do zarządzania; wskazać osobę uprawnioną do zarządzania spadkiem na mocy rozstrzygnięcia o przyznaniu zarządu.

appoint, vi. mianować, rozstrzygnąć, wykonywać prawo mianowania.

appointee, s. (apojnti') 1) osoba zamianowana; 2) pr. osoba której przyznano zarząd spadku.

appointive, adj. (-tiw'), podlegający mianowaniu z urzędu; **a. office** urząd, na który mianuje rada lub prezydent lub gubernator lub mayor itp., w przec. **elective office**, urzędu wybieralnego, zawisłego od wyboru przez głosowanie wyborców.

appointment, s. (-ment) 1) umowa wyznaczająca czas i miejsce spotkania się; 2) przest. kapitulacja, poddanie się; 3) mianowanie; 4) pr. wyznaczenie osoby uprawnionej do zarządzania spadkiem; 5) rzecz postanowiona wspólną umową, jak np. data spotkania, np. **I have an a. with my doctor**; 6) przest. warunki kapitulacji; 7) rozkaz, dekret; 8) posada lub stanowisko, stowowiące przedmiot mianowania 9) urządzenie i umeblowanie, np. okretu, koszar itp.; 10) pl. r. dodatki do munduru wojskowego, jak pas, szabla, ładownica (patrontasz), naszywki (szewrony) itp.; 11) pl. przest. płaca urzędnika na stanowisku zawisłym od mianowania.

appointor, s. (-tör) pr. osoba mianująca zarządcę spadku.

apportion, vs. (apor'szen) 1) przydzielić, podzielić proporcjonalnie,

wydzielić, rozdzielić na przynależne działy i przyznać te działy (gruntu, zysku, czasu itp.) uprawnionym.

apportioner, s. (apor'szen) osoba przydzielająca należne działy.

apportionment, s. (epor'szenment) przydział, przydzielenie, pr. obliczenie praw i obowiązków (zysków i strat, wierzytelności i długów, gruntu, czasu itp.) między uprawnionych, wierzyteli i dłużników, i podział ich należności według proporcji, jak np. dodatek do gruntu poszczególnego właściciela wypadający na niego z dzielonego gruntu stosownie do rozmiaru jego posiadłości, rozdział opłaconych z góry odsetek lub czynszów w chwili bilansu na należytość już zapadłą i należytość opłaconą na rachunek roku następnego; St. Zj. przydział liczby reprezentantów należących się każdemu Stanowi w Kongresie w proporcji do liczby mieszkańców, stosownie do wyniku censusu ludności prostowany co 10 lat w ten sposób, że nową sumę całej ludności Stanów Zj. dzieli się przez 435; w roku 1789 przypadła jeden reprezentant na 30,000 obywateli, w r. 1850 na 93,423, w 1900 na 194,182, w 1940 na 300,000.

apposable, adj. (epo'zebł) anat. mogący dotykać, jak np. kciuk w stosunku do każdego palca tej samej ręki.

appose, vt. (apo'z) 1) przest. zapytawać, wypytawać, badać, stawiać pytania; 2) badać księgi handlowe, kontrolować rachunki książkowe; 3) przyłożyć, dołączyć, dodać, położyć naprzeciw lub obok.

apposed, adj. part. (apo'zd) położony naprzeciw, odpowiadający sobie wzajem.

apposer, s. (apo'zer) kontrolor rachunków; śledczy.

apposite, adj. (e'pozit) w sam raz stosowny, zupełnie trafny, odpowiedni jakby ułai; 2) przest. a propos; przyłożony, dołożony.

appositely, adv. (-hi) trafnie.

appositeness, s. (-nes) trafność.

apposition, s. (epozy'szen) 1) przyłożenie, dołożenie; 2) gram. dopełniacz, zestawienie dwóch rzeczowników (imion) w tym samym przypadku bez połączenia czasownika (słowa) lub przylimka albo spójnika, przyczem jeden rzeczownik objaśnia czyli dopełnia drugi, np. Demostenes, największy mówca Grecji; 3) fizjol. rośl. w rozwoju ścianki komórkowej przybywanie kolejnych warstw budującej substancji; **growth** by a. przyrost przez narastanie przec. **intussusception**, wnikanie, intussuscepcji.

appositional, adj. (eł) dopełniający.

appositionally, adv. (-hi) dopełniająco.

appositive, adj. (epa'zytiw) dopełniający.

appositive, s. gram. dopełniacz.

appositively, adv. (-hi) dopełniająco.

appraisal, s. (apprej'zeł) ocenienie, obliczenie.

appraise, vt. (apprej'z) ocenić,

oznaczyć wartość, w szcz. o osobach zawodowo lub urzędowo do tego ustanowionych; 2) kombinować wartość; 3) przest. chwalić, czcić.

appraisement, s. (apprej'ment) ocena, ocenienie, w szcz. wykonane przez urząd do tego ustanowiony.

appraiser, s. (-er) oceniciel, w szcz. urzędowy, taksator.

appreciable, adj. (epri'sziebl) dający się ocenić, dość liczny lub wielki by zauważyć, godny uwagi; **an a. following** poważna liczba zwolenników, koło zwolenników dość znaczne by się z nim liczyć.

appreciably, adv. (-i) w sposób dający się ocenić, w sposób godny uwzględnienia lub uwagi.

appreciate, vi. (epri'szejt) podnieść się w wartości (np. towar lub pieniądź).

appreciate, vt. (-szjejt) 1) ocenić, otaksować, obliczyć wartość lub cenę; 2) ocenić z uznaniem, znać wartość (usługi, książki, działalności), uznać z wdzięcznością; 3) podwyższyć lub podbić wartość lub cenę, przec. **depreciate**; 4) poznać, rozpoznać, rozpoznać, rozróżnić.

appreciation, s. (epriszej'szn) 1) ocenienie wartości lub ceny; 2) ocena, uznanie, wdzięczność (w uznaniu doznanych usług); 3) podniesienie ceny lub wartości (przez zarządzanie lub spekulację), podniesienie się ceny lub wartości; 4) rozeznanie, rozpoznanie, rozróżnienie; 5) ocena literacka lub inna, w szcz. przychylna.

appreciative, adj. (epri'szejtjw) uznający przychylnie wartość, uznający z wdzięcznością doznane usługi lub tp.

appreciatively, adv. (-hi) z uznaniem, wdzięcznie, przychylnie.

appreciativeness, s. (-nes) uznanie, przychylność, wdzięczność w uznaniu usług.

appreciator, s. (-ter) 1) kto ocenia przychylnie; 2) młyn. przyrząd do obliczania zawartości glutenu (substancji białkowej) w mące.

appreciatorily, adv. (-tori) z uznaniem, przychylnie, wdzięcznie.

appreciatory, adj. (-tori) oceniający z uznaniem, wdzięczny w uznaniu świadczeń, uprzejmości, starań.

apprehend, vi. (eprihend') 1) myśleć, sądzić, przypuszczać; 2) być w obawie (o coś przyszłego).

apprehend, vt. 1) przest. chwycić, złapać; 2) pr. karne aresztować, pojmować, schwytać (osobę, kontrabandę, kradzione przedmioty, wzbronione towary itp.); 3) pojąć, rozumieć, uświadomić sobie; 4) obawiać się (o coś co nastąpi w przyszłości).

apprehensible, adj. (eprihen'sybl) uchwytny, zrozumiały, mogący być pojety.

apprehensibility, s. (-hensybl'iti) zrozumiałość.

apprehensibly, adv. (-hen'sibli) pojętnie, zrozumiale.

apprehension, s. (-szen) 1) chwyt, chwytność, pochwycenie; 2) schwytność, aresztowanie; 3) pochwycenie umysłem, pojmowanie, pojęcie; 4) obawa o przyszłość, niepokój; 5)

metaf. spostrzeżenie, objęcie zmysłami, w odr. **comprehension** zrozumienia, pojęcia; 6) zrozumienie, opinia, zapatrywanie; zdanie, sposób pojmowania lub oceniania; 7) zdolność pojmowania, pojętność.

apprehensive, adj. (-'syw) 1) pojętny, spostrzegawczy, szybko pojmujący, bystry; 2) dotyczący spostrzeżenia; 3) niespokojny w obawie o bliską przyszłość, zaniepokojony; 4) r. świadom; 5) r. czuły, odczuwający.

apprehensively, adv. (-li) 1) pojętnie, spostrzegawczo; 2) w obawie o to co najbliższa przyszłość przyniesie, niespokojnie, z trwogą.

apprehensiveness, s. (-nes) 1) bystrość, spostrzegawczość; 2) niepokój, trwóliwość, zaniepokojenie.

apprentice, s. (epren'tis) 1) uczeń, terminator, osoba zobowiązana do pełnienia usług dla majstra przez pewien okres czasu (nauki); 2) nowicjusz, osoba niewprawna; 3) pr. ang. (dawniej) adwokat (**barrister**) z praktyką krótszą niż 16 lat w randze poniżej **sergeant**; a. **seaman** mar. St. Zj. uczeń w marynarce.

apprentice, vt. wstąpić na praktykę jako terminator (w rzemiośle), terminować.

apprenticeship, s. (-'tiszy) 1) terminatorstwo, termin, służba terminatora, stan terminatora, okres czasu spędzony w terminie (u rzemieślnika).

appressed, adj. (eprest') bot. i zool. przylegający.

appressor, s. **appressorium**, s. (epre'ser, epreso'riom) bot. u niektórych pasorzytniczych grzybków strzępek służący jako narzędzie do przytwierdzenia się do żywiciela.

apprise, **apprize**, vt. (eprajs', eprajz') uwiadomić, o of.

apprize, vt. (eprajz') ocenić.

apprizement, s. (-'ment) ocena, otaksowanie.

apprizer, s. (-'er) 1) oceniiciel, taksator; 2) pr. szk. wierzyciel, który zażądał oceny majątku lub schedy.

approach, s. (epro'cz) 1) nadejście, zbliżenie się; 2) przystęp, dostęp; 3) golf przybliżenie piłki na odległość niżej 20 stóp od dołka w przygotowaniu do rzutu; 4) pl. woj. rowy, okopy itp. przygotowane przez oblegających przed atakiem; 5) pl. starania, zabiegi w celu nawiązania stosunków albo uzyskania posłuchania itp.; 6) przest. możliwość dostępu (do wysokiej osobistości); 7) ogr. szczytowanie szczytu i dziczka rosnących na własnych korzeniach, ob. **inarching**; a. **bridge** mar. schodnia; a. **canal** mar. kanał dojazdowy.

approach, vi. przybliżyć się, zbliżyć się, przyjść blisko kogoś lub czegoś; także przen. przybliżyć się, wznieść się, dorósł.

approach, vt. 1) zbliżyć, przysunąć; 2) dojść, dosięgnąć, także przen.; 3) woj. urządzić dostęp, podkop itp.

approachable, adj. (epro'czyb') dostępny, w szcz. mar. o przystani.

approve, adj. (eprobejt) przest. zatwierdzony, aprobowany.

approve, vt. pochwalić, uznać za dobre, przyjąć, zatwierdzić, zgodzić się na (acc.), aprobować.

approbation, s. (eprobej'szn) 1) zatwierdzenie, uznanie za dobre, aproba, zgoda, sankcjonowanie, przyzwolenie; 2) filoz. uznanie postępowania za moralne; 3) przest. a) potwierdzenie, dowód, próba; b) probacja, nowicjat.

approbative, adj. (epro'bejtiv) przychylny, pomyślny, zatwierdzający, uznający za dobre, przyzwalający.

approbateness, s. (-nes) 1) godność zatwierdzenia; 2) chęć przychylna zatwierdzeniu.

approbator, s. (epro'bejtör) r. kto zatwierdza, aprobat.

approbatory, adv. (-'tori) zatwierdzający, przychylny.

approve, s. (epu'w) 1) zgoda, zatwierdzenie; 2) przest. próba, dowód, rozprawa sądowa.

approprinate, vi. (epropin'kuejt) przest. zbliżyć się.

approprinate, vt. przest. zbliżyć.

approprination, s. (epropinkuej'szn) przest. zbliżenie, podejsie.

approprinquity, s. (epropin'kuiti) przest. bliskość, sąsiedztwo.

appropre, vt. (eprop'r) przest. przywłaszczyć sobie.

appropriable, (epro'priejbł) 1) mogący być przywłaszczonym, dający się przywłaszczyć; 2) dający się przywłaszczyć na pewien wskazany użytek.

appropriate, adj. (-'priejt) przeznaczony do pewnego specjalnego celu, stosowny, nadający się szczególnie, odpowiedni, właściwy, przydatny, dawniej grzeczny, przyzwoity (przest.).

appropriate, vt. 1) przywłaszczyć sobie; 2) przeznaczyć na specjalny użytek, na to lub for, np. pozycje budżetowe w Kongresie lub Sejmie; 3) kość. wyznaczyć beneficjum stowarzyszeniu religijnemu na wieczysty użytek.

appropriation, s. (-'priej'szn) 1) przywłaszczenie sobie; 2) przeznaczenie sumy na pewien ściśle określony cel, jak np. w budżecie miejskim lub krajowym; 3) kość. wyznaczenie (beneficjum dla religijnej organizacji na wieczysty użytek; 4) suma przeznaczona na pewien określony cel lub beneficjum przeznaczony na wieczysty użytek; 5) przen. przyswojenie sobie, przyjęcie, wchłonięcie (idei, zasady, łaski bożej).

appropriative, adj. (epro'priejtyw) dotyczący przeznaczenia (sumy) na pewne wskazane cele.

appropriateness, s. (-nes) zasada wymagająca użycia przeznaczonej na pewien cel sumy, wyłącznie na ten cel.

appropriator, s. (epro'priejter) 1) kto przeznacza (sumy) na pewien specjalny cel; 2) kość. organizacja religijna posiadająca przyznane sobie beneficjum, beneficjariusz.

approval, s. (epu'wel) zgoda, zatwierdzenie, sankcjonowanie; on a. handl. z zastrzeżeniem zatwierdzenia przez kupującego, z prawem zwrotu

(towaru) po otrzymaniu i obejrzeniu.

I) approve, vt. (epu'w; od ł. **APPROBARE**) 1) przest. wykazać, utwierdzić; 2) okazać, udowodnić; 3) zatwierdzić, aprobować, sankcjonować; 4) pochwalić, zalecić, sądzić, przychylnie o—(loc.); 5) polecić się, okazać się godnym to.

II) approve, vt. (epu'w; od ł. **AD PRODEST**) pr. ang. przest. korzystać z używania enklawy, otoczonej ze wszystkich stron ziemią użytkującego właściciela.

approved, adj. part. (-d) zatwierdzony.

approvedly, adv. (-li) przychylnie.

approvedness, s. (epu'wydnes) zgoda, zatwierdzenie.

approvement, s. (-'wment) stare pr. ang. 1) używanie enklawy ob. (II) **approve**; 2) przyznanie się oskarżonego do winy i wskazanie współwinnych, odpowiadające dzisiejszemu **turning State's evidence** lub w Anglii **turning King's evidence**.

approver, s. (-'wer) stare pr. ang. przest. 1) woźny, urzędnik grunto-owy; 2) oskarżony przyznający się do winy i wydający współwinnych; 3) donosiciel, denuncjant, oskarżyciel.

approximate, adj. (eprak'simejt) 1) bliski, pokrewny, zbliżony, podobny lub przypominający podobieństwo; 2) prawie dokładny, niezupełnie dokładny, przybliżony.

approximate, s. rzecz zbliżona.

approximate, vi. zbliżać się.

approximate, vt. 1) przybliżyć; 2) dochodzić, osiągać.

approximately, adv. (-li) w przybliżeniu, około, mniej więcej.

approximation, s. (epraksimej'szen) przybliżanie się, przybliżenie, zbliżanie się do poprawnego przypuszczenia; mat. zbliżanie się do poprawnego obliczenia lub rozwiązania, wartość przybliżona niezupełnie dokładna.

approximative, adj. (eprak'symej'tiw) przybliżony.

approximatively, adv. (-li) w przybliżeniu.

approximateness, s. (-nes) przybliżenie.

appui, s. (apjü'; z fr. oparcie) 1) przest. oparcie, podpora; 2) jazda konna wzajemne oparcie ręki jeźdźcy i pyska wierzchowca zapomocą uźdz, trzeli i wędzidla.

appulse, s. (epo'iz) 1) pędzenie ku—(dat.) gnanie ku—(dat.) uderzenie o—(acc.); 2) astron. zbliżenie się ciała niebieskiego do drugiego.

appulsion, s. (epo'iszen) 1) pędzenie ku—(dat.), gnanie ku—(dat.), uderzenie o—(acc.); 2) pr. cyw. oderwanie widocznego kawałka brzegu i przeniesienie go przez strumień na inne miejsce, w odr. **alluvion** namulenia.

appurtenance, **appurtenant**, s. (epör'tinens, epör'tinent) przynależność, przynależność, część przynależna nieoddzielnie do czegoś innego np. tytuł związany z własnością pewnego majątku ziemskiego, prawo przechodu itp.

appurtenant, adj. przynależny, przynależny, np. prawo przechodu przynależne do pewnego budynku lub gruntu.

apraxia, s. (aprek'sja) med. utrata możliwości rozpoznawania przedmiotów lub ich zastosowania.

apricate, adj. (ep'rikejt; APRICUS ł. wystawiony na słońce) r. leżący w słońcu.

aprication, s. (eprikej'szen) r. kąpiel słoneczna.

apricot, s. (ej'prikot, e'prikot; ar. al birkuk, wł. arbicocco) bot. aprywkoza, większy rodzaj moreli, PRUNUS ARMENIACA, duża śliwka koloru żółtawego, w smaku pomiędzy śliwką a brzoskwinia; także drzewo wydające ten owoc; **a. plum** bot. drzewo azjatyckie AMYGDALUS SIMONII, hodowane często w St. Zj., i jego owoc.

April, s. (ej'prił) kwiecień, czwarty miesiąc naszego kalendarza, 30 dni; przed reformą króla Numa Pompiliusza drugi miesiąc pierwotnego kalendarza rzymskiego; przen. symbol kapryśnej zmienności np. **the April in her eyes** (Szekspir), kwiecień pleców bo przeplata trochę zimy trochę lata (Adalberg); **A. fool** a) Prima Aprilis, dzień 1 kwietnia; b) osoba która padła ofiarą żartu na Prima Aprilis; c) w St. Zj. sa-sanka, **pasque flower**, PULSATILLA.

a priori (ejprio'ri, a prio'ri; ł. z góry) 1) log. na podstawie zasad lub wiadomości z góry przyjętych, w drodze dedukcji; 2) filoz. w zakresie pojęć lub wiadomości przyjętych lub dopuszczonych jako abstrakcyjna postawa doświadczenia, poznanie **a p.** wywiedzione z przyczyny, poznanie **a posteriori** wywiedzione ze skutku; 3) pot. arbitralnie, bez badania, na podstawie mniemania powziętego z góry przed badaniem.

apriorism, s. (aprio'rizm) 1) przypuszczenie apriorystyczne; 2) zasada rozumowania na podstawie metod apriorystycznych, nie na podstawie doświadczeń.

apriorist, s. (-'ryst) osoba wierząca że istnieją zasady apriorystyczne czyli transcendentale formujące to czego doświadczamy.

aprioristic, adj. (-ris'tyk) apriorystyczny.

apriority, s. (-'riti) apriorystyczność, poznanie wrodzone w umyśle przed poznaniem wynikającym z doświadczenia; rozumowanie apriorystyczne.

apron, s. (ej'pren, dawniej ej'pern) fartuch, fartuszek, także w rozmaitych zawodach pokrywa płócienna, skórzana, drewniana, metalowa, skórzany fartuch w powozie dla ochrony od błota; fort. metalowa pokrywa skarpy fortyfikacji; stol. spodnia deska wystająca u ramy okna; mar. (u falochronu) ława, i w wielu innych zastosowaniach.

apron, vs. (ej'pren) włożyć fartuch lub fartuszek, zaopatrzyć przedmiot w ochronę lub pokrywę.

a. lining stol. oprawa belki trzymającej klatkę schodową.

a. piece stol. belka trzymająca klatkę schodową.

a. roll mech. jeden z krawków po których posuwa się fartuch bez końca, **traveling a.**, jak np. u żniwiarko-wiazarki.

apropos, adj. (a'propo'; fr. à propos w tej sprawie, w tym związku, w tym celu) stosowny, odpowiedni, z of lub to.

apropos, adv. w tym związku; kiedy o tym mowa (**speaking of**); odnośnie do — (nigdy odnośnie z drugim przypadkiem!), przy tej sposobności, à propos (czytaj: a propo') tego (of lub to).

aprosexia, s. (aprosek'sja; gr. brak uwagi) med. chorobliwa niezdolność skupienia uwagi na jednym przedmiocie).

Apsaras, s. (ep'saras) pl. **Apsarases** (w ss. sing. Apsaras, pl. Apsarases) mit. hind. nimfa z nieba Indry; nimfy te zwane żonami bogów są małżonkami Gandharwów i dostają się też w nagrodę bohaterom poległym w boju; rodzone są z piany morskiej (mit podobny do mitu o narodzinach Afrodyty).

apse, s. (eps) absyda, apsyda; astr. ob. **apsis** 1); bud. wystająca część budowli w szcz. kościoła, zwyczajnie półkolistą, w bazylice rzymskiej zazwyczaj naprzeciw wejścia, gdzie w kościołach chrześcijańskich zwykle bywa ołtarz; w dawniejszych kościołach dwie absydy, po stronie wschodniej i zachodniej, wschodnia obejmuje chór i tron biskupa; hist. kośc. miejsce przechowywania zabytków świętych; mat. ob. **apsis** 3).

apsidal, adj. (ep'sideł) dotyczący absydy; a. **distance** ob. **apsis** 1).

apsidole, s. (epsi'di-oł) mała absyda, w kościołach mających jedną większą i kilka małych.

apsis, s. (ep'sis) pl. **apsides** (ep'sajdz) absyda, apsyda; 1) astr. najbliższy i najdalszy punkt orbity od ośrodka przyciągania, punkt odśrodkowy i przysłoneczny, np. aphelium i perihelium, apogium i perigeum księżycy; odśrodkowy punkt zwany **higher a.**, przysłoneczny — **lower a.**; linia łącząca oba te punkty, **line of apsides**, linia absyd; oddalenie każdego z tych punktów od środka **apsidal distance**; 2) bud. ob. **apse**, bud.; 3) mat. w orbicie i w każdej krzywej określonej spólrzędnymi, punkty w których wektor osiowy jest największy i najmniejszy; 4) przest. obwód, orbita.

Apsu, s. (ap'su) mit. bab. Głębina, pierwotny zamęt (chaos) w postaci powszechnego zalewu, zapelnionego potworami; z **A.** zrodził się bogowie, a pokonał go Ea.

apt, adj. (ept') 1) stosowny, zdalny, przydatny, nadający się; 2) skłonny, mający naturę nadającą się, podlegający; 3) gotów, chętny.

apteral, adj. (a'pterał) nie mający skrzydeł, 1) bud. o kolumnadzie bez bocznych skrzydeł; 2) zool. ob. **apterous** 2).

apterous, (a'pterōs) bezskrzydły, 1) bot. nie mający bocznych tkanek podobnych do skrzydeł; 2) zool. nie mający skrzydeł.

Apteryx, s. (a'pteryks, a. p. i pteryks gr. skrzydło) zool. nietop, kiwi, rodzaj ptaków biegających, **ratites**,

rzędu HETEROGNATHÆ, nietop, o małych skrzydłach niezdatnych do lotu, o krótkich a silnych nogach, ukryte we dnie, żerujące nocą, z powodu smacznego mięsa prawie wytępione; także osobnik tego rodzaju; **A. AUSTRALIS**, wyłącznie w pld. części Nowej Zelandii, gdzie zwany jest kiwi, **A. MANTELLI** w pld. części.

Aptian, adj. (ap'tien; od Apt we Francji) geol. aptyjski, dotyczący najmłodszej warstwy dolnej serii kredowej w Europie.

aptitude, s. (ap'titiud) zdolność, zdadność, skłonność, właściwość, przysposobienie przyrodzone lub nabyte, zdolność do nauki.

aptly, adv. (apt'li) stosownie, w odpowiedni sposób, w sposób nadający się do sposobności, zgrabnie.

aptness, s. (ent'nes) zdadność, skłonność.

aptote, s. (ep'tot; a. p. i ptotos' gr. dający się odmieniać) gram. rzeczownik nieodmienny, rzeczownik nie dający się odmieniać.

aptotic, adj. (eptot'ik) nie dający się odmieniać, nie fleksyjny np. **a. language** język nie posiadający fleksji.

aptyalism, s. (eptaj'alizm; a. p. i ptyalon' gr. ślina) med. brak lub niedostatek śliny APTYALISMUS.

Apulian, adj. (apiu'lien) apulijski, dotyczący Apulii, na pld. starożytnej Italii (Puglia w późniejszych Włoszech, dzisiaj prowincja Foggia, Bari de.le Puglie i Lecce); **A. pottery** naczynia gliniane w szcz. wazy zdobione jasno czereśniowym rysunkiem na czarnym tle.

Apulian, s. mieszkanie Apulii, ze starożytnego szczepu (prawdopodobnie pelazgijskiego) zawojowanego około 326 przed Chr. przez Rzymian.

Apus, s. (ej'pes; a. p. i pus gr. noga) 1) astron. pld. gwiazdozbiór (57 gwiazd do 7 wielkości), Rajska Ptak; 2) zool. przekopnica, **A. CANCRIFORMIS**, skorupiak z rzędu liścionogich, PHYLLPODA, częsty w wysychających kałużach, do 2" długości.

apyretic, adj. (apire'tik; a. p. i pyr gr. ogień) med. bezgorączkowy.

apyrexia, **apyrexy**, s. (a'pirek'sja, 'si) med. bezgorączkowość, bezgorączkowość, STATUS AFEBRILIS.

apyrexial, adj. (-'sjeł) med. bezgorączkowy.

aqua, s. (e'kwa, ł. woda) apt. woda, ciecz, płyn, roztwór; **a. ammonia** roztwór wodny amoniaku, silnie alkaliczny; **a. bulliens** med. ukrop, war, wrzątek, woda kipiąca, skrót **aq. bull.**; **a. destillata**, apt. woda destylowana; **a. fontana** woda źródłana, woda zdrojowa, woda kryniczna; **a. fortis** kwas saletrowy (słabszy niż gatunki handlowe), dawniej sedwaser, szedwaser, z niem. Scheidewasser (czytaj: szajdewaser); **a. labyrinthi** anat. czysta rzadka ciecz w błędniku labirynth LABIRYNTHUS ucha wewnętrznego; **a. marina** min. akwamaryn, ob. **aquamarine**; **a. mirabilis**, a. **coelestia**, a. **composita** apt. średniowieczne kordiały; **a. regia** chem. królewska wo-

da, mieszanina kwasu azotowego i solnego rozpuszczająca złoto i platynę; **a. tofana** (wł. a'kwa tofana) hist. wł. trunek bez smaku i bez zapachu zawierający arsenik, wyrabiany i sprzedawany w w. XVII przez Sycylianiek nazwiskiem Tofana lub Toffiana w Palermo, która podobno otruła nim przeszło 600 osób; **a. vitæ** (ak'wa waj'ti) okowita, alkohol, wódka.

aquæmanale, s. (akuimanej'li; **AQUA** ł. woda, **MANUS** ł. ręka) pl. **aquæmanalia** (ekuimanej'lie) 1) dzbaneczek starorzymski lub średniowieczny do polewania rąk przed uczcą; kość miedniczna do umywania rąk używana dawniej podczas odprawiania mszy.

aquamarine, s. (ej'kuamarin') min. akwamaryn, przezroczysty gatunek berylu, typowo barwy niebieskawo-zielonej, używany jako klejnot, $\text{Be}_3\text{Al}_2\text{Si}_6\text{O}_{18}$, t.7.5 do 8, c.w. 2.8.

aquapuncture, s. (ejkuaponk'cier) med. podskórny zastrzyk wodny dla złagodzenia bólów.

aquarelle, s. (ekwarel') szt. p. akwarela, obraz wykonany farbami wodnymi.

aquarellist, s. (-ist) szt. p. akwarelista (m), akwarelistka (f), twórca akwareli, artysta zazwyczaj malujący farbami wodnymi.

aquarial, **aquarian**, adj. (ekuej'rieł, -rien, ekuo'rieł, rien) dotyczący akwarium.

Aquarian, s. (ekuej'rien, hist. kość. akwarianin, hydroparasta, członek sekty używającej wody w komunii świętej, np. Enkratyci i inne sekty liczne w pierwotnym chrześcijaństwie nie spożywający mięsa ani wina.

aquarium, s. (-riom) akwarium, pl. **aquariums** akwaria, sztuczny zbiornik wody, zwyczajnie zaopatrzone w ślany szklane, w którym przechowuje się zwierzęta i rośliny wodne w otoczeniu możliwie podobnym do naturalnego.

Aquarius, s. (-ries) astr. Wodnik, 1) pld. gwiazdozbiór (276 gwiazd do 7-ej wielkości); 2) jedenasty znak zodiaku.

aquarter, adv. (akuar'czör) mar. r. na ćwierć, w kierunku 45° za prostopadłą (za trawersem).

aquatic, adj. (ekua'tik) dotyczący wody, wodny, żyjący w wodzie lub nad wodą; **a. fowl** ptactwo wodne.

aquatic, s. 1) zwierzę wodne, roślina wodna; 2) pl. sporty wodne.

aquatint, **aquatinta**, s. (ej'kuatint', ej'kuatint'e) akwatinta, sposób miedziorytnictwa naśladowujący akwarele przy zastosowaniu kwasu saletrowego; także sztych tak wykonany.

aquatint, vt. używać techniki akwatintowej.

aquatinter, s. (-er) artysta używający techniki akwatintowej.

aqueduct, s. (ekuidokt') 1) wodociąg, kanał, przewód wielkich ilości wody; 2) akwedukt, most służący do przeprowadzenia wodociągu nad doliną, rzeką itp., zwany także **a. bridge**; 3) anat. przewód w narządzie, w szcz. **a. of Sylvius** (e. ow

sil'wicz, Jakub Dubois, czytaj: dibo'a', z łac. Sylvius, 1478-1558) przewód łączący trzecią i czwartą komorę mózgu; **a. of Fallopius** (e. ow felo'pies, Gabriel Fallopio z Modeny, 1523-1562) kanał Fallopiusza, wyłobienie we wnętrzu kości skroniowej, którym przebiega część nerwu twarzowego **facial nerve** **NERVUS FACIALIS**.

aqueo-, przedr. (ej'kuio-) wodno-, wodnisty-, ob. **aqueous**.

aqueoglacial, adj. (-glej'szeł) geol. wykonany pod wpływem wody i lodu, wodno-lodowy.

aqueigneous, adj. (-ig'ni-ös) geol. wykonany pod wpływem wody i ognia, wodno-ognisty.

aqueous, adj. (ej'kui-ös) 1) wodny, wodnisty, dotyczący wody, podobny do wody, pełen wody; 2) wykonany pod wpływem wody, zrobiony z wody, **a. fusion** chem. utrata (na powietrzu) wody w krystalizacji, np. u soli glauberskiej czyli mirabilitu (dziesięciowodor siarczanu sodowego); **a. humor**, anat. jasna ciecz wypełniająca przestrzeń między rogówką a soczewką oka; **a. rocks** geol. skały powstałe z osadów z wody, w odr. **aeolian rocks** skał powstałych z osadów nawianych przez wiatry; **a. tint** szt. p. farba prawie bezbarwna; **a. tissue** bot. tkanka wodna, odznaczająca się bardzo wąskimi przestworami międzykomórkowymi, skutkiem czego traci mało wody przez parowanie, natomiast zasila wodą inne tkanki i magazynuje wodę np. u kserofitów czyli suchorośli, roślin suchych klimatów.

aqueously, adv. (-li) wodnisty, przez wodę, za pomocą wody.

aqueousness, s. (-nes) r. wodnistosc, wilgotność.

aquiculture, s. (ej'kuikoł'czör) hodowla zwierząt i roślin wodnych.

aquicultural, adj. (-ał) dotyczący hodowli tego co żyje w wodzie.

Aquifoliaceæ, s. pl. (-fo'liej'si-i) bot. rodzina drzew i krzewów ostrokrzewiowych, rzędu mydleńcowych **SAPINDALES**, obejmująca 6 rodzajów a około 170 gatunków, m. i. **ILEX AQUIFOLIUM** ostrokrzew koleczasty; **ILEX PARAGUAYENSIS** dostarczający "herbaty brazylijskiej" **yerba**; **ILEX CASSINE** w Amer. Płn. dostarczający lekarstwa **blackdrink**.

aquifoliaceous, adj. (-szös) bot. dotyczący rodziny ostrokrzewów **Aquifoliaceæ**.

Aquila, s. (e'kuila) pl. **Aquilæ** (-i) 1) astr. Orzeł, gwiazdozbiór pld. (wraz z Antinousem 146 gwiazd do 7-ej wielkości); alfa **Aquilæ** Altair odległy od Ziemi 16 lat świetlnych; 2) zool. orzeł, typowy rodzaj orłów, z rodziny **FALCONIDÆ**, podrząd **ACCIPITRES**, rząd **FALCONIFORMES**, obejmujący orla przedniego **golden eagle** **A. CHRYSAËTOS** o długości ciała 85 cm., i pokrewne gatunki, jakoto: **A. NÆVIA**, orlik, **A. ORIENTALIS**, orlik stepowy, **A. CLANGA**, orlik grubodzioby, w Australii **A. AUDAX**; w Polsce w zimie dość częsty orzeł cesarski **imperial eagle** **A. MELANAËTUS** czyli **LELIACUS** o długości ciała do 75 cm.;

pospolicie na wybrzeżu Bałtyckim orzeł bielik, długość ciała do 100 cm., ob. **eagle**.

Aquilaria, s. (-lej'rie) bot. nieliczny rodzaj azjatyckich drzew rodziny wawrzynkowatych, **THYMELÆACEÆ**, rzędu miętowych, **MYRTALES**, o łaniowatych całobrzegich liściach i czterokrotnych kwiatach; owoc: jagoda; **A. AGOLLOCHA** rajskie drzewo, orle drzewo.

Aquilegia, s. (ej'kuili'dzia i e'kuili'dzi-a) bot. orlik, rodzaj roślin rodziny jaskrowatych, **RANUNCULACEÆ**, rzędu wielowoczkowych **POLYCARPICÆ**, o liściach skrętoległych, o pięknych zwisających kwiatach z ostrogą; owoc: mieszek, niełupka lub jagoda; **A. VULGARIS garden columbine** orlik ogrodowy.

aquiline, adj. (e'kuilin i e'kuilajn) 1) orli, dotyczący orła, podobny do orla; **a. flight** orli lot; 2) orli, zagięty jak dziób orla, w szcz. **a. nose** orli nos, uważany za typ szlachetnej piękności męskiej, jak nos Artura Potockiego na portrecie Jana Matejki.

Aquilon, s. (e'kuilan) przest. Akwilon, wiatr pld.

Aquitania, adj. (ekuie'tien) 1) akwitański, dotyczący starożytnej Akwitanii, zamieszkałej przez Iberów, pld. Galii; 2) geol. dotyczący piętra w oligocenie europejskim; 3) geog. dotyczący niziny rzeki Garonne we Francji.

Aquitania, s. mieszkaniec starożytnej Akwitanii (pld.-zach. Galii).

aqueose, adj. (ejkuoz', ej'kuoz) wodnisty, ob. **aqueous**.

aquosity, s. (-iti) wodnistosc, wilgotność.

ar, s. (ar) ar, miara powierzchni, ob. **are**.

-ar, przyr. (ar) 1) oznaczający przynależność lub właściwość, jak **consular**, **globular**; 2) w zastępstwie ł. -arius, vicar ob. -ary; 3) r. w zastępstwie -er, np. **liar**, **peddler**.

Ara, s. (ej'ra) astr. Ołtarz, gwiazdozbiór pld. (86 gwiazd do 7-ej wielkości), na pld. od ogona Niedźwiadka; także **Altar**; genet. **Aræ** np. **alpha Aræ**.

Arab, adj. (e'rab) arabski, ob. **Arabian**.

Arab, s. (e'rab) 1) Arab, członek jednej z najstarszych i stosunkowo najczystszej utrzymanych ras ludzkich, pierwotnie semici zamieszkałi od niepamiętnych czasów na półwyspie arabskim; obecnie nazwa ta obejmuje prócz beduinów także mieszkańców Indyi, Afryki, Madagaskaru; 2) arab, koń rasy arabskiej; 3) ulicznik, młody włóczęga, zwykle **street Arab**.

araba, s. (era'ba) araba, na Bliższym Wschodzie ciężki wóz bez sprężyn i resorów, zwykle kryty.

araban, s. (-n) chem. araban, pen-tozan dający w hydrolizie arabinozę.

arabesque, adj. (erabesk') 1) przest. arabski; 2) arabeskowy.

arabesque, s. 1) arabeska, symetryczna ozdoba lub styl zdobniczy, malowana, rzeźbiona lub inkrustowana; w czasach starożytnych Grecy

i Rzymianie tworzyli arabeski z motywów roślinnych wplatając postacie ludzkie lub zwierzęce, w sztuce arabskiej postacie żywych stworzeń są (z przyczyn religijnych) wykluczone. ob. *moresque*; 2) arabeska, utwór muzyczny mający charakter regularności i lekkości podobny do tego jaki ma a. w sztuce malarskiej.

arabesque, vt. zdobić arabeskami.

Arabian, adj. (arej'bien) 1) arabski, dotyczący Arabii lub Arabów; **A. bird** feniks; **A. coffee** mokka; **A. horse** arab, rasa końska znana ze zgrabności i wytrzymałości, inteligencji i szybkości; **A. jasmine** pnący jaśmin z Indyj Wsch. rozpowszechniony w krajach podzwrotnikowych dla obfitości wonnych kwiatów; **A. millet** proso arabskie, sorgo czyli gryza, **Johnson grass**; **A. tea** herbata arabska, ob. *kat*.

Arabian, s. Arab.

Arabic, adj. (era'bik) 1) arabski, dotyczący Arabii, Arabów, języka arabskiego; 2) chem. arabski, dotyczący przezroczystego kwasu zawartego w gumie arabskiej; kwas ten jest to pentozan wydający w hydrolizie arabinozę; **A. architecture** bud. budownictwo saraceńskie, w szcz. styl budowlany w Syrii i Egipcie w pierwszym stuleciu po Hegirze (622-722); **A. numerals** lub *figures* cyfry arabskie: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, i genialny znak 0, którego Grecy i Rzymianie nie znali.

Arabic, s. język arabski, język semicki mający alfabet złożony z 28 głosek, ob. *Semitic languages*.

arabin, s. (e'rabin) 1) kwas arabski, 2) klej w szcz. z gumy arabskiej.

arabinose, s. (e'rabino'z) chem. arabinosa, związek organiczny $C_5H_{10}(OH)_4CHO$ czyli $C_5H_{10}O_5$ z klasy monosacharydów pentoz, posiadający trzy optycznie rozmaite odmiany, zwany także *pentinose*.

arabiosic, adj. (-'syk) dotyczący arabinozy.

Arabis, s. (era'bis) bot. rozległy rodzaj ziół z rodziny krzyżowych, *CRUCIFERÆ*, pospolity na pñ., także *rock cress* rzęzucha skalna; **A. ALPINA** gęsiówka.

Arabist, s. (e'rabist) arabista, badacz języka arabskiego i literatury arabskiej; przest. (w dawnych wiekach) uczeń arabskiej szkoły chirurgii.

arabite, s. (-ajt) chem. arabit, alkohol $C_5H_{12}O_6$, słodka krystaliczna substancja, zredukowana z arabinozy.

arable, adj. (-i) uprawny, nadający się pod uprawę rolną.

arable, s. (e'rabl) grunt uprawny, grunt rolny.

Araby, s. (-i) 1) przest. Arab; 2) przest. i poet. Arabia.

Araceæ, s. pl. (erej'si-i) bot. obrazkowate, rozległa rodzina roślin jednoliściennych rzędu *pochwookwiatowych*, *SPADICIFLORÆ*, przeważnie podzwrotnikowych, obejmująca przeszło 100 rodzajów i 900 gatunków (z czego w Polsce 3 gatunki: obrazki *ARUM*; tatarak, *ACORUS CALAMUS*; i czermień, *CALLA PA-*

LISTRIS); kwiatostan gęsty kłosokształtny z grubą osiową w której często kwiaty są zagłębione lub też z mięsistą kolbą okrytą szerokim pochwowatym kolorowym listkiem na tej samej osi; owoc: jagoda.

araceous, adj. (-'szes) bot. obrazkowaty, dotyczący rodziny *Araceæ*.

arachic, **arachidic**, adj. (are'kik, eraki'dik) chem. dotyczący kwasu tłuszczowego $C_{20}H_{40}O_2$ znajdującego się w oleju orzechy *peanut ARACHIS HYPOGÆA*, w maśle itd.

Arachis, s. (e'rakis) bot. orzacha, nieliczny rodzaj roślin motylkowatych, *PAPILLIONACEÆ*, przeważnie brazylijskich, znamiennych tym że ich zapłodnione zalążki (zawiazki owocowe) pogrążają się pod ziemię i tam dojrzewają; **A. HYPOGÆA** *common peanut* orzacha podziemna, orzeszek ziemny.

Arachne, s. (arek'ni; ara'chne gr. pajak) mit. klas. Arachne, dziewczyna lidyjska zamieniona przez boginię Minerwę, żonę Jowisza, w pajaka za to, że usiłowała współzawodniczyć z boginią w sztuce tkania i wiązania.

Arachnida, s. pl. (arek'nida) zool. pajęczaki, klasa gromady stawonogów, *ARTHROPODA*, z reguły tchawkodysznych, podgromady szczękorożkowatych, *CHELICERATA*, mającej zamiast czułków szczękorożki, *CHELIOCERÆ*, obejmująca 7 rzędów (bez skrzydeł): skorpiony czyli niedźwiadki, *SCORPIONIDA*; solpugi, *SOLPUGIDA* czyli *SOLIFUGA*; zaleszczotki, *PSEUDOSCORPIONIDA*; spawęki, *PEDIPALIDA*; kosarze, *OPILIONIDEA* czyli *PHALANGIDA*; pajaki, *ARANEIDA*; i roztocze, *ACARINA*.

arachnidan, adj. (-n) zool. pajęczakowy, pajęczakowaty, dotyczący klasy *Arachnida*.

arachnidium, s. (erekni'djom) zool. narząd przedny pajaka składający się z gruczołów przednich *spinning glands GLANDULÆ TEXTORIÆ*, brodawek rzędnych czyli kędzielników *ducts PAPILLÆ TEXTORIÆ* i narządu przedzącego *spinnerets*, ob.

arachnitis, s. (-naj'tis) med. zapalenie pajęczakowatej błony mózgowej *ARCHNOIDEA*, ob. *arachnoid*, adj. 2.

arachnoid, adj. (arek'noid) 1) pajęczynowaty, podobny do pajęczyny; 2) anat. pajęczakowaty (Kaczkowski), pajęczkowaty (Sawiczewski), pajęczynowaty, pajęczyniasty, pajęczynowy, pajęczkowy (Łuczkiwicz), pajakowy (Jasiński), dotyczący pajęczynówki, *ARACHNOIDEA*, cienkiej błony mózgu i szpiku między *DURAMATER* a *PIA MATER*; 3) bot. pajęczynowaty, pokryty miękkimi cienkimi nitkami; 4) zool. pajęczakowaty, dotyczący pajęczaków.

arachnoid, s. 1) anat. pajęczynówka, cienka błona mózgowa *ARCHNOIDEA*; 2) zool. osobnik z klasy pajęczaków *ARACHNIDÆ*.

Aragonese, adj. (eragoniz') aragoński, dotyczący Aragonii.

Aragonese, s. 1) Aragończyk (m), Aragonka (f); 2) Aragończyk, mieszkańcy Aragonii, obejmującej dzi-

sią prowincje Huesca, Saragossa i Teruel na pñ. Hiszpanii; 3) język aragoński.

aragonite, s. (e'ragonajt') min. aragonit, sylikoid, węglan bezwodny $CaCO_3$ tak samo jak kalcyt lecz rombowy (kalcyt — trygonalny) i różniący się też pod innymi względami, t. 3.5-4, c.w. 2.9-3; minerał wybitny w hist. min. dla nader ważnej roli jaką odegrał w odkryciu wielopostaciowości.

Arago's disk (ara'gos dysk, Dominik Franciszek Arago, astronom i fizyk francuski, 1786-1853) elek. tarcza Aragona, naelektryzowany krążek z metalu niemagnetycznego poziomu wirujący pod zwisującą igłą magnetyczną.

Arakanese, adj. (arakaniz') arakański, dotyczący Arakanu, prowincji w Burmie Brytyjskiej.

Arakanese, s. 1) mieszkancie lub mieszkanka Arakanu, mieszkańcy Arakanu; 2) język arakański ob. *Indo-Chinese*.

Arales, s. pl. (arej'liz) bot. 1) w klasyfikacji Lindleya rząd roślin obejmujący rodziny obrazkowatych, *ARACEÆ*, i jej pokrewne; 2) w nowszej klasyfikacji rząd roślin jednoliściennych, *monocotyledonous*, obejmujący rodziny rzęśowatych, *LEMNACEÆ*, i obrazkowatych, *ARACEÆ*.

Aralia, s. (arej'lia) bot. narda, rozległy rodzaj trwałych ziół, krzewów i drzew znamiennych dla rzędu araliowatych, *ARALIACEÆ*; **A. SIEBOLDI** dziegława japońska; **A. SPINOSA** *Hercules'* club maczuga Herkulesa; **A. RACEMOSA** *American spikenard* narda, nardus, szpikenarda; **A. NUDICAULIS** *wild sarsaparilla* kolcowój.

Araliaceæ, s. pl. (arej'liej'si-i) bot. araliowate, bardzo ważna rodzina roślin rzędu *APIALES* lub *UMBELLIFLORÆ*, do której należą dereniowate, *CORNACEÆ* i baldaszkowate, *UMBELLIFERÆ*; w Polsce jedyną rośliną araliowatą jest bluszcz, *HEDERA HELIX*.

Aralu, s. (ara'lu) mit. bab. mieszkanie zmarłych, rozległa przestrzeń w środku ziemi pod rządami Nergala i jego złośliwej połowicy Allatu.

Aramæan, **Aramean**, adj. (eremi'en) aramejski, dotyczący biblijnego kraju Aram (wzgórze); prawdopodobnie Syria i Mezopotamia (Irak).

Aramæan, **Aramean**, s. (eremi'en) Aramejczyk (m), Aramejka (f), członek semickiego narodu zamieszkającego w czasach biblijnych w kraju Aram; 2) w szerszym znaczeniu semita gałęzi pñ., obejmującej Asyrian, Babilończyków, Fenicjan, Żydów, Kanaanitów i właściwych Aramejczyków; 3) język aramejski, ob. *Semitic languages*.

Aramaic, adj. (erame'ik) aramejski; **A. alphabet** zaginiony alfabet aramejski, z którego pochodzą alfabety syryjski, hebrajski i arabski; był niegdyś panującym handlowym alfabetem Azji.

Aramaic, s. grupa języków semickich, w szcz. język aramejski, syryjski, biblijny, palestyński i samary-

tański; języka tego używał Jezus Chrystus.

Aramaism, s. (erame'izm) kultura aramejska, wpływ aramejski, właściwość aramejska, dialekt aramejski.

Araminta, s. (eramin'ta) imię żeńskie nadawane przez dramaturgów epoki Restauracji osobom niesympatycznym.

araneid, s. (erani'id) zool. pajak.

Araneida, s. pl. (erani'ida) zool. pajaki, rząd klasy pajęczaków, ARACHNIDA, mają ciało krępe lub wydłużone podzielone na głowotułów, cephalothorax, odwłok, abdomen, i niekiedy zaodwłok; szczękorożki, cheliracerae, zmienione na trujące kły; dwie pary przysadek gębowych, cztery pary odnóży na głowotułowie, leglike pedipalpi, oczy pojedyncze, ocelli, narządy przednie u końca odwłoku; oddychają workami płuc albo tchawkami, TRACHEAE, w odwłoku.

araneidan, adj. (-iden) pajęczy.

areneidan, s. zool. pajak.

Arapahoe, s. (arepa'ho) Indianin z wojowniczego szczepu plemienia Algonquin, dawniej zajmującego przestrzenie wzdłuż Gór Skalistych, dziś przeważnie osiadłego w Oklahoma i Wyoming.

arapaima, s. (erapaj'ma) zool. arapaima, pld.-amer. podzwrotnikowy szczupak z rodziny OSTEOGLOSSIDAE, z głową chronioną kośćmi, wyrasta do 15' (4½ m.), uchodzi za największą rybę rzezną.

arar, s. (ej'rar; nazwa marokańska) sandaraka.

arara, s. (arej'ra; nazwa Indian Tupi) 1) etnol. szczep Karaibów w Brazylii; 2) zool. miejscowa nazwa brazylijskiej papugi macaw z rodzaju ARARA; 3) zool. kakadu palmowa w Australii, MICROGLOSSUS ATTERIMUS.

araroba, s. (eraro'ba; nazwa miejscowa Indian Tupi) 1) apt. gorzki pył brazylijskiego drzewa VOUACAPOUA ARAROA, ob. crysarobin i Goa powder; 2) bot. drzewa brazylijskie CENTRALOBIUM ROBUSTUM, dla swych pręgów zwane zebrawood.

Araucanian, adj. (erokej'nien) dotyczący Araukanów.

Araucanian, s. Araukanin, członek szczepu indiańskiego w pld. Chile i Argentynie, mającego własny język i znanego stąd, że utrzymał niezawisłość wobec Inkasów i tak samo walczył wytrwale przeciw Europejczykom.

Araucaria, s. (eroke'ria) bot. igława, rodzaj wysokich drzew szpilkowych z rodziny jodłowatych, ABIE-TACEAE, obejmujący 10 gatunków rosnących w Amer. Pld. i w Australii; także a. drzewo tego rodzaju, igława, araukaria.

arauccarian, adj. (-en) bot. igławowy.

Arawak, s. (a'rauak) pld. amer. szczep indiański o niskim poziomie, zamieszkały w pld. Boliwii i na Antylach.

Arawakan, adj. (arau'kan) dotyczący szczepu Arawak.

Arbaces, s. (ar'basiz) 1) impetycz-

ny bohater "King or no King" Beaumonta i Fletchera; 2) oblesny kapłan Izdydy w "Last Days of Pompeii" Edwarda Jerzego Bulwera-Lyttona.

arbalest, **arbalist**, s. (ar'balest, ar'balist) kusza, przyrząd do ciskania grotów na sprężynie, łuk z żelaza lub stali, cięciwa z kręconego rzemienia lub ze sznura, cyngiel na kształt kurka u strzelby, z lewarem do naciągania łuku.

arbalester, **arbalister**, s. (-er) kusznik, kuszny (sc. strzelec).

arbalo, s. (arbalo') zool. bardzo duża jaszczurka zach.-ind. AMEIRA PLEI, pospolita wśród trzciny cukrowej.

arbitrer, s. (ar'biter) 1) rozjemca, sędzia polubowny, arbitrer osoba obrana lub mianowana z prawem rozstrzygania sporów, ob. arbitrator; 2) osoba mająca nieograniczone prawo decyzji, ob. umpire, referee; a. elegantiarum (arbitrer elegancja-rum) i a. elegantiae znawca dobrego tonu, tytuł dany przez Tacyta Petroniuszowi.

arbitrable, adj. (-trebl) 1) dający się rozstrzygnąć w drodze polubownej; 2) podlegający rozstrzygnięciu przez sąd polubowny.

arbitrage, s. (-tredź) 1) przest. rozstrzygnięcie arbitra; 2) kup. arbitraż, kupno i sprzedaż tego samego waloru równocześnie na dwóch giełdach, przy czym zysk polega na różnicy kursów, ob. arbitration, 2).

arbitragist, s. (-ist) kup. arbitrażer, spekulant zarabiający na arbitrażu na giełdzie, ob. arbitrage s. 2).

arbitral, adj. (arbit'rel) 1) polubowny, 2) r. arbitralny, ostateczny, niedopuszczający apelacji.

arbitrament, s. (arbit'rement) 1) prawo rozstrzygnięcia; 2) wydanie wyroku polubownego; 3) zapłata należna sędziemu polubownemu.

arbitrary, adj. (arbit'reri) 1) arbitralny, niezawisły od żadnych ustalonych praw i zasad, polegający na własnym osądzeniu; 2) arbitralny, zawisły od widzimisię; arbitralny, despotyczny, nieograniczony żadnym prawem, absolutny.

arbitrate, vi. (-rejt) 1) zadecydować; 2) rozsądzać jako arbitrer.

arbitrate, vt. 1) rozstrzygać za pomocą sądu polubownego; 2) przedłożyć sądowi polubownemu do rozstrzygnięcia; 3) kup. arbitrażować, prowadzić arbitraż na giełdzie.

arbitration, s. (arbitrejszen) 1) rozsądzanie za pomocą sądu polubownego; 2) w wielu prawodawstwach) obowiązek przedłożenia sporu pod rozstrzygnięcie arbitra lub arbitrow; compulsory a., przymusowy rozjem; 3) kup. a. of exchange arbitraż, obliczenie różnicy ceny tego samego waloru w ten sam dzień na rozmaitych giełdach świata, z uwzględnieniem warunków, kosztów, odsetek itd. ustanowionych na każdej z tych giełd; jeżeli w grę wchodzi dwa kraje i dwie waluty, zowie się simple a., jeżeli trzy lub więcej—compound a.; 4) kup. arbitrażowanie, kupno i sprzedaż tego samego waloru równocześnie na kilku giełdach świata w celu wyzyskania róż-

nicy kursów tego waloru na owych giełdach.

arbitrational, adj. (arbitre'szoneł) arbitrażowy.

arbitrative, adj. (arbit'retyw) polubowny.

arbitrator, s. (arbitrej'ter) 1) arbitrer, sędzia polubowny, sędzia rozjemczy; obecnie wyraz ten jest w prawodawstwie amer. i ang. używany częściej i chętniej niż arbitrer; 2) osoba rozstrzygająca bez ograniczeń przez żadne ustawy i zasady tylko na podstawie swego sumienia, ob. arbitrer, umpire, referee.

I) **arbor**, **arbour**, s. (ar'ber; od herbs) 1) przest. trawnik, murawa; 2) przest. sad, ogród; 3) altana, pergola, ocienione lekkie zabudowanie ogrodowe z żerdzi okryte winem, powojem, pnączami, w celu siedzenia w cieniu lub przechadzania się w cieniu.

II) **arbor**, s. (ar'ber; od arbor i. drzewo) 1) bot. pl. arborea drzewo; 2) przest. drzewo genealogiczne; 3) pl. arbors mech. wał, oś, ob. mandrel; engaging a. mech. wał sprężyny; transversal a. mech. wał poprzeczny; A. Day dzień sadzenia drzewek, w St. Zj. obchodzony pod koniec kwietnia lub z początkiem maja, połączony zazwyczaj z zamknięciem szkół na ten dzień; a. Dianae chem. strął srebra w postaci drzewa; a. Saturni chem. strął ołowiu w postaci drzewa.

arboreal, adj. (arbo'riel) 1) drzewny, drzewiasty, dotyczący drzewa; 2) żyjący na drzewach, nadrzewny.

arbored, **arbourd**, adj. (ar'bord) zaopatrzony w altanę, zaopatrzony w krytą aleję drzew.

arborescent, adj. (arbo'ri-ös) 1) załesiony, zadrzewiony; 2) drzewiasty w odr. ziół i krzewów; 3) nadrzewny, żyjący na drzewach, rosnący na drzewach.

arboresce, vi. (ar'bores) rość tak jak drzewo.

arborescence, s. (-ens) rozwój taki jak drzewa, podobieństwo do drzewa z wyglądu lub kształtu.

arborescent, adj. (-ent) podobny do drzewa, mający drzewiastą łodygę, drzewny, gałęzisty, krystalizujący w postaci gałęzi.

arborescently, adv. (-li) na sposób drzewa, drzewiasto.

arborescently, adv. (-li) na sposób drzewa, drzewiasto.

arborescently, adv. (-li) na sposób drzewa, drzewiasto.

arborescently, adv. (-li) na sposób drzewa, drzewiasto.

arborescently, adv. (-li) na sposób drzewa, drzewiasto.

arborescently, adv. (-li) na sposób drzewa, drzewiasto.

arborescently, adv. (-li) na sposób drzewa, drzewiasto.

arborescently, adv. (-li) na sposób drzewa, drzewiasto.

arborescently, adv. (-li) na sposób drzewa, drzewiasto.

arborized, adj. (-ajzd) mający wygląd drzewa, mający kształt gałęzi lub okazujący rysunek słojów np. w minerale.

arborous, adj. (-ös) zadrzewiony, zalesiony, utworzony z drzew.

arbor vine (a. wajn') bot. ozdobny wilec *IPOMOEA TUBEROSA* na Jamajce, z rodziny powojowatych, *CONVOLVULACEAE*.

arbor vitæ i arborvitæ (a. waj'ti) 1) anat. a) drzewo życia mózdzku, drzewo Diany, rosochaty rysunek materii białej rozchodzący się po materii popielatej mózdzku; b) drzewo życia robaka (mózdzkowego, *ARBOR VITÆ VERMIS*); c) przest. drzewo życia macicy, *ARBOR VITÆ UTERI*, fałdy błony śluzowej w kanale szyjki macicznej, nazwa przestarzała, dziś marszczki pierzaste, *Plicæ PALMATÆ*; 2) bot. tuja, żywotnik, *THUJA*, rodzaj wieczne zielonych drzew i krzewów z rodziny cyprysowatych, *CUPRESSACEÆ*; także osobnik tego rodzaju.

arbustive, adj. (arbo's'tiw) dotyczący młodych drzewek, drzewkowy, szkółkowy.

arbutus, s. (ar'biutes, arbiu'tes) bot. arbutus, rodzaj drzew z rodziny wrzosiowatych, *ERICACEÆ*, w płd. Europy *A. UNEDO* drzewo truskawkowe *strawberry tree*, w zach. St. Zj. *madroña*, *madroña tree*, *drove tree*; 2) a. drzewo tego rodzaju; 3) mały krzew z rodziny wrzosiowatych, *ERICACEÆ*, *trailing a. EPIGAEAE REPENS* z małym, bardzo wonnym, białym lub różowym kwiatostanem w kształcie dzwonka podobnego do konwalii.

arc, s. (ark) 1) geom. łuk, część krzywej linii, np. łuk koła lub elipsy; 2) przedmiot podobny do łuku, np. łuk tęczy, łuk bramy, łuk tryumfalny, ob. *arch*; 3) astr. łuk gwiazd czyli krzywa jaką gwiazda przebiega od wschodu do zachodu; a. *light elek.* światło łukowe; a. *of approach* mech. łuk zazębienia zakreślony przez każdy ząb koła zębatego od chwili dotknięcia zęba drugiego koła zębatego aż do chwili pełnego zazębienia; a. *of recess* mech. łuk odzębienia zakreślony przez każdy ząb koła zębatego od chwili pełnego zazębienia aż do ostatniej chwili dotknięcia zęba drugiego koła zębatego; a. *of vision* astr. łuk najbliższej odległości od słońca na którym, gdy słońce jest poniżej widnokręgu, gwiazda lub planeta wychodząca z jego promieni staje się widoczną.

arc, vi. elek. tworzyć łuk elektryczny.

arca, s. (ar'ka) pl. *arcæ* (ar'si) arka, skrzynia, kość. a) w starym zakonie arka przymierza, skrzynia w której mieściły się przykazania boże; b) skrzynia zawierająca poświęcany chleb hostii; c) skrzynia, używana jako ołtarz, na której wieku poświęcano przybory eucharystyczne; d) skrzynia jałmużnicza; skrzynia na relikwie; patena ob. *paten*.

arcade, s. (arkejd') bud. arkada, a) szereg łuków z podpierającymi je słupami; b) budowla lub galeria złożona z takich łuków.

arcade, vt. zbudować arkady, zapatrzeć w arkady, w szcz. *arcaded* zbudowany w postaci krytego szeregu łuków na kolumnach.

Arcadia, s. (-ia) Arkadia, w starożytnej Grecji, kraina górzysta uchodząca w poezji za kraj prostych ludzi zadowolonych przyjemnościami wiejskimi i żyjących szczęśliwie w niezamąconym spokoju.

Acadian, adj. (-jen) arkadyjski, hist. gr. związek arkadyjski, utworzony z inicjatywy Epaminondasa około 370 przed Chr., *A. League*.

Acadian, s. Arkadyjczyk (m), Arkadyjka (f), mieszkaniec lub mieszkanka Arkadii, starożytnego kraju w Peloponezie greckim, symbol zadowolonego pasterza radującego się życiem spokojnym; hist. wł. *Academy of A.-s* ob. *Academy*.

Acadianism, s. (-izm) arkadyjskość, system życia bez pragnień ponad spokojne zadowolenie z tego co przyroda ofiaruje.

Acadianly, adv. (-'djenli) po arkadyjsku, sielsko-anielsko.

Arcadic, adj. (-'dik) arkadyjski, dotyczący Arkadii, idealnie sielski; *A.* lub *Arcadian shepherdess* pasterka arkadyjska, typowa postać z pogodnych dramatów, poezji i powieści modnych w w. XV i XVI.

arcane, adj. (arkejn') ukryty, skryty, tajny, tajemny, tajemniczy.

arcnum, s. (-om) 1) tajemnica, misterium, często w pl. *arcana* (arkejne) arkana, tajniki, tajnie; 2) przest., alchem. arkanum, środek leczniczy.

arcature, s. (ar'kieczr) bud. arkada, ślepa arkada, arkada nie służąca do przechodzenia pod jej łukami lecz umieszczona na zwartym murze dla ozdoby lub symetrii.

arch, adj. (arć) 1) arcy, teraz zazwyczaj w połączeniu z innym wyrazem; 2) r. podstępny, szalbierczy.

arch, s. 1) geom., przest. łuk krzywej, ob. *arc*; 2) przest. naczelnik, główna osoba; 3) bud. łuk, część budowli mająca podtrzymywać ciężar nad otworem; łuk zastępujący pionowe ciążenie ciążeniem poziomym lub diagonalnym; 4) bud. łuk, miejsce pod łukiem przeznaczone do przechodzenia, także *archway*, łuk, brama; 5) krzywizna podobna z kształtu do łuku, jak np. *a. of the aorta* łuk aorty; *a. of the rainbow* łuk tęczy; *a. of triumph* brama tryumfalna; w rozleglejszym zastosowaniu do rozmaitych łuków w górnictwie, hutnictwie, budowie okrętów itp.

arch, vi. stanowić łuk nad czymś.

arch, vt. pokryć łukiem, zaopatrzyć w łuk, zgiąć w łuk.

arch-, przedr. arcy-, przodujący co do stanowiska, co do czasu, energii działania itp., w najwyższym stopniu.

-arch, przyr. (ark) -archa, oznaczający władzę, *monarch*, *oligarch* itp.

Archæan, **Archean**, adj. (ar'kien) geol. stary, starożytny, dotyczący najstarszych skał, w Ameryce pokrywa się z epoką przedkambryjską.

Archæan, **Archean**, s. geol. w Amer.

skały grupy archaicznej i eozoicznej algokajskiej; także (mniej poprawnie) okres tych grup.

archæo-, przedr. (arkio) archeo, dotyczący odległej starożytności.

archæologic, **archeologic**, adj. (ar'kiolo'dzik, -o'dzik) archeologiczny, dotyczący nauki o starożytności.

archæology, **archeology**, s. (arkio'łodzi) archeologia, badanie starożytności, sztuki, budownictwa, zwyczajów, wierzeń starożytnych ludów na podstawie pozostałych po nich zażytków; **prehistoric a.** archeologia przedhistoryczna zajmuje się badaniem człowieka przedhistorycznego, ob. **palæthnology**.

Archæopteryx, s. (arkiap'töriks) paleont. rodzaj najstarszych i najprimitywniejszych ptaków, o jakich wiemy, z okresu jurajskiego; posiada kilka kręgów opatrzonych skrzydłami z obu stron i żuchwę z zębami, poza tym zaś z właściwościami gadów, *REPTILIA*; rodzaj ten jest uważany za osobną podgrupę ptaków *ARCHÆOPTERITHES*.

Archæozoic, adj. (ar'kiozo'ik) geol. dotyczący najwcześniejszego okresu historii geologicznej, ob. **Archæan**.

Archæozoic, s. geol. okres grupy archaicznej.

archaic, adj. (arkej'ik) stary, starożytny, archaiczny; starodawny, staroświecki, przestarzały; a. *smile* szt. p. półuśmiech widoczny na wielu greckich posągach starożytnych, przed szóstym wiekiem przed Chr.

archaical, adj. (arkej'iki) r. staroświecki.

archaically, adv. (-i) starożytnie, po staroświecku, archaicznie.

archaism, s. (ar'kejizm) archaizm, użycie przestarzałego wyrazu lub narzędzia, lub sposobu postępowania (leczenia itp.) lub formy towarzyskiej dawno już wyszłej z użycia; 2) wyraz przestarzały, czynność dawno wyszła z użycia.

archaist, s. (-ist) 1) antykwarz; 2) osoba używająca starodawnych wyrazów wyszłych z użycia.

archaistic, adj. (ar'kiejis'tik) archaiczny, starodawny, zakrojony na modłę staroświecką.

archaize, vt. (ar'kej-ajz) używać archaizmów, naśladować starodawny styl.

archaizer, s. (-er) naśladowca (m) lub naśladowczyni (f) stylu archaicznego.

archangel, s. (ar'ken'dziel) 1) kość. archanioł, ob. *angel*; 2) bot. arcydzięgiel *angelica ANGELICA ARCH-ANGELICA*, na Pomorzu; także kilka innych roślin miętowych z rodziny wargowych, *LABIATÆ*, rzędu rurkokwiatowych, *TUBIFLORÆ*, jak mierzniak (czyt.: r-z) czarna *black a. BALLOTA NIGRA*; karbieniec pospolity *green a. LYCOPUS EUROPEUS*; jasnota purpurowa *red a. LAMIAM PURPUREUM*; jasnota biała *white a. LAMIAM ALBUM*.

archangelic, -al, adj. (ar'kendzie'lik, -el) archanielski.

archband, s. (arć' bend) bud.

archipelagic, adj. (ar'kipile'dżik) dotyczący archipelagu.

archipelago, s. (ar'kipila'go) archipelag, pierwotnie A. Morze Egejskie, w szerszym znaczeniu a. każda przetrzeń wody pokryta grupą wysp, także sama gęsta grupa wysp.

archipterygial, adj. (-ptōri'dżjeł) zool. dotyczący archipterygium, mający archipterygium, mający wygląd archipterygium.

archipterygium, s. (-dżjom) zool. archipterygium, pletwa o osi wygiętej w łuk, u niektórych ryb dwudysznych, tak zwana ponieważ mniemano, że to był typ pletwy pierwotny.

architect, s. (-tekt) 1) architekt, budowniczy; 2) twórca, wykonawca, ekspert.

architective, adj. (-tekt'iw) używany w budownictwie, dotyczący budowy, zdolny do budowy.

architectonic, -al, adj. (ar'kitekta'-nik, -el) 1) architektoniczny, związany z kierownictwem budowy i ze stylem budowl; twórczy; 2) dotyczący systemizowania wiedzy.

architectonic, s., **architectonics**, s. pl. (ar'kitekta'nik, -s) 1) wiedza budowlana; 2) filoz. a) nauka o systemizowaniu wiedzy za pomocą czystej metodyki; b) abstrakcyjny plan lub czysto formalne wyjaśnienie czegośkolwiek.

architectural, adj. (-tekt'czōrel) budowlany, dotyczący budowy, zgodny z zasadami architektury.

architecture, s. (-'czōr) 1) budownictwo, nauka budowania domów, mostów itp., sztuka budowlana; 2) styl budowlany z zastosowaniem odpowiednich form i ozdób; 3) budowla, dzieło, konstrukcja, skonstruowanie.

Architeuthis, s. (-tiu'čis) zool. gatunek olbrzymich głowonogów, do 40' czyli 12 m. długości, o długich ramionach, z płu. Atlantyku i okolicy Nowej Zelandii, stanowią pożywienie dla wielorybów.

architrave, s. (-trejw) bud. architrav, dolna część belkowania spoczywająca tuż na głowicy kolumny; także pas lub grupa gzymsów nad drzwiami i po obu bokach drzwi lub podobnego otworu.

archival, adj. (-weł) archiwalny, dotyczący archiwum, znajdujący się w archiwum.

archive, s. (ar'kajw) archiwum, 1) zbiór dokumentów i miejsce, w którym jest umieszczony, częściej w pl. **archives** (ar'kajws) archiwa.

archivist, s. (ar'kiwist) archiwarz, kustosz dokumentów.

archivolt, s. (ar'kiwołt) bud. archiwolta, pas dekoracyjny otaczający łuk podobnie jak architrav u otworu prostokątnego; szczególnie zdobne w architekturze romańskiej i gotyckiej.

archlute, **archilute**, s. (ar'čljut, ar'kiljut) muz. pandora, bandura, wielki teorban, ob. **theorbo**.

archly, adv. (ar'čli) w formie łuku, łukowo, przen. ze zgrabną przebiegłością.

archness, s. (ar'čnes) kabłąkowość, własność kształtu łukowego;

przen. zgrabna przebiegłość, (niezłśliwy) spryt.

archocele, s. (-'kośil; ar'chos gr. odbytnica, ke'le gr. przepuklina) med. przepuklina odbytnicza, **HERNIA IN RECTO**.

archon, s. (-'kon) archon, (gen. archonta) 1) hist. kl. w starożytnej Grecji po upadku królestwa naczelny urzędnik państwowy, z dziewięciu archontów naczelny, A. EPONYMOS, od którego nazwiska rok brał swą nazwę; drugi A. BASILEUS, z tytułem królewskim łączył kierownictwo spraw religijnych; trzeci, A. POLEMARCHOS, naczelny wódz armii; reszta pełniła obowiązki sędziowskie; 2) wysoki urzędnik w cesarstwie bizantyńskim i w Grecji nowożytnej; 3) przewodniczący, kierownik; 4) hist. kość. u gnostyków istota duchowa kierująca jednym z nieb.

archontate, s. (-'kontejt) hist. klas. okres urzędowania archonta, archontat, (od roku 683 wybieralni byli obywateli pierwszej klasy majątkowej, od 487—trzech pierwszych klas).

archontic, adj. (-kan'tik) dotyczący archonta.

Archontic, s. hist. kość. członek sekty z w. IV, pod Jerozolimą, wyznającej wiarę w duchowych archontów, identyfikującej Boga żydów z Szatanem i odrzucającej chrzest.

archoplasm, **archoplasma**, s. (-'koplezm, -'koplez'ma) biol. archoplazma, substancja z jakiej powstają pęki nitki i wrzeczono w kariokinezie, ob. **mitosis**.

archpriest, s. (ar'čprist) 1) hist. kość. naczelny duchowny w KRK w Anglii od 1598 do 1623, następnie zwany wikarym apostołskim, **vicar apostolic**; 2) w pierwszych wiekach wikary biskupi, potem nazwany dziekanem, **dean**.

archpriesthood, -ship, s. (-'hud, -szypp) hist. kość. godność naczelnego duchownego, ob. **archpriest**.

archway, s. (ar'čuej) droga pod łukiem, brama, łuk.

archwise, adv. (ar'čuaż) łukowato, łukowo, oblaczasto.

-**archy**, przyr. (arki) -rząd, monarchy rząd jednego (monos gr. jeden); **oligarchy** rząd kilku, oligarchia (oligos gr. nieliczny); **anarchy**, (an a.p.) bezrząd, anarchia.

Arcifera, s. pl. (arsi'fera) zool. dział płazów bezogonowych, ANURA, u których zewnętrzne chrząstkowe okrycia z obu stron częściowo przykrywają się wzajem.

arciform, adj. (ar'siform) mający kształt łuku, łukowy, wygięty, łuczasty, oblaczasty.

arcocentrum, s. (-kosen'trom) zool. ośrodek (kręgu) utworzony z części łuków nerwowych i krwistych zespolonych, przec. **chordocentrum**.

arcograph, s. (-kograf) przyrząd do rysowania łuków bez kątomierza lub obliczeń geometrycznych.

Arctalia, s. (ar'kte'lia) zoogeogr. arktyczna strefa kuli ziemskiej sięgająca na południe dokąd dochodzą kry lodowe.

Arctalian, adj. (-n) dotyczący ark-

tycznej strefy dokąd dochodzą kry lodowe.

arctation, s. (ar'ktej'szen) med. skurczenie przewodu, zwłaszcza odbytnicy i macicy, w szcz. zatwardzenie z powodu zapalenia.

arctian, adj. (ark'szien) zool. dotyczący rodziny sówek, **ARCTIIDÆ**.

artian, s. zool. ćma z rodziny **ARCTIIDÆ**.

arctic, adj. (-'tik) arktyczny, dotyczący bieguna płu., położony pod płu. gwiazdozbiórami Niedźwiedzi **Bear URSA**; podbiegunowy, mroźny; a. **circle** krąg arktyczny, mar. koło biegunowe północne; część kuli ziemskiej na północ od 66° szerokości płu., według innych od 23° 28', od bieguna do zwrotnika Raka; a. **circle** i **antarctic circle** zwane są **polar circle**, krąg podbiegunowy; a. **alpine zone** mroźna strefa góry; a. **current** prąd Labradorski, ob. **Labrador**; a. **flounder** zool. fladerka **LIOPSETTA GLACIALIS** w Morzu Behringa; a. **fox** zool. mały lis **VULPEX LAGOPUS** żyjący w krajach arktycznych obu półkuli, futro w lecie niebieskawe i brązowawe, w zimie białe, jest cenne, ob. **blue fox**; a. **hare** zool. biały zając **LEPUS ARCTICUS**, spokrewniony z zającem europejskim; A. **Highlanders** Eskimosi zamieszkali w Grenlandii między 76 a 79° szer. płu., odcięci górami od szczywów pld.; A. **realm** biogeogr. część ziemi od płu. granicy istnienia drzew aż do ostatniej płu. granicy naturalnego życia, włączając arktyczne sfery gór położonych dalej na pld.; a. **sperm oil** olej wieloryba **HYPEODON ROSTRATUM**, ob. **beaked whale**, **doegling**; a. **wolf** zool. biały wilk arktyczny.

arctic, s. 1) arktyk, okolica otaczająca biegun płu., strefa płu.; 2) w St. Zj. wysoki kalosz.

arctician, s. (ar'kti'szen) osoba obznajomiona z wyprawami do bieguna płu.

Arctiidae, s. pl. (ar'ktaj'idi) zool. rozległa rodzina dużych sówek **moths NOCTUÆ** o wielkich skrzydłach.

Arctium, s. (ar'ksziom, -tjom) bot. łopian, **LAPPA**, ziele dwuletnie z rodziny złożonych, **COMPOSITÆ**; odwar z korzenia dawniej używany jako środek na poty, na porost włosów i w chorobach skórnych.

Arctogaeal, -geal, **Arctogeaneal**, -gean, adj. (ar'ktodzi'eł, -en) zoogeogr. dotyczący strefy płu. według podziału ziemi na dwie albo na cztery strefy.

arctoid, adj. (ar'kt'o-id; ar'ktos gr. niedźwiedź) zool. dotyczący nadrodziny **ARCTOIDEA**; niedźwiedzi.

arctoid, s. zool. osobnik przynależny do nadrodziny **ARCTOIDEA**.

Arctoidea, s. pl. (ar'kt'o-i-di-e) zool. nadrodzina (**SUPERFAMILIA**) z podrzędu **FISSIPEDIA**, rzędu drapieżnych **carnivorous CARNIVORA**, podgromady łożyskowców **PLACENTATA**, gromady ssaków, **MAMMALIA**, obejmująca rodziny niedźwiedzi, **URSIDÆ**, szopów, **PROCYNOIDÆ**, i łasicowatych czyli kunowatych, **MUSTELIDÆ**.

arctoidean, adj. (-n) zool. dotyczący nadrodziny ARCTOIDEA.

Arctos, s. (ark'tos) astr. Niedźwiedź, gwiazdozbiory URSA MAJOR i URSA MINOR wzięte razem jako jedna grupa.

Arctostaphylos, s. (ark'tostefilos) bot. mącznica, rodzaj wrzosoowatych krzewów i drzewek rozpowszechnionych w zach. stronach Amer. Płn.; A. UVA URSI kinnikinic mącznica lekarska jest pospolita w całej strefie umiarkowanej, w Polsce kwitnie w maju i czerwcu białe i bladorożowe w kilkukwiatowych zwisłych gronach (stafyle' gr. grono winne), w Kalifornii zwana **manzanilla**; roślina używana w lecznictwie w cierpieniach dróg moczowych (liście FOLIA UVÆ URSI).

Arcturian, adj. (arktu'rien) astr. dotyczący gwiazdy **Arcturus**, podobny do tej gwiazdy, w szcz. pod względem widma wykazującego prawapn, **protocalcium**, **żelazo**, **iron**, **wapń**, **calcium**, **mangan**, **manganes**, **prastromt**, **protostrontium**, i **wodor**, **hydrogen**, ob. **protometal**.

Arcturus, s. (-res) 1) astr. Arkturus, najjaśniejsza gwiazda w gwiazdozbiórze Wolarza **constellation bootes**; widmo jej jest bardzo zbliżone do widma Słońca; 2) okręt podwodny, na którym sir Hubert Wilkins usiłował wykonać próbną wyprawę do bieguna płn.

arcual, adj. (ark'kueł) geom. dotyczący łuku; a. **measure of an angle** obliczenie kąta za pomocą obwodu łuku.

arcualia, s. pl. od ARCUALE (ark'kuej'lie) zool i embr. pierwotne chrząsteczki i składniki tworzące kręgi których ośrodek składa się z łuków nerwowych i krwistych, ob. **arcocentrum**.

arcuate, **arcuated**, adj. (ark'kuejt, -yd) zgięty w kablak, łukowy, obłaczasty, łukowaty, mający kształt łuku.

arcuation, s. (-uj'szen) 1) wygięcie, wygięcie w kablak; 2) bud. stosowanie łuków; szereg łuków; 3) ogrod., przest., rozkrzewianie za pomocą odrosli, ob. **layering**.

-ard, **-art**, przyr. (art') przyr. rzeczownikowy, zazwyczaj o znaczeniu nieprzychylnym, np. **braggart**, **coward**, **drunkard**.

Ardea, s. (ar'di-e) zool. czapla, rodzaj ptaków rodziny ARDEIDÆ, rzędu czaplowatych HERODIONES, ob. **Herodiones**, **heron**.

ardeb, s. (-deb) egipska miara pojemności (1.98 hl., 1.619 bu. amer., 5.447 bu. bryt.), ten wymiar przyjęty jest w egipskim urzędzie celnym, jednak a. bywa różny w różnych miastach np. Kair 5.2 bu., Aleksandria 7.5 bu.

Ardeidae, s. pl. (ardi'idi) zool. rodzina ptaków obejmująca czaple, ob. **heron**.

Arden, **Enoch**, s. (e'nok ar'den) bohater poematu Tennysona „Enoch Arden”; marynarz, uważany za zmarłego, po latach spędzonych na samotnej wyspie, wraca do domu i застаје żonę zamężną powtórnie i

życie normalne płynące spokojnie bez niego, umiera z żalu.

ardency, s. (-si) zapal, gorliwość, żarliwość.

ardent, adj. (-t) 1) gorący, gorączkowy, rozpalony; 2) przen. płonący, np. oczy; 3) zapalony, gorliwy, żarliwy; a. **spirits** gorące trunki, silne napoje alkoholowe.

ardently, adv. (-tli) gorliwie, żarliwie, gorąco, gorączkowo, z zapalem.

ardentness, s. (-tnes) gorliwość, żarliwość.

Ardois system (ardua' sys'tem) mar. system Ardoasa, nocny sposób sygnalizowania z okrętu za pomocą szeregu elektrycznych lampek białych i czerwonych umieszczonych prostopadle na maszcie.

ardor, s. (ar'dor, ar'dör) 1) gorąco, skwar, upał, ogień, płomień; 2) zapal, żarliwość, gorliwość, entuzjazm; 3) pl. przest. silne trunki.

arduous, adj. (-diu-ös) 1) stromy, przykry do wspinania się; 2) trudny, ciężki, pracowity, wymagający wysiłku, mozolny.

arduously, adv. (-hi) mozolnie, z trudnością, z trudem, z przeciwnościami.

ardousness, s. (-nes) mozolność, pracowitość.

are, s. (er) ar, metryczna miara powierzchni, 100 m. kw. (kwadrat o boku długości 10 m.), około 119.6 jarda kw. czyli 0.025 akra; także ar.

are, vi. (a'r) l. mn. czasu teraźniejszego od **to be**, jesteśmy, jesteście, są.

-are, przyr. (er) petr. oznaczający w petrografii rząd według ilościowej klasyfikacji, np. **Victorare**, ob. **petrography**.

area, s. (e'ri-e) 1) płaszczyzna; 2) przestrzeń; 3) geom. powierzchnia; 4) bud. wykop dający przystęp i światło do podziemia; 5) strefa, obszar; 6) anat. i embr. półko.

aread, **areed**, vt. (eri'd) przest. rzec, wyjaśnić, zgadnąć, czytać, radzić, orzec.

areal, adj. (e'ri-eł) przestrzenny, dotyczący przestrzeni, miejscowy; a. **coordinates**, geom. współrzędne przestrzenne, oznaczające punkt za pomocą trzech przestrzeni trójkątów mających spólny wierzchołek i trzy boki podstawowe trójkątu za podstawy; a. **interstices**, bot. przestrzenie otoczone siecią naczyń liścia.

Arean, adj. (e'ri-en; gr. Ares czyli ł. Mars) astr. dotyczący planety Marsa.

arear, adv. (ari'r) z tyłu, w tyle, w tył, ob. **arrear**, s. i adv.

Areca, s. (eri'ka) bot. areka, żuwipalma, rodzaj palm z rodziny PALMÆ o liściach pierzastych, w Azji podzwrotnikowej i archipelagu Malajskim, znajomienna twardym orzechem; A. catechu daje betel, ob. **betel palm**; a. **nut** orzeszek betel.

arecaidine, s. (erikej'idin) chem. arekaidyna, alkaloid i kwas orzeszka betel z *Areca catechu* C₇H₁₃O₃N, pochodna kwasu nikotynowego.

areca palm, każda palma rodzaju *Areca*, w szcz. w ciepłarniach palma *CHRYSOLIDOCARPUS LUTE-SCENS*.

arecolin, s. (eri'kolin) chem. arekolina, oleista ciecz C₇H₁₃O₃N, główny alkaloid orzeszka betel któremu zawdzięcza swoje własności przeciw-czerwiove.

arena, s. (ari'na) 1) hist. kl. arena, w starożytnym Rzymie przestrzeń na środku amfiteatru, zazwyczaj pokryta piaskiem (piasek ł. arena lub harena), aby wsiąkała krew gladiatorów i dzikich zwierząt, widownia igrzysk i innych przedstawień; 2) przen. pole popisu, dziedzińca działania np. a. publiczna (życie polityczne); 3) med. piasek lub kamyk nerkowy.

arenaceous, **arenarius**, adj. (erinej'szez, -riez) 1) piaskowy, składający się z piasku, łatwo rozspływający się na piasek; 2) piaszczysty.

Arenaria, s. pl. (erine'rie) bot. rozległy rodzaj bylin lepicowatych, **SILENACEÆ**, rozpowszechnionych w całej strefie umiarkowanej; w Polsce pospolite: lepnica rozdęta, **SILENE VENOSA**; l. zwisła, **S. NUTANS**; l. zielonawa, **S. CHLORANTHA**, na piaszkach.

arenarius ob. **arenaceous**.

Arenicola, s. pl. (erini'kołe) zool. rodzaj morskich pierścienic żyjących w piasku, z rodziny **ARENICOLIDÆ**, rzędu wieloszczetów, **POLYCHAETA**.

arenicolite, s. (-lit) paleont. charakterystyczny znak pozostawiony przypuszczalnie przez robaki grzebiące przepok w piasku.

arenicolous, adj. (-lös) zool. żyjący w piasku, ryjący w piasku.

Arenig, adj. (eri'nig; od gór Arenig w Walii) geol. dotyczący pewnej części dolnej serii sylurskiego systemu grupy paleozoicznej w Europie.

arenose, adj. (e'rinós) piaszczysty.

arenosity, s. (erina'ziti) piaszczystość.

areo-, przedr. (e'ri-o-, ej'ri-o-; gr. Ares ł. Mars) astr. dotyczący planety Marsa.

areographic, -al, adj. (eri-ogre'fik, -'fik) astr. dotyczący geografii planety Marsa.

areographically, adv. (-kełi) astr. za pomocą opisu powierzchni Marsa, na podstawie geografii Marsa.

areography, s. (eri-o'grefi) astr. geografia Marsa, opis planety Marsa.

aerola, s. (eri'ole) pl. **aerolas** (eri'oles) lub z ł. **areolae** (eri'oli) drobniutka przestrzeń zwłaszcza otaczająca w szcz. 1) anat. i med. a) wąziutki rąbek tęczówki graniczący o żrenicę, b) kolorowy rąbek otaczający brodawkę piersiową lub przyszczy; 2) zool. drobniutki otworek pomiędzy włóknami tworzącymi narządy lub naczyńia które się splatają lub pomiędzy żyłkami skrzydła owada.

aerolar, adj. (eri'oler) dotyczący drobniutkich otworków (przerw), zaopatrzony w drobniutkie otworki (przerwy).

areolate, **areolated**, adj. (eri'olejt, -yd) podzielony na drobniutkie prze-

strzenie, podzielony przez drobniutkie przerwy.

areolation, s. (eriolet'szen) 1) podzielenie przez drobniutkie przerwy; 2) drobniutka przestrzeń.

areologic, -al, adj. (eri-olo'dzik, -el) astr. dotyczący badań planety Marsa.

areologist, s. (eri-o'łodzist) astr. badacz Marsa.

areology, s. (eri-o'łodzi) astr. badanie planety Marsa, nauka o Marsie.

Areopagite, s. (e'ria'pedzajt) hist. kl. członek trybunału Areopagu.

Areopagitic, adj. (-dzitik) hist. kl. dotyczący Areopagu.

Areopagitic, s. r. mowa wzorująca się na sławnej obronie Isokratesa wygłoszonej w Areopagu.

Areopagita, s. (-a) apel Johna Milтона (1608-1674) o wolność prasy, najslawniejsze jego dzieło pisane prozą.

Areopagus, s. (eri-a'peges; Ares bóg wojny, i pagos gr. pagórek) hist. kl. 1) Areopag, pagórek w Atenach starożytnych mieszczący początkowo sąd lub radę do załatwiania ważnych spraw religijnych i politycznych; od Periklesa ograniczony do sądownictwa zbrodni głównych; sędziowie zwani byli **Areopagites** lub **Areopagites** (ob.); pochodzenie A. łączy się z legendą o sędzie bogów nad Aresem, oskarżonym o zamordowanie syna Posejdonowego który zgwałcił córkę Aresa, Alkippe; 2) areopag, trybunał sądowy zasiadający na Areopagu; 3) grupa literatów angielskich z czasów królowej Elżbiety starająca się o wprowadzenie klasycznych rytmów do poezji angielskiej; 4) przen. grupa poważnych osób osadzających jakąkolwiek sprawę.

Ares, s. (ej'ris) mit. gr. Ares, grecki bóg wojny, a czasem i moru, syn Zeusa i Hery, mąż Afrodyty, odpowiadający rzymskiemu Marsowi (synowi Jowisza i Junonii).

arête, s. (are't fr.) geog. grzbiet górski.

Arethusa, s. (a'ri'ju'za) 1) bot. rodzaj wielkiej orchidei bagnistej o ładnym fioletowym kwiecie; dwa gatunki, jeden w Amer., A. BULBOSA, drugi w Japonii; a. roślina tego rodzaju; 2) mit. kl. **Arethuza**, leśna nimfa z Elidy w Grecji, umykając przed Alfeuszem, bogiem rzeki Alfejos, zamieniona przez Artemidę w strumień, kryje się pod morze aż zmieszawszy wody wydostaje się napowrót na powierzchnię ziemi wychodząc jako fontana Arethuzy na wyspie Ortygii w Syrakuzach.

Aretine, adj. (e'ritin) aretyjski, dotyczący Aretium w Italii, dziś Arezzo we Włoszech (w Toskanii); A. **pottery** słynna terrakota czerwona z płaskorzeźbami.

Aretinian, adj. (eriti'njen) dotyczący Aretiny (Gwidon d'Arezzo, słynny muzyk XI w.); A. **syllable** muz. skala aretyńska, ut re mi fa sol la.

arfvedsonite, s. (arwedsa'najt; od szwedzkiego chemika Arfvedsona),

min. arwedzonit, arfedsonit, kruczoczarny amfibol składający się głównie z krzemienia sodowo-żelazowego $\text{Na}_2\text{Fe}_2\text{Si}_2\text{O}_{11}$, t. 6, c. w. 3.4-3.6.

argal, conj. (ar'gel) u Szekspira skoślawione ergo, przeto.

argal, s. zool. argali, dzika owca, jedna z największych na świecie, OVIS MAMMON lub OVIS ARGALI, w wyżynach Azji środkowej, o ogromnych grubach silnych krętych rogach.

Argand burner (ar'gand bōr'ner) palnik argandzki, ob. **Argand lamp**.

Argand diagram (ar'gand daj'egram; Jan Robert Argand, 1768-1825) mat. diagram, w którym liczbę zespoloną, **complex number**, x plus y reprezentuje punkt, którego prostymi spójnymi są x i y lub też kreska od wyjścia tego punktu.

Argand lamp (ar'gand lemp; Aimé Argand, czytaj: eme' arga, z Genewy, 1755-1803) lampa argandzka z rurkowym knotem dopuszczającym dopływ powietrza wewnątrz i zewnątrz płomienia; lampa ulepszonej następnie przez Quinqueta, odtąd zwana kinkietem.

argan tree (ar'gentri; ar. ar'dżan) bot. tłuszcianka, ARGANIA, cierniste drzewo z rodziny sacyńcowatych, SAPOTACEAE, A. SIDEROXYLON z Marokka, dostarcza bardzo twardego drewna, zwanego drzewem żelaznym; nasiona, **argans**, dają olej używany w zastępstwie oliwy; kozy włoża na dolne gałęzie, by sięgnąć owoców.

Argas, s. (-'ges) zool. jadowity pajęczak z rzędu roztoczy, ACARINA, pasożytujący na ludziach i na ptakach: A. PERSICUS, **Miana bug**, w Persji na ludziach, A. REFLEXUS w pld. St. Zj. na gołębiach; gatunek n'd. St. Zj. na gołębiach; gatunek śr-amer. **talaje** (tala'he), A. TALAJE.

Argæan, adj. (-'dzien) 1) astr. dotyczący gwiazdozbioru Okret, Argo; 2) hist. kl. dotyczący prowincji Argeja w Argos w starożytnej Grecji; 3) mit. kl. dotyczący okrętu Argonautów Argo.

argel, s. (ar'gel, syr.) argel, liście dwóch roślin trojeściowatych, ASCLEPIADACEAE, służące do podrabiania senesu: SOLENOSTEMMA ARGEL i GOMPHOCARPUS FRUTICOSUS z rodziny roślin dwuliściennych z rzędu zwitnych, CONVULSACEAE.

Argemone, s. (ar'dzimo'ni) bot. bielmok, w Amer. podzwrotnikowej, rodzaj ziół makowatych, PAPAVERTACEAE; A. MEXICANA o kwiecie żółtym rozprzestrzeniona w St. Zj.; A. GRANDIFLORA uprawiana w ogrodach.

argent, adj. (ar'dżent) srebrny, srebrzysty; jasny, błyszczący.

argent, s. (od argos' gr. biały, ar'gyros gr. srebro) 1) przest. srebro, pieniądz; 2) poet. białość, srebrzystość; 3) her. srebro.

argental, adj. (ardżen'tel) srebrny, zrobiony ze srebra, podobny do srebra, zmieszany ze srebrem; a. **mercury** rodzima amalgama srebra, srebro i rtęć w rozmaitych stosunkach jako mieszanina izoformiczna.

argentamine(e), s. (ardżen'tamin) med. roztwór fosforanu srebra w diamianie etylenowej używany jako ściągający antyseptyk i środek dezynfekcyjny.

argenteous, adj. (-'ti-ös) srebrzysty, np. rośliny mające jedwabisty i srebrzysty puszek lub owłosienie.

argenteus, s. (-'ti-es) moneta rzymska wydana pierwotnie przez cesarza Karakallę (211-217), początkowo bita ze srebra, następnie z brązu.

argenthal, s. (arżantal') r. argental, stop miedzi niklu, cynku, żelaza i cyny, o srebrzystym połysku, używany do ozdób budowlanych.

argentic, adj. (ardżien'tik) srebrowy, dotyczący srebra, zawierający srebro, w szcz. w normalnych proporcjach; o związkach, np. a. **chloride** AgCl chlorek srebrowy, srebrorogowe.

argentiferous, adj. (ardżenti'ferös) srebronośny, zawierający srebro, wydający srebro; a. **ore** kruszec srebrny.

Argentine and Curan (ar'dżentajl end kiuren) postacie z opowieści Williama Warnera "Albion's England" (1586); księżniczka northumbryjska Argentine i książę duński Kuran, starający się o nią w przebraniu kuchcika dworskiego.

Argentina, s. (er'dżentaj'na) 1) geog. Argentyna; 2) zool. rodzaj małych srebrno-uskich rybek morskich, typ rodziny ARGENTINIDÆ, obejmującej także rozmaite stynki, jak OSMERUS EPERLANUS, MALLOTUS VILLOSUS, i różne gatunki drobniutkich łososiów, SALMONIDÆ.

argentine, adj. (ar'dżentajn, -tyn) srebrzysty, podobny do srebra, dotyczący srebra, zrobiony ze srebra, dający odgłos srebra; A. (ar'dżentajn, -tajn) argentyński, dotyczący Argentyny, związkowej republiki pld. amer.; a. **thistle** oset szkocki, ob. **Scotch thistle**.

argentine, s. 1) srebro, srebro platerowane, stopy wyglądające jak srebro, np. stop cyny i antymonu; 2) zool. rozmaite gatunki drobnych srebrno-uskich rybek morskich; 3) łuska rybia używana do wyrobu sztucznych pereł; 4) kalcyt o perłowym połysku; 5) A. Argentyńczyk (m), Argentynka (f), mieszkanie Argentyny, związkowej republiki pld.-amer.; 6) złota moneta argentyńska wartości około funta ang. czyli około \$5.

argentite, s. (-tajt) min. argentyt, rodzimy siarczek srebra, **silver sulphide**, Ag₂S, cenny kruszec srebra, t. 2-2.5 (daje się krajać nożem, strugać i kuć), c.w. 7-7.4.

argentol, s. (-toł, -tał) apt. argental, antyseptyk otrzymywany z chinoliny, ob. **quinoline**; organiczny związek srebrny.

argentometer, s. (ardżento'miter) srebromierz; chem. i fot. przyrząd do mierzenia zawartości soli srebra w roztworze, np. za pomocą sprawdzenia ciężaru właściwego.

argentous, adj. (ardżen'tös) chem. dwusrebrowy, zawierający srebro, w szcz. w proporcji większej niż nor-

malna (równa); o niewielu związkach np. a. **chloride** Ag_2Cl chlorek dwusrebrowy.

argil, s. (ar'dzil) glina, ił, w szcz. biała glina zdunska, dawniej glin.

argillaceous, przedr. (ardzielejsi-o-) gliniasto-, ilasto-.

argillaceous, adj. (-ös) gliniasty, gliniasty, zawierający glinę, ilasty; a. **marine salt** (a. merin' salt) przest. chem. chlorek glinu AlCl_3 , ob. **aluminium chloride**.

argilliferous, adj. (ardzili'ferös) zawierający glinę czyli ił, bogaty w glinę czyli ił.

argillite, s. (ar'dzilajt) łupek ilasty, glina łupkowata, zwykle niebieskawo-szara, czasem zielonawopopielata, czerwono-rdzawa itp.

argillitic, adj. (-li'tyk) ilasty, gliniasty.

argillo-, przedr. (ardzilo-) ilasto-, gliniasto-.

argillous, adj. (ardzi'lös) ilasty, gliniasty.

arginin(e), s. (ardzinin) chem. fizj. zasada krystaliczna $\text{C}_6\text{H}_{13}\text{O}_5\text{N}_2$, otrzymywana z rozkładu protamin i proteidów, daje przez hydrolizę mocznik, **urea**, i ornitynę, **ornithine**.

Argive, adj. (ar'dzajw) hist. kl. starogrecki, w szcz. dotyczący Argosu.

Argive, s. (ar'dzajw) hist. kl. starożytny Grek w szcz. z miasta Argos lub z krainy Argolis.

Argo, s. (ar'go) 1) astron. pld. gwiazdozbiór Okręt (829 gwiazd do 7-ej wielkości) między Psem Wielkim a Krzyżem, zwany także **Argo Navis**; przez ten gwiazdozbiór, **constellation**, przebiega Mleczna Droga, **the Milky Way**; nowsza astron. dzieli Okręt na cztery części: **Kil the Keel** **CARINA**, Maszt the **Mast** **MAULUS**, Rufa the **Stern** **PUPPIS**, i Żagiel the **Sail** **VELA**; poza tym niektórzy uczeni jeszcze uznają dawniejszy piąty podział: Kompas, **Mariner's Compass** **PIXIS**; alfa Kilu, **alpha Carinae**, jest Kanopus, **Canopus**, gwiazda pierwszej wielkości odległa od Ziemi o 300 lat świetlnych; 2) mit. kl., gen. **Argus** (argus'), okręt zbudowany z jodeł Pelionu pod kierownictwem bogini Ateny, która zaopatrzyła go w proroczą belkę z mówiącego dębu z Dodony, ob. **Argonaut**.

argol, s. (ar'gal) kamień winny, osad z wina tworzący się w beczce, ob. (I) **tartar** 1).

Argolic, adj. (ergo'lik) hist. kl. dotyczący starożytnej krainy Argolis w Grecji.

argon, s. (ar'gon; a. p. i er'gon gr. dzieło; nieczynny) chem. bezbarwny gaz odkryty w powietrzu atmosferycznym w 1894 przez Ramsaya i Rayleigha, (Sir William Ramsay 1852-1916 i Jan W. S. baron Rayleigh, 1842-1919) stanowi 0.9% obszaru atmosfery, c. at. 39.88, skrót A., kondensuje się w bezbarwną ciecz w temperaturze 186.1°C., w stałe ciało w temperaturze 189.6°C.

Argonaut, s. (a'rgonot) mit. kl. Argonauta, bohater przedhomerowskiej legendy o wyprawie 50-u bohaterów

pod wodzą Jasona po złote runo, ob. **Argo** 2), ob. **Iason**; 2) St. Zj. poszukiwacz złota w Kalifornii w 1848; 3) zool. ob. **Argonauta**.

Argonauta, s. (argono'te) zool. żeglarek, **ARGONAUTA** **ARGO**, mięczak z gromady głowonogów **cephalopods** **CEPHALOPODA**, podgromady dwuramiennych, **DIBRANCHIA** rzędu ośmiornic **OCTOPODA**; samica posiada cienką łódkowatą muszlę, samiec bez muszli i znacznie mniejszy.

Argonautic, adj. (-'tik) zool. żeglarkowy, dotyczący mięczaka **Argonauta**.

Argonian, adj. (argo'njen) astron. dotyczący Okrętu, w szcz. pod względem chemicznej klasyfikacji gwiazd i podobieństwa do widma gwiazd Okrętu, jakie wykazują wodór i protowodór.

argosy, s. (ar'gosi) wielki okręt handlowy.

argot, s. (ar'go, ar'gat od fr. argot, czytają: argo') gwara; gwara złodziejska.

argotic, adj. (arga'tik) gwarowy.

argue, vi. (ar'gju) 1) dowodzić, rozumować, naprowadzać argumenty w celu poparcia swego stanowiska w sporze; 2) spierać się, dysputować, wieść dyskusję.

argue, vt. 1) omawiać, rozbierać; 2) przekonywać; 3) przest. oskarżać, obwiniać.

argument, s. (-ment) 1) przest. dowód, argument; 2) dowód, dowody, argumentacja, rozumowanie na poparcie dowodu; 3) spór, sprzeczka, tok dowodzeń; (Uwaga: w znaczeniu 3) polski wyraz: argument nie może być poprawnie użyty, jakkolwiek to się dzieje w gwarze pol-amer.); 4) przedmiot sporu; 5) mat. a) niezawisła zmienna od której wartości zależy wartość funkcji, zależność funkcjonalna; b) kąt oznaczający kierunek zespolonej liczby, ob. **Argand diagram**; 6) astron. ilość od której zależy inna ilość w tablicy, np. refrakcja w wysokości; 7) a. at epoch mar. argument początkowy dla epoki, Ob(V+u).

argumental, adj. (argumen'tl) dowodzący, zawierający argument, ważki.

argumentation, s. (argumen-tej'szn) 1) argumentacja, wywód, rozumowanie, sztuka dowodzenia, umiejętność wywodzenia wniosków; dyskusja, debata, dysputa.

argumentative, adj. (argumen'ta-tiw) 1) dowodzący, zawierający dowody; 2) sporny, podlegający dyskusji; wykazujący, wskazujący, każący przypuszczać; 4) zamiłowany w dyskusjach, pochopny do rozumowania, pieniający.

argumentatively, adv. (-i) rozumująco.

argumentativeness, s. (-nes) 1) sporność; 2) możność rozebrania przez rozumowanie; 3) warcholstwo, pieniaćwo; żrzedność.

argumentize, vi. (ar'gumentajz) przest. rezonować.

Argus, s. (ar'ges) 1) mit. kl. Argus, syn Zewsa i Nijoby, założyciel Ar-

gosu i praojciec rasy argijskiej; miał sto ocz, niektóre z nich wiecznie otwarte aż wreszcie Hermes czarami je zamknął i z polecenia Zewsa zaabił go; Hera ozdobiła pawia oczami zabitego, ob. **Io**; 2) stąd: człowiek baczny, strażnik patrzący na wszystkie strony; 3) zool. to samo co **Argusianus**.

Argus-eyed, adj. (a. ajd) argusowy, baczny, spostrzegawczy, bystry, ostrooki.

Argusianus, s. (argju'zej'nes) zool. rodzaj obejmujący bażanta o wspinałym ogonie, **ARGUSIANUS** **ARGUS** z rodziny **PHASIANIDÆ**, Sumatra i Indochiny.

argus pheasant (ar'ges fe'zant) a) wsch.-ind. z rodzaju **ARGUSIANUS**, spokrewniony z pawiem, wielkości indyka; b) czasem śliczny ajd. bażant **TRAGOPAN**.

argus shell ślimak **CYPRÆA** **ARGUS** zdobny w plamki podobne do pawich oczek.

argute, adj. (argjut') 1) przest. ostry, przeraźliwy; 2) ostrożny, bystry, chytry, obrotny.

argutely, adv. (-'ti) ostrożnie, bystro, chytrze, obrotnie.

arguteness, n. (-'nes) przezorność, bystrość, chytrość, obrotność.

argyro-, przedr. (ar'dziro-, ar'dziro-, ar'gyros gr. srebro) srebrno-.

argyria, s. (ar'dzi'ria) med. srebrzyca, **ARGYROSIS**, **ARGYRIASIS**, zbieranie się drobnitkich cząstek srebra w tkankach ustroju ludzkiego, np. wskutek długiego używania preparatów zawierających srebro lub wskutek stałej pracy przy srebrze; skóra zabarwia się ciemnoszaro.

argyro- ob. **argyr-**.

argyrodite, s. (-'rodajt) min. argirodyt, wartkość srebra z klasy lamprytów (blaskotów), rzadki minerał stalowo popielaty o metalicznym blasku, Ag_2GeS_4 , godny uwagi ze względu na zawartość germanu.

aria, s. (a'ria, e'ria) muz. aria, melodia, w szcz. starannie ułożona melodia na jeden głos w operach, oratorjach itp., czasem przec. **recitative** recytatywu.

-aria, przyr. ('eria) bot. oznaczający rodzaje np. **Urticularia**; zool. oznaczający grupy np. **Actinaria**.

Ariadne, s. (erie'dni) mit. kl. Ariadna, bogini rozkwitającej przyrody, córka króla Minosa z Krety; zakochana w Tezeuszu dała mu klębek nici, który wyprowadził go z zawiłego labiryntu po zabiciu Minotaura, ob. **Minotaur**; następnie umknęła z Tezeuszem, a gdy on porzucił ją na wyspie Naksos, znalazła ją tam Dionisios i pojął za żonę; A.-'s clew nić Ariadny, przen. sposób ocaczenia z zawiłej sytuacji.

Arian, adj. (ej'rien) 1) aryjski, należąco do rasy aryjskiej; 2) arianśki, dotyczący sekty Ariusza, prezbitera kościoła aleksandryjskiego, zm. 336, lub jego zasad uznanych przez KRK za herezję.

Arian, s. 1) Aria, pl. Ariowie, osoba rasy aryjskiej; 2) arianin, zwolennik

Ariusza, członek sekty bardzo rozpowszechnionej w w. V i VI.

-arian, przyr. (e'rien) tworzący przymiotniki i rzeczowniki (imiona) ob. -an i -ary.

Ariana, s. (ej'rie'na) Ariana, starożytna nazwa Persji, dziś Iranu; ob. Arian, s. 1)

Arianism, s. (ej'rienizm) hist. kośc. arianizm, nauka Ariusza z Aleksandrii uznająca Chrystusa za pierwszy i najszlachetniejszy twór boski i podobieństwo między Istotą Boską a Chrystusem, lecz utrzymująca że nie istnieje odwieczna Trójca św. ponieważ twierdzi że był czas kiedy istniał Bóg-Ojciec a nie istniał Bóg-Syn; A., potępiony przez Sobór nicejski (324) i konstantynopolski (381), odżył potem jako socynianizm w w. XVI (sektą Braci Polskich).

Arianistic, -al, adj. (ej'rienist'yk, -i) hist. kośc. arianski, dotyczący nauki Ariusza.

aricin(e), s. (e'risin; od Arica w Chile) chem. alkaloid krystaliczny $C_{15}H_{20}O_4N_2$ otrzymywany z kory peruwiańskiej *cusco bark* (od miasta Cuzco w Peruwii, stolicy dawnych Inkasów).

arid, adj. (e'rid) 1) wyschły, uschły, wyschnięty, suchy, jałowy, spiekły, spalony, przest. wypragły; 2) oschły, bez życia, nie mający zainteresowania w życiu, pusty, wyjałowiony.

aridity, s. (eri'diti) 1) suchość, wyschnięcie, wyschłość, jałowość; 2) oschłość, brak zainteresowania w życiu, wyjałowienie.

ariegite, s. (er'jedżajt; od Ariège, czytaj Arież, we Francji) ariegit, petr. ziarnista skała składająca się ze spinelu i piroksenu, czasem z przymieszką biotyту, granatu, hornblendy.

Ariel, s. (ej'riel) Ariel, mit. i poez. 1) w demonologii Kabały duch wodny; 2) w średniowieczu zgrabny duch powietrzny; 3) „Tempest” Szekspira figlarny duch zmieniający kształty według woli swego pana, Prospera; 4) w „Paradise Lost” Miltona buntowniczy anioł którego pokonywa Abdiel; 6) bib. u Izajasza poet. nazwa Jerozolimy; 7) bib. jeden z kapitanów Ezdrasza; 8) astron. najbliższy satelita Urana odkryty w 1851, ob. Uranus; 9) a. zool. a) latająca pałanka w Australii z rodzaju PETAURUS, ob. Phalangeridae; b) gazela arabska GAZELLA ARABICA; c) śmierzdel Oceanu Półd. PRION ARIEL; d) barwny brazylijski pieprzok (tukan) RHAMPSATUS ARIEL.

Aries, s. (ej'ri-iz) gen. Arietis (er'itis), astron. Baran, a) gwiazdozbiór póln. (80 gwiazd do 7-ej wielkości między Rybami, PISCES, a Bykiem, TAURUS); b) pierwszy z dwunastu znaków zodiaku, w który Słońce wchodzi około 21 marca w wiosenne zrównanie się dnia z nocą, ob. sign; 2) a. hist. kl. rzymski baran czyli taran, maszyna wojenna do burzenia murów.

arietta, ariette, s. (arie'ta, ariet') muz. arieta, krótka melodia „mała aria”.

aright, adv. (araj't) poprawnie, w porządku, należyście, bezbłędnie, bez naruszenia praw.

Arikara, Arikaree, s. (ari'kara, ari'kari) Arikara, Indianin ze szczepu Kaddo zamieszkałego dawniej w Nebraska wzdłuż rzeki Missouri, przeniesionego do North Dakota do rezerwatu Fort Berthold.

aril, s. (e'ril) bot. osnówka, powłoka otaczająca nasienie zupełnie lub częściowo.

arillary, adj. (-eri) bot. dotyczący osnówki, osnówkowy.

arillate, arillated, adj. (-ejt, -yd) bot. mający osnówkę.

arillode, s. (-od) bot. fałszywa osnówka, osnówka wychodząca z okienka (micropyle) zamiast ze sznurka (funicle) albo osadki (chalaza) woreczka zalążkowego (ovule).

arilloid, adj. (-oid) bot. podobny do osnówki, osnówkowaty.

arillus, s. (eri'fes) pl. arilli (eri'li) bot. osnówka, ob. aril.

Arimasp, s. (e'rimasp), pl. Arimaspi, mit. kl. Arimasp, członek rasy jednookich mieszkańców Scytii wiodącej nieustanne walki z gryfami strzegącymi złota.

Arimaspian, adj. (erimas'pien) mit. kl. dotyczący Arimaspow.

Arion, s. (e'ri'on, e'rien) 1) Arion, muzyk i poeta z Lesbos, według podania w powrocie z Sycylii z tury koncertowej, obrabowany przez zęgiarzy i wrzucony do morza, ocalał gdy go delfin, oczarowany jego muzyką tak że towarzyszył okrętowi, przeniosł na ląd do Tænarus; A. zasłużony jest w hist. muz. jako twórca systematycznego chóru; 2) zool. ślimak, ślimak lesny, podróżec rządu brzuchonogów, GASTROPODA, o szczątkowej skorupce ukrytej w płaszczu lub zgłęb. skorupki; w Polsce pospolity A. SUBFUSCUS; a. osobnik tego rodzaju.

ariose, adj. (erio'z) melodyjny, często przec. recitative, recytatywu.

arioso, adv. (ario'zo, wi.) muz. melodyjnie, potoczysto, płynnie.

Arisema, s. (erisi'me; aron gr. obrazkowiec, hajma gr. krew) bot. rozległy rodzaj roślin obrazkowatych, ARACEAE, o kwiatach bez okwiatu, perianth.

arise, vi. (eraj'z) 1) wznieść się, wstąpić, ukazać się (na widnokręgu), wstac; 2) powstać, zacząć się, wejść w grę; 3) wyjść, wzejść, zjawić się.

Aristæus, s. (eriste'es) mit. kl. Arysteusz, Arystejos, syn Apollina i nimfy Cyrene, opiekun trzody, pasterszy, winorośli i oliwek, patron bartnictwa; nimfy, rozżalone śmiercią Eurydyki uciekającej przed nim, zabiły mu wszystkie pszczoły, lecz nowe roje powstały z wnętrzości bydła z jakiego A. palił ofiary na jej cześć.

Aristarch, s. (e'ristark, od nazwiska Aristarchosa, krytyka greckiego z Aleksandrii około 200 przed Chr.) surowy krytyk.

Aristarchian, adj. (eristark'jen) krytyczny, surowo oceniający.

aristarchy, s. (ari'starki; a'ristos gr. najlepszy, i archy) rząd najlepszych.

aristate, adj. (e'ristejt, arista i. kłos) bot. kłosowy, kłosisty, ościsty, ostny, kosmaty, wąsisty, np. pszenica ostna (ostka), przec. pszenica bezostna (gołka).

aristo-, przedr. (e'risto-) arysto-.

aristocracy, s. (eristo'kresi) arystokracja, 1) rząd sprawowany przez mniejszość złożoną teoretycznie z ludzi najlepszych, w praktyce z ludzi pochodzących z uprzywilejowanej klasy „elity”; 2) nieliczna klasa narodu uprzywilejowana dzięki urodzeniu; klasa uważana za wyższą od reszty społeczeństwa dzięki urodzeniu ze starożytnego rodu, lub dzięki wybitnej inteligencji, majątkowi, stanowisku urzędowemu itp.; hist. kl. w starożytnej Grecji ustroj arystokratyczny opierał się na geruzji, Radzie Starców.

aristocrat, s. (eri'stokret) arystokrata (m), arystokratka (f), 1) członek klasy arystokratycznej; 2) zwolennik panowania arystokracji; 3) osoba mająca zapatrywania i manieri klasy arystokratycznej, człowiek lub przedmiot gorący wśród swego gatunku, np. an Arab, aristocrat among horses arab, arystokrata wśród koni.

aristocratic, -al, adj. (eristokre'tik, -i) arystokratyczny, 1) popierający myśl panowania arystokracji w narodzie, np. a. franchise arystokratyczna ustawa wyborcza; 2) znamienity dla manier i zapatrywań klasy arystokratycznej, wytworny.

aristocratically, adv. (-kei) arystokratycznie, wytwornie.

aristocraticallyness, (-kelnes) arystokratyczność, wytworność.

aristocratism, s. (eristokre'tizm) zasady polityczne arystokracji, arystokratyzm.

aristol, s. (e'ristol) apt. arystol, proszek używany w zastępstwie jodoforu, składający się z tymolu i jodyny.

Aristolochia, s. (-o'kia) bot. kokornak, roślina dwuliścienna z rodziny kokornakowatych, ARISTOLOCHIA-CEAE, zioła i zdrewniałe pnące przeważnie podzwrotnikowe; w Europie kokornak powojnikowy European birthwort A. CLEMATIS o łodydze do metra, przeszło 3', ceniony w lecznictwie (a'ristos gr. najlepszy, loche'ja gr. poród, stąd ang. birthwort).

Aristolochiaceae, s. pl. (e'ristolokiej'si-i) bot. kokornakowate, rodzina roślin dwuliściennych z rzędu wielowoczkowych, POLYCARPICEAE lub z rzędu kokornakowatych ARISTOLOCHIALES, 5 rodzajów i około 200 gatunków, zioła i krzewy o liściach skrętoległych, bez przylistków, przeważnie podzwrotnikowe.

Aristolochiales, s. pl. (-lo'kjeliz) bot. kokornakowe, rząd dwuliściennych roślin bezpłatkowych, obejmujący jedną rodzinę, kokornakowatych ARISTOLOCHIACEAE; w Polsce kopytnik, ASARUM EUROPÆ-

UM i kokornak, ARISTOLOCHIA SIPHO.

aristology, s. (erista'łodzi, a'riston gr. śniadanie) sztuka jedzenia, smakownictwo.

aristological, adj. (eristola'dżikeł) smakowniczy, znający się na potrawach.

aristologist, s. (erista'łodziśt) znawca jedzenia, smakosz, dawniej smaczkarz, smakowniczek, smakownik; z fr. gourmand, gourmet (gurma-, gurme').

Aristophanic, adj. (eristofe'nik) arystofański, dotyczący Arystofanesa, podobny do pism lub stylu lub dowcipu Arystofanesa, satyrycznego komediopisarza greckiego (448-380).

Aristophanic, s. proz. arystofanik, trójtłopowy akatalekttyk, wiersz składający się z daktylu i dwóch trochejów — — — — —

Aristotelian, adj. (-ti'lien) arystotelesowy, arystotelesowski, Arystoteles.

Aristotelianism, s. (-izm) fil. filozofia Arystotelesa.

Aristotelic, adj. (-te'lik) arystotelesowy, dotyczący Arystotelesa i jego systemu.

Aristotle, s. (e'rista'ti) Arystoteles (384-322), uważany powszechnie za największego filozofa starożytności, a przez wielu za największego filozofa do tej pory, uczeń Platona, ucznia Sokratesa, wychowawca Aleksandra Wielkiego; położył niezmiernie zasługi w historii filozofii, logiki, polityki i nauk przyrodniczych; A's lantern (arista'tis lan'tern) zool. latarnia Arystotelesa, narząd języcowy, ECHINOIDEA, typu szkarłupni, ECHINODERMATA, do miążdżenia pokarmu, bardzo skomplikowany, składający się z 20 wapiennych części z których 5 głównych przypomina kształt latarni.

aristulate, adj. (ari'stjulejt) bot. mający krótkie wąsy, ob. aristate.

arithmetic, s. (ary'metik) arytmetyka, 1) nauka obejmująca rachunki liczbowe, sztuka posługiwania się liczbami; 2) książka zawierająca zasady tej wiedzy.

arithmetical, adj. (ari'gme'tikeł) arytmetyczny, dotyczący arytmetyki, zgodny z zasadami arytmetyki; a. complement of a number mat. arytmetyczne dopełnienie liczby, różnica między daną liczbą a następną wielokrotną dziesiątką, np. 3 jest a. c. of 7, 75 a. c. of 25, 600 a. c. of 400; a. mean mat. przeciętna arytmetyczna; a. progression mat. postęp arytmetyczny, ciąg liczb w którym różnica do następnego wyrazu jest stała, np. 3, 8, 13, 18, 23, przec. geometrical progression 3, 15, 75, 375, 1875.

arithmetician, s. (ari'gmity'szen) arytmetyk (m), arytmetyczka (f), osoba wprawna w arytmetyce.

arithmetization, s. (ari'g'mitiz'ej'szn) arytmetyzacja, mat. wprowadzenie obowiązku ścisłego dowodu za pomocą liczb.

arithmetize, vi. (-ajz) przest. przeprowadzać rachunki arytmetyczne.

arithmo-, przedr. (ari'gmo) oznaczający stosowanie liczb.

arithmograph, s. (-gref) arytmograf, maszyna do liczenia.

arithmomania, s. (-me'nje) med. obłęd liczbowy.

arithmometer, s. (-miter) maszyna do liczenia.

-arium, przyr. (-e'rjom) -arium, oznaczający związek z wyrazem i. stanowiącym pierwszą część wyrazu, np. aquarium, (aqua i. woda).

Arizona, adj. (erizo'na) arizoński dotyczący stanu Arizona; A. gourd lub CALABARILLA CUCURBITA FETIDISSIMA dynia mydlarska w Teksasie i Arizonie, miąższ używany do wyrobu mydła, korzenie służą jako okłady na hemoroidy; A. palm palma wachlarzowa NEOWASHINGTONIA FILAMENTOSA z Kalifornii, do 25 m. (80') wysokości; A. ruby granat koloru rubinowego.

ark, s. (ark) 1) przest. skrzynia, kryty kosz, do przechowywania pieniędzy i papierów wartościowych; mały śpichlerz na zboże; 2) arka, okręt Noego z potopu, stąd przen. miejsce schronienia; 3) arka mojszowa, w której Mojszesz umieścił dwie kamienne tablice z dziesięciorgiem przykazań, zwana A. of the Covenant, A. of Testimony arka przymierza; 4) płaska szeroka łódź używana na rzekach stanów zach., dawniej zwana broadhorn.

Arkansas, adj. (ar'kenso') dotyczący stanu lub rzeki Arkansas; A. cabbage wysokie ziele kapuściane stanów pld.-zach. STREPTANTUS MACULATUS; A. stone kamień ze skał nowakulitowych, także brzoś z takiej skały zrobiony.

arkansite, s. (-sajt) min. arkanzyt, rodzaj brykitu z rzędu tlenków metalicznych, z Hot Springs, Ark., TiO₂, t. 7.5, c. w. 4.3.

arles, s. pl. (arls) pld.-zach. Anglia i Szkocja, zadatek; ob. earnest money; także przen. zadatek, zapowiedź, przedsmak.

(I) **arm**, s. (arm) woj. broń, a) rodzaj broni, gałąź służby wojskowej, jakoto: piechota infantry, konnica czyli jazda cavalry, artyleria artillery, lotnictwo aviation itd. są rodzajami broni, arms, nowoczesnej armii; b) przyrząd obronny lub zaczepny, narzędzie wojenne, ob. arms.

(II) **arm**, s. 1) ramię, górna kończyna ludzka, zwykle od barki do przegubu, anat. czasem ograniczone do części od łopatki do łokcia; 2) coś podobnego do ramienia ludzkiego: a) przednia kończyna ssaka; b) kończyna lub narząd chwytny lub ruchowy zwierzęcia innego niż ssak; c) gałąź drzewa; d) ramię maszyny, cieńsza część mechanizmu wychodząca z korpusu maszyny; e) mar. odnoga, koniec rei, także część kowticy od pięty do łapy, ob. anchor; yard a. pik rei; f) odnoga wody; g) ramię fotelu, oparcie pod ramioną; h) sokolnictwo, nóżka sokoła od udka do stopki; 3) gałąź, odnoga, część działająca oddzielnie, the three a.-s of the Government trzy działy rządu; 4) przen. ramię, siła, potęga,

poparcie, a. of the law ramię sprawiedliwości; a. of flesh siła ludzka, moc człowiecza, pomoc ludzka; a. in arm a) pod ramię, z ramieniem jednej osoby zawieszonym w ramię drugiej; b) ramię w ramię, ramię przy ramieniu, razem, spodem; at a.'s end lub at a.'s length przen. daleko, at a.'s reach na odległość ramienia.

(I) **arm**, vi. zbroić się, zaopatrzyć się w broń orężną, także przen. uzbroić się, np. w cierpliwość.

(I) **arm**, vt. 1) zbroić, zaopatrzyć w broń, uzbroić; 2) opancerzyć, wzmocnić okrycie np. to a. a hook in angling; 3) przen. uzbroić, dostarczyć pomocy w celu wzmocnienia moralnego oporu; 4) zaistałować, zmontować, zaopatrzyć narzędzie lub przyrząd w potrzebne części lub dodatki.

(II) **arm**, vi. rozgałęziać się, rozprzestrzeniać się za pomocą bocznych pędów, także a. out.

(II) **arm**, vt. przest. objąć w ramiona, chwycić w ręce; chwycić za ramię.

armada, s. (arma'da, hiszp.) 1) przest. wielki okręt wojenny; 2) znaczna eskadra zbrojnych okrętów, w szcz. Niezwyciężona Armada hiszpańska, zwana Spanish A. lub Invincible A. wysłana w 1588 przez Filipa II przeciw Anglii, zniszczona przez burzę i przez flotę angielską; 3) uzbrojenie.

armadillo, s. (armadil'lo) pl. armadillos (-los) 1) zool. pancernik, z rzędu zwierząt ssaczy, EDENTATA, podgromady łożyskowców PLACENTALIA, gromady ssaków MAMMALIA, tułów i głowa okryte małymi kościanymi płytkami, w Amer. pld. podzwrotn. z wyjątkiem jednego gatunku PEBA żyjącego w Teksasie.

armagnac, s. (armańjak') słynny likier francuski z pld. części kraju dawniej zwanej A.

Armagnacs, s. pl. (armańjaks') hist. fr. Armaniacy, zwolennicy frakcji orleańskiej, która pod wodzą Bernarda VII hrabiego d'Armagnac (czytaj: darmańjak') zwalczała frakcję burgundzką za Karola VI i VII (1380-1461), następnie służyli jako najemni żołdacy w wojnie Fryderyka III ze Szwajcarij, czasem nazywanej Armagnac war.

armament, s. (ar'mament) 1) siła zbrojna, przysposobienie wojenne; 2) woj. i mar. całość uzbrojenia obronnego, obejmująca wszystkie armaty, broń palną i inny sprzęt pomocniczy należący do okrętu, fortu lub obrony pobrzeżnej; 3) wszelki sprzęt i wszelkie przysposobienie do obrony na wypadek ataku siły zbrojnej.

armamentarium, s. (armementej'rjom) urządzenie medyczne, zbiór przyborów i lekarstw potrzebnych lekarzowi w praktyce.

Armatoles, Armatoli, s. pl. (armeto'ls, armeto'li) Armatole, chrześcijańskie wojsko najemne służące Turkom od XV w. aż do greckiej wojny o niepodległość (1821).

armature, s. (ar'meczur) 1) zbroja, pokrycie ochronne, płyta stalowa, ochrona drutu w kablu, biol. narząd służący do ochrony, np. kolce, ciernie, zęby; 2) armatura, a) magn. kawałek miękkiego żelaza lub stali łączący bieguny magnesu lub sąsiadujących magnesów; b) elektr. część maszyny dynamo-elektrycznej; c) metalowa powłoka butelki lejdejskiej, ob. Leyden jar; d) pasek papierowy na stałej płycie maszyny Holtza; 3) bud. armatura, ramy i sztaby żelazne do wzmocnienia cienkich kolumn, do utrzymania daszku lub baldachimu, do usztywnienia okien itp.

armature, vt. elek. zaopatrzyć w armaturę.

arm board (arm bo'rd) gładka deska z kory do wyprawiania skóry.

armchair, s. (a.czejr) fotel, krzesło z oparciem na łokcie i przedramiona.

arme blanche (a. blansz', fr.) woj. biała broń, np. szabla, rapier, lanca, w przec. broni palnej.

(I) **armed**, part. adj. (a'rmd) 1) uzbrojony, zbrojny, with — w (acc.); 2) przen. zaopatrzony w siłę (nie zbrojną a duchową lub materialną); 3) her. odziany w zbroję, zbrojny, zaopatrzony w puklerz lub tarczę, o zwierzętach w herbie; zaopatrzony w dziób, rogi, szpony itp.; a. **neutrality** zbrojna neutralność, położenie państwa lub grupy państw wobec stron wojujących bezstronnie lecz oparte na stanie zbrojnym gotowym do odparcia ataku którejkolwiek strony wojującej; w szcz. hist. ang. a) sojusz trzech państw nadbałtyckich (Rosji, Szwecji i Danii) z r. 1780 skierowany przeciwko interesom angielskim, b) podobny sojusz z r. 1800; a. **peace** zbrojny pokój, pokój utrzymany jedynie dzięki potężnej sile zbrojnej; A. **Soldier of Democracy** żartobliwy przydomek nadany Napoleonowi; a. **tapeworm** zool. tasieniec uzbrojony TÆNIA SOLIUM, tasieniec zaopatrzony w dwa rzędy haczyków na głowie, do 3 m. (10") długości, niebezpieczny pasożyt ludzki, zwłaszcza w Europie; a. **to the teeth** uzbrojony od stóp do głów.

(II) **armed**, part. adj. (a'rmd) zaopatrzony w ramiona, mający ramiona, ramienny.

Armenian, adj. (armi'njen) ormiański, armeński, dotyczący Armenii, dotyczący Ormian; A. bole glinka armeńska, używana dawniej w lecnictwie, dziś tylko do zabarwiania np. pasty do zębów; A. **Church** Kościół armeński założony około r. 300 przez biskupa św. Grzegorza Illuminata, od Soboru chalcedońskiego (451) oddzielony od KW.; głową Kościoła jest katolikos, catholicos, w Edmian-dzinie w Zakaukaskiej Republice Sowieckiej; do Kościoła tego nie należą potomkowie dawnych imigrantów ormiańskich w Polsce, którzy są katolikami obrządku ormiańskiego ze stolicą arcybiskupią we Lwowie, podległą Watykanowi; A. **cummin** kmin caraway; A. **stone** a) niebieski węgiel miedzi dawniej stosowany w

lecnictwie, b) kup. handlowa nazwa lapis lazuli; c) szmergiel, ścier.

Armenian, s. (Armeńczyk, Ormianin (m), Armenka, Ormianka (f), osobnik rasy kaukaskiej, przeważnie w Armenii; odnoga od wieków zamieszkała w Polsce, acz w znacznej części zachowała znamionną smagłą cerę, spolszczona; osiadli na roli, zdolni w handlu, zapobiegliwi, oszczędni; 2) język ormiański o osobnym abecadle złożonym z liter zgola niepodobnych do hebrajskiego, greckiego, łacińskiego, arabskiego; 3) kość. Armeńczyk, członek Kościoła ormiańskiego podległego Katolikosowi.

Armenic, adj. (armi'nik) dotyczący języka ormiańskiego i pokrewnych.

Armenoid, adj. (armi'no-id) podobny do armeńskiego, mający typ przypominający wygląd Armeńczyka.

Armeria, s. (armi'rie) bot. zawciąg, roślina zrosłopłatkowa z rodziny ołownikowatych, PLUMBAGINACEÆ.

armet, s. (ar'met) woj. przyłbicza, mały szyszak wprowadzony w połowie w. XV, lekki i lepiej niż inne hełmy dopasowany do brody i karku, stanowił postęp wobec heaume, basinet, sallet, ob.

armhole, s. (arm'hol') 1) anat. pach, wklęsłość pod ramieniem; 2) otwór na rękaw.

Armida, s. (armi'da) Armida, piękna czarodziejka w „Gerusalemme Liberata” Torkwata Tassya (czytaj: dżeruzale'ma libera'ta); z namowy Diabła kusi Rinalda i rycerzy krzyżowych w Altanie Rozkoszy, por. **Bower of Bliss** w Spensera „Faerie Queene” ob. **Acrasia**, i **Venusberg**, ob., w Wagnera „Tannhäuser” (czytaj: tan'hojzer).

armiger, s. (ar'midżer) pl. armigeri (armi'dżeri) rycerz, ob. esquire, później pomocnik rycerza, giermek; a-i **natalitii** (natali'szji) pr. staro-ang. rycerze ob. esquire, będący najstarszymi synami rycerzy lub młodszych synów wyższej szlachty (peers).

armigeral, adj. (armi'dżerel) rycerski, dotyczący osobnika uprawnionego w pr. staro-ang. do noszenia zbroi; później giermkowy.

armigerous, adj. (armi'dżerös) noszący zbroję.

armil, s. (ar'mił) 1) przest. bransoleta; 2) astr. (już zarzucony) przyrząd do mierzenia zrównania i przesilenia dnia z nocą, equinoctial a. i solstitial a.

Armilaria, s. (armilej'rie) bot. bedka opienka, AGARICUS LIGNARIUS, niewielki rodzaj jadalnych grzybów, pot. (niewłaściwie) podpieńki, podpinki.

armillary, adj. (ar'mileri) dotyczący obrączki lub pierścienia, a. **sphere** astr. kula obrączkowa, w dawnej astron. używany glob niebieski utworzony z metalowych pierścieni przedstawiających ważniejsze obroty ciała niebieskiego; ostatni używał go Tycho Brahe (zm. 1601).

armillate, adj. (ar'milejt) obrączkowy, zrobiony z obrączek, bransolet, pierścieni itp.

arming, s. (armin') 1) zbrojenie, przysposobienie w szcz. wojskowe; 2) uzbrojenie, sprzęt wojenny; 3) armatura, część magnesu, maszyn, przyboru, przydana dla uzupełnienia i przysposobienia do pracy; 4) mar. czerwone festony używane dawniej jako świecące przybranie okrętu z przodu i z tyłu w dnie uroczyste; 5) intról. a. **press** prasa do wyciskania na okładce w szcz. herbu.

Arminian, adj. (armi'njen) hist. kość. arminiański, dotyczący Jakuba Arminiusa (Harmensena), duńskiego teologa protestanckiego (1560-1609); dotyczący arminian i arminianizmu; A. **Baptists** sekta założona w 1639 na podstawie zasad arminiańskich.

Arminian, s. hist. kość. arminianin, remonstrant, zwolennik nauk Arminiusa.

Arminianism, s. hist. kość. system religijny Jakuba Arminiusa (Harmensena) składający się z pięciu zasad, sprzeczny z kalwinizmem zwłazszcza co do predestynacji i odkupienia; nauka, potępiona na synodzie w Dort 1619, stanowi podstawę sekty wesleyan w Wielkiej Brytanii i St. Zj., oraz metodystów w St. Zj.

Arminianize, vi. (-ajz) kość. przejąć naukę arminiańską.

Arminianize, vt. kość. pozyskać dla nauki arminiańskiej.

Arminianizer, s. kość. orędownik nauki arminiańskiej.

armipotence, s. (-'potens) r. zbrojna siła, potęga zbrojna.

armistice, s. (arm'istis) zawieszenie broni, rozejm, dawniej armistycjum; krótkie zawieszenie działań wojennych za obopólnym porozumieniem na całym froncie lub na jednym odcinku, zawierane czasem w celu grzebania poległych, w celu omówienia możliwości zakończenia walk itp.

armlet, s. (arm'let) 1) mała odnoga; 2) obrączka, naramiennik, bransoleta; 3) część ryszunkunku.

armor, s. (ar'mor) 1) zbroja, rynsztunek, pancerz, odzienie ochronne wojowników najczęściej metalowe; 2) sprzęt wojenny, wszelkie uzbrojenie wojenne; 3) przest. wojna; 4) stalowe lub żelazne płyty pokrywające kadłub okrętu wojennego lub wozu pancernego; pierwsze płyty żelazne na okrętach francuskich w r. 1855 miały 4½" (11½ cm.) grubości, dziśjsze są kilkakrotnie grubsze i ze stali z domieszką niklu i chromu.

armor, vt. opancerzyć, oblec pancerzem.

armor-bearer (a.be'rer) niosący oręż i puklerz dla rycerza, giermek, ob. **armiger**.

armor-clad, adj. (a.'klad) opancerzony, pancerny.

armor-clad, s. pancernik, okręt pancerny.

armored, part. adj. (ar'mord) pancerny, opancerzony; a. **concrete** żelazobeton, żelbeton; a. **cruiser** krążownik o opancerzonym pokładzie i opancerzonych wieżach; a. **scales** zool. łuski tworzone z substancji wydawanej przez samice pluskwiaka z

podrodziny DIASPINÆ rodziny czerwcow COCCIDÆ rzędu pluskwiaków RHYNCHOTA; substancja ta tężeje na powietrzu i pokrywa twarą oponą samice, przysaną do rośliny, i jej jąja.

armorer, s. (ar'morer) 1) zbrojowy co robi zbroje, płatnerz (od śr.-w. i. plata — blacha na piersi), pancerniarz, blachownik; 2) giermek, pomagający rycerzowi wdziać zbroję; 3) mar. dawniej w St. Zj. podoficer, który pełnił nadzór nad ręczną bronią na okręcie; 4) woj. rusznikarz, pełniący służbę w utrzymywaniu broni ręcznej w dobrym stanie.

armor grating mar. kratówka, kratownica, gruba krata jaką w czas ostrzeliwania okrętu zakrywa się luki których nie można zamknąć, krata zatrzymuje kawałki pryskających szrapneli.

armorial, adj. (armo'rjeł) zbrojowy, przynależny do zbroi; dotyczący herbu, herbowy.

armorial, s. herbarz, książka o herbach.

Armoric, Armorian, adj. (armo'rik, -en; ar walijsk. nad, mor. walijsk. morze) 1) bretoński, dotyczący Bretonii w póln. Francji, (Bretonia dawniej zwana *Armorica*); 2) geol. dotyczący łańcucha gór ciągnącego się od Irlandii do Francji, utworzonego pod koniec okresu paleozoicznego.

Armorian, s. (armo'riken) Bretończyk, ob. **Breton, Indo-European**.

armorist, s. (ar'morist) heraldyk, znawca herbów i herbarstwa, dawniej herbopis, herbopisarz, herboum, herbowiedz (ostatnie dwa wyrazy już u Lindego w 1808 podane jako „dziś już nie używane”).

armor-plate, s. (a.plejt) pancierz okrętu, stalowa płyta chroniąca kadłub i pokład okrętu wojennego.

armor-plated, adj. (a.plejt'yd) pancerny, o okręcie.

armory, s. (ar'mori) 1) puklerz, ochrona; 2) zbrojownia, miejsce przechowywania sprzętu wojennego; 3) St. Zj. arsenał, państwowa fabryka broni; 4) koszary, w St. Zj. **bar-racks**; 5) przest. zbrojny oddział; 6) her. herbarstwo, część heraldyki zajmująca się badaniem i opisem herbów; 7) her. herby.

armozeen, armozein, s. (ar'mozin) czarny materiał jedwabny używany na szaty kościelne i na opaski żałobne.

armpit, s. (arm'pit) anat. pachy, **AXILLA**, wklęsłość pod stawem ramienia i łopatk.

armrack, s. (-rak) woj. stojak na broń.

arms, s. pl. (arms) 1) broń, uzbrojenie; 2) dzieła rycerskie **ARMA VIRUMQUE CANO arms** and the **man I sing** dzieła rycerskie i męża opiewam; 3) her. herb, dziedziczne godła i znaki używane przez poszczególne rody, od czasu wojen krzyżowych legalizowane przez zwierzchnika politycznego i nadawane na znak szlachectwa, także godło ciała administracyjnego, kraju, prowincji, stanu; powiatu, miasta; **a. of adoption**

herb przyjęty przez obcego rodem na życzenie spadkobiercy; **a. of alliance** herb przyjęty przez związek małżeński, wykazujący szczególność herbów obu rodów skoliaganych, lub szczególność herbu męzowskiego w herbie żony i szczególność herbu żony w herbie męża; **a. of assumption** szczególność herbu zwyciężonego przywłaszczony przez zwycięzcę, także przejęte za spólną zgodą; **a. of community** godło przyjęte przez uniwersytet, stolicę biskupią, gminę itp.; **a. of dominion** herb państwowy, herb monarchii; **to a!** do broni!; **under a.** pod bronią, w służbie wojskowej.

armseye, s. (arm'si) otwór na rękaw.

arm slasher (a.sla'szer) rycerz, który ranił się w ramię, by pić krew na cześć swej bogdanii, (średnio-wieczny wyraz hołdu).

armure, s. (ar'mjur) 1) przest. zbroja; 2) tkanina jedwabna lub wełniana w deseń lub żółbkowana; 3) krosno na specjalną tkaninę.

army, s. (ar'mi) 1) wojsko, armia, zespół żołnierzy podzielony na dywizje, brygady, pułki, bataliony, kompanie; 2) przen. zespół ludzi skojarzony w wspólnym celu niewojennym np. armia robotników; 3) liczna grupa, np. armia mrówek; 4) przest. zbrojna wyprawa; **a. corps** woj. korpus armii, zespół żołnierzy złożony z dwóch lub trzech dywizji i zorganizowany jako samodzielna armia z wszelkimi rodzajami broni i jednostkami posiłkowymi; **A. List** urzędowy spis oficerów w Anglii; **A. Register** urzędowy spis oficerów w St. Zj.; **A. Service Corps** w Anglii korpus kwatermistrzowski.

army worm (a.uorm') zool. 1) gąsienica sówki z rzędu motyli nocnych NOCTUINÆ, podrząd FRENATÆ, w olbrzymich masach całej armii wędrująca z pola na pole żarłocznie niszcząc trawę i zboże; w St. Zj. najpospolitsza gąsienica sówki **LEUCANIA UNIPUNCTA**; 2) gąsienica pleniówki, **SCIARA MILITARIS**, owada (małej muchy) z rodziny MYCETOPHILIDÆ podrząd ORTHORAPHA rząd dwuskrzydłych, **Diptera**, idąca w ordynku wojskowym masą kilkudziesięciu pasem kilkumetrowej szerokości (zwanym pleń); w Polsce w Tatrach.

arna, arnee, s. (ar'na, ar'ni, ind. (m) arna, (f) arni) zool. dziki bawół Indji Wsch., **BOS BUBALUS**, większy od bawołu oswojonego i o dłuższych rogach, **water buffalo**.

Arnaudon's green (ar'nodans gri'n) chem. zielen Arnaudona, cenny barwnik składający się z wodorotlenku chromu Cr(OH)₃ samego albo z dodatkiem kwasu np. borowego, fosforowego lub tp.

Arnaut, Arnaut, s. (arnaut') Albańczyk służący w wojsku tureckim; Turcy nazywają wszystkich Albańczyków i mieszkańców sąsiednich gór Arnautami.

Arnica, s. (ar'nika) 1) bot. kupałnik, pomornik, rozległy rodzaj ziół trwałych z rodziny złożonych, **COMPOSITÆ**; na wsch. St. Zj. pospolicie tylko jeden gatunek **leopard's-**

bane A. NUDICAULIS, na zach. St. Zj. liczne gatunki, w Polsce i w reszcie Europy środk. pospolity kupałnik górski **A. MONTANA** wysokości do 60 cm. (24"), kwiaty żółte w wielkich koszyczkach (6 do 8 cm. średnicy); r. roślina tego rodzaju; 2) a. apt. kwiaty kupałnika **A. MONTANA, FLORES ARNICÆ**, stosowane w lecznictwie jako środek pobudzający w wypadkach wstrząśnienia mózgu, silnej gorączki, potłuczenia.

Arnoldist, s. (ar'nuldist) hist. kość. arnoldysta, zwolennik Arnolda czyli Arnaldusa z Brescia (czyt.: bre'szia), który przemawiał przeciwko bogactwom wysokich duchownych i zepsuciu obyczajów w ich sferach; Arnaldus podniecał Rzymian do walki przeciw doczesnej władzy Papieża; skazany na śmierć zginął w r. 1155, po czym zwolennicy jego rozprzyszyli się.

aroeira, s. (ero-ej'ra) aroeira, port. nazwa miejscowa kilku gatunków nanerczowatych krzewów i drzew dostarczających leczniczej żywy, w szcz. **SCHINUS MOLLE** w Peruwii i Andach; **SCHINUS TEREBENTHIFOLIUS** i **ASTRONIUM FRAXINIFOLIUM** w Brazylii.

aroid, **aroidous**, adj. (e'ro-id, a'ro-id, ero-i'dós) bot. dotyczący rodziny roślin obrazkowatych, **ARACEÆ**.

aroid, s. bot. osobnik z rodziny obrazkowatych, **ARACEÆ**.

Aroides, s. (ero-i'dis) bot. nieliczny rodzaj afrykańskich roślin obrazkowatych, **ARACEÆ**, z których najlepiej znane są gatunki ogrodowe; **A. ALBOMACULATUM** **spotted calla** czermieniec biały, **A. HASTATUM** **yellow calla** czermieniec żółty.

aroint, int. (erojnt') przest. idź precz!, wynoś się!

aroma, s. (ero'ma) pl. **aromas**, rzadziej **aromata** (ero'mes, eromej'ta) 1) aromat, zapach, stanowiący cenne znamię rośliny lub towaru; 2) przest. korzeń, przyprawa; 3) przen. zapach, charakter, znamię, duch, nastrój.

aromatic, -al, adj. (eroma'tik, -i) 1) wonny, mający przyjemną i sobie właściwą woń; 2) chem. będący pochodną lub znamienno obecnością związku benzenowego; o cyklowych związkach organicznych; nazwa związków aromatycznych pochodzi stąd że wiele z nich posiada przyjemną woń i że nazwy ich wymieniają ich wonny składnik.

aromatic, s. apt. roślina lub lek o przyjemnym zapachu i zazwyczaj o wybitnym smaku.

aromatize, vt. (ero'metajz) perfumować, nadać przyjemnej woni, dodać korzeni dla zapachu i smaku.

aromatization, s. (eromatizej'szen) dodanie zapachu i smaku.

aromatizer, s. (ero'metajzer) kto lub co dodaje zapachu i smaku.

around, adv. (eraund') 1) dookoła, naokoło, w koło, wokoło; 2) dookoła, wszędzie, tam i sam; 3) w pobliżu, w sąsiedztwie.

around, prep. 1) ze wszystkich stron, naokoło, wokoło (gen.); 2)

około, z drugiej strony (gen); po (loc.)

arousal, s. (erau'zel) powstanie, przen. przebudzenie się.

arouse, vi. (erauz') przebudzić się, powstać.

arouse, vt. przebudzić, pobudzić, ożywić, podżegać.

arow, adv. (erau') po porządku, w szeregu, jeden po drugim; rzędem, w rzędzie.

arpeggio, s. (arpe'džio; wł. gram na harfie) muz. szybkie odegranie tonów akordu nie razem, a jeden po drugim jak gdyby na harfie.

arpen, **arpent**, s. (arpen', arpa'') stara fr. miara powierzchni jeszcze używana w Kanadzie jako .84 akra.

arracach, **arracacha**, s. (erakacz', araka'cza; hiszp.) zool. roślina **ARRACACIA XANTHORIZA** ceniona w Indiach Zach. dla obfitej jadalnej bulwy.

arrack, s. (erak') mocny napój alkoholowy popularny w Turcji, Indiach Wsch. i na całym Wschodzie pędzony z ryżu lub melasy lub soków rozmaitych palm, np. palmy kokosowej, daktylowej itp.

(I) **arraign**, vt. (arejn') stare pr. ang. żądać, zwrócić się do (gen.)

(II) **arraign**, vt. 1) pierwotnie, zapytać, powołać do odpowiedzialności; stąd: pr. postawić w stan oskarżenia; 2) oskarżyć przed sądem lub przed jakimkolwiek innym trybunałem.

arraign, **arraignment**, s. oskarżenie, stan oskarżenia.

arrange, vt. (arrejndž') 1) ustawić lub ułożyć w właściwym szyku; ustawić osoby lub przedmioty w porządku zamierzonym lub najodpowiedniejszym; 2) ułożyć, omówić, przygotować, postanowić; 3) muz. ułożyć obcą kompozycję na głosy lub na inne instrumenty niż pierwotnie ułożono przez kompozytora.

arrangement, s. (-ment) 1) układanie w porządku, porządkowanie, ustawienie lub układanie w odpowiednim szyku, zaaranżowanie; 2) szyk, porządek, układ, zestawienie, system; 3) przygotowanie, umowa; 4) ensemble (czytaj: a ~ sa ~ bl'), zespół, rzecz stworzona przez odpowiednie zestawienie, np. an a. in red, white and blue; 5) załatwienie, zagośdzenie, w szcz. w razie upadłości, scheme of a.; 7) muz. zaaranżowanie, transpozycja lub układ na inne głosy lub instrumenty niż ułożono pierwotnie, także sama kompozycja tak zaaranżowana, transkrypcja; 8) mat. permutacja.

arrant, adj. (e'rant) 1) wędrowny, wędrujący, włóczęga; 2) osławiony, beczelny, bezwstydnny, pozbawiony czci, zuchwały.

arrantly, adv. (-li) bezwstydnie, po łajdacku, zuchwale.

arras, s. (e'ras; od miasta Arras we Francji) arras, francuska makata, ciężkie obicie na ścianę z tkanymi postaciami i scenami.

arras, vt. zaopatrzyć w arras.

arrasene, s. (e'rasin) materiał przygotowany na arras, osnowa z

silnego szpagatu z wątkiem z wełny lub jedwabiu gotowa do whaftowania na nie rysunku.

arrastre, s. (ara'stre) 1) żarna w szcz. do kruszczenia złota; 2) kup. (Filipiny) wyładowanie, oclenie i dostarczenie towaru do importera.

arrau, s. (e'rau) zool. wielki żółw **PODOCNEMIS EXPANSA** z podrzędu **PLEURODIRA**, na rzece Amazonce, samica do 3', około m., jaja bardzo cenne, młode żółwie długości 6-18" jadalne.

array, s. (erej') 1) szyk, porządek, układ w należyтым następstwie, szyk bojowy; 2) w szcz. dawniej zwołanie doroczne pospolitego ruszenia w Anglii; 3) zespół osób lub przedmiotów ustawionych w odpowiednim szyku; 4) zdumiewająca wystawa, imponujący zbiór; 5) bogaty strój; 6) pr. lista nazwisk ułożona we właściwym porządku, np. lista sędziów przysięgłych; 7) mat. szereg; 8) przest. zły stan interesów; ambaras.

array, vt. 1) ustawiać w szyku np. wojsko na paradę lub do walki, komenderować, kierować czymś; 2) odziewać, ubierać, stroić, np. na paradę, na popis, na pokaz, na wystawę; 3) pr. powoływać w porządku np. sędziów przysięgłych.

arrayal, s. (-el) ustawianie, układanie, ubieranie, dekorowanie; rzecz ubrana, dekoracja, układ; ubranie.

arrayan, s. (ara'jan) bot. 1) mirt meksykański, **MYRTUS ARAYAN**, roślina wolnoplątkowa, **DIALYPE-TALOUS**, rzędu mirtowych, **MYRTALES**, rodziny mirtowatych, **MYRTACEAE**, z żółtą kwaskowatą jagodą używaną do przyprawiania chłodzącego napoju; 2) woskownica indiańska, **MYRICA CERIFERA**, roślina bezpłatkowa, **apetalous**, rzędu woskownicowych, **MYRICALES**, rodziny woskownicowatych, **MYRICACEAE**.

arrayment, s. (erej'ment) odzież, ubranie, ekwipunek.

arrear, adv. (ari'r) przest. z tyłu, w tyle, wstecz.

arrear, s. 1) zaległość, stan zaległości; 2) przedmiot lub suma zaległości, już płatna a niezapłacona należność.

arrect, vt. (erek't') 1) przest. wyprostować, podnieść do prostej pozycji; 2) skierować w górę.

arrect, **arrected**, adj. (erek't', -yd) 1) skierowany w pion; 2) przest. uważny.

arrendator, s. (erendej'ter, e'rendejter) arendarz, arendator, trzymający w arendzie, dzierżawca, w szcz. dochodów publicznych np. myta itp.

arrent, vt. (erent') dzierżawić, puszczać w arendę, brać w arendę, trzymać w arendzie, arendować, st. pr. ang. za opłatą dzierżawną udzielić prawa ogrodzenia części lasu (niskim płotem lub rowem) na pastwisko.

arrentation, s. (erentej'szen) dzierżawienie, dzierżawa.

(I) **arrest**; s. (erest') wet. parch na tyle tylnej nogi konia.

(II) **arrest**, s. 1) zatrzymanie, wstrzymanie, przerwanie; 2) pr. za-

branie (osoby) pod straż z polecenia władzy, uwięzienie, aresztowanie; 3) pr. wzięcie bydła lub martwych przedmiotów pod nadzór władz w szcz. okrętów; 4) pr. fr. arrêt (arre') rozkaz sądowy; 5) przest. miejsce przechowania w chwili nieużywania, np. dzidy; 6) przen. przeszkoda, zawada; 7) szerm. dotyk udałe dotknięcie rapierem; 8) mech. zawora, zaworka, wyłącznik; 9) pr. a. of judgment wstrzymanie wyroku.

arrest, vi. zatrzymać się, stanąć, spocząć.

arrest, vt. 1) zatrzymać, wstrzymać; 2) pr. zabrać (osobę) pod straż z polecenia władzy, u Szekspira, z of i on, dziś for; 3) aresztować, pojmować, schwytać, uwięzić.

arrestation, s. (erestej'szen) zatrzymanie, wstrzymanie, przeszkoda, zawada.

arresting, adj. part. (eres'tin') zajmujący, zwracający uwagę, przykuwający.

arrestingly, adv. (-li) zajmująco, przykuwająco.

arrestive, adj. (-'tiw) gram. wstrzymujący, zatrzymujący, zmuszający do zastanowienia, np. spójnik **but**, **still**, **yet**, jednak, atoli, choć, ale.

arrestment, s. (-'ment) 1) aresztowanie osoby i jej własności, w szcz. pr. szk. postępowanie egzekucyjne, ob. **garnishment**; 2) wstrzymanie, przerwa; 3) uwięzienie; 4) mech. zawora.

arrêt, s. (are') pr. fr. a) wyrok sądu, dekret trybunału, orędzie monarchy; jeszcze używane w Kanadzie i w Luizjanie; b) aresztowanie, uwięzienie; areszt.

arrha, s. (e'ra) pl. **arrhæ** (e'ri) pr. zadatek, staropol. litkup, świętojański grosz, **ARRABO**, ob. **earnest**, **earnest money**.

arrhal, adj. (e'rel) pr. służący za zadatek.

arrhythmic, **arrhythmical**, adj. (erit') mik, -i) med. nieregularny, o pulsie.

arrhythmically, adv. (-el) med. nieregularnie, o pulsie.

arrhythmy, s. (eritmi) r. nieregularność, brak regularnego uderzenia; med. niemiaryowość tętna, arytmia.

arride, vt. (erajd') przest. 1) nasміewać się, uśmiewać się szyderczo; 2) uśmiewać się przychylnie, znajdować upodobanie w (loc.).

arriere, s. (eri'r) tył, tylna część, zad; częściej w użyciu przymiotnikowym tylny, zadni, podrzędny.

arriere-ban, s. (arjer'ba'') z fr. lub erir'ben') hist. fr. królewski dekret wzywający do broni nie tylko lenników królewskich ale i ich lenników.

arriere fee, **arriere fief** (eri'r fi, fif) w ustroju feudalnym opłata lennika składana panu który sam był lennikiem.

arriere pensée (arjer'pa'se' fr. dosłownie tylna myśl) ukryta myśl, utajona pobudka.

arriere-tenant (eri'rten'ent) w ustroju feudalnym lennik lennika, ob. **mesne lord**.

arriere vassal, eri'r we'sel) w ustroju feudalnym lennik lennika.

arriere voussure (arjer'wusir' fr. tylny łuk) bud. w środku grubego muru wewnętrzny czyli cofnięty łuk dźwigający też część muru w szcz. nad oknem lub nad drzwiami.

arris, s. (e'ris) bud. ostry kąt utworzony przez zetknięcie się dwóch powierzchni prostych lub oblaczastych, w szcz. podniesiona linia tworząca się u zbiegu dwu równoległych rowków kolumny doryckiej.

arris fillet (e. fi'let) bud. trójkątny kawał drzewa wsadzony obok komina by podnieść dachówkę dla spadu wody.

arris gutter (e. go'ter) bud. kątowa rynna w kształcie V wzdłuż okapu budynku.

arris-ways, **arris-wise**, (e. uej', e. uajz') tworzący kształt kątu, w kąt.

arrival, s. (eraj'weł) 1) przybycie, osiągnięcie celu podróży, nadejście, lądowanie, przyjazd; 2) osiągnięcie upragnionego celu, np. decyzji, dojście do konkluzji; 3) osoba lub rzecz jaka przybywa np. nowonarodzone dziecko, nieoczekiwany gość lub pakunek, gość hotelowy; 4) przest. port.

arrive, vi. (erajw') 1) przybić do brzegu; teraz, przybić wodą, łądem lub drogą powietrzną, dotrzeć do celu przeznaczenia, z — from do — at, in, upon, dawniej to, into; 2) dojść, dotrzeć, zdobyć badaniem, studiami, eksperymentowaniem, rozmyśleniem, z at, dawniej to; 3) nadejście, o czasie; 4) przest. przyzdarzyć się.

arrive, vt. (erajw') przest. 1) przywieźć na ląd; 2) osiągnąć.

arroba, s. (aro'ba; arrub' tur. ćwierć) hiszp. i port. stara miara wagi i pojemności, jeszcze używana w dawnych koloniach, 1) waga około 11½ kg., 25.3 lb., w Meksyku i w Amer. Płd. o różnej wartości; w Brazylii 25.36, w Argentynie 25.30, w Wenezueli 25.40; a. portugalska w Brazylii 32.38 lb. czyli 14.61 kg.; 2) miara pojemności na wino przeciętnie 4.26 gal. amer. lub 3.55 gal. ang. czyli 16.14 l., na olej 3.32 gal. amer. lub 2.77 gal. ang. czyli 12.56 l.

arrogance, s. (a'rogans) arogancja, hardość, pycha, dążenie do zdobycia nieodpowiednio wysokiego uznania połączone z pyszałkowatym zachowaniem się; lekceważenie innych; pretensjonalne okazywanie swojej rzekomej doskonałości i wyższości.

arrogancy, s. (a'rogansi) 1) arogancckość; 2) wypadek lub przykład aroganckiego zachowania się.

arrogant, adj. (e'rogant) 1) arogancki pyszałkowaty, hardy, mający przesadne pretensje do uznania swej niemiłanej wyższości i okazujący te pretensje przez pyszałkowane zachowanie się; 2) zawierający arogancję, stanowiący dowód lub przykład aroganckiego zachowania się, np. an a. letter arogancki list; an a. man arogant; an a. woman arogantka.

arrogate, vt. (a'rogejt) 1) arogować sobie, rościć, domagać się czegoś nienależnego w sposób napastliwy lub pogardliwy, stawiać niesłuszne pretensje, przywłaszczać sobie prawa nie

należące się; 2) przypisać komu innemu; 3) pr. rzym. zaadoptować osobę pełnoletnią w przepisanej formie, dawniej za zgodą zgromadzenia ludowego, później za pomocą dekretu cesarskiego.

arrogation, s. (arogej'szen) 1) przywłaszczenie sobie czegoś nienależącego się; 2) pr. rzym. adoptowanie osób SUI JURIS.

arrondissement, s. (aradisma'') administracyjna jednostka w podziale ob. department.

arrope, s. (ero'p; hiszp.) gesty płyn z wyciśniętych winogron przygotowanych, używany do zaprawiania wina sherry dla dodania mu zabarwienia i ważkości.

arrow, s. (e'ro) 1) strzała, pocisk ostry i prosty, złożony z drewnianego prętu, shaft brzechwy, i ostrza, bolt żelazca lub bektu, czyli grotu, zazwyczaj zaopatrzony w pióra, wysyłany za pomocą łuku; 2) coś podobnego do strzały: a) astron. A. Strzała, pln. gwiazdozbiór SAGITTARIA, 18 gwiazd do 7-ej wielkości; b) bot. u trzciny cukrowej najwyższa część wydająca kwiaty, czub, także i sam kwiatostan trzciny cukrowej; c) druk. strzałka, znak wskazujący kierunek — i —, —; d) geod. tyczki do znaczenia odległości co łańcuch mierniczy.

arrow, vi. 1) r. strzelać z łuku; 2) r. wystrzelić w górę, wyrósć jak z procy; 3) o trzcinie cukrowej, tworzyć strzelisty czub czyli kwitnąć.

arrow-head s. (e. he'd) 1) bełt, grot; 2) znak pisarski lub drukarski wskazujący gdzie oznaczona głoskę, wyraz, ustęp itp. należy umieścić; 3) bud. znak rysunkowy oznaczający rozmiar, np. — 15' —; 4) bot. strzałka, wodna roślina SAGITTARIA z rodziny żabieńcowatych, ALISMACEAE.

arrowroot, s. (e'roru't) 1) bot. maranta, rodzaj ziół rzadziej krzewów z rodziny marantowatych, MARANTACEAE; w szcz. MARANTA ARUNDINACEA w Indiach Zach. i Amer. Płd. szeroko uprawiana bylina do 3 m. (10') wysokości; inne gatunki np. M. ZEBRINA, M. WARSZEWICZII uprawiane w cieplarniach; 2) mączka indiańska, AMYLUM MARANTHÆ, z kłączy MARANTA ARUNDINACEA i innych gatunków jak ZEMIA, CURCUMA, służąca za pożywienie zwłaszcza dla dzieci i starców.

arrow-wood (e. uu'd) drzewo z którego robiono strzały (brzechwy). w szcz. w St. Zj. rozmaite gatunki kaliny *sourwood* VIBURNUM, w Anglii szlak ciernisty *alder buckthorn* RHAMNUS FRANGULA.

arroyo, adj. (e'rou-i) 1) dotyczący strzały; 2) pełen strzał; 3) strzelisty, podobny do strzały, szybki jak strzała, ostry jak strzała.

arroyo, s. (aro'jo) pl. **arroyos** (ero'jos; hiszp.) rzeczka, czasem koryto wychłej rzeczki, ścieżka wyżłobiona przez wodę.

arroyo willow (e. ui'i'o) wierzbza zach. St. Zj. nad Pacyfikiem, SALIX LASIOLEPIA rosnąca w wyschłych korytach, ob. **arroyo**.

Arsacid, s. (arse'sid) pl. **Arsacidae** i **Arsacides** (arse'sidi, -'sidz) potomek Arsacesa, założyciela dynastii, która po powstaniu Partów przeciw Seleucydowi około 250 przed. Chr. panowała nad Partami do 224 po nar. Chr. i nad Armenią do 428.

Arsacid, **Arsacidan**, adj. (arse'sid, -'siden) Arsacesowy, dotyczący dynastii Arsacesa.

arse, s. (ars) 1) przest. i gminne tylek, zadek, dupa; 2) mech. spód wciągu (bloku wciągowego), w którym znajduje się hak do zawieszenia powrozu.

arsedine, s. (ar'sidin) stop miedzi i cynku używany w bardzo cienkich płatkach jako pozłotka.

arsenal, s. (ar'sineł; darsina ar. fabryka) 1) państwowa zbrojownia, arsenał, skład broni i wszelkiego sprzętu wojskowego i marynarskiego, dawniej cekhaus; 2) przest. dok, warsztat okrętowy.

arsenate, s. (ar'sinejt) chem. arsenian, sól kwasu arsenowego.

arsenic, s. (ar'sinik, arsnik) chem. 1) arsen, ARSENIUM, znak; As, pierwiastek chemiczny, c. at. 74.96, a) metaliczny c. w. 5.77, b) żółty c. w. 2; trój- i pięciowartościowy, AsX₃ i AsX₅; 2) arsenik, arsenawy tlenek, ob. **arsenious oxide**; 3) przest. As₂S₃ ob. **orpiment**, AsS ob. **realgar**.

arsenic, adj. (ar'senik) chem. arsenowy, o związkach w których arsen występuje jako pięciowartościowy, ob. **arsenious**; a. **acid** kwas arsenowy, jeden z trzech kwasów pochodnych z arseniku, tlenku arsenowego As₂O₃; kwas ortoarsenowy H₃AsO₃, plus pół H₂O, **ortho** a., kwas metaarsenowy HAsO₃, **meta** a. i kwas pyroarsenowy H₄AsO₇, **pyro** a.; kwasy meta i pyro po rozpuszczeniu w wodzie przechodzą w kwas orto.

arsenical, adj. (ar'senikeł) arzenikowy, zawierający arsenik, np. a. wall paper tapety z arsenikiem.

arsenical, s. (ar'senikeł) trutka na owady zawierająca arsen.

arsenic antidote (a. en'tidat) med. odtrutka na arsenik, zawierająca wodorotlenek żelaza z magnezją.

arsenicate, vt. (ar'senikejt) chem. połączyć z arsenem.

arsenic disulphide, chem. dwusiarczek arsenowy, używany do ogni sztucznych i w wyprawianiu skór, w stanie naturalnym jako **realgar**, ob., i robiony sztucznie.

arsenic hydride (a. hid'rajd) chem. a) arsenowodor, arseniak, związek nieorganiczny AsH₃, gaz o zapachu czosnku, ob. **AsH₃**; b) związek stały As₂H₂.

arsenic pentasulphide pięciosiarczek arsenowy.

arsenic pentoxide chem. pięciotlenek arsenowy.

arsenic trichloride chem. trójtlenek arsenowy.

arsenic trisulphide chem. trójsiarczek arsenowy.

arsenide, s. (ar'sinajd) chem. arsenek.

arsenious, adj. (ar'sinjez) chem. arsenawy.

arsenism, s. (ar'sinizm) med. chroniczne zatrucie arsenikowe.

arsenite, s. (ar'sinajt) chem.

arseniureded, **arseniuratted**, adj. (arsinju'redyt) chem. zaprawiony arsenem, zawierający arsen.

arsenopyrite, s. (ar'senopajrajt, ar'sinopajrajt) min. arsenopiryt, także **arsenical pyrite** i **mispickel**, mispikiel, minerał FeAsS, przeważnie w skałach krystalicznych, t. 5-6, c. w. 6-6.2.

arsha rite (ar'sza rajt, ss. arsza) pr. hind. małżeństwo zawarte przez dostarczenie byka i krowy ojcu panny młodej ze strony pana młodego.

arsheen, **arshin**, **arshine**, s. (ar'szin) arszyn, ros. i tur. miara długości, w Rosji 28" (71.1 cm.), w Turcji do niedawna 26-28" a w mierzeniu ziemi 30", lecz w nowej republice a. urzędownie równa się metrowi, 39.36", ob. guz, pik.

arsine, s. (ar'sin, ar'syn) chem. arsin, organiczna pochodna arseniaku, ob. **arsenic hydride**, jedna z najsilniejszych truczyn.

arsinic, adj. (ar'sinik) chem. arsinowy, oznaczający serię kwasów pochodnych z kwasu arsenowego przez zastąpienie dwóch grup wodorotlenowych jednowartościowymi rodnikami węglowodorowymi mającymi ogólną formułę $RR'AsOOH$.

arsis, s. (ar'sys) pl. **arses** (ar'siz) proz. 1) kl. nieakcentowana głoska stopy poetyckiej; 2) ang. akcentowana głoska stopy poetyckiej; (ta sprzeczność wynika z dawnego błędu gramatyków rzymskich: Grecy pojmowali a. jako podniesienie nogi w marszu, a **thesis** jako postawienie nogi na ziemi a Rzymianie przez nieporozumienie pojęli te wyrazy jako podniesienie i obniżenie głosu); 2) muz. podniesienie ręki (z batutą), nieakcentowany ton, gdy **thesis** oznacza ton, któremu towarzyszy uderzenie batuty.

arson, s. (ar'sen) pr. kar. podpalenie, złośliwe podłożenie ognia pod obcy budynek, w niektórych ustawodawstwach i pod swój własny.

arsonic, adj. (ar'sanik) chem. oznaczający jedną z serii kwasów a ogólnej formule $RAsO(OH)_2$; ob. **sulphonic**.

arsonium, s. (ar'sonjom) chem. przypuszczalny rodnik AsH₃.

art, s. (a'rt) 1) wprawa, zręczność, znajomość rzeczy zdobyta przez doświadczenie; 2) umiejętność dostosowania dzieł przyrody do użytku ludzkiego; 3) dział lub gałąź wiedzy, w szcz. pl. np. **bachelor of arts**, ob. **liberal arts**; 4) nauka, dziedzina wiedzy; 5) system, sztuka, zasada, zbiór reguł; 6) systematyczne stosowanie znanych sobie zasad i reguł ku zdobyciu pożądanego skutku, rzemiosło, rękodzieło; 7) ogół lub związek ludzi wykonujących to samo rzemiosło, cech, bractwo; 8) sztuka, w ściślejszym znaczeniu sztuk pięknych, ob. **fine arts**, zastosowanie znajomości reguł i wprawy do wykonania dzieł wpływających na wrażliwość na piękno i do wyrażania piękna za pomocą barw, tonów, mowy i ruchów; 9) sztuki, sztuczki, podstęp, kabała, intryga, koncept; 10) czarna magia, sztuki czarnoksiężskie;

a. and part, pr. szk. współwinny, współczynny, uczestnik.

art, vi. (a'rt) jesteś, druga osoba sing. od **to be**; dziś tylko w języku biblijnym i modlitewnym **Thou art**; forma ta wyszła z użycia zastąpiona przez pl. **you are**.

Artagnan, d', s. (dartańja "v) w powieściach Aleksandra Dumasa Ojca (czytaj: Dumas) rycerz-awanturnik, który z pomocą trzech muszkieterów zdobywa powódzenie; pierwowzorem postaci był znany awanturnik XVII w. Karol d'A. (1611-1673).

art bronze (a. brąz) brąz na odlew, stop (aliaż **alloy**) miedzi (60-95%) z cyną (1-20%), czasem z przymieszką cynku lub ołowiu.

artel, s. (artel', ros. artiel'); ortak tat. lud) w Rosji carskiej zrzeszenie robotnicze, spółka robotnicza, podobna do unii lub spółdzielni.

Artemia, s. (artimie'zja) zool. rodzaj liścionogich skorupiaków, **phyllopod crustaceans**, żyjących w słonych jeziorach i salinach, **brine shrimp**; a. osobnik tego rodzaju.

Artemis, s. (ar'temis) mit. kl. Artemis, gen. Artemidy, grecka bogini dziewiczej przyrody i łowów, odpowiada rzymskiej Dianie.

Artemisia, s. (artimie'zja) bot. bylica, rozległy rodzaj trwałych ziół z rodziny złożonych, **COMPOSITÆ**, około 200 gatunków na półkuli p.n.; A. **ABSINTHIUM wormwood** piołun, A. **CINA** bylica cytwarowa, A. **ABROTANUM southernwood** boże drzewko; warzywo A. **DRACUNCULA** estragon rosyjski, bylica draganek.

arterial, adj. (arti'riel) 1) med. tętniczy, tętnicowy, dotyczący arterii lub arteryj (tętnicy lub tętnic) 2) inż. dotyczący głównej linii komunikacyjnej (drogowej, kanałowej, kolejowej) np. a. **highway** gościniec główny; a. **blood** anat. krew arterialna, krew tętnicza, która przeszła przez płuca i jest zaopatrzona w tlen, jest przeto jaśniejsza niż krew żylna, **venous blood**; a. **duct** anat. przewód tętniczy, kanał tętniczy, **DUCTUS ARTERIOSUS**; a. **gland**, anat. gruczoł tętniczy, guzek tętniczy, szczególna tkanka naczyniowa (niewiadomego przeznaczenia) znajdująca się w różnych częściach ciała, np. a. **carotid gland** tętniczy guzek kręgu karkowego szóstego **TUBERCULUM CAROTICUM VERTEBRAE CERVICALIS VI**.

arterialization, s. (-izej'szen) anat. utlenianie krwi żyłnej, utlenienie się krwi; tętnicość (stan krwi utlenionej).

arterialize, vt. (-ajz) med. przekształcić (krew żylną) na krew tętniczą przez zasilenie jej tlenem płuc lub innych narządów oddechowych przy czym absorbuje się tlen a wytwarza się dwutlenek węgla; uczynić (krew) tętniczą.

arteriectasis, s. (artir'ie'ktezis) med. rozszerzenie tętnicy.

arterin, s. (ar'terin) chem. przypuszczalny istotny barwnik krwi tętniczej przyjęty przez uczonych którzy uważają oksyhemoglobinę za rozpad drobin.

arterio-, przedr. (arti'rio-) tętniczo-, tętnicowo-, arterio-.

arteriophlebotomy, s. (-fleba'tomi) med. puszczenie krwi przez stawianie pijawek, **leeches**, lub przez rzeźnięcie skóry, **scarification**.

arteriosclerosis, s. (-skliro'zys) med. miażdżycza tętnic, zbytne zgrubienie i skruszałość ścian tętnic, zwyczajne w podeszłym wieku, **arteriosclerosis**.

arteriosclerotic, adj. (-skliro'tik) med. dotyczący miażdżycy tętnic.

arteriotome, s. (-tom') med. przyrząd do przecięcia tętnicy.

arteriotomy, s. (artirio'tomi) med. otwarcie tętnic, w szcz. celem puszczenia krwi.

arteritis, s. (ar'tiraj'tis) med. zapalenie ściany tętnicy lub tętnic.

artery, s. (ar'teri) 1) anat. tętnica, arteria, część systemu krwionośnego prowadzącego krew z serca do roznych narządów, u człowieka i wyższych ssaków są dwie główne tętnice (arterie): arteria wielka lub początna albo początkowa czyli aorta i arteria płucna czyli wydechowa, **aorta** and **pulmonary a.**, 2) przest. tchawica.

artery, vt. przeprowadzić przez tętnicę lub na wzór tętnicy.

Artesian, adj. (arti'zien; od starożytnego Artesium, obecnie Artois, (czytaj: artoa', we Francji) artezyjski; a. **well** źródło artezyjskie, powszechnie: źródło kopane do takiej głębokości z której woda skutkiem wewnętrznego ciśnienia wypływa bez pompowania i płynie stale jak fontana; w St. Zj. nieścisłe każda głęboka studnia.

artful, adj. (art'fuł) 1) przebiegły, chytry; 2) przest. kunsztowny, wykonany z wprawą; 3) wykazujący zręczność; 4) sztuczny, nieprawdziwy, podrobiony; 4) podstępny.

artfully, adv. (-i) 1) przebiegle, chytrze; 2) sztucznie; 3) zręcznie; 4) przest. kunsztownie, ze znajomością sztuki; 4) podstępnie.

artfulness, s. (-nes) chytrość, przebiegłość, sztuczność, kunsztowność, podstępny.

arthemis, s. (ar'čemis) piękny ciemnoniebieski motyl **BASILARHIA ARTHEMIS** z dwoma białymi łukami, ptn. St. Zj. i Kanada.

arthralgia, s. (ar'čal'dzie) med. neuralgiczny ból w stawach.

arthralgic, adj. (-dzik) med. dotyczący neuralgicznego bólu w stawach.

arthrectomy, s. (ar'črek'tomi) med. wycięcie stawu.

arthritic, **arthritical**, adj. (ar'čri'tik, -i) anat. dotyczący stawów; 2) med. dotyczący podagry czyli dny nożnej.

arthritic, s. med. osoba cierpiąca na podagrę czyli dnę nożną.

arthritis, s. (ar'čaj'tis) med. zapalenie denne, artretyzm, arttrytyzm, arttrytyka; A. **URICA** zakażenie moczowe; dna; A. **DEFORMANS** dna ubezkształcająca; A. **VAGA** dna błędna; A. **polya**. **POLYARTHRITICA** zapalenie kilku stawów równocześnie lub w szybkim następstwie.

LI

Do listy z 22 stanów, dystryktu Columbia i Kanady, ogłoszone
1-go marca do połowy kwietnia 1944 następujący Odbiorcy Słownika:

Biblioteka Polskiego Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia
Publicznego, London, Anglia, 3 egz.

Czytelnia Polska, Buffalo, N. Y.

Konsulat Rzeczypospolitej Polskiej, Pittsburgh, Pa.

E. Alexander, Phoenix, Ariz.

Redaktor Wiktor L. Alski, Pittsburgh, Pa., (uiścił \$40 za cały tom.)

Józefina Chenik, Detroit, Mich.

Helena Chrzanowska, Chicago, Ill.

Profesor Edmund Dolewcyński, Detroit, Mich.

Teodora Drozd, New Britain, Conn.

Dr. Wiktor Ehrenpreis, New York, N. Y.

Michał Gniewek, New Haven, Conn.

Ks. Paweł Grzesiak, O.M.I., White Bear Lake, Minn.

Józef Habuda, Youngstown, Ohio

Edmund Hintz, Chicago, Ill.

Dr. Mikołaj Kalinowski, Chicago, Ill.

Józefina S. Kochanowska, South Bend, Ind.

Adwokat A. A. Kościński, Detroit, Mich.

Ks. Biskup Józef Leśniak, Springfield, Mass.

Redaktor Jan S. Pazdor, Winnipeg, Man.

Jan Podbielski, Chicago, Ill.

Redaktor Henryk Podolski, Detroit, Mich.

Ks. Feliks Rękas, Youngstown, Ohio

Adwokat Jan S. Rybicki, Chicago, Ill.

S. Sawicki, Los Angeles, Calif.

S. Skibicki, Camp Crowder, Mo.

Stan. Starsiak, Chicago, Ill.

S. Tomalczyk, Chicago, Ill.

Antoni Wojsowski, Detroit, Mich.

Tomasz Zieliński, Chicago, Ill.

Biblioteka Gł. UPH Siedlce
nr inw.: KG - 404880

404880